Sinikka Haapaniemi

Kirkko sydämessä. Uskonnon muokkautuminen ja individuaatio inkerinsuomalaisten elämänvaiheissa 1900-luvulla

Esitetään Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan suostumuksella julkisesti tarkistettavaksi auditoriumissa XIV lauantaina 13. marraskuuta 2010 klo 10.

ISBN 978-952-92-8034-6 (nid.)
ISBN 978-952-10-6609-2 (PDF)

Yliopistopaino
Helsinki 2010

ABSTRACT

The Church in one's heart. The formation of religion and individuation in the lives of Ingrian Finns in the 20th century.

Sinikka Haapaniemi

University of Helsinki, Finland

302 pages

The study falls within the sphere of religious views and the problematique of the life trajectory. The target group comprises those Finnish speakers (Ingrian Finns, Ingrians) living in what was historically Ingermanland and who in varying circumstances became scattered. These times were characterized by pressures for change due to societal reasons and reasons of war.

In conditions of change external living conditions matters of religious conviction may assume new meaning and form. The examination focuses on sustaining personal faith in difficult life situations and on how crises affected religious views. Another level of scrutiny takes shape through the terminology of the analytic psychology of C.G. Jung. Individuation is deemed to occur as a cumulative process through the stages of life.

The basic data for the study comprises interviews with twenty (20) natives of Ingria and their biographical narratives written in standard language. Many biographical accounts and memoirs serve as secondary data. The interviewees, who were largely selected at random, recounted their lives without questions formulated in advance.

The study falls within the field of comparative religion and adheres to the principles of qualitative research practice and the case-study method. Effort was made to get to know each interviewee in the situation which his/her narrative presents. The aim is to pay attention to the interpretations given by the narrators

of their various experiences and to understand their meanings on a personal level. The years during which the Ingrians were scattered, wandering and returning raise problems of survival. An individual's own initiative assumes individual forms and emphases.

Religion was part of the narrators' lives as one factor in the quality of life. Their religious thinking was influenced by both their home upbringing and the teaching of the Church. The interviewees took a serious attitude to the informative teaching of confirmation training. When there was no longer a church, it was claimed that the church travelled with them. Changed circumstances tested the validity of the teachings. The message of the Church institution persisted and helped them to preserve their traditions. A striving for unity and for the presence of a community emerged both in the form of ritual behaviour and in a predilection to sociability. Gradually, as they returned, the activity of the Church of Ingria began to revive. At the turn of the millennium the network of parishes was extensive and cultural activity flourished wherever the Ingrians settled in the postwar decades.

Religion is part of the process of individuation. Examination of religion and individuation shows that religion remained an individual view, whose factual base was formed by Christianity and the tradition of the Church. Home upbringing served to orientate, but not to bind. With ageing the importance of independent thought is emphasized, for example in relation to confession, it did not pose a threat to individuality.

Keywords: Life story, Religiosity, individuation, Ingrian, the Church of Ingria

Saatesanat

Inkeriläisyydellä on pitkä historia, mutta suurelle osalle suomalaisista se tuli lähemmin tunnetuksi vasta toisen maailmansodan loppuvaiheissa Neuvostoliitosta Suomeen siirretyn pakolaisjoukon lyhyen täällä oleskelun seurauksena. Varhaisin oma muistikuvani inkerinsuomalaisista liittyy erään silloisen luokkatoverini huoleen siitä, miten hän voi jatkaa hyvin alkanutta koulunkäyntiään Mikkelissä, kotikaupungissani. Vasta paljon myöhemmin opin ymmärtämään inkeriläisyyttä ja Suomessa oleskelevien inkeriläisten, niin kuin heitä täällä alettiin kutsua, elämää ja historiaa.

Rauhanteon jälkeen seurasi vuosikymmenien hiljaiselon aika, kunnes 1980-luvun lopulla Neuvostoliitossa alkanut avoimuuden aika toi myös inkerinsuomalaisten vaiheet julkisuuteen. Sen jälkeen monta inkeriläisyyttä valaisevaa tutkimusta on julkaistu, on ilmestynyt elämäkertoja ja muuta kirjallista materiaalia. Puheenvuorossaan Juuret Suomessa – tapahtumassa 2.8.1992 Helsingissä, apul.prof. Varpu Lindström Kanadasta mainitsi mm.: ”Kansallisuus on kuin perhesuhde, siihen on yhdistyneenä erilaisia tunteita. Kansallisuutta ilmaistaan perhesymbolein: äidinkieli, isänmaa”. Inkeriläiset korostavat suomalaisuuttaan, vaikka kotimaa on ollut Suomen rajojen ulkopuolella. Historian kuluessa Inkerin luterilainen kirkko oli muokannut sekä uskonnon että suomenkielen säilymiselle myönteisen perusasenteen. 1900-luvulla hajaannukseen joutuneen Inkerin kansan henkisen toipumisen ja heidän kulttuurinsa uudisrakentamisen tarkastelussa on tämän tutkimustyön lähtöasetelma.

Työ on ollut monivaiheinen prosessi. Se on edennyt pitkän ajanjakson kuluessa tekijän muiden tehtävien välillä katkaistessa aiheeseen paneutumisen. Moni inkeriläisistä kertojista on jo poistunut tästä elämästä, mutta heidän kertomuksensa ovat säilyttäneet elävänä kuvatun todellisuuden. Historiaa kirjoitetaan ja tulkitaan eri lähtökohdista. Elämänhistorian yksilöllinen erilaisuus on kertojan luomus, miten hän on sen nähnyt.

Työn pariin lähteminen tapahtui professori Juha Pentikäisen ohjauksella. Liikkuminen inkeriläisen kulttuurin parissa tarjosi runsaasti informaatiota. Aineiston hankinta edellytti tapaamisia ja matkoja. Suomen ja Neuvostoliiton tieteellis-teknisen yhteistyökomitean myöntämän apurahan turvin tein kymmenpäiväisen kenttätyömatkan Petroskoihin ympäristöineen kesällä 1990. Monet tapaamiset ja tutustumiskohteet jäivät kiinnostavina mieleen ja tarjosivat tutkimusmateriaalia. Lyhytkestoisempia matkoja tein Leningradin alueelle. Pitkän työrupeaman kuluessa on ollut antoisaa seurata inkeriläiskulttuurin kehitystä ja sen edustajien työtä laajalla rintamalla. Syvää kiitollisuutta tuntien muistan kaikkia haastatteluihin osallistuneita inkerinsuomalaisia. Heidän kiintymyksensä omaa historiaansa ja kulttuuriaan kohtaan on ollut innostavaa aiheen parissa työskentelevälle.

Lisensiaatintutkimuksen jälkeen käsittelyalue laajeni Jungin analyyttisen psykologian ja individuaation käsitteen pohjalta, mikä on edellyttänyt uudenlaista syventymistä työn problematiikkaan. Professori René Gothónin ohjauksesta esitän monet kiitokset. Samoin kiitän lisensiaatintutkimuksen tarkastajia, professori Nils G. Holmia ja dosentti Risto Pulkkista, jotka lausunnoillaan antoivat arvokasta tukea ja viitteitä jatkotyölle.

Väitöskirjan lopulta valmistuttua on mieluisaa muistella sen aihepiiriin kohdistettuja kysymyksiä, kannanottoja sekä keskusteluja, joita kävin kollegojeni kanssa koulutyön ohella. Lehtori Siv Boström-Koivuniemi auttoi vanhojen dokumenttien käännösongelmissa. Maisteri Leena Majamaa on rohkaissut ja kannustanut. Viimeksi Virginia Mattila Tampereen yliopiston kielikeskuksesta on kääntänyt tiivistelmän englanniksi. Jonna Kalliomäki on ollut verraton tekninen avustaja.

Kaikesta työtäni kohtaan osoitetusta kiinnostuksesta ja avusta esitän parhaimmat kiitokseni.

Tampereella toukokuussa 2010

Sinikka Haapaniemi

Kuvat

Yksityiskokoelmat:

Hilma Heistonen

Simo Kajava

Viktor Kirjonen

Katri Putrolainen

Lempi Smetanina

Maria Vasikka

Lilja Vuohelainen

SISÄLLYS

I osa INKERINSUOMALAISET

1. Inkeriläisyyden konseptio

Historia, uskonto ja elämäntilanteisuus. Inkerinmaa Venäjällä koki runsaan kolmensadan vuoden historiansa aikana useita valtiollisia ja sosiaalisia muutoksia. Sen suomalainen asujaimisto syntyi siirtolaismuuttona Suomesta Ruotsin valloitusten autioittamalle alueelle. Jonkin verran paikalle oli jäänyt Venäläistä sekä Suomen sukuisten inkerikkojen ja vatjalaisten muodostamaa asutusta. 1600-luvun loppuun mennessä suomalaiset olivat enemmistönä. Maahanmuuttajat erottuivat paitsi kielensä myös uskontonsa puolesta. Inkerin luterilainen kirkko on peräisin noilta ajoilta.

Inkerinalue sijaitsee Nevajoen molemmin puolin Suomenlahden ja Laatokan välillä. Lännessä rajana on Narvajoki, pohjoisessa Suomen ja Neuvostoliiton vuoden 1920 raja Karjalan kannaksella, idässä Laatokka ja Lavajoki sekä etelässä Stolbovan rauhan raja vuodelta 1617 (Tiedon värikäs maailma 6, 153-154). 1700-luvun alussa Inkerinmaa joutui takaisin Venäjälle. Suomalaisten kylien keskelle nousi valtakunnan uusi pääkaupunki Pietari. Inkerinmaasta tuli osa Pietarin lääniä.

1800-luvun jälkipuoliskolla tapahtui vilkasta kulttuuriharrastusta Suomesta käsin: erityisesti tehtiin runonkeruumatkoja Inkeriin. Kun Vienan Karjalasta oli kerätty 4600 muinaisrunoa, Inkerinalueelta on peräisin 15 000 runoa käsittävä monipuolinen kokoelma (Mustonen 1931, 20-21).

Tässä tutkimuksessa inkerinsuomalaisista käytetään myös nimitystä inkeriläiset; nimi vakiintui 1900-luvulla Suomessa tarkoittamaan Inkeristä tulleita pakolaisia. Sivistysoloissa tapahtuneet uudistukset olivat pysähtyneet bolshevikkivallankumoukseen syksyllä 1917. Tuhansia inkeriläisiä pakeni Suomeen, mm. keskeisin sivistyneistö (Flink 2000, 365-366). Inkeriläiset olivat

luoneet kansallisen tietoisuuden, johon yhdistyi omaleimainen kulttuuri, kristillinen usko sekä oma lippu, vaakuna ja kansallishymni ilman nationalistisia korostuksia.[1] Rajat valtakulttuuria vastaan olivat vakiintuneet suomenkielen ja luterilaisen uskonnonharjoituksen muokkaamina. Seurakunnat liitettiin konsistorin johtamaksi luterilaiseksi kirkolliseksi hallintapiiriksi. Vuonna 1919 seurakuntien väkiluku on ollut 132 000 (Mustonen 1931). Tarton rauhansopimus 1920 toi Inkerille kulttuuriautonomian Neuvostoliiton lainsäädännön puitteissa.

Enimmäkseen maatalouselinkeinoa harjoittaneen inkeriläiskansan elämässä Stalinin aika merkitsi monia vaikeuksia. Vuosina 1928-1938 karkotettiin 40 000-60 000 inkerinsuomalaista - lukumäärä vaihtelee eri lähteissä - Vienaan, Siperiaan ja Turkestaniin. 1937-38 Venäjällä pidätettiin arviolta 13 000 suomalaista, joista noin 8000 oli inkerinsuomalaisia. Silloin oli ollut vaarallista olla suomalainen Neuvostoliitossa (Inkeriläisten viesti 12/2007, 12-13).

Saksalaissodan aikana 1941-44 Inkerinmaa oli saksalaisten miehittämä. Vain Leningradin ympäristö jäi Neuvostoliiton haltuun. Suomalaiset joukot valtasivat joitakin Pohjois-Inkerin alueita (Iso Tietosanakirja, täyd.osa 1, 923). Miehitetyltä alueelta siirrettiin Viron kautta Suomeen noin 63 000 inkeriläistä.[2] Rauhan

---

[1] Kahteen julkaisuun on tässä yhteydessä aihetta viitata. Inkerin vaakuna ja lippu –kirjoitelma on Kari K. Laurlan historiallinen kuvaus inkeriläisyyden kansallisista symboleista. Inkerin lippu on vihitty Tartossa 18.12.1988 inkeriläis-suomalaisten seurojen lipuksi. Mainitussa julkaisussa samoin kuin Helli Suomisen kirjassa Mooses Putro, Inkerinmaan kansallislaulun säveltäjä, on Mooses Putron vuonna 1888 säveltämä ja sanoittama Nouse Inkeri –hymni. Sen toisen säkeistön on kirjoittanut inkeriläinen Paavo Räikkönen.

[2] Eero Rautajoki on kirjoittanut (Inkeriläisten viesti 3/1991 ja 1-2/1992) sota-ajan väestölaskennasta Inkerissä. Hänen mukaansa väestön tarkasti lasketut määrät olisi pitänyt tehdä jo 1970-luvun alussa. Sota-aikana saksalaisten valtaamalla alueella tehdyn väestölaskennan mukaan suomalaisten määräksi Inkerissä oli saatu 68 821 henkeä. Kun lukua verrataan Suomeen siirrettyjen lukuun, joka oli 63 205, mihin jäivät puuttuneet 5616 henkeä, Rautajoki kysyy. Suomeen siirrettiin myös inkerikot, joita oli 8729 henkeä. Jos tämä lisätään inkerinsuomalaisten lukuun, väestöstä puuttuu 14 345 henkeä. Saksaan ja Puolaan esimerkiksi jäi joitakin, mutta heitä ei

tultua 1944 suurin osa palasi Neuvostoliittoon, mutta joutui kauas kotiseuduiltaan. Pieni osa jäi Suomeen, osa siirtyi Ruotsiin, osa edelleen Kanadaan ja Australiaan (De Geer 1994).

Vuosikymmenien kuluttua on ollut perusteita kysymykselle, minkä vuonna 2002 kesäjuhlille kokoontuneet inkeriläiset nostivat esille: Mikä erottaa Inkerin 'kansan' muista kansoista? Yksiselitteistä vastausta ei tuolloin edes etsitty. Eräs osanottajista kertoi tulleensa Suomeen vuonna 1944 venäjänkielisenä, mutta kokeneensa suomalaisuutensa juuria myöten. Toinen arveli puhuvansa monien puolesta kuvatessaan kiertolaisuuttaan eri maissa: Inkeristä Viroon, Suomeen, Venäjälle, Viroon, Karjalaan ja lopulta takaisin Suomeen. Kieli muuttui aina maan mukaan.

Karkotettuna elänyt, pakolainen, maahanmuuttaja ja paluumuuttaja ovat inkerinsuomalaisten elämänkulkua viime vuosisadalla ilmaisevia käsitteitä. Jokainen tätä tutkimusta varten haastatelluista kahdestakymmenestä (20) inkerinsuomalaisesta on joutunut omalla kohdallaan kokemaan edellä kuvattuja historian vaiheita osana elämänsä kulumista. Täytyy olla jotakin merkillistä niissä ihmisissä, jotka näiden koettelemusten kautta kuitenkin istuvat katkeruudesta vapain kasvoin ja jaksavat taas aloittaa uuden kasvun. - - - Tietenkään koko kansasta ei voi sanoa mitään yhtenäistä; ei heistä joka ihminen ole sitä samaa. Mutta ehkä inkeriläisissä on näin ulkoapäin katsoen jotain sellaista yhteistä tai yleistä - - - tietty pyrkimys siihen, mikä on liitossa valkeuden kanssa. Sanat ovat kirjailija Inkeri Kilpisen juhlaesitelmästä inkeriläisten kesäjuhlilla Lahdessa 26.7.1992. Ulkoapäin lähihistoriaa tarkastellen voidaan vain arvioida ja olettaa. Jaksaminen ja uuden aloittaminen ei ole tieteellisesti formuloitavissa eikä yksilöllistä uskoa voi lähestyä määrällisesti mitattavilla kysymyksillä. Murrosaikojen kokemuksia ja niistä selviytymisiä on tässä kertomassa kahta sukupolvea edustavia inkeriläisiä.

---

ollut paljon. Mihin inkeriläisiä katosi, Rautajoki pohtii Inkeriläisten viestin artikkelissa. Carelia-lehti 2/1992 kirjoittaa otsikolla Suomalaiset vuoden 1989 väestönlaskennan peilissä. Artikkelissa mainitaan (s. 139), että Leningradissa ja Leningradin alueella asuu 5469 ja 11 833 suomalaista.

Henkilökohtaista lähihistoriaa tutkittaessa on asetettu keskeiseksi teemaksi kristillisen uskon ja elämänkohtaloiden suhde elämistodellisuuteen, jota on sävyttänyt monivaiheiset karkotus- ja sotatilanteet. Jos uskonnolla on ollut merkitystä, se ilmenee kriisivaiheita läpikäytäessä, uusien elämäntapojen omaksumisessa sekä persoonallisena henkisenä kypsymisprosessina. Jung käyttää siitä nimitystä individuaatio eli yksilöityminen.

Uskontokunta on instituutio, mutta usko henkilökohtainen ominaisuus ja uskon toteuttaminen yksilöllistä. Kirkko leimautuu usein julkisena laitoksena. Sen opin ja opetuksen mukaan voidaan puhua yhteisestä uskosta. Joskus asettuu vastakkain hallitusvallan kielteinen asenne uskontoon ja toisaalta kirkon vastaava suhtautuminen ateismiin ja materialismiin (Jung 1960, 21-23; 1966, 6-8). 1930-luvulla Inkerin kirkko osoitti, ettei kompromissien mahdollisuutta ollut puoleen eikä toiseen. Keväällä 1943 Inkeri-lehti otsikoi etusivullaan ikään kuin kysymyksenä, mikä on ”Inkeriläisten kestämisen salaisuus”. Vastauksena lehti viittaa Inkerin kirkkoon ja sen Suomesta tulleeseen papistoon. Lehden ilmestymisen aikaan oli kuitenkin jo kulunut vuosia Inkerin kirkon lakkauttamisesta. Onko kirkolla ollut vaikutusta vielä sen jälkeen?

Laajasti nähtynä pakolaisen on aina pitänyt pystyä mukautumaan uusiin oloihin. Siinä mielessä tämä tutkimus toistaa yleismaailmallista teemaa. Inkeriläiset ovat osoittaneet kiinnostusta historiansa tallentamiseen ja kulttuuriseen jälleenrakentamiseen. Niin kauan kun hajaannuksesta palanneet tai sieltä yhteyksiä etsivät inkeriläiset ovat vaikuttamassa, he haluavat edelleen jäsentyä omaan kulttuuriperintöönsä. Luterilaisella kirkkolaitoksella on siinä oma tehtävänsä.

1900-luvun jälkipuoliskolta lähtien inkeriläisyys on ollut monipuolisesti tutkimusten kohteena. Tässä tutkimuksessa on tarkoitus tuoda lisävalaisua inkeriläisten uskontoa koskeviin kysymyksiin. Haastatteluaineiston pohjalta problematiikka liittyy uskonnon läsnäoloon ja merkitykseen elämänkulun eri

vaiheissa. Jokainen haastateltava on luonut omat korostuksensa. Haastattelijalla on ollut kiinnostuneen kuulijan rooli. Uskontotieteen alueelle sijoittuvan työn luonne on osin poikkitieteellinen. Uskontopsykologista näkökulmaa tarvitaan intrasubjektiivisen uskonkäsityksen tarkasteluun. Yhteisöllinen asennoituminen ilmenee ihmissuhteiden laadun ja merkityksen kautta.

Uskontopsykologinen lähestymistapa hyödyntää tähän työhön soveltaen Jungin analyyttisen psykologian käsitteistöä. Jungin mukaan uskonnollinen asennoituminen on yhteydessä psyykkiseen tasapainoon. Ajatellen jumalasuhteen vaikutusta sillä on myös terapeuttista luovuutta (Jung 1993, 101, 106, 108). Uskonnollisuus ei edellytä kirkon tunnustukseen sitoutumista. On mahdollista, että Jungin näkemys ainakin osin liittyy hänen esittämäänsä kritiikkiin toisen maailmansodan ajan kirkkolaitosta kohtaan erityisesti Saksassa (Jung 1993, 95). Useissa yhteyksissä hän on korostanut ajatustaan ihmisen henkisestä vapaudesta, mikä ilmenee esimerkiksi sanoissa: ”Vastarintaa järjestäytynyttä massaa vastaan voi tehdä vain ihminen, joka on yksilöllisyydessään yhtä hyvin järjestäytynyt kuin massa” (Jung 1991, 224). Yksilöllisellä uskonkäsityksellä on ero jonkin tunnustuskunnan kollektiivivakaumukseen verrattuna. Uskontokuntaan kuuluminen merkitsee pääasiassa sen tunnustukseen sitoutumista, kun taas uskonnon tarkoitus ja merkitys tavoitetaan yksilön suhteessa Jumalaan (Jung 1960, 21; 1966,6). Mutta sitoutuminen ja jumalasuhde eivät välttämättä ole toisiaan poissulkevia.

Yksityisen ihmisen ymmärtämiseksi on otettava huomioon hänen psyykkinen asennoitumisensa. Jung puhuu ihmisen sidonnaisuudesta ulkoiseen maailmaan ja elämisestä olosuhteiden armoilla. Ajatus on lähellä Rauhalan situationaalisuuden käsitettä (esim. Rauhala 1982 b). Uskonnot opettavat ymmärtämään maalliselle vastakkaista auktoriteettia ja yksilön ehdollisuutta sen edessä (Jung 1960, 11, 19-20). Omaehtoinen kokemus jumalayhteydestä ylläpitää yksilöllistä jumalasuhdetta (Jung 1960, 80).

Kulttuurinen näkökulma inkeriläisyyteen. Kolppanan seminaarin johtajana ja sittemmin Tuutarin kirkkoherrana toiminut Jaakko Raski päättää Inkerin kirkon historiaa käsittelevän teoksensa näkemykseen kirkon olemassaolosta sodasta sotaan. Väliin jää kolmesataa toiminnan vuotta, 1617 – 1917 välinen ajanjakso. Maailmansota ja Venäjän vallankumous estivät Inkerin kansaa viettämästä kirkkonsa 300 – vuotisjuhlaa (Raski 1932, 83). Talonpoikaiskansa oli tottunut vuosisatojen kuluessa hakemaan tukea ongelmiinsa uskostaan, kirkostaan ja pappiloista. Missä näin oli, siellä papiston ja kansan suhde oli hyvin toimiva molemmin puolin. Inkerinmaalla kirkon merkitys on ollut toisenlainen kuin esimerkiksi Karjalassa (Räikkönen 1924, 126-128).

Suomessa oli keväällä 1922 perustettu Inkerin Liitto inkeriläispakolaisten keskuuteen. Tarton rauhassa 1920 heille oli luvattu esteetön paluu kotimaahan. Ne jotka uskaltautuivat sitä yrittämään, saivat kokea olojensa turvattomuuden. Suomessa oli pantu merkille myös Inkerin luterilaisen kirkon tila noina aikoina. Sen 28 seurakunnassa oli enää kaksi pappia palveluksessa (Inkerin Liitto v. 1922-23, 3-23). Paikallista työvoimaa oli ruvettu kouluttamaan kirkon palvelukseen. Eriuskolaisuus oli saanut kannatusta, mutta kaikki ei sillä saralla ollut kelvollista kirkon silmissä. Poikkeavuuksiin oli helppo viitata, kun vastapuolelta kohdistettiin arvostelua kirkkoa kohtaan (Inkeri 1923/6 ja 7). Neuvostoliitossa ilmestyi suomenkielellä kaksi sanomalehteä, joista Vapaus – niminen levisi myös Inkerinmaalle. Sen numerossa 38/1927 esitettiin kuvaus ns. hyppääjäliikkeeseen kuuluneen henkilön hautajaismenoista Krasnojeselon Myllykylässä (Nevalainen 1992, 257). Samassa artikkelissa ilmoitettiin keskustelutilaisuudesta, johon myös ”pappi Laurikkala saapuu edustamaan uskovaisia”. Erityisesti rovasti Laurikkala oli ollut huolissaan seurakuntien tilasta.

Neuvostovalta oli tulkinnut väärin Tarton rauhan kulttuuriautonomiavaatimuksen. Inkeriläisten omassa piirissäkin alettiin olla erimielisiä uskontoon suhtautumisessa. Tätä osoitti mm. Neva- ja Inkeri – lehtien

poliittisesti sävyttyneet toimituslinjat. Neva korosti vaatimusta uskonnon ja kansallisuuden pakkoyhteyden katkaisemiseksi. Julkisen sanan kautta suunnitelman toteuttamisen ideointi ei edennyt, sillä lehtien ilmestyminen päättyi jo vuoteen 1917 mennessä (Sihvo 1991, 351). Kun Neuvostoliitossa oli alkanut sosialismin rakentaminen, luterilainen kirkko leimautui yhteiskunnan viholliseksi, sen jäsenet maatalouden kollektivoinnin ja neuvostovallan vastustajiksi.

Inkerinsuomalaisten tietoisuus kansallisesta olemassaolostaan ja kulttuuristaan ulottuu kahteen historian merkkitapahtumaan: vapautuminen maaorjuudesta 1861 ja Kolppanan seminaarin perustaminen kaksi vuotta myöhemmin (Flink 2000). Talonpoikaisen elämänlaadun ja suomenkielisen kansanopetuksen puitteet olivat olemassa. Kansallisen itsetunnon syvenemisen myötä syntyi eri kulttuurialojen luojia ja harrastajia. Yhteydet Suomeen vilkastuivat: mitä Suomessa sitä Inkerissä. Kansanrunous viittasi karjalaiseen vuorovaikutukseen, runot mahdolliseen länsisuomalaiseen alkuperään. Kullervo – runoston ja Larin Mikitantytär Parasken (k.1904) tuotannon alkuperä ovat virittäneet kansallista omavaraisuuden henkeä.

Vuonna 1937, ennen kuin sota taas pyyhki Inkerinmaan yli, lakkautettiin hallitusvallan toimesta kaikki suomenkielinen hengenviljely. Vähitellen kulttuurin painopiste siirtyi Karjalaan. Sinne muuttanut Lea Helo (Topias Hutter) mainitaan yhtenä parhaimmista inkeriläislyyrikoista (Punalippu 8/1987). Suomenkielinen teatteri sai toimia Karjalassa. Sen parrasvaloissa esiintyi mm. Liisa Tomberg.

Kesään 1990 mennessä kulttuurista hiljaiseloa oli kestänyt noin viisikymmentä vuotta. Kaksi perinteentutkijaa oli Inkerinmaalla liikkuessaan pannut merkille inkerinsuomalaisten halun uudisrakentaa kulttuuriaan ja luoda yhteyksiä suomalaisten kanssa (Pirta 4/1991). He pitävät suomalaisuudestaan, minkä voi nähdä mm. juhlaperinteen elvyttämisessä. Mutta auttaako juhlat, kysytään. Kelton juhannusjuhla 1989 on ollut rohkea aloitus ilman minkäänlaista

yltiökansallisuutta. Kuitenkin merkittävä ero vanhoihin juhlatapahtumiin oli kaksikielisyys. Juhannuksen jumalanpalvelus toimitettiin sekä suomen- että venäjänkielisenä. Kun Inkerin kansan ja kirkon kohtalot olivat siinä tilanteessa vielä tuoreina muistissa, oli ymmärrettävää puhujan vertauksenomainen viittaus Israelin kansan pienen vähemmistön vaellukseen pakkosiirtolaisuudesta takaisin omaan maahan. Nykyolosuhteisiin sopivaa realismia on kirkollisen elämän uudistaminen kaksikielisenä.

Honko on nimennyt kotiseuduiltaan pois joutuneiden kansatieteeksi alan, jolla voisi olla merkitystä inkeriläisyyden tutkimukselle, jos kohteena olisi uuden kulttuuri-identiteetin rakentaminen muuttuneissa olosuhteissa (Honko 1990, 117). Kun halutaan luokitella ryhmiä kulttuurin mukaan, on ensin tiedettävä, mitä kulttuurilla tarkoitetaan. Selmerin (1988) mukaan määritelmiä on paljon. Lähdettäessä ulospäin nähtävistä kulttuuri-ilmiöistä, voidaan tarkoittaa ihmiskäsin luotua ympäristöä. Toisaalta on määritelmiä, jotka pohjautuvat ihmisen sisäisesti kokemaan ideaan. Seuraus näin määritellystä kulttuurista on, että kulttuurielementit, jotka ovat identtisiä ulkoisen muodon kanssa, eivät voi olla yhteen ryhmitettyinä, elleivät ole sisällöltään identtisiä (Selmer 1988, 52). Tämän tutkimuksen yhteydessä ajatus johtaa esimerkiksi kysymykseen, miten inkeriläiset kokivat kirkkorakennustensa vähittäisen tuhoutumisen tai joutumisen pois alkuperäisestä käytöstään. 1930-luvun alkupuolella karkotetun inkerinsuomalaisen kertomuksessa vilahtaa maininta ikään kuin huojentuneen tuntuisesti, ettei hän ollut enää sitä näkemässä. (MVa)

Ennen vuoden 1919 tapahtumia Venäjällä ja ennen Tarton rauhaa Suomessa ei paljoakaan tunnettu pientä ulkosuomalaista yhteisöä. Lyhyttä pakolaiskautta ja rajan sulkeutumista Neuvostoliittoon seurasi hiljaiseloa, kunnes alkoi kuulua hälyttäviä tietoja karkotuksista ja maatalouden sekasortoisesta tilasta. Varsinainen havahtuminen Suomessa tapahtui vuosina 1943-1944. Silloin inkeriläisyys oli eniten pakolaisiin kohdistunutta valistamista. Inkeriläisiä varten

painettiin tietokalenterit vuosina 1943 ja 1944. Viimeinen, vuoden 1945 kalenteri jäi ilmestymättä; Suomessa alettiin totutella elämään rauhanehtojen jälkeistä aikaa. Niiden seurauksena mm. Inkerin Liitto lakkautettiin.[3] Inkeriläisiä mukautettiin kalenterien avulla Suomen oloihin. Kun heiltä oli kotimaassaan kielletty suomen kieli, Suomessa varoitettiin puhumasta venäjää epäluulojen välttämiseksi ympäristössä. Pakolaisia kehotettiin säilyttämään uskontonsa ja heille ominainen rakkaus lauluun, luontoon ja äidinkieleen.

Toinen inkeriläiskulttuurin aalto tuli Suomeen Neuvostoliiton glasnostin virtauksissa. Inkerinmaan raunioituneet kirkot ovat olleet viesti ja haaste. Monissa yhteyksissä julkituotu toive ”Nouse oi kadonnut Inkeri kirkkosi raunioista” (Inkerin Kirkko 1/1992) liittyi kiinteästi ajan henkeen. Kansa ja kirkko yhdistää oleellisen osan kulttuurihistoriaansa nykypäivään. Suomesta käsin on pidetty tärkeänä Inkerinmaan kirkkojen kunnostamista ja uusien rakentamista.

Kulttuurin alalla korostuu viestittävyys. Kommunikaation tutkimus osoittaa, että ilmiö ei vain ole jotain, vaan se myös edustaa. Kulttuurin tuote ilmaisee jotain ajastaan ja käyttäjistään. Kulttuurin kommunikatiivisen aspektin perustavin pyrkimys on tulkita, mitä käyttäytyminen merkitsee eli mitkä ihanteet tai niiden puute luonnehtii kulttuurin edustajia (Selmer 1988,53). Enkulturoivat vaikutukset Inkerissä olivat yhteydessä kirkon välittämään ihmiskuvaan. Toisaalta haluttiin rajata inkeriläinen elämäntapa valtakulttuuria vastaan korostamalla luterilaisuutta. Alueellisia eroja kuitenkin oli. Ortodoksisuutta välittyi Pohjois-Inkerin alueella aviopuolison valinnassa ja joissakin kirkollisissa tavoissa muuta Inkeriä selvemmin (esim. HHe).

---

[3] Inkeriläisten yhdistys sai jatkaa toimintaansa. Se oli perustettu Viipurissa 1934. Vuonna 1938 yhdistyksen kotipaikaksi muutettiin Helsinki. Yhdistyksen nimi päätettiin vuonna 1993 muuttaa ja seuraavana vuonna merkittiin yhdistysrekisteriin Suomen Inkeri-liitto ry (Inkeriläisten viesti 6-7/1994).

Selmer on etsinyt perusteita kulttuuriryhmän käsitteelle ja päätynyt tulokseen, että ryhmällä on yhteinen kulttuuri, kun sillä on yhteinen kieli. Merkit ja symbolit ilmaisevat perusnormeja. Niillä vahvistetaan tai muutetaan ryhmän kiinteyttä. Jotta voidaan tässä yhteydessä puhua kulttuuriryhmästä, ei riitä joidenkin tunnistettavien ilmiöiden osoittaminen elämäntavassa. Kulttuuriryhmää tarkoittaen yhtenäistä elämäntapaa vahvistaa yhteiset arvot ja asenteet (Selmer 1988, 57). Juhannusjuhlaperinteen elvyttäminen Keltossa 1989 osoitti, että Inkerinmaa oli herännyt, rajat avautuneet ja toiminta saanut tarkoituksenmukaisuutta myös sen rajojen ulkopuolella.

Inkerinmaan historiasta voi noukkia kristinuskon vaikutuksia eniten luterilaisen kirkkolaitoksen, mutta myös erilaisten kristillisten liikkeiden toiminnasta kirkon ulkopuolella (Vapaakirkot, 50-vuotismuisto Kirkon kohtalosta Inkerissä, 135-152). Yleinen ilmapiiri uskonnon harjoittamiselle oli 1900-luvun alkuvuosikymmeniin asti myönteinen. Myös arvostelevaa asennetta ja kirkosta eroamista esiintyi. Papistoa moitittiin joko turhan ankaran tai maallistuneen käyttäytymisen johdosta (esim. Mikko Kolomaisen muistelmat, Museovirasto). Maria Kajava on luonnehtinut Inkerin kirkkoa isänmaallisuuden ja kulttuurin kehdoksi. Papit toimittivat kirjastoja kirkkojen yhteyteen. Kun kansanjuhlia järjestettiin, papit pitivät avajaispuheet. Mitä kirkko merkitsi Inkerissä painottui myös sen kolmen rovastikunnan pohjalta. Kirkosta luopumista pidettiin ikään kuin majesteettirikoksena varsinkin, jos oli käynyt rippikoulun ja konfirmaatiossa antanut uskollisuuden lupauksen (Maria Kajava, Lpk.I, 59). Kristillisyys heijastui kodin kasvatusasenteissa lähtien vanhatestamentillisesta ohjeesta ”Pidä aina mielessäsi nämä käskyt. Teroita niitä alinomaa lastesi mieleen” (5.Moos.6).

Inkeriläisyys kirjallisuudessa, mediassa ja tutkimuksen kohteena. Kun 1930-luvun jälkeen oli vallinnut pitkä hiljainen kausi, nyt Suomessa on runsaasti saatavilla Inkeriä ja inkeriläisyyttä koskevaa tietoa. Näin päätteli Hyvinkään kesäjuhlilla 1991 puhunut kansanedustaja Lea Kärhä. Kirjapainot tuottavat

Inkerin asiaa kirja toisensa jälkeen. Samassa tilaisuudessa terveyssisar Anni Tukia selvitti vuoden 1942 Inkerin asian hoitokunnan tehtäviä ja väestönsiirtojen valmisteluja Suomessa, Virossa ja Inkerissä, mihin toimiin hän itse oli aktiivisesti osallistunut (Lpk.V, 41-52).

Perhe- ja sukuhistorioissa kirjailijoiden omat kokemukset ja niiden historialliseen aikaan liittyvät näkemykset tuovat väriä ja selkeyttä moniin ongelmiin. Muistelmateosten julkaisemisen aloitti Lyyli Ronkosen Laps' Inkerin 1989. Samaan aikaan ilmestynyt Aale Tynnin Inkeri, Inkerini, kuvaus Inkeristä ”joka oli ja jota ei enää ole”, oli jo vuosia odottanut pääsyä julkisuuteen. Ella Ojalan elämäkertaromaaneilla Pitkä kotimatka ja Suomi näkyy on ollut edeltäjä, Maikko Aropakkasen (peitenimi) Isä, me pääsimme tänne 1944. Sekä Ojalan että Aropakkasen romaanien sisällöllisenä tavoitteena on ollut välittää suomalaisille lukijoille ”mahdollisimman objektiivinen kuva niistä olosuhteista, joissa veljemme ja sisaremme Inkerinmaalla ovat viime aikoina eläneet.” Saksalaismiehityksen aikaan sijoittuu Väinö Tainan romaani Vieras tulee ajallaan. Siinä 14-vuotias päähenkilö kertoo kesän 1941 kokemuksista ja kesän vaihtumisesta koleaan syksyyn. Metsiin paennut kylien väki odotti saksalaisten tuloa NKVD:n sinisten miesten partioidessa rintaman läheisyydessä. Rukous pulppusi itsestään ja huolia yritettiin siirtää ”vahvemmille hartioille”.

Muistelmateosten 2000-luvun tuotantoa edustaa Ruotsissa julkaistut Juho Häkkisen Siihen maahan I ja II, Simo Korhosen Simon Siperian vuodet sekä Mihin päänsä kallistaisi. sekä Oskar Björklundin Täällä olen matkalla. Viimeksi mainitun teoksen otsikko on itse asiassa yksi kaikissa esiintuleva teema: olla matkalla. Juuriltaan reväisty ihminen pystyy heikosti kiintymään uusiin oloihin. Siihen on altistanut jo elämä paineiden alaisena omissa kotimaisemissa. Raamattu on ollut vaihtelevissa tilanteissa tuki ja merkittävä elämänlaadun oheisvaikuttaja.

Inkerinsuomalaisten kohtalonvuosien kaksi voimanaista, Maria Kajava ja Katri Kukkonen, on esitelty omissa elämäkertateoksissaan. Heidät tunnetaan työstään

kirkollisina uudisraivaajina Karjalassa ja Inkerinmaalla. Katri Kukkonen oli esiintynyt rohkeasti maallikkosaarnaajana. Myöhempinä aikoinaan Maria Kajava oli kysytty eri tilaisuuksien puhuja ja haastateltava. Kun Kotimaa-lehti kirjoitti hänen kuolemastaan (Kotimaa 17.7.1998), kyseinen artikkeli oli otsikoitu ”Rohkea kirkon puolustaja ateistista pakkovaltaa vastaan”.

Neuvostoliiton tavoitteena oli ollut pienten vähemmistökansallisuuksien sulauttaminen valtaväestöön. Jos inkeriläiset olisi siirretty yhteen määrättyyn alueeseen, olisivat kieli ja perinteet siirtyneet seuraaville sukupolville. Mutta inkerinsuomalaiset joutuivat pieninä ryhminä eri alueille. Harvoilla oli yhteyksiä isiensä maahan, kirjoitti Petroskoissa ilmestyvä Punalippu 8/1989. Kaksi vuotta aiemmin saman lehden Inkeri – teemanumerossa oli viitattu suomenkieliseen kulttuurityöhön, avoimuuteen ja kehotettu tuomaan esille asioita, joista oli vuosikymmeniä vaiettu. Lehti asettui tukemaan inkeriläiskulttuurin edustajia ja innosti kirjalliseen työhön ”ongelmien terävyyttä vähentämättä”. Monitaitoiset opettajat ja muu kulttuuriväki vuosikymmenien takaa oli vielä muistissa.

Vastaavia julkaisuja Ruotsissa ovat olleet Ingria, Tidskrift för ingermanländsk kultur ja suomenkielinen Isien Usko, nimensä mukaisesti sisällöltään kirkollinen. Kesästä 1958 lähtien ilmestyvä Inkeriläisten viesti ylläpitää yhteyksiä Suomen inkeriläisväestön kesken. Yhteyksiä ylläpidetään myös rajan yli Venäjälle molempiin suuntiin.

Uskonto on inkeriläisten henkinen selkäranka. Carelian (2/1992) artikkelissa kerrotaan kastetilaisuudesta Petroskoin luterilaisessa kirkossa. Kasteelle oli tullut joukko 20 – 30-vuotiaita nuoria, perinteisesti uskovaisten inkerinsuomalaisten lisäksi myös edistyksellisten suomalaisten jälkeläisiä. Lehti arveli, että ani harva kastettavista oli tosiuskovainen. Tämä on vain yksi tapa olla suomalainen ja kastetodistus koetaan todistukseksi suomalaisuudesta. Juurien etsimistä enemmän tavoitellaan parempia aineellisia oloja, lehti päätteli. Heikosta suomenkielen osaamisesta huolimatta paluumuuttoinnostus oli kuumimmillaan.

Carelian kirjoittaja katsoo happamin ilmein paluumuuttajien perään ja arveleekin monen palaavan takaisin. Voi ymmärtää kirjoittajan tavan kategorioida inkeriläiset perinteisesti uskoviin ja edistyksellisiin. Mutta arvioiden heidän vanhempiensa selviytymistä hurjan historiansa läpi, voisi sittenkin yhdistää molemmat ominaisuudet samaan kategoriaan. Carelian numerossa 3/1992 esitellään juuri ilmestynyt yleisteos Inkeri – historia, kansa, kulttuuri. Teosta arvostetaan toivottuna ja tarpeellisena tiedostona esihistoriallisesta ajasta 1900-luvun viimeisiin vuosikymmeniin. Inkeriläisyyden olemusta etsien, pyrkien innostamaan alkuperäisväestöä, lehdessä pohditaan eri mahdollisuuksien näkökulmasta, mikä on inkeriläisyyden tulevaisuus. Historian ja muistelmien yhteensopivuus on perinteen säilyttämisen kannalta sen oleellinen edellytys.

Kaksi historioitsijaa, Erkki Tuuli ja Juhani Jääskeläinen, tuovat kokoomateosten rinnalle hyvin hallitsemansa erityisalat. Tuulen teos Inkeriläisten vaellus (1988) on perusteellinen kuvaus inkeriläisväestön siirroista 1941-1945, sodanaikaisia tapahtumia, jotka ovat pitkään puhuttaneet sekä tutkijoita että suurta yleisöä. Väitöstutkimus samalta ajalta (1989) on Pekka Nevalaisen Inkeriläinen siirtoväki Suomessa 1940-luvulla. Inkerin kirkon vaiheisiin liittyy Juhani Jääskeläisen väitöstutkimus (1980) ja siihen läheisesti liittyvä Inkerin kirkon tuho (1982), joka käsittää vuodet 1928-1938. Kaarina Ylösen väitöskirja (1997) Inkerin kirkon nousu kommunistivallan päätyttyä liittyy vuonna 1992 rekisteröityyn Inkerin evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja sen kasvuun 1990-luvun alkupuolella. Vuosituhannen vaihteeseen sijoittuu Toivo Flinkin väitöstutkimus (2000) inkerinsuomalaisten sivistys- ja kulttuurihistoriasta. Inkerinsuomalaiset ovat yksi kolmesta tutkimuksen kohteena olevasta venäjänsuomalaisten ryhmästä Helena Miettisen sosiaalipsykologian alaan kuuluvassa väitöstutkimuksessa (2004) Menetetyt kodit, elämät, unelmat.

Inkeriläistutkimus on ollut monipuolista, historiaa valaisevaa ja ymmärrystä välittävää tietoa. Siihen myös tämä tutkimus pyrkii oman problematiikkansa lähtökohdista. Vaikeuksia kokeneiden, kärsimyksistään kertovien joukko harvenee, mutta arkistoista löytyy jatkuvasti uutta tietoa ja ihmettelyn aiheita.

2. Kysymyksenasettelu

Mitä ajatuksia inkeriläisyys nostaa esiin on edellä tarkasteltu sekä etä- että lähihistorian valossa. Inkerinsuomalaisten asuma-alue on tänään historiallinen Inkerinmaa. Selvimmät muutokset yhteisön elämässä alkoivat näkyä neuvostovaltion kehityksen myötä. Mitä jäi sittemmin eri suuntiin hajotetun inkeriläiskansan henkiseksi ja hengelliseksi omaisuudeksi? Oletettu suunta on kristillisen uskon yhteys inhimillisiin kohtaloihin ja uskonnollisiin katsomuksiin. Uskonnosta tulee kriisitilanteissa tukea antava tekijä. Kriiseiksi katsotaan tilanteet, joissa selviämiseen ei ole valmiita toimintamalleja (Vuorinen 1990, 300).

Ensimmäinen tutkimustyölle asetettava kysymys liittyy persoonallisen uskonkäsityksen kehittymiseen: miten katsomukselliset ainekset ovat kehittyneet kasvun edetessä aikuisuuteen? Vaikka haastateltavat edustavat kahta eri sukupolvea, kriisien ulottuvuudet, olosuhteiden muutokset ja vaikeuksista selviytyminen ovat olleet jokaisen edessä eri tavoin koettuina.

Kysymykset Jumalasta ja tuonpuoleisuudesta saavat ongelmallista luonnetta sodan ja pakolaisuuden turvattomissa olosuhteissa. Miten käy uskon; riittääkö se ylläpitämään toivoa paremmasta? Ryhmään kuuluminen vaikuttaa ulkoisesti vahvistavana tekijänä. Riittikäyttäytyminen edellyttää yhteisön läsnäoloa. Inkerinsuomalaisten vaelluksessa kirkko ei ollut näkyvästi mukana ja inkeriläisyys koettiin kansallisena uhkana. Mikä silloin oli uskonnollisten riittien ajankohtainen merkitys ja katsomusten sisäinen olemus?

Kolmas kysymysalue liittyy uskonnon osuuteen yksilöitymisen prosessissa. Jungin mukaan yksilöityminen eli individuaatio on kypsymisprosessi, jolla tarkoitetaan yhtä hyvin ihmisille yhteisten kuin henkilökohtaisten kehitysedellytysten toteutumista elämän myöhemmissä vaiheissa (Bennet 1968, 133; Gothóni 1996, 98).

Työn johtoajatuksen ja oheisen kysymyksenasettelun lähtökohdista käsin tutkimus seuraa kvalitatiivista lähestymistapaa. Aineisto on koottu haastattelemalla kahtakymmentä (20) syntyperäistä inkerinsuomalaista. Haastateltavien määrän suhteen ei ole pyritty edustavuuteen koko inkeriläisväestöä ajatellen jo sen vuoksi, että alkuperäisen (nykyisin historiallisen) Inkerinmaan suomalaisyhteisön lisäksi inkerinsuomalaisia elää usean eri valtion alueella.

Tutkimus on tyypiltään tapaustutkimus. Jokainen haastateltu on oman historiansa asiantuntija. Tutkijan asia ei ole kyseenalaistaa. Haastattelukertomukset noudattavat sisäistä mallia 'mitä meille on tapahtunut' vaellus – metaforan logiikkaa seuraten. Tasapainottavaa sävyä tuo tyytyväisyys siitä, että nyt olemme kertomassa kohtaloistamme ja edustamassa hajalle joutunutta kansaa. Haastattelujen suorittaminen sijoittuu Inkerin kirkollisen toiminnan elpymisen ja muun kulttuurisen viriämisen aikoihin vuosina 1989-1992. Kaksi lisähaastattelua tehtiin kesällä 1995.

3. Teoreettiset kehykset

Uskontopsykologiaan kuuluu tieteellisten lähestymistapojen kehittäminen ja käyttöönotto psykologiatieteen eri tutkimusaloilta (Waardenburg 1986, 125). Nyt käsillä olevan tutkimuksen teoreettisissa valinnoissa tulee esille joihinkin psykologisiin suuntiin liittyviä aineksia. Tavoitteena on valottaa tietyn uskontokatsomuksen kohdentumista asenteissa ja elämänvaiheissa. Uskonnon

odotetaan vastaavan elämän peruskysymyksiin, mikä on elämän tarkoitus ja mitä tuonpuoleisuudesta voidaan ajatella. Uskonnollisuuden tutkiminen edellyttää ihmisen olemassaolon perusmuotojen määrittelyä. Tässä tutkimuksessa se on ratkaistu Lauri Rauhalan esittämän kolmijaon pohjalta (Rauhala 1990, 32-34). Ihmiskäsityksen ymmärtämiseksi ihmisen psyykkinen ja biologinen puoli ovat olemassaolon luonnollinen perusta. Rauhalan mallissa situationaalinen säätöpiiri tekee mahdolliseksi tarkastelukulmien laajentamisen ja moniulotteisuuden. Tulkinta rakentuu C.G. Jungin individuaation teoriaa seuraten. Jungin mukaan tunteminen on fyysisten tapahtumien ja elämän välinen yhdistävä rengas. Usko ei sulje pois ajattelua, joka on ihmisen voimakkain ase.

Uskontokatsomus. Uskonnollisuutta on selitetty sen kolmen sisällöllisen aspektin pohjalta; uskonnollisuuteen kuuluu tunteisiin liittyvä puoli (affektio), tiedollinen puoli (kognitio), sekä tietoinen pyrkimys toimintaan (konaatio) (Strunk Jr. 1962, 21-23; Pentikäinen 1971, 45-46). Kolmijakoa laajentaen muokatussa Charles Glockin ja Rodney Starkin mallissa uskonnollisuutta voidaan tarkastella viidellä perusulottuvuudella, jotka on nimetty uskonnollisen kokemuksen, ideologian, rituaalien, kognition ja seuraamuksellisuuden dimensioiksi. Malli ei mahdollista uskontoon sitoutumisen systemaattista tutkimista, mutta osoittaa erilaisia painopistealueita uskontokatsomuksessa. Tutkimuksilla on osoitettu, että uskonnollisuuden korostuminen tietyllä dimensiolla ei välttämättä viittaa yhtä suureen kiinnostuneisuuteen muita neljää kohtaan, Seuraamuksellisen dimension painottuminen edellyttää kuitenkin myös muiden jonkinasteista osuutta. Tutkimus voi kohdistua erikseen kuhunkin perusdimensioon uskonnollisuuden sisäisiä eroja vertaillen (Glock – Stark 1973, 18-23). Selkein tulkinta on ymmärtää pohdintaa aiheuttanut seuraamuksellisuus uskonnon harjoituksen vaikutuksina (Antola 2004, 295). Ihmisen suhde toiseen

ihmiseen pikemminkin kuin Jumalaan on tavanomainen näkemys. Merkitystä on sillä, mitä teologisessa mielessä teoilla tarkoitetaan (Glock – Stark 1973, 21).

Inkerinsuomalaisten elämänkulun monivaiheinen historia on otettava huomioon tarkasteltaessa arvojen toimintaa ohjaavaa vaikutusta. Seuraamuksellisuuden dimensiolla tulee esille kristillisen etiikan alue Dekalogin ja Kultaisen säännön hengessä. Käytännön näkökulmasta etiikka painottuu motiivien organisaation suunnassa (McAdams 1993, 87-88). Miten paljon siinä korostuu yksilöllisten oikeuksien ja palvelemisen etiikka, käytännöllisyyden korostaminen ja periaate 'poikkeus vahvistaa säännön', huolenpidon ja yhteisöllisen vastuun etiikka, on yksilöllisten ratkaisujen varassa (vrt. McAdams 1990, 166). Yhteiskunnan taholta tulleet toimenpiteet eivät useinkaan antaneet yksilöllisiä valintamahdollisuuksia varsinkaan oikeudenmukaisuuden toteutumiseksi. Luterilaiselta arvopohjalta nähtynä esivallan kunnioittaminen tuotti pikemminkin ristiriitaisia tilanteita.

Uskonnollisessa kokemuksessa kaikki kolme osatekijää, affektio, kognitio ja konaatio voivat olla eri tavoin vaikuttamassa, joskin tunnekomponenntti usein korostuu. Eritellessään uskonnollisuuden dimensioiden arvosteluperusteita, Glock ja Stark esittävät neljä uskonnollisen kokemuksen muotoa, joista yleisin on vahvistava kokemus. Hetkellinen tunne, tieto tai aavistus vahvistaa vakaumusta pyhän läsnäolon kokemisella. Vastauskokemukset viittaavat tapahtumiin, jolloin ihminen tuntee olevansa tietoinen Jumalan olemassaolosta. Vastauksen kautta syntyy tietoisuus Jumalan erityisestä vaikutuksesta ihmisen olemassaoloon (Glock – Stark 1973, 43-46).

Uskonnollisuus katsomuksellisena tekijänä tuottaa kannanottoja ja käyttäytymisen kohdentamista uskon keskukseen, Jumalaan. Yhteydestä kehittyy elämänkulun vaiheissa yksilöllinen jumalasuhde, joka luo erilaisia jumalakuvia ja –käsityksiä. Suhteen merkitys avautuu sen toimivuuden kautta; mikä ei toimi, sillä ei ole merkitystä. Antti Räsänen toteaa aikuisen uskonnollisuutta

käsittelevässä tutkimuksessaan, että uskonnollisuuteen kuuluvien elementtien määrä on loputon (Räsänen 2002, 92).

Uskontokatsomuksen kehittyminen voi alkulähtökohdiltaan olla kasvatuksen tietoinen tavoita. Monet teoriat ovat keskittyneet uskonnollisuuden kehitykseen eri ikäkausina. Räsänen esittelee Fritz Oserin teorian uskonnollisen arvioinnin kehitysvaiheet ja päätyy kysymykseen, mistä kehitysvaiheet lopulta ovat peräisin (Räsänen 2002, 104-105). Ne sisältävät uskonnollisuuden dimensiot, jotka on johdettu dilemma – teksteihin annetuista subjektiivisista vastauksista. Oserin teoriaa arvioidessaan Räsänen esittää varteenotettavan olettamuksen: ”Vanhempien, läheisten aikuisten ja kodin vaikutuspiiri sekä psyykkisen kehityksen asettamat rajat ovat uskonnollista kehitystä määräävät reunaehdot” (Räsänen 2002, 105). Jatkossa Räsänen viittaa kehitysvaiheiden yhtäläisen toteutumisen päättelyssään eri kulttuurien kontekstuaaliseen vaikutukseen sekä Oserin havaintoon kulttuurisesta yksilöimisestä kehitysvaiheiden universaalisuutta pohdittaessa (Räsänen 2002, 111-112).

James Fowlerin teoria seuraa elämänkaaren päävaiheita. Uskon kehittyminen (*the development of faith*) on seitsemänasteinen kuvaus varhaisuskosta aikuisen yleismaailmalliseen uskoon (Fowler 1984, 52-71). Fowlerin vertaileva ote on yhteydessä Piaget’n teorian kognitiivisen kehityksen ja Eriksonin teorian psykososiaalisen kehityksen malleihin.

Uskonnon määrittely vuorovaikutuksena ihmisen ja Jumalan välillä sisältää ajatuksen erilaisten tunnekvaliteettien kuulumisesta suhteeseen. Sävy muuttuu, jos Jumalaa tarkoittaen puhutaan perimmäisestä todellisuudesta (Räsänen 2002, 51-54). Inkerinsuomalaisten vaiheissa 1900-luvulla olosuhteiden muuttuminen oli sekä yllättävää että pitkäkestoistakin, voimia kysynyttä painetta. Kuolemaa ei koettu pelkästään elämänkaaren luonnollisena päätösvaiheena. Oserin teorian mukaan uskonnollisessa ajattelu- ja päättelyprosessissa ihminen on suhteessa perimmäiseen erityisesti kontingenssi – tilanteissa (koskettava sattuma) tai

etsittäessä elämälle mielekkyyttä: ihmisen suhde perimmäiseen tulee ajankohtaiseksi (Räsänen 2002, 56-61).

Suhtautuminen uskontoon on tässä tutkimuksessa ymmärretty ohjautuvan yksilöllisestä katsomuksesta käsin. Uskontokatsomuksen ajatussisältö tulee osittain jumalasuhteeseen liittyvien mielikuvien luonteesta. Toisaalta katsomuksen yksilöllisyys sävyttyy myös kognitiivisin sekä affektiivisin painotuksin. Valmius uskonnollisiin toimintatapoihin lähtee kristilliseltä arvoperustalta. Elämäkerrallisen aineiston pohjalta voidaan seurata uskontokatsomukseen vaikuttavia tekijöitä eri aika- ja asiayhteyksissä. Jungin mukaan siis katsomuksellinen kiinteys lisääntyy iän myötä.

Ihmiskäsitys. Kun ihmiset joutuvat uusiin ja outoihin elämäntilanteisiin, puhutaan kriiseistä ja siirtymävaiheista joissa yksilölliset vaikuttamismahdollisuudet ovat rajallisia monista ulkopuolisista tekijöistä johtuen. Puutteelliset elämän olosuhteet koskettavat ihmistä kokonaisuudessaan. Uskonto on ajateltu merkitystä luovaksi tekijäksi. Rauhalan mukaan situaatio eli elämäntilanne on kaikkea sitä, mihin ihminen psyykkisesti ja fyysisesti on suhteessa mukaan lukien myös uskonnon ja kulttuurin piiriin kuuluvat elementit, faktiset tekijät. Kaikkien olemismuotojen huomioonottaminen tekee koko ihmisen ymmärrettäväksi (Rauhala 1990, 40-44).

Ihmiskäsitys perustuu Rauhalan situationaalisen säätöpiirin teoriaan. Ihmisen olemassaolon ontologinen perusmuotoisuus on kolmijakoinen. Siihen kuuluvat tajunnallisuus eli kokemuksellinen olemassaolo, kehollisuus eli orgaaninen tapahtuminen sekä situationaalisuus eli olemassaolo suhteina todellisuuteen (Rauhala 1982 a 1; 1982 b; 2005 a, 94-97). Orgaaninen olemassaolo ja tajunta ovat molemmat situaationsa ymmärtämisen ehtoja (Rauhala 2005 a, 103). Tajunnassa on kaksi tasoa, psyykkinen ja henkinen; psyykkinen on alempi.

Henkinen edustaa sitä asennemuutosta, jolla voidaan tarkastella psyykkisen tilaa. Henkinen tekee mahdolliseksi käsitteellisen ymmärtämisen, esimerkiksi sen, mitä on vihastuminen (Rauhala 1990, 37-40). Ihmineen on siis suhteessa maailmaan situaationsa kautta. Oheisessa kaaviossa uskontokatsomuksen komponenteilla oletetaan olevan kytkentä ihmiskäsitykseen.

Kaavio 1. Uskontokatsomus ja ihmiskäsitys

Katsomuksellisten tekijöiden painotus on yksilöllistä. Uskonnollisessa kokemuksessa tunne-elementit kuitenkin korostuvat. Situaatio edustaa ihmisen elämäntilan kokonaisuutta, johon suhteutuen myös orgaaninen ja tajunnallinen olemassaolo todellistuu (Rauhala 2005 a, 96). Ihmisen kokemiskapasiteetti on nähtävä sekä historiallisella että inhimillisten ja katsomuksellisten tekijöiden vuorovaikutuksen tasolla. Jokainen kokee olosuhteensa omalla tavallaan poikkeavasti.

Elämänkertomus ja siirtymävaihe. Elämänkertomus (*a life story*) näyttäisi olevan perustapa itsensä ilmaisemiselle. Tapahtumat lähtevät liikkeelle ja episodi seuraa toista. Kertomukset elämästä ovat kuitenkin kaukana tieteellisestä toteennäyttämisestä, mutta niiden uskottavuutta ja koherenssia voidaan arvioida (McAdams 1985, 127; 1993, 26-28). Kertomukset sisältävät tavallisesti niitä teemoja ja motiiveja, joihin kertoja on lapsuudessaan kiintynyt. Hän määrittelee itsensä omaelämäkerrallisella kuvauksella täydentäen sitä

ympäristöllä, henkilöillä ja tapahtumapaikoilla. Kertoja on sekä historioitsija että historia (McAdams 1990, 150-151).

Schachterin mukaan elämäntapahtumien muisteleminen sisältää paljon niiden taustalla vaikuttavia tekijöitä. Hän erottaa elämäkerrallisen tiedon kolme tyyppiä, mitkä järjestäytyvät hierarkkisesti. Ylin on aikakausien taso, esimerkiksi kouluaika. Toisen muodostaa osista kootut tapahtumat, esimerkiksi ensimmäinen ammattiin liittyvä työkokemus. Alin taso on yksittäisiä tapahtumia, esimerkiksi jokin tärkeä kokous. Kun ihmiset kertovat elämästään, kaikki kolme tiedollista tasoa ovat toisiinsa sekoittuneina. Aikakaudet auttavat muistamaan yksittäisiä tapahtumia. Kertomukset koostuvat ikäänkuin useista palapelin paloista (Schachter 2001, 104-107).

Ikääntymisen on todettu vaikuttavan heikentävästi lyhytkestoiseen työmuistiin, mutta huonontavan vähemmän pitkäkestoista semanttista muistia ja episodista tapahtumamuistia (Schachter 2001, 314). Muistin tutkimuksissa käytetään erilaisia mieleenpalautusmenetelmiä. Kohdennetussa palautuksessa koehenkilöä kehotetaan muistelemaan erityistä tapahtumaa menneisyydessään. Avoimessa muistamisessa on kysymyksessä vapaa mieleenpalautus, missä ajatuksia ei suunnata mihinkään erityiseen tapahtumaan. Vihjesanametodissa kysytään, mitä määrätty sana tuo mieleen tai esimerkiksi mitä lapsuus tuo mieleen. Tärkeiden tapahtumien muistamisen yhteydessä puhutaan ns. salamavalomuistista (Neisser – Libby 2000, 316-317).

Muistot voivat olla eläviä ja merkittäviä, mutta ne eivät ole virheiltä suojassa. Osa haalistuu ja muuttuu ajan kuluessa. Toisaalta väläyksenomaisten muistojen voimakkuus on siinä, että niistä on keskusteltu, niitä palautetaan usein mieleen vuosienkin kuluttua. Johonkin tapahtumaan liittyvät tunteet lisäävät sen muistissasäilymistä. Muistot saattavat olla sisältönsä vuoksi ahdistavia, ikäänkuin jatkuvaa kipua, jonka kanssa on elettävä (McAdams 1993, 294-295; Schachter 2001, 219-222). Monet tutkijat ovat korostaneet erityisten avainmuistojen

osuutta elämänkertomuksessa: Pillemer (1998) nimeää sellaisiksi tärkeät tapahtumat, Bruner (1994) elämän käännekohdat, McAdams 1985, 1993) ydinepisodit, joihin hän lukee merkittävimpien tapahtumien muistot elämänkertomuksessa (Neisser – Libby 2000, 318).

Kontekstin osuus kertomusten syntyessä on monisuuntainen. On tärkeää pitää mielessä, että kertojalla on kuulija, joka saattaa tehdä tarkentavia kysymyksiä tai yrittää ohjailla joskus sivujuonteisiin kulkeutuvaa kerrontaa, kuitenkin välttäen kysymys – vastaus – kaavamaisuutta. Joskus muistojen kipeys tuo kertojakohtaisesti tilanteeseen erivahvuista tunnelatausta. Kertojalle voi olla vihjesananluonteinen jokin esine lähistöllä, seinällä kuva äidistä, rippikoulusta tai kirkosta. Oman sävynsä tapaamisten ilmapiiriin antoi haastatteluajankohtaan liittynyt inkeriläisten elämänvaiheiden tiivis esilläolo julkisuudessa.

Tilannekontekstin ohella historiallisekologinen konteksti on keskeisesti läsnä kertojan valintojen ja episodisen muistin varaisesti. Tunnekokemusten syntyminen ei ole historiallista faktaa, mutta niissä liikutaan historiallisen ajan ja paikan tuntumassa. Lentokoneen viuhahtaminen pään yli tai maan vavahtelu pommien iskuista kertojan kuvauksena, auttaa kuulijaa ymmärtämään olosuhteiden luonnetta, ja lisää niiden aitouden tunnetta. Monet kotiseutukuvaukset ovat lähes maalauksellisia. Tilanteet ja tapahtumat valikoituvat spontaanisti kerrottaviksi historian kulusta. Ympäristö, yhteiskunta ja historiallinen aika ovat niissä aina mukana.

Edellä on viitattu yhteen elämänkertomuksen osatekijään, josta McAdams käyttää nimitystä ydinepisodi (*nucklear episode*). Tapahtumat ovat kerrottuina luonnostaan subjektiivisia, vaihtelevasti sekä ajankohtaan että kertomiseen liittyvästä mielentilasta johtuen. Ulrich Neisseriin viitaten McAdams ehdottaa merkittävien muistojen nimeämistä elämänkulun kiinnekohdiksi (*a life-history benchmark*). Joitakin tapahtumia kertaillaan mielessä, koska niillä on ollut tavallisuudesta poikkeava merkitys. McAdams pitää salamavalometaforaa

virheellisenä. Inhimilliseen muistiin ei mikään tapahtuma ole tallentunut objektiivisen yksityiskohtaisesti. Itse tapahtuma ei kuitenkaan häviä muistista. Ydinepisodit ovat nimensä mukaisesti kertomusten huippukohtia. Toiset episodit heijastavat tiettyä jatkuvuutta kertojan persoonallisuudessa, toiset siinä kehittynyttä muutosta (McAdams 1990, 169; 1993, 293-296). Toiminnalliset episodit korostavat erilaisten kokemusten lujuutta, toisiin ihmisiin tai ympäristöön vaikuttamista, fyysistä toimintaa, asemaa tai arvovaltaa. Yhteisölliset episodit tuovat erityisesti esiin keskinäistä jakamista, vuorovaikutusta, toisista huolehtimista ja yhteyden kokemista (McAdams 1990, 170).

Inkeriläiset joutuivat elämänkulussaan moniongelmaisiin tilanteisiin, joissa jo perustarpeiden tyydyttäminen oli vaikeutunut. Siirtymävaiheiden ajallinen kesto ei ole ratkaisevaa. Siirtymävaiheeseen voi liittyä yksi tai useampia episodeja. Siinä koko elämäntilannetta sävyttää selvästi havaittava olosuhteiden muutosta ennakoiva tapahtuma. Miten tavoitesuuntautunut toiminta silloin virisi ja miten esimerkiksi uskonnolliset resurssit sitä tukivat, sivuaa psyykkisen toiminnan lain alaisuutta, jota on nimitetty mielekkyysperiaatteeksi (Vuorinen 1990, 291-294). Tavoitteena oli ylläpitää ehjä sisäinen tila ja säädellä, jos mahdollista, omia ulkoisia olosuhteita (McAdams 1993, 258-259).

4. Metodiset perusteet

Tutkimusasenne. Historia on dokumentoitavissa eri lähteiden pohjalta. Ihmisen historiaa voidaan tulkita kertomusten ja omakohtaisten kokemusten varassa. Ongelmanasettelussa esitetyn ilmiön laaja-alaisuus asettaa tarkastelulle yksittäisten seikkojen erittelemisessä kohdallisuuden vaatimuksen. Ihmisen elämismaailma muodostuu merkityksistä, mutta niitä on useammissa tasoissa (Varto 1992, 24, 26, 56). Fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan perusteiden mukaan tavoitteena on ymmärtää tutkimuksen kohde ja saattaa

ennakointi, sulkeistamiseksi nimitetty tutkimusasenne osaksi tutkimustyötä (Määttänen 1999, 222-224; Perttula 1995,5). Myös uskonnolliset tulkinnat määräytyvät paljolti intentioista ja intresseistä käsin; tietoisuus on aina tietoisuutta jostakin (Rauhala 2005 b; 33). Waardenburgin mukaan sellaisten intentioiden tutkimus on olennaista uskonnon tutkimuksessa, joiden avulla pyritään mielekkyyden tavoittamiseen vastauksena koettuun todellisuuteen. Mikä tahansa havainto tai käyttäytymistapa voi saada uskonnollisen laadun ja uskonnollisen tulkinnan sen mukaan, missä määrin intention kohde on asianomaiselle todellisdesti pätevä (Waardenburg 1986, 194-196). Miten uskontokatsomus on elämää kannattava ja toimiva? On tarpeetonta puhua uskonnon vaikutuksesta, jos sillä on vain näytteillepanon merkitys. Uskon näkökulmasta katsomuksellisuudella on puhutteleva luonne, kun kommunikaatio on avointa. Gadamerin mukaan, kun ihminen puhuu, niin häntä puhutellaan ja hän on minä, joka vastaa sinälle. Toinen näkökulma haastaa ymmärtämään suljetun kommunikaation kieltä. Historiallinen horisontti sulautuu yhteen sen kanssa, mikä välittömästi puhuttelee totuutena. Historiallisten näkökantojen yhdistyminen mahdollistaa niiden tulkinnan ja ymmärtämisen (Gadamer 2005, 20-27).

Teemahaastattelu. Eri tavoin ongelmallisia aiheita tai esimerkiksi katsomuksellisia näkökantoja tarkasteltaessa on arveltu, että puolistrukturoitu haastattelumenetelmä helpottaa näkemysten esittämistä (Hirsijärvi – Hurme 1988, 35). Teemahaastattelu on yksi muunnelma puolistrukturoidusta menetelmästä. Siinä ”haastattelun aihepiirit, teema – alueet, ovat tiedossa. Menetelmästä puuttuu kuitenkin strukturoidulle haastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys” (Hirsijärvi – Hurme 1988, 36). Haastattelun periaate on antaa haastateltavan puhua vapaasti, ei kysymysluettelon vaan edeltäkäsin laaditun aihelistan pohjalta.

Teemahaastattelun aineisto muodostuu siten mahdollisimman spontaaneista kokemusten kuvaamisista (Perttula 1995, 4-5).

Ihminen on kaikissa vaiheissaan yksilöhistoriallinen prosessi (Rauhala 2005 a, 111). Teemahaastattelu eroaa syvähaatattelusta lähinnä haastatteluun käytetyn ajan puolesta (Tuomi – Sarajärvi 2003, 77). Syvähaastatteluun tarvitaan useampi tapaamiskerta. Tämän tutkimuksen haastattelut on tehty, muutamaa jatkotapaamista lukuunottamatta, yhden tapaamisen aikana. Keskeinen lähtöasetelma on ollut teema – alueisiin kohdistunut kiinnostus niin, että haastattelun tulos olisi yksilöllinen, elämän lyhythistoria. Kronologisen ulottuvuuden rinnalle on ajateltu muodostuvan tapahtumien ja asenteiden tiedosto. Uskonnollisten seikkojen ilmitulo painottuu yksilöllisesti. Omiin elämänvaiheisiin risteytyen myös uskontokriittinen asennoituminen on mahdollista. Kohteena olevat inkerinsuomalaiset joutuivat tiettyinä aikoina punnitsemaan inhimillisen kestokykynsä rajoja sekä fyysisellä että psyykkisellä tasolla. Tapahtumien ja niistä kertomisen väliin on muodostunut pitkä ajankulku. Sillä mitä haastateltava on halunnut ottaa esille, on hänelle ollut merkitystä, vaikka kaikki ei analyysin kannalta olisikaan oleellista. Mitä teema – alueet edustavat on tutkimuksen luotettavuuden kannalta oleellista. Tässä työssä ne on suhteutettu elämänkaarilinjalle ikävaiheiden sisällöllisinä aiheina. Elinolosuhteiden, ihmissuhteiden ja toiminnan alueiden erittelyssä on ajateltu tunnistettavan uskonnon ilmenemismuotoja. Waardenburg (1986) puhuu inhimillisistä intentioista ja mielekkyyden tavoittelusta koetun todellisuuden vaihtelevissa muodoissa. Ihmiskäsityksen eri puolet laajentavat näkökulmia ja tekevät niitä ymmärrettäviksi, mutta eivät sinänsä ole analyysiyksikköjä. Historiallinen konteksti on temaattisten linjojen keskeinen taustavaikuttaja. Ihminen kietoutuu maailmaan oman elämäntilanteensa, situaationsa kautta (Rauhala 2005b, 29).

Kronologinen	Temaattinen		
ELÄMÄNVAIHEET	ELINOLOSUHTEET	IHMISSUHTEET	TOIMINTA
Lapsuus	Koti	Vanhemmat	Leikit
Vaikeudet, surut	Kasvatus	Sisarukset	Kotityöt
Sairaudet	Ympäristö	Kaverit	Koulu
	Tavat, traditiot		Kirkko
Nuoruus	Kotiseutu	Sosiaaliset mal-lit	Harrastukset
Aikuisuus		Seurustelu	
Avioliitto	Toimeentulo		Ammattityö
Oma perhe	Elämänmuutokset		Selviytyminen
	Karkotukset	Puoliso	
	Sota	Lasten kasvatus	
	Pakolaisuus		Uskonnollisuus
Tulevaisuuteen	Tyytyväisyys	Yhteydet lähel-le	Kirkollinen työ
suuntautuminen	Muutoksen haku	Yhteydet kauas	Sosiaalinen työ

Taulukko 1. Teemahaastattelun aihepiiri

Lukutapa ja työn eteneminen. Tässä työssä aineestoon kohdistuva tulkinnallinen ote muistuttaa kirjallisuuden tutkimuksessa käytettyä lähiluvun (*close reading*) periaatetta, johon kuuluu keskittyminen tekstin sisältöön useista eri näkökulmista (Tiedon värikäs maailma 22, 150). Tutkimuksen alkuvaiheista lähtien inkeriläisyyttä valaisevaa tietoa on ollut hyvin saatavilla ja keskustelua aiheesta on käyty vilkkaasti. Monen inkerinsuomalaisen kokemukset tuovat aineistoon oman tapausluonteensa. Tulkinta edellyttää sekä kriittisyyttä että tutkijan omia arvostuksia kaihtavaa lukutapaa. Siihen viitaten tutkijan ei-inkeriläisyys saattaisi olla pelkästään etu.

Seuraavaksi työ jatkuu lukuun viisi jossa esitellään tutkimuksen operationaaliset tapahtumat: aineiston hankinta esihaastatteluineen, käsittely, arviointi ja analyysimenetelmät. Kuudennen luvun pääosan muodostaa haastatteluista tiivistetyt elämänkertomukset. Seuraavissa luvuissa (7-9) tarkastellaan uskontokatsomuksen kehittymistä, olemusta ja kriisien

varjostamaa elämänkulkua. Ryhmään kuulumisen ja luterilaisen kirkon osuuden tarkastelu riittikäyttäytymisineen päättää tutkimustyön ensimmäisen osan. Toisessa osassa (II, luvut 10-11) käsitellään individuaatiota korostaen ilmiön uskonnollisia sisältöjä Jungin analyyttiseen psykologiaan perustuen. Viimeisessä osassa (III, luku 12) kootaan loppukatsaus johtopäätöksineen.

5. Metodiset toimenpiteet

Koehaastattelut. Asettautuminen havainnoijaksi Inkeriläisten Yhdistys ry:n joulujuhlaan 27.11.1988 oli alustava kontakti tutkimusaiheeseen. Juhlan osanottajissa saattoi erottaa kolmen sukupolven edustajia, joista kuitenkin suurin osa oli 1920- ja 1940-luvuilla tänne pakolaisina tulleita, keski-ikä 75-vuotta. Tavanomaisten jouluisten ohjelmien lisäksi juhlaan liittyi luontevasti muistelut kotiseuduilta Inkerinmaalta, kuoroesitys Soi vanha juhlavirsi sekä ajankohtainen kiinnostuksen kohde Pushkinin kirkko ja niillä alueilla elävää heimokansaa kohtaan virittynyt auttamishalu Suomessa. Aika rientää ja miespolvet vaipuvat unholaan, mutta vain muistin kantaman päähän, oli yhdistyksen silloisen puheenjohtajan juhlapuheessa menneiden sukupolvien muiston vaalimista korostama ajatus. Yhteisissä kokoontumisissa kunnioitetaan edellisten sukupolvien työtä, uskoa ja toivoa (Lpk. I, 8-15).

Löytyisikö juhlaväen keskuudesta kiinnostusta ja muistitietoa kirkollisesta ja uskonnollisesta elämästä Inkerissä? Juhlaohjelman lomassa muutamien lyhyiden haastattelutuokioiden pohjalta syntyi yleiskuva, joka realisoi tutkimusideaa ja antoi viitteitä tulevaan työskentelyyn aiheen parissa. Kysymyksiin kirkosta ja kodin uskontokasvatuksesta tuli hyvin samansuuntaisia vastauksia (Lpk. I, 2-7). Kirkossa käytiin lähes joka pyhäpäivä. Kirkossa jokaisella oli oma vakituinen istuinpaikkansa. Ehtoolista vietettiin paljon harvemmin kuin nykyään Suomessa. Jos ei ehditty lähteä kirkkoon, niin meillä oli Lutherin postilla. Isä luki sen sunnuntain saarnan ja veisattiin virsi. Sitten vasta päästiin ulos leikkimään. Pyhäkoulua pidettiin

yksityisissä taloissa. Joulupäivänä ja pitkäperjantaina lapsilta oli leikkiminen kiellettyä. ”Miul ei uskonto ole muuttunu, ku äiti ihan pienest lapsest opetti ja muistan vielä hyvin kaiken.” ”Rukoilen ain nukkumaan käyves, siunaan itsein. Ruuvast ko käyn pois, ain kiitän Jumalaa.” ”Papit ain kävivät meil. Meil ku ol suuret talot, ni meil ain pittiit kokouksii.” ”Helluntailaisii, ne tulliit ain meille ja lauloit helluntailaisii virsii.”

Haastateltujen mielestä Suomeen asettumisen jälkeen ei ole tapahtunut erityisempiä muutoksia heidän uskonnollisessa ajattelussaan. Miten yhteydet luterilaiseen kirkkoon ovat Suomessa toimineet ei tullut esille lyhyiden keskustelutuokioiden aikana. Vähän raottui näkökulmaa vapaakirkolliseen suuntaan. Joitakin vihjeitä virisi kontaktien saamiseksi itärajan yli ja tuntumaa inkeriläisväestöön Petroskoissa. Kirjeitse välittyi yhteys Petroskoissa asuvaan inkeriläiseen informanttiin, joka välitti äidiltään (s. 1906) saamiaan muistitietoja. Kyseinen, alkuaan Venjoen Luukkasin kylästä kotoisin oleva vanhus, on kertonut seuraavan, omalta isoäidiltään kuulemansa tapahtuman (kirje 8.3.89): Talosta kuoli seitsemän lehmää ja yksi hevonen. Tuli tuntematon mies ja sanoi, ottakaa lapio, ja näytti paikan, mistä piti kaivaa. Maasta löytyi lankakerä. Kerässä oli kaikki pahuus. Ja sitten se mies käski polttaa sen kerän leivinuunissa. Kerä paloi ja tuli kamala ruumiin haju. Mummo oli sanonut sitä miestä Jumalan enkeliksi.

Kertomus vie kolme sukupolvea ajassa taaksepäin. Karjan menetys on ollut vakava isku pientilan asukkaille. Oleellista on, ettei kukaan kylän asukkaista pysty sitä selvittämään, vaan avuksi tulee tuntematon mies. Menetyksen aiheuttaja selviää. Tulkinnassa välittyy toisaalta kuolemaan ja vainajiin liittyneet pelonsekaiset uskomukset, toisaalta kirkon kasvatusote. Pahuus esineellistyy tässä lankakerään, mutta se ei häviä maahan kätkemällä. Ongelman ratkaisu viittaa raamatulliseen selitysmalliin: tuntemattoman miehen on täytynyt olla enkeli. Kuvattua tapahtumaa ajatellen kertojan ikäpolvi saattaisi puhua menneiden aikojen taikauskosta. Liikuttaessa tämän tutkimuksen problematiikan alueilla, on mahdollista joutua sivuamaan myös uskonnollisen ajattelun sidoksia kansanuskoon.

1800-luvun uskonnollista kenttää liikuttivat Inkerinmaallakin eurooppalaiset herätysvirtaukset. Yksittäisenä kuriositeettina tunnettiin hyppääjäliike, kirkosta erillään toiminut separatistinen yhteisö. Jo nimessä ilmeni liikkeen poikkeava luonne. 1800-luvun keskivaiheilla se oli saanut lisävaikutteita Etelä-Venäjältä peräisin olleesta skoptsien (kuohitut) luostarilahkosta. Hyppääjien toimiin alettiin kiinnittää erityistä huomiota sekä hengellisten että maallisten viranomaisten taholta. Liikkeen todellisista kannattajamääristä Inkerissä ja levinneisyydestä Karjalaan on vaikea saada täsmällisiä lukuja. Hyppääjien kokoontumisia oli tavallisesti seuraamassa lukuisa uteliaiden sivullisten joukko. Edellisen kertojan kuvauksesta ilmenee tätä tutkimusta ajatellen kiinnostava yksityiskohta; voisi puhua inkeriläisten suvaitsevuudesta toisin ajattelevia kohtaan. Kertoja on tallentanut äidiltään muistitietoa hyppääjistä. Seuraava katkelma on edellämainitusta kirjeestä. Yksi heistä oli kauppa-Matti. Hän oli kauppamies ja omisti Luukkasin kylässä kaksi kauppaa ja leipomon. Hyppääjillä seuroissa olivat toiset naiset, mutta kotona olivat omat naiset, jotka seuroissa eivät käyneet, vaan olivat kotona työtä tekemässä. Kylän ihmiset eivät maininneet pahalla sanalla hyppääjäliikettä. Kuuluivat Luterilaiseen seurakuntaan ja kävivät kirkossa. Olivat keski-ikäisiä. Kaikki ovat kuolleet ennen sotaa. Ehkä paheksuvaa asennetta kuitenkin esiintyi, mutta nyt puhutaan jo edesmenneistä. Ja kirkossakäyminen varmaan vaikutti hillitsevästi asenteihin. Aikanaan liike hävisi, kun ydinjoukko ikääntyi eikä toiminnan jatkajia ollut.

Kertoja kuvaa äitiään tavallisena inkeriläisen kirkkokansan edustajana. (Kirje 27.9.89) Tyypillistä suurimmalle osalle inkeriläisiä oli, ettei viranomaisten kanssa jouduttu tekemisiin. Kertojan äiti kävi sunnuntaisin jumalanpalveluksessa jalkaisin, vaikka matkaa oli noin 10 kilometriä. Matka ei ollut rasittava, kun oli nuori ja oli kepeät kengät jalassa. Äiti kuului laulukuoroon, jota johti kanttori Hirvonen, Kolppanan opettajaseminaarin käynyt. Laulajia oli parisenkymmentä. Hirvosen jälkeen kuoron johtajana toimi Santeri Parkkinen. Seurakuntien toiminta lakkautettiin vähitellen 1930-luvulla. Jos sunnuntaina oli ollut

jumalanpalvelus, jo seuraavana sunnuntaina ihmiset saivat palata suljetulta kirkolta.

Taustaa kenttätyöhön. Inkerinmaa oli kirkollisesti jaettu kolmeen rovastikuntaan. Itä-Inkerin rovastikuntaan kuului 9 seurakuntaa, Länsi-Inkerin rovastikuntaan 8 ja Pohjois-Inkerin rovastikuntaan 7 seurakuntaa (Inkerin evankelisluterilaisen kirkon 350-vuotismuistojulkaisu). Joitakin alueellisia kulttuurieroja voidaan havaita, esimerkiksi Suomen rajan ortodoksisen Karjalan ja Suomesta tulleen herätyskristillisyyden vaikutuksina. Venäläis-ortodoksisen valtakulttuurin rinnalla inkeriläiset olivat omaksuneet ekumeenisen asenteen molemminpuolisen arvostamisen hengessä. Luterilaisen tapakäytännön pohjalta toimivat joutuivat eriasteiseen hämmennykseen tilanteissa, joissa omien kirkkojen sulkeutumisen seurauksena olivat yrittäneet kompensoivaa osallistumista ortodoksisen kirkon piirissä. Yksilöllinen kulttuurinen tieto eri sektoreilla on perusteltavissa malleina. Keesing kysyy, mitä ihmiset tekevät, jos eivät ymmärrä niitä. On kaksi keskeistä dimensiota tulkita mallin merkitys: toisaalta kansallisina tai kulttuurisina rakenteina, toisaalta viitata niiden luonnollisuuteen käytännön tarkoituksia palvelevina käsityksinä. Jos malli ei vain esitä, presentoi, vaan edustaa, representoi, siitä on tullut symboli (vrt. Keesing 1987, 373-375; Wellek – Warren 1969, 234). Kirkko ja äidinkieli kulttuurisina tekijöinä ovat hitaasti korvattavissa uusilla. Vasta sukupolvien vaihtuessa voi muutoksia tapahtua kasvatusasenteiden myötä.

Kirkollinen maallikkotoiminta näkyi evankelisen liikkeen vahvana edustuksena muihin herätysliikkeisiin verrattuna. Maalikkopuhujia tarvittiin omasta takaa, kun tuli aika, jolloin Suomessa koulutetut papit palasivat takaisin Suomeen. Vuoteen 1939 mennessä kaikki kirkot oli suljettu lukuunottamatta Kelton kirkkoa, joka oli jäänyt viimeisenä kansan käsiin. Kun yhtään miestä ei enää ollut kirkollisessa työssä, naiset alkoivat esiintyä puhujina. Tosin alttarille ja

saarnastuoliin kukaan ei mennyt, luettiin vain katekismusta, mutta sekin auttoi, kun elämä tuntui ahtaalta.

Eriuskolaisuuteen on aina liittynyt toiminnan yhtenä innoituksen lähteenä luterilaiseen kirkkoon, erityisesti papistoon kohdistunut kritiikki: leipäpapit vääristelevät Raamattua, eikä pappien käyttäytyminen ole tehtävien arvon mukaista.

Aito hengellisyys on muuta kuin kirkon muotomenoja.[4] Vaikka vapaakirkolliset suunnat eivät keränneet suuria kannattajamääriä Inkerissä, niiden toiminta vakiintui ja jatkui viranomaisten suostumuksella. Kaikkiaan vapaisiin suuntiin kuuluneita oli Inkerissä ennen sotia noin 3000. Aktiivisen musiikkitoiminnan voisi arvella olleen yhteyttä ja suvaitsevaisuutta ylläpitänyt tekijä.

Järvisaari oli kahden järven välissä, siitä nimi. Ongelmana oli ollut papin palkkaaminen vähälukuiseen luterilaiseen seurakuntaan. Mujan kylässä oli metodistiseurakunnan kirkko, jossa luterilaisetkin kävivät. Junni-pappi (Jungmann) ja vaimonsa Maria muistetaan lämminhenkisinä ihmisinä. Joitakin häiriöitä mainitaan 1900-luvun alkuvuosina aiheutuneen metodistien toimesta luterilaisessa seurakunnassa (Luther 2000, 403). Piilovan kylä oli tunnettu siitä, että sen asujamistoon kuului baptisteja (Matti Särki, Carelia 12/1991). Kesäisin kylän ulkopuolella, veden partaalla, pidettiin kastetilaisuuksia. Se oli huomattava tapahtuma. Torvisoittokunta soitti marsseja ja katsojia tuli ympäri lähiseutuja. Suot ympäröivät Seulolan kylää, jossa oli 70 taloa. 1900-luvun alussa kylään alkoi levitä baptismia. Puolet kyläläisistä kääntyi uuteen uskonsuuntaan. Rukoushuone rakennettiin hirsistä. Aikanaan neuvostovalta kohteli tätäkin rakennusta niinkuin kirkkojakin.

---

[4] Kolomainen 1989 ja 1990. Toinen Mikko Kolomainen (1897-1978) on esitellyt eriuskolaisen näkökulmasta kirkkolaitosta Inkerissä. Painamaton julkaisu, Eero Rautajoen kokoelma. MV:KTKKA.

Kertojien valinta. Kesällä 1989 inkerinsuomalaiset olivat hajaannuksessa yhteyttä etsivä, vähemmistökansallisuutta edustava joukko. Oli aika ryhtyä kokoamaan ja elvyttämään kansallista perinnettä. Yhteys syntyi juhannusjuhlien muodossa. Sitä osoitti Kelttoon 1989 kokoontunut juhlaväki. Kansaa oli koolla tuhatmäärin. Ulkopuolisen tarkkailijan oli helppoa panna merkille ihmisten vapautunut ilo ja asettua kuulolle. Jokaisella oli jotain kerrottavaa. Etsittiin yhteyttä sukulaisiin ja tuttaviin vuosikymmenten takaa.

Koska tutkimuksen lähtökohtainen perusjoukko on määritelty historialliselta pohjalta ja tutkimusasetelma on case-tyyppinen, otannan edustavuuteen on kaksi perustetta: haastateltavien synnyinseutu on ollut Inkerinmaalla. Toinen ehto on ikä haastatteluajankohtana, jotta siirtymävaiheiden- ja muu kokemusmaailma välittyy kuvausten kautta ja saturaation kannalta pystytään liikkumaan pääteeman sisällä (Tuomi – Sarajärvi 2003, 91). Nauhoitukseen käytettävä aika ei ole ratkaiseva; lyhytkin haastattelu voi sisältönsä puolesta olla riittävä. Myös eri tavoin kielteinen asenne on tulkintakelpoinen, jos haastateltava kuitenkin osoittaa kiinnostusta tutkimusaiheeseen ja antaa luvan kertomuksensa julkistamiseen. Tarkoituksenmukaisuusvalintaa (vrt. Hirsijärvi – Hurme 1988, 59) uskonnon näkökulmasta ei kertojien valinnassa oteta huomioon. Ainoastaan jokaiselle haastatteluun osallistuvalle esitetään tutkimusaihe ja sen liittyminen uskontotieteen alueelle. Osittain ns. lumipallo-otantaan (Tuomi – Sarajärvi 2003,88) viitaten jokin haastattelu on johdattanut toiseen, esimerkiksi tuttavuuden tai sukulaisuuden perusteella sopivaksi arvioituun henkilöön.

Edellä on esitelty Inkerinmaan uskonnollista kenttää. Luterilaisen kirkon rinnalla uskonnollisia oheisryhmiä on riittänyt valittavaksi. Kun haastattelut, kahta lukuunottamatta, on suoritettu vuosien 1989-1992 välisenä aikana, ajankohtaan

Kuva 1. Juhannusjuhlan tapahtumapaikka Keltossa 1989. Virsi Jumala ompi linnamme aloitti juhlaohjelman. Juhlalavan reunassa on Inkerin vaakuna. Lippu on nostettu salkoon Nouse Inkeri - laulun säestyksellä.

Kuva 2. Yksi juhlien erikoisuus oli inkeriläisten keino löytää yhteyksiä vuosikymmenien takaisiin sukulaisiin ja ystäviin. Muutamat juhlavieraat olivat varustautuneet isohkoilla pahvitauluilla, joihin oli merkitty taustaseurakunnan nimi ja perustamisvuosi. Esim Markkovan taulussa oli vuosiluku 1640. Edelleen tauluihin oli kirjoitettu ko. seurakuntalaisten nimiä, jos joku sattuisi tietämään nykyisiä olinpaikkoja tai antamaan muita henkilötietoja. Siis inkeriläisten etsintää vaikka yli valtakuntien rajojen.

liittyy sekä luterilaisen kirkon elpymistä että vapaakirkollista seurakuntatoimintaa. Koska otos on päätetty rajata kahteenkymmeneen haastateltavaan, on oletettavaa, että siinä esiintyy uskontokatsomuksen muuntelua. On mahdollista myös, että inkeriläisyyteen nähden ilmenee hajontaa. Näkökulman ulottuessa 1900-luvun alun vuosikymmeniin, on eroa ns. kirkkokansan ja niiden suomalaisten välillä Inkerissä, jotka olivat neuvostovallan silmissä luotettavaa joukkoa.

Haastateltavien tavoittaminen tapahtui sekä välitettyjen että satunnaisten tapaamisten kautta. Aineiston keruumatkoja tehtiin kaikkiaan kuusi Neuvostoliittoon, näistä yksi apurahan turvin laajemmalle alueelle Petroskoin ympäristöön. Suomessa matkoja kertyi linjalla Helsinki-Turku-Tampere-Lahti-Imatra. Kaikkiaan Suomessa tehtyjä haastatteluja on puolet koko aineistosta, toiset kymmenen haastattelua on tehty Inkerinmaalla ja Karjalassa. Ensimmäinen haastateltava tavoitettiin hänen Suomen vierailunsa yhteydessä. Tapaamiset jatkuivat vielä useamman vuoden ajan sekä Suomessa että Neuvostoliitossa.

Katri Kukkosen tapaaminen Kelton juhannusjuhlien yhteydessä lisäsi entisestään kiinnostusta tutkimuksen kohdeväestöön. Haastattelu jäi tutkimusaineistoon siitä huolimatta, että hänen tyttärensä julkaisi myöhemmin sekä äitinsä että koko perhekunnan historian. Katri Kukkosen elämänkulkuun sisältyy ainutlaatuisia, koko Inkerin kansan kohtaloita heijastavia vaiheita ja yksityiskohtia.

Joidenkin haastattelusta kieltäytyneiden yhtenä vaikuttimena on ollut vielä aineiston keruuaikaa leimannut pelko tietojen mahdollisesti aiheuttavasta leimatuksi tulemisesta. Kyllä, sydän on täynnä, vastasi Leningradin Suomen konsulaatin viisumijonosta tavoitettu inkeriläisvanhus kysymykseen, kertoisiko hän elämänvaiheistaan. Hänen lisäkseen kolme muuta haastattelua tehtiin

Kuva 3. Kelton juhannusjuhlat jatkuivat sunnuntain jumalanpalveluksella, joka oli ulkoilmatilaisuus. Saarnat pidettiin suomeksi ja venäjäksi.

Kuva 4. Katri Kukkonen kotonaan juhannusjuhlien aikaan. Korkeasta iästään huolimatta hän esiintyi puhujana jumalanpalveluksessa. Katri Kukkonen oli Maria Kajavan rinnalla Petroskoin luterilaisen seurakunnan syntytapahtumien voimakas myötävaikuttaja.

Oheisessa kuvassa oli tarkoitus näkyä Kelton kirkon kuva seinällä, mutta valotus on pyyhkinyt sen himmeäksi. Myöhemmin Katri Kukkonen totesi, ettei kirkkoa näy, koska sitä ei kuvaa otettaessa enää ollut.

sovitusti Suomessa käyntien yhteydessä. Joistakin tuli sittemmin paluumuuttajia. Haastateltavien kotona tehtiin neljätoista (14) haastattelua ja kaksi (2) ulkotiloissa. Kahden sekä heikon teknisen toteutuksen että puutteellisen sisällön vuoksi poistetun haastattelun tilalle hankittiin täydennyshaastattelut kesällä 1995. Näin aineiston tapauksien lukumäärä pysyi suunnitellun kahdenkymmenen (20) tapauksen otoksena. Oheinen taulukko osoittaa haastateltavien ikä- ja sukupuolijakauman:

Kertojat:	syntymävuodet välillä	naisia	miehiä	yhteensä
	1900-1909	1	0	1
	1910-1919	10	3	13
	1920-1929	2	2	4
	1930-1935	1	1	2
	Yhteensä naisia 14 miehiä 6			

Taulukko 2. Haastateltavien ikä- ja sukupuolijakauma.

Sukupuolen suhteen ei mitään valikointia ole suoritettu, eikä sukupuoli ole tutkimuksellisesti kategorioiva elementti. Mies-nainen kategoriapari voi tulla esille esimerkiksi kertojan luonnehtiessa tehtäväorientoitumistaan Kun miehiä ei enää ollut, me naiset saarnasimme. Inkeriläisyyttä osoittavat kertojakohtaiset syntymäpaikkakunnat on alleviivattu kuvassa 9. Haastateltavien keski-ikä on 73,5 vuotta. Jatkossa heitä sanotaan kertojiksi.

Haastattelut ja lisämateriaali. Haastattelu on aina, riippumatta sen suoritustavasta tai -paikasta, vuorovaikutustilanne (Hirsijärvi – Hurme 1988, 84-96). Halutun tiedon saantiin on vaikuttamassa haastattelijan tapa hallita tilanne, motivoida kertojaa ja helpottaa tiedon kulkua.[5] Haastattelutilanne muotoutuu ja

---

[5] Ruotsin inkeriläisiin kohdistuneessa kyselytutkimuksessa vastaajia motivoitiin heidän historiansa taltioimisen merkityksellä mm.: ”Tavoitteemme on tärkeä: haluamme antaa tuleville sukupolville mahdollisimman monipuolisten tietojen perusteella kuvan siitä millaista teistä, varhaisista siirtolaisista, oli lähteä vanhasta maastanne ja juurtua uuteen maahan”. Inkeriläisille, syntyneet ennen 1935, osoitettu

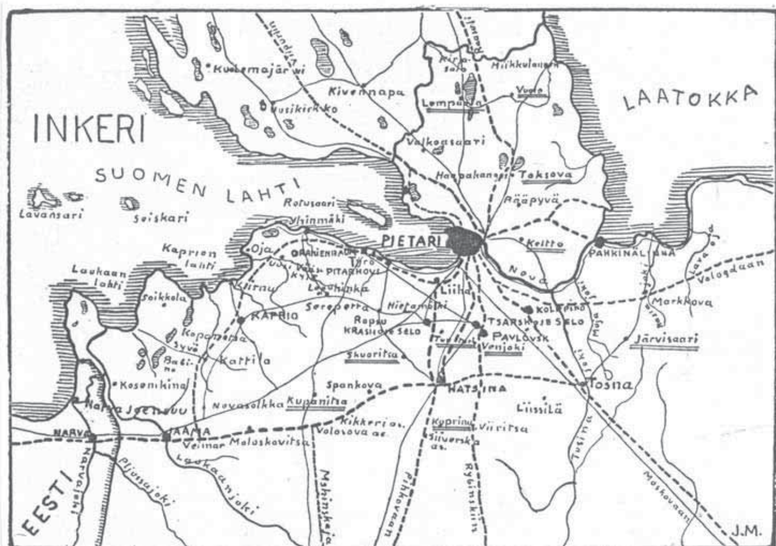
etenee kertojan ehdoilla. Samoin jokaisen kertojan kohdalla vaihtelee syventyminen eri aihepiireihin. Tutkimuksen pääteeman kannalta kertojien uskonnollista asennoitumista ei arvioitu edeltäkäsin. Kysymykset ovat olleet mahdollisimman strukturoimattomia (Perttula 1995, 4-5; 1998, 391).

Haastattelu aloitettiin esittelemällä kertojalle aihepiirit, missä tullaan liikkumaan. Haastattelun kuluessa eri aiheita käsiteltiin kertojan niihin kohdistaman kiinnostuksen mukaan. Kertojalomake (liite 1) on ollut työssä lähinnä tutkijan apuväline kertojien perustietojen tallentamiseksi. Haastattelijan niitä kysellessä kertoja saattoi jo virittäytyä teemojen asiayhteyksiin.

Koko haastattelu järjestetään analyysin alkuvaiheessa elämänkulun mukaiseen aikajärjestykseen. Kokonaisuutta voi luonnehtia Vilkon sanoja lainaten sommitelmaksi, jolla ”on tuotantoehtonsa, joiden puitteissa se syntyy” (Vilkko 1992, 82). Mitä lapsuusajat tuovat mieleenne, on ollut tavallisin aloituskysymys. Kertojan eläytyminen omaan historiaansa ei monin paikoin sallinut (tilannekonteksti) keskeytyksiä, vain tarkentavia kysymyksiä joissakin kohdin. Pääasiallisesti kertoja eteni sitä näkökulmaa painottaen, mitä hänelle oli tapahtunut ja mikä vaikutus kaikella oli ollut. Asioiden mieleenpalauttaminen ja mahdollisuus kertoa nosti kyyneleet silmiin. Kuitenkin uudesta yhteiskunnallisesta tilanteesta (glasnost) iloittiin avoimesti. Väsymys alkoi vaikuttaa, jos haastattelutilanne ja nauhoitus kesti yli tunnin. Tutkimuspäiväkirja on kulkenut mukana työhön liittyvien tietojen vapaamuotoista muistiin merkitsemistä varten. Lokakuusta 1988 huhtikuuhun 2002 välisenä aikana kertyi kolmen tutkimuspäiväkirjan kokoelma. Viittaukset tekstissä (Tpk. I-III ja ko.sivu) osoittavat tarkoitertun kohdan tutkimuspäiväkirjassa.

---

kysymyslomake on päivätty Boråsissa ja Upsalassa heinäkuussa 1987. Kysymyslomake 2 (1935-1965 syntyneille) on helmikuulta 1989. Siinä on kohdistettu kysymyksiä myös kielenkäytön (suomi, inkeri) ja kulttuurin alueisiin. Ensimmäinen Inkeriseura Ruotsissa on perustettu Boråsiin 1947. Inkerin Suomalaisten Keskusliitto perustettiin 1956.

Kuva 9. Kertojien syntymäpaikkakunnat. Lähde: Inkeri-lehti 1944, nro 13.

Paikkakunta	Kertojat 1 - 20	Yht.
Järvisaari	5	1
Keltto	2, 4, 8, 13	4
Koprina	10, 15	2
Kupanitsa	11, 12, 16	3
Lempaala	17, 19	2
Skuoritsa	18	1
Toksova	20	1
Tuutari	1, 7	2
Venjoki	6, 9, 14	3
Vuole	3	1
		20

Painamatonta inkeriläistietoa on kolmesta yksityiskokoelmasta. Yliopettaja Eero Rautajoki on kerännyt muistelmia inkeriläisiltä kertojilta, jotka ovat halunneet varmistaa tietojensa säilymisen, kun niiden julkistaminen ei vielä ollut vallinneeseen ajankohtaan nähden sopivaa. Aineisto sisältää sekä yhteiskunnallista tietoa että henkilöhistoriaa. Museovirastoon tallennettu aineisto on Kansatieteen toimiston käsikirjoitusarkistossa. Samalla osoitteella löytyy professori Toini-Inkeri Kaukosen inkeriläiskokoelma. Tampereen yliopiston kansanperinteen laitoksella on toinen Eero Rautajoen kokoelma sekä inkeriläistä perinnetietoa että Kolppanan seminaaria koskevaa aineistoa.

Aineiston käsittely. Esillä oleva tutkimustyö on sen perusperiaatteen varassa, miten keskustelumuotoinen haastattelutilanne tuottaa analysoitavaa aineistoa. Tilannekontekstia voidaan luonnehtia historialliseksi keskusteluun liittyneisiin oheistekijöihin viitaten. Historiallinen konteksti on tärkeimmillään elämäkertatietojen muistiinpalauttamisessa. Silloin niistä tulee inhimillistä, kertomusten kokonaisuuteen kuuluvaa ainesta. Ääninauhalta kirjoittamisen yhteydessä keskitytään vain sisältöön, ei esimerkiksi kertojan äänenpainoihin tai muistojen aiheuttamiin liikutuksiin. Litteroinnissa (koko haastattelun aukikirjoitus) on ilmennyt muita varteenotettavia näkökohtia. Esimerkiksi joitakin vierasperäisiä käyttökielen ilmauksia on jäänyt epäselviksi. Aina eivät paikannimet kuulu selvinä.

Kertojan ilmaisutavan yksilöllisyys aiheuttaa sen, pitääkö litteroinnissa kirjoittaa kysymyksiä esille. Kun puhe etenee sujuvasti, vain joitakin välikysymyksiä tarvitaan. Joissakin keskusteluissa taas tulee lyhyempiä puhejaksoja, jolloin uusi kysymys vie kerrontaa eteenpäin. Jos kertoja on pidempään viipynyt jonkin sivuseikan kuvaamisessa, litteroinnissa on vähäistä lyhentämistä suoritettu. Pääasiassa on noudatettu sana sanalta purkamisen periaatetta. Haastatteluiden ja muiden lisänauhoitteiden litterointi käsittää

kokonaisuudessaan 472 käsin kirjoitettua sivua eli kuusi (I – VI) päiväkirjamuotoista (A4) tekstikokoelmaa (Litterointipäiväkirja, lyh.Lpk.). On jatkotyön kannalta tärkeää, että tutkija on itse suorittanut koko prosessin siitäkin huolimatta, että kysymyksessä on ollut aikaa vienyt "visainen ongelma"(vrt. Hirsijärvi – Hurme 1988, 109). Kuitenkin tutkijan näkökulmasta on palkitsevaa, että näin kertojat ovat mukana kertomustensa kautta koko jatkotyön ajan.

Aineiston arviointi. Kertojan tietojen historiallisen luotettavuuden vertailu on ollut mahdollista inkeriläisyyttä koskevan faktatiedon runsaan saatavuuden perusteella. Valokuva- ja asiakirja-aineistoa kertojat ovat luovuttaneet tutkimuskäyttöön. Syntymäpaikkakunnittain vertaillen kertojien Inkerinmaan paikallistuntemus on kattava. Kertomuksista käy ilmi myös paikkakuntakohtainen kylähistorian tuntemus. Matti Särki pitää artikkelissaan Carelia 12/1991 sitä suorastaan tärkeänä. Kylillä on ollut omat historiansa. Maaorjuuden lakkauttamisen jälkeen maatilkkuja jaettiin perheiden miesluvun mukaan. Myöhemmin tulleet joutuivat hankkimaan elantonsa hakkuu- ja muista ansiotöistä. Käsityötaito oli arvokas ominaisuus. Kylässä saattoi olla mestari, joka opetti miehet rukkien (vokki) ja kangaspuiden valmistamiseen. Lapset ohjattiin käymään sieni- ja marjametsässä. Jos ei ollut kulakin poika, oli mahdollisuus päästä sotilaskoulutukseen (Särki 1991). Jokaisella kertojalla on ollut lämmin ja kiinnostusta ylläpitänyt suhde omaan kotiseutuunsa. Kirkkotiet ja lehmipolut ovat säilyneet muistissa ja siirtyneet runojen säkeisiin.

Henkilötietojen liian yksityiskohtaiseen kyselyyn ei ole ollut tarvetta. Jonkin yksittäisen seikan poisjättäminen ei ole kenenkään kertojan kohdalla muuttanut perusongelman koeteltavuutta; uskonnollisuus ilmenee tai ei ilmene olosuhteiden ja tapahtumille annattujen merkitysten pohjalta. Sen sijaan kertojien ikä sekä tapahtumien ja haastattelun välinen aika on voinut aiheuttaa muistamisen ongelmia. Joskus kertoja on kysynyt vieressään kuunnelleelta

läheiseltään Muistat sie millon - -. Kattavaan elämäkertaan verrattuna lyhyt haastattelukertomus tuskin jää jälkeen tiedon esittämisen spontaanissa luonteessa. Filmaamisen tapaisen, vaikuttavuutta tavoittelevan kuvauksen kuulija olisi tunnistanut. Vain selventävien tietojen lisä on paikoin jäänyt puutteelliseksi tutkijan huomaamattomuudesta johtuen. Toisaalta tutkijan kerrottua omasta ei-inkeriläisyydestään kertojalle on saattanut syntyä ajatus tutkijaa valistavan inkeriläistiedon tarpeellisuudesta, mitä tulee Pietarin ympäristössä vaikuttaneen suomalaisen väestön elämään.

Analyysimetodi. Metodi pohjautuu eri lähteistä koottuun analyysimalliin. Uskonto elämänvaiheissa on ilmiönä monitahoinen. Fenomenologista menetelmää esitellessään Varto puhuu niiden yleisten olettamusten tutkimisesta, joissa ilmiön laadut ovat nähtävissä. On löydettävä ne merkitykselliset suhteet, joissa ilmiö todellistuu löydetyissä laaduissa. Fenomenologisen menetelmän mukaista on myös oivaltavan havainnoimisen kautta ymmärtää tutkimuskohdetta. Syvenevä tarkastelu tuo tulkinnan kohteeksi sellaisia merkityksiä, jotka eivät ole välittömästi tarkasteltavissa (Varto 1995). Perttula viittaa fenomenologisen psykologian metodia esitellessään sen soveltamismahdollisuuksiin ihmisen kokemusta tutkivilla tieteenaloilla. Kun ihmisen on selviydyttävä ulkoisista, paineita tuottavista tapahtumista, hän reagoi koko olemuksellaan. Uskontoaan hän toteuttaa sekä psyykkisen että henkisen toimintatavan kautta (Perttula 1995,4).

Tämän tutkimuksen aineisto on muodostunut mahdollisimman spontaanista kokemusten kuvaamisesta valittujen teemojen varassa. Esimerkkeinä tutkimukseen valitun ihmiskäsityksen ja uskontokäsityksen yhteenkuuluvuudesta on seuraavat episodit kahden kertojan (KPu ja RPe) kokemuksina.

Vuonna 1943 kertoja (KPu) oli läheisineen päässyt monien vaikeuksien jälkeen pakolaisia Suomeen kujljettaneeseen laivaan. Koska Suomessa vietettiin juuri pääsiäistä, lähtö viivästyi. Määräpäivänä kova myrsky ja merenkäynti esti lähdön. Seuraava yö nukuttiin viereisessä ladossa. Kertomus jatkuu: Sit me lähettiin 28 päivä sitten Suomeen. Et myö lähettiin Hankoon. Vielä sitä ei ikinä unoha, ku ooteltii, ko käytii sitte laivaan, ko se taas aurinko paisto, aurinko aina paisto. Aurinko paisto ko sitte laiva justiin ko se irtoo. Kuinka se oli, et se koko kansa niin se oli ko kuoro. Et mist ne sen otti, että Jumala ompi linnamme. Ko se kaiku, ko mie sit katselin taaksein, ihan niinko semmonen suur taivaallinen kuoro laulaa. Oliko se niin, että ne joka ihminen osais sen. Ko se pääsi liikkeelle, sillo kajahtaa tää laulu.

Sodan kulussa rintamalinjan yli vihollisen puolelle joutunut kertoja (RPe) muistaa tapahtuman, miten suomalaiset sotilaat olivat löytäneet hänet haavoittuneena, vieneet sidontapaikalle ja palauttaneet paareilla tien viereen odottamaan, että jälkijoukot tulevat ja korjaavat eteenpäin. Vettä oli jätetty janojuomaksi, mutta kesähelteellä se ei pitkälle riittänyt. Oli juotava omaa virtsaa ja suolta mutaista vettä. Ja aurinko laskeis. Mitä etemmäks et pääsen ja mään maantien ojjaa vai kanava vai mite mie sano, käin niinko koira käppyrää nukkumaa. Muit mul ei olt ko alushousut jalaas. Ja täs olit sitteet, nämä haavat sivottu. Mul ei olt mittää muuta päällä. Ja mää tänä päiväänkää en muuta voi sannoo, ko taivaan enkelit, nii, olivat varjelemas itikoilt. Siel oli nii paljo itikoi, hyttysiä, niinko muurahaispesä. Mut mää nukui aamuu ast. Ei imeneet sitä viimeistäkää verta pois. Ja aamu siel aurinko nous ja mää nousin ja lähdin taas konttaamaa tietä myöte.

Kaksi lyhytkestoista episodia sisältävät vähän millään opillisilla mittapuilla uskonnollisesti tulkittavaa ainesta. Kaksi kertojaa puhuu taivaallisesta kokemuksesta. Toinen on ollut yksin, toisella on ollut seuranaan laivalastillinen pakolaisia.[6] Nouseva ja laskeva aurinko sävyttää kertojien luomaa yleiskuvaa

[6] Yksi laivaus käsitti noin 350-450 pakolaista aluksen koosta riippuen. Kaikkiaan kuljetuksia oli Hankoon 151, Turkuun 18, Pohjankuruun 6 ja Raumalle 3, eli yhteensä 178 kuljetusta. Lisäksi kuljetettiin pienempiä ryhmiä ja toimitettiin tavarakuljetuksia. Yhteensä inkeriläispakolaisia tuotiin Suomeen 63 032, joista Hankoon 49 369 (Tuuli 1988, 100-105).

yhtä hyvin kuin jäsentää heidän sopeutumistaan tilanteeseen. Mutta taivaallinen elementti ei liity sääolosuhteisiin. Kokemusten uskontoa sivuava erityislaatu tulee niiden syntymisestä elämän jatkumisen kannalta epävarmoissa olosuhteissa. Seurauksena kummankin kokijan mielentila tasapainottuu. Toinen lähtee tarjoutumaan avustajaksi huoltotehtäviin, toinen paneutuu levolle maantienojaan. Episodit kuvastavat intentionaalisuuden näkökulmasta uskonnollisten havaintojen, tulkintojen ja käyttäytymistapojen syntymistä, jolloin eletty uskonto käsitetään erityiseksi mielekkyyden tavoittavaksi vastaukseksi koettuun todellisuuteen (Waardenburg 1986, 194-196; Rauhala 2005 a, 161). Uskonnollisessa kokemuksessa kaikki kolme osatekijää, affektio, kognitio ja konaatio, voivat olla eri tavoin vaikuttamassa, joskin tunnekomponentti usein korostuu.

Metodin ensimmäisessä vaiheessa, litteroidun tekstin keskitetyn lukemisen jälkeen on muodostettu sisältöalueet. Niiden tarkoitus on jäsentää tutkimusaineistoa haastattelun aihepiiriä ja kysymyksenasettelua seuraten. (Vrt. Perttula 1995, 6.) Sisältöalueet ovat perhepiiri, kouluaika, kyläyhteisö ja luonto, aikuisuuteen suuntautuminen, murrosajat, paineiden alla eläminen, uskonnon tuki ja selviytyminen. Haastattelu on muunnettu kertojakohtaisesti kertomuksen muotoon elämäntilanteen merkitsevien tapahtumien ja kertomuksen kronologisen etenemisen mukaan. Tässä vaiheessa on ollut mahdollisuus täydentäviin lisäyksiin tutkimuspäiväkirjojen merkintöjen ja joidenkin ulkopuolisten lähteiden pohjalta. Varovaista editointia on suoritettu. Yhtenäinen tiivistetty kertomus on käännetty kertojan kieleltä tutkimuksessa käytettyyn yleiskieleen (liite 2). Analyysiyksikkönä on ollut tiettyyn aihepiiriin kuuluva tai sitä edustava lausuma (Perttula 1993, 270-271). Kaikki kertomukset muodostavat aineistona kokonaisuuden. Tärkeää on ollut säilyttää jokaisen kertojan kertomus alkuperäisenä, ei niinkään se, onko jokaisesta teemasta sanottu jotakin. Jokaisen kertojan kommunikaation taustalla on tietyt

elämänkulkuun liittyneet historialliset tapahtumat. Ne tarjoavat sen näyttämön, josta elämäntarinaa toteutetaan (Hänninen1999, 48, 53, 59).

Työskentely jatkuu elämänkertomusten (6. luku) pohjalta. Kertomus sellaisenaan on analyysin kohde. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on tekstianalyysiä (Tuomi – Sarajärvi 2003, 111-112). Aineiston redusoinnissa se tiivistetään tutkimustehtävän mukaan koodaamalla olennaiset ilmaukset. Kertomukset käydään läpi alleviivaamalla sisältöalueittain sellaisia merkityksellisiä yksiköitä, jotka voidaan yhdistää kategorioiksi. Muodostuneet kategoriat kuvataan ominaisuuksina ja ulottuvuuksina niin, että syntyneisiin luokkiin saadaan yhdistettyä kaikki olennainen variaatio (Wahlström 251-252). Esimerkiksi sisältöalue perhepiiri jakautuu kolmeen kategoriaan: ihmissuhteet, kasvatusote, perheen toimeentulo. Edelleen ihmissuhteet-yksikön jäsennyksessä erottuvat aiheet: kolme sukupolvea yhdessä, kotikasvatus, perheen tunneilmasto, elämän ja kuoleman kysymyksiin liittyvät pohdinnat. Kategorioinnilla siis muodostuu kokonaisuuksia sisäisen yhteenkuuluvuuden ja samanlaisuuden pohjalta (Tuomi – Sarajärvi 2003, 103, 115). Käsittelyä ohjaava logiikka on abduktiivista; siinä vaihtelee aineistolähteisyys (I osa) ja teoriasta (Jungin analyyttinen psykologia) koottu käsitteistö (II osa). Hermeneuttisen analyysin kuva on mieluummin spiraali kuin kehä. Tavoitteena on edetä niin, että jo ymmärretty on pohjana edistäen uuden materiaalin tulkintaa (Wahlström 1993, 252; Määttänen 1999, 266).

6. Inkeriläisiä elämänkertomuksia

Johdanto. Kertojien elämänvaiheisiin liittyy karkotusten, sodan ja pakolaisuuden kokemuksia. Inhimillinen kokeminen on jokaisen kertomuksen ydin, mikä antaa niille oman uniikin perusluonteensa. Ensi lukemalta ei voi päätellä, että uskonto olisi kertomuksia yhdistävä ominaisuus. McAdams käyttää imagon (*an imago*) käsitettä tarkoittamaan ihmisten personifioitunutta kuvaa

itsestään. Kun jokiin piirre korostuu itsekuvassa, syntyy idealisoiva vaikutelma ja sen mukaista roolikäyttäytymistä (McAdams 1993, 122-123). Oheisviestintä sävyttää kerrontaa erilaisin vivahtein. Kun korkeaan ikään ehtinyt kertoja uskonnosta puhuessaan sanoo toisille tarvitsevansa ”hengen voimaa”, uskonnollisuuden voi ymmärtää olevan prosessi. Joko siihen liittyy kasvua tai sitten kuihtumista (McAdams 1993, 30). Kuva kertojasta, olipa se esimerkiksi todistajan, näkijän, ritualistin tai taistelijan, voi samalla olla myös imago religiosus, uskonnollisen ihmisen kuva.

Seuraava luku on siirtymistä inkerinsuomalaisten elämään viime vuosisadalla. Jokainen kertoja on antanut luvan nimensä julkiseen esittämiseen. On ajateltu, että nyt saa puhua avoimesti ja pelkäämättä menneistä ajoista. Mitä kunkin kertojan elämän tapahtumiin on liittynyt haastattelun jälkeisinä vuosina, sen on paljolti ikä ratkaissut. Kertojat esiintyvät haastattelujen suorittamisen mukaisessa järjestyksessä.

Lilja (LVu). Kaksi ensimmäistä vuosikymmentä Liljan (s.1922) elämässä kului Tuutarin seurakunnan alueella Karhilan ja Kavelahden kylissä. Lilja syntyi kolmilapsisen perheen esikoisena. Mummon kanssa kului moni kirkkomatka. Tuutari oli Inkerinmaan väkirikkaimpia seurakuntia. Siihen kuului 64 pelkästään suomalaista kylää. Kirkko oli rakennettu näkyvälle paikalle Mölkönmäelle, jota yleisesti nimitettiin Kirkkomäeksi. Aina vuoteen 1937 asti kirkko palveli seurakuntalaisia ristiäisistä hautajaisiin.

Kirkkomäen ohella Tuutarin maisemaa leimasi mäkinen, vaihteleva maasto. Talviurheiluun oli upeat puitteet. Koulu sijaitsi sopivasti korkealla mäellä. Seitsemän vuoden ajalta Liljalle on jäänyt pelkästään myönteiset koulumuistot. Koulunkäynnin kiinnostavuutta oli lisännyt kilpailujen järjestäminen. Palkinnoiksi jaettiin kenelle kynä, kenelle vihko. Lilja tuskin oli tyytynyt kilpailuja vain sivusta seuraamaan, vaikka ei aina olisi palkinnoille päässytkään.

Kouluoloissa tapahtunut muutos tulee esille Liljan kertomuksessa lyhyenä toteamuksena, että vuosina 1936-38 jouduttiin venäläisiin kouluihin. Seitsemänvuotisen kansakoulun jälkeen hän kävi vuoden kauppakoulua Leningradissa. Yhteiskunnalliset uudistukset olivat 1930-luvun lopulla kovimmillaan: mm. kouluissa hävisi suomenkieli opetuskielenä (Nevalainen 1991, 259). Jääskeläisen (1982, 60-63) mukaan vuonna 1934 Inkerissä on toiminut 322 suomalaista koulua. Alkeiskoulua käytiin neljä vuotta ja kolme vuotta jatkokoulua.

Lilja oli viimeisiä rippikoulun kävijöitä Tuutarissa, mutta kirkkoa ei silloin enää ollut. Sodan ja saksalaismiehityksen aikana iso kivinen aitta Liljan kotikylässä sai toimia kirkkona. Rippikoulun piti pastori Juhani Jääskeläinen.

Liljan koti on ollut keskivarakas; oli lehmiä, sikoja, lampaita ja oma hevonen. Kolhoosiin oli pitänyt luovuttaa karjaa niin, että vain yksi lehmä sai jäädä. Erityisesti vuodesta 1937 tuli perheen kannalta surullinen vuosi. Lilja oli 14-vuoden ikäinen, kun hänen isänsä kuoli. Tämä tapahtuma jäi syvästi varjostamaan Liljan elämää, varsinkin kun isän kuolema oli tapahtunut hämärissä olosuhteissa. Sitä ennen hän muistaa kuoleman äidin isän hautajaisista. Lilja oli silloin 4-vuotias.

Isän työpaikka oli ollut Leningradissa, missä hän toimi vahtimestari-valvojan tehtävissä. Se päivä oli ollut palkanmaksupäivä, kun isä todennäköisesti oli joutunut kotimatkalla ryöstön uhriksi. Hänet löydettiin läheltä Tuutarin asemaa junan ruhjomana. Ryöstöön viittasi se, että paperit olivat tallella, mutta rahat poissa. Tapahtuma joka saattoi olla joko rikos tai tapaturma, jäi lopullisesti selvittämättä. Kun samoihin aikoihin erityisesti Inkerinmaan suomenkielinen väestö eli pelottavan odotuksen paineessa, Liljan ajatuksissa isän kohtalo yhdistyi vangitsemisiin ja karkotuksiin, joihin ei tiedetty syytä. Lilja arveli, että isän kohdalla vain toimittiin näin. Palkkarahojen häviäminen antoi aihetta

tulkintaan, että ryöstö oli lavastettu. Yöllisistä vangitsemisista tapaus kuitenkin poikkesi; äiti sai valtiolta rahallista avustusta kolmen lapsen elatukseen.

1940-luvun alussa Lilja oli valmistautumassa itsenäiseen elämään. Seurustelusuhde oli jatkunut ja perheen perustaminen suunnitelmissa. Mutta sulhanen sai komennuksen sotapalvelukseen. Lilja jäi odottamaan esikoistaan ja sulhastaan kotiin palaavaksi. Tytär syntyi vuonna 1942 keskelle jo pahoin sodan vaikeuttamia olosuhteita. Elintarvikepula oli pahimmillaan: syötiin suolaheinää, nokkosia ja kuolleiden hevosten lihaa (Tpk I, 81). Seuraavana vuonna alkoi inkeriläisväestön siirtäminen Suomeen. Lilja oli lähtijöiden joukossa.

Vastaanotto Suomessa ja puolitoista vuotta kestänyt oleskelu sotapakolaisena saa Liljalta pelkästään kiittävät maininnat. Työtä järjestyi koko mukana seuranneelle perheelle. Rauhan tultua paluu Neuvostoliittoon oli kaikkien mielestä ikävä ratkaisu. Paluun taustalla ymmärrettiin olleen määräys. Kun ei osattu keinotella, piti lähteä. Keinottelu tarkoitti esimerkiksi mahdollista Ruotsiin siirtymistä.

Suomessa oli parhaillaan Joulun valmistelut, kun lähdettiin paluumatkalle. Härkävaunuissa oli tuskallista matkustaa. Lilja ei kerro, miten hän selvisi pienen tyttärensä kanssa, toteaa vain, että Jaroslavliin (250 km Moskovasta koilliseen) tultiin juuri Jouluksi. Loppumatka oli tehtävä hevosella kovassa pakkasessa, susia vilisseen metsän läpi. Kotiympäristönä tuli olemaan olkikattoisten talojen muodostama kylä.

Suomessa oleskelunsa ajan Lilja oli ollut taloustöissä. Äiti oli tehnyt töitä karjakon apulaisena. Jaroslavlissa työala vaihtui. Kevättöiden alkaessa Liljalle annettiin hevonen: valjasta ja lähde metsästä puita hakemaan. Yhtä outoja tehtäviä hänelle olivat sekä hevosen käsittely että metsätyöt. Ainoa ohje oli annettu kulkea hevosen oikealla puolella. Kun ensimmäinen kuorma oli onnellisesti perillä, työ sai jatkua. Peltotöihin siirtyminen oli toinen juttu. Siihen asti Boris-hepo ja Lilja olivat olleet sopuisa työpari. Mutta äestämisestä Boris ei

pitänyt, se vain jökötti paikallaan eikä suostunut liikkumaan. Liljan temperamentti kuohahti. Kuulet sie nyt, hän tokaisi ja läimäytti hevosta takamuksiin. Niin päästiin eteenpäin.

Lähes puoli vuotta oli eletty Siperiassa. Vuoden 1945 kevät oli pitkällä, kun pellolla hikoillut väki kuuli kaivatun uutisen: sota on päättynyt. Pois pellolta, nyt kannattaa juhlia.

Ei aikaakaan, kun Liljan toimeliaisuus sai uudet tavoitteet. Ensin piti saada selville, mitä miehelle kuului, oliko vielä elossa. Moskovaan lähti tiedustelupostia, johon tuli aikanaan vastaus: miehestä ei ollut annettavana mitään tietoa. Lilja hyväksyi sillä kertaa yksin jäämisen ja yksinhuoltajan osan. Kuitenkin hän päätti suunnistautua kotiseudulle päin. Uskalias päätös syntyi siitä huolimatta, että Leningradiin matkustamiseen olisi tarvittu erikoislupa. Perillä tulisi vastaan tyly kommentti: olet suomalainen. Sinulla on 24 tuntia aikaa poistua alueelta.

Matkaan hän kuitenkin lähti härkävaunussa, niin kuin oli tullutkin, mutta tällä kertaa salamatkustajana. Vähän ennen Leningradia oli jäätävä pois ja tehtävä loppumatka raitiovaunulla. Ristiin rastiin sukulaisia ja tuttavia etsien hän päätyi Astoria-hotelliin. Yösija järjestyi, mutta passittomana edessä oli takaisin käännytys. Jospa Tuutarista löytyisi joku tuttu, Lilja arveli ja lähti junalla kotikylään, Kavelahteen. Vain yösijan hän sai tuntemattoman venäläisen avulla, sitten takaisin Leningradiin neuvottomana harhailemaan. Vihdoin tuli vastaan Inkeristä tuttu naishenkilö, joka tiesi, ettei kaupungista saanut oleskeluoikeutta ilman lupaa tai kutsua. Rekisteröimättömiä valvottiin tarkkaan. Mutta yksi mahdollisuus olisi avoinna. Tallinnassa olisi paremmat elämisen mahdollisuudet. Siellä olisi tarjolla työtä, ruokaa ja asuntoja.

Liljan uhkarohkea toimeliaisuus johti siihen, että hän lähti Tallinnaan meriteitse. Laivamiehiltä hän sai osoitteen, josta perille päästyään voisi kysyä työpaikkaa. Kaupunki oli täysin vieras eikä Lilja ymmärtänyt viron kieltä. Mutta

toiminta eteni päättäväisesti, vaikka siitä puuttuikin selkeä suunnitelma. Lilja luotti tapaamiinsa ihmisiin. Pian sellainen oli taas hänen tiellään, upseerinasuinen sotilashenkilö. Tapahtumat seurasivat toistaan ja tilanteet muuttuivat yllättäen. Etsinnän kohteena ollut osoite sai jäädä. Lilja lähti upseerin matkaan, joutui kuulusteluun ja päätyi lopulta tarjoilijaksi sotilasruokalaan. Niin merkittävä päivä tämä oli Liljalle ollut, että päivämäärä 22 elokuuta 1945 on säilynyt hänellä muistissa. Jaroslavlissa hänelle oli annettu hevonen valjastettavaksi, metsä- ja peltotöitä. Nyt hän sai palvella valkoinen esiliina edessä, ja ruokaa riitti vatsan täydeltä.

Elämä alkoi vakiintua. Seuraava toimenpide oli yhteyden saaminen perheeseen Jaroslavlissa. Lilja lähti noutamaan tyttärensä luokseen. Sisko tuli mukana, myöhemmin äiti ja veli. Kului muutama vuosi. Oli päästy kesään 1949. Lilja oli vaihtanut työpaikkaa, se oli nyt Eurooppa-ravintolassa. Kerran oli todettu, että ravintolan kassassa oli vajausta. Liljaa syytettiin. Miksi? Liljan elämään tuli toinen suuri kysymysmerkki isän kuoleman jättämän syvän surun lisäksi. Nyt Lilja joutui kuulemaan syytteitä vailla mitään perää. Eräänä iltana ravintolassa oli riehakkaasti juhlittu, minkä jatkoksi yöllä oli syttynyt tulipalo. Yksi ravintolan kassan tilitykseen kuulunut paperi oli kadonnut. Kassasta puuttui noin 6000 ruplaa. Jostain syystä Lilja oli helppo osoittaa syylliseksi. Hänelle langetettiin kymmenen vuoden vankeustuomio. Niin alkoi Liljan toinen matka Siperiaan, syyttömänä vankilaan.

Neljä vuotta oli kulunut. Vankileirin mukana Lilja joutui rautatien rakennustöihin. Puita kaadettiin ja kannettiin metsästä olkapäillä. Myöhemmin samaista rautatietä oli esitelty nuorisoliittolaisten rakennustyönä. Pikku Elsa-tyttö oli jäänyt isoäidin hoiviin. Miten äiti ikävöikään lastaan, sitä tuskin kukaan kysyi. Rukoilin itsekseni, ei sitä voinut muuten kestää. Itsekseen toki sai Jumalaa rukoilla ja ajatella.

Eräänä yönä Lilja oli nähnyt merkillisen unen. Isä oli puristanut häntä kovasti kädestä ja sanonut, että Liljan pitäisi lähteä sieltä, sillä hänellä ei ollut siellä

mitään tekemistä. Uni jäi erityisellä tavalla mieleen. Seuraavana päivänä saatiin kuulla Stalinin kuolemasta. Lilja kutsuttiin kuulemaan vapauttava lausunto: et ole syyllinen. Hänelle annettiin puhtaat paperit. Kun Lilja oli kysynyt, miksi hänelle oli kirjoitettu uusi passi, vastaus kuului: Et tarvitse vanhaa, tässä on uusi. Parin viikon kuluttua alkoi kotimatka.

Vielä vuosikymmenien jälkeen vankilavuosista puhuminen saa Liljan tärisemään, ennen kuin hän pystyy muistelemaan tuota aikaa. Siinä on hänen tulkintansa mukaan nähtävissä vain suomalaiseen kohdistunut nujerrustoimenpide. Miksi juuri Liljaa piti näin kohdella? Se on jäänyt hänen ajatuksiinsa isän kohtaloon rinnastettavana salaperäisenä pelinä. Taistelijaa Liljan sisimmästä se ei kuitenkaan hävittänyt.

Kaksi viikkoa oli kulunut Siperiasta pois matkustamisessa. Lilja ei halunnut enää palata Tallinnaan. Hänen läheisensä olivat siirtyneet Karjalaan. Sisko avioitui Petroskoissa, veli palasi Inkerinmaalle. Lilja asettui Petroskoihin äidin ja tyttärensä kanssa. Toinen tytär oli syntynyt avoliitosta. Jatkuvasti hän piti vireillä yrityksiä päästä Leningradiin. Kotikylässä Kavelahdessa ei ollut yhtään suomalaista, jolta olisi voinut pyytää apua. Kerran viranomaisten puheille päästyään Lilja oli turhista yrityksistään ja toimitsijoiden ynseästä kohtelusta tuohtuneena päästänyt valloilleen koko sanallisen repertuaarinsa. Lopuksi hän sanoa töksäytti: Antakaa sitten viisumi, niin lähden Suomeen. Virkailijan nyrkki pamahti pöytään ja sitä seurasi kysymys, halusiko Lilja, että kutsutaan miliisi paikalle. Ainoa allekirjoitettava paperi sillä kertaa oli käsky poistua 24 tunnin kuluessa kaupungista. Vähän kuitenkin raotettiin ovea tulevaisuuteen lupaamalla rekisteröinti, kunhan hakijalla ensin on työpaikka järjestyksessä. Sitten järjestyy asunto ja kirjoihin otto.

Lilja palasi Petroskoihin. Useampia kirjeitä hän lähetti eri tahoille, viimeisen kommunistiselle puolueelle. Kirjeessään Lilja kysyi, onko vaimolla mitään oikeuksia, kun mies on ollut rintamalla. Vastaus tuli muutamassa päivässä. Lilja

sai asunnon Leningradista. Pitkään vireillä ollut tavoite päästä kotiseutujen tuntumaan, oli nyt toteutunut.

Aidoimmillaan Lilja sanoo olevansa julma ja sisukas suomalainen. Jos hän joutuu vaatimaan oikeudenmukaisuutta, se tapahtuu suorasukaista kieltä käyttäen. Olenks mä syyllinen johonkin, olenks mä rikollinen, Lilja tiukkaa, kun hänen anomuksiaan ei oteta vakavasti. Hänellä on avoin ja luottavainen asenne kanssaihmisiinsä, mitä hän edellyttää myös itseään kohtaan osoitettavan. Sekä isän kohtalo, että hänen kokemansa väärä tuomitseminen, ovat yhteydessä hänen tapaansa tunnistaa mahdollista epäsuoruutta.

Liljan kertomuksessa ei ole uskonnollisia kokemuksia, eikä hän viljele puheessaan hengellistä sanastoa. Olen kastettu kristitty, hän sanoo. Sitä eivät mitkään olosuhteet pystyneet muuttamaan. Nyt Lilja iloitsee seurakunnallisen toiminnan viriämisestä, kun lapsia ja aikuisia kastetaan. Vuonna 1978 Pushkinin seurakunta rekisteröitiin. Kun vielä kymmenen vuotta oli kulunut, sai Kupanitsan seurakunta ensimmäisenä vanhoista Inkerin luterilaisista seurakunnista toimiluvan. Uudessa avoimuuden ajan nosteessa Lilja on ollut innolla mukana. Hänen toimeliaisuutensa on kohdistunut kolmelle suunnalle: Inkerin liittoon, Kupanitsan seurakunnan ja kirkon uudistustyöhön sekä toimintaan Pyhän Marian kirkon palauttamiseksi entiseen käyttöönsä. Kupanitsan vielä jälleenrakennustyön alaisena olleessa kirkossa oli järjestetty tilaisuus, joka Liljan mielestä oli aiheuttanut hämmennystä joidenkin uudistustyötä kauempaa seuranneiden mielissä. Satoi kauheasti sinä aamuna ja se lippu (Inkerin) tuotiin sisälle ja sit se kannettiin, kun sen vihkiminen tapahtui. Ja kun se lippu vietiin ulos, oli niin aurinkoista ja oli lämmin. Mutta oli niitäkin, joiden mielestä tiettyä varovaisuutta olisi pitänyt noudattaa.

Liljan äiti kuoli vuonna 1987. Hänet haudattiin Kupanitsan kirkon hautausmaalle. Viime aikoina äidin liikkuminen oli ollut rajoitteista. Hänen katsomuksensa mukaan liikuntakyvyn menettäminen vei elämältä mielekkään tarkoituksen. Lilja oli omaksunut äitinsä periaatteen.

Inkerissä virinneen uudistusliikkeen kannattamisen ohella Lilja on osallistunut aktiivisesti myös Suomessa järjestettyihin tapahtumiin. Samalla hän sai yhteyksiä sotapakolaisuutensa aikaisiin suomalaisiin sekä Suomeen pysyvästi jääneisiin inkerinsuomalaisiin. Oppaana ja tulkkina hän palveli monipuolisella asiantuntemuksellaan, missä vain apua tarvittiin rajan molemmin puolin.

Katri (KKu). Katrin (s.1900) koti oli kahden veljeksen muodostama perheyhteisö Kelton Oravan kylässä. Katrin isä oli talonisännän asemassa ja nuorempi veli pehtorina. Viljelyksistä osa oli omaa, osa vuokramaata. Maanviljelys, karjanhoito, iso puutarha ja ahkera työ takasivat hyvän toimeentulon.

Oravan kylä oli suomenkielinen. Koulu sijaitsi naapurikylässä Saakrovassa. Oppilaita oli 25, joista noin neljäsosa venäjänkielisiä. Suomen kielellä opetettiin vain uskontoa ja pidettiin aamu- ja iltarukoukset. Venäjänkielinen pappi tuli kaksi kertaa viikossa kouluun opettamaan uskontoa venäjänkielisille. Suomen kieli opittiin kotona. Katri oppi lukemaan ennen koulun aloittamista, kun kiertokoulu oli käynyt talvella kylässä. Kouluun mentiin kahdeksan vuotta täytettyä. Kotona riitti lukemista, kun Suomesta tilattiin sekä sanoma- että aikakauslehtiä. Inkerissä ei ollut omaa kirjapainoa.

Katrin kodissa isovanhemmat, erityisesti mummo, ylläpitivät kodin hengellistä ilmapiiriä, jota Katri luonnehti evankeliseksi. Siihen asti, kun rajan yli pääsi vapaasti liikkumaan, Evankeliumiyhdistyksen saarnaajat kulkivat puhujamatkoilla Inkerissä. Tytöt pantiin viemään meil seuroihi- kutsua talosta taloon. Väkeä tulikin tuvan ja porstuan täydeltä. Saarnat kuunneltiin tarkkaan. Siionin Kannel oli käytetyin laulukirja. Monet sen virret jäivät mieleen vuosikymmeniksi. Kirkossa käynteihin liittyi tehtävä kertoa kotiin jääneille saarnan aihe. Oli siis kuunneltava tarkkaan, mistä pappi puhui.

Kun miniät huolehtivat kodin taloustöistä, mummolle oli jäänyt aikaa hengellisiin harrastuksiin myös kodin ulkopuolella. Aamulla hän saattoi lähteä

iso evankeliumi- ja virsikirja, psalmkirja kainalossaan sairaita tapaamaan. Mummo eli liki 90-vuotiaaksi. Molemmilta isovanhemmiltaan Katri oppi, miten uskovaisena eletään ja rauhallisesti kuollaan, kun se aika tulee. Isänisän kuollessa Katri oli 11-vuotias. Vaari oli jo pitkään sairastanut, kun eräänä päivänä koulusta palatessaan Katri kuuli naapurin mieheltä, että vaari teki kuolemaa. Kotiin juostuaan hän näki perheen kerääntyneenä vuoteen ympärille. Vaari hapuilee käsillään ylöspäin ja tyttärensä kysymykseen, mitä hän siellä näkee, vastaa hymyillen: Katsokaaha, ottajat tulliit, etteks työ näe. Sitten hän sulki silmänsä ja nukkui pois. Vaari jätti Katrin mieleen sellaisen ihmiskuvan puolen, jolla on erityinen painoarvo: vaari oli kunnon ihminen, mutta ei ollut "kerskauskovainen". Mitä kaikkea kunnon ihmisen kuvaan liittyykin, hengellisyydellä elämöiminen ei Katrin mielestä siihen kuulu. Mummon tapana oli ollut iltaisin keskittyä uskonnolliseen kirjallisuuteen, mistä lukemistosta hän välitti koko perheelleen valikoituja kohtia ääneen lukien.

Seurakuntaelämää Keltossa elävöittivät evankeliset papit ja selkeä luterilaisuus. Yhteyttä hajottavia lahkoja ei ollut. Suomesta kutsuttiin evankelisen liikkeen pappeja ja maallikkosaarnaajia seurojen puhujiksi. Pietari Kurvinen (k.1925) tuli kelttolaisille tutuksi. Kurvisen kirjallinen tuotanto, samoin Hedbergin, oli suosittua lukemistoa. Erityistä kiinnostusta herätti paikkakunnalla Hiitolasta vieraillut unissasaarnaaja Anna Riikonen. Katrin kuvauksen mukaan Riikonen oli välttävästi lukutaitoinen ja vaikutti heikkolahjaiselta. Hän saarnasi Raamatun tekstin pohjalta, piti rukoukset ja valitsi virsikirjasta laulettavat virret. Tilaisuus päättyi Herran siunaukseen. Herättyään Riikonen ei muistanut mitään koko toimituksesta. Hänellä oli luonnostaan heikko ääni, mutta saarnatessaan hää huus niinko torvesta, Katri kertoo. Kuulijat olivat tyytyväisiä. Tämä on sana taivaasta, sanottiin. Eikä ollut papeillakaan vastaan sanomista, vaikka seurasivat tarkasti Riikosen esiintymisiä.

Erään tilaisuuden kotipaikallaan alkukesällä 1917 Katri muistaa erityisesti. Sodan ja vallankumouksen jälkeen odotettiin vihdoinkin parempia aikoja. Mutta

Anna Riikonen julisti, ettei tule rauhaa maan päälle. Katri oli silloin 17-vuotias. Hänen mielestään kirkolla meni hyvin niihin aikoihin. Kirkko huolehti köyhistä, ja ihmiset muistivat häissä ja hautajaisissa kerätä vaivasil rahhaa. Seurakunnittain pidettiin suuria kesäjuhlia, mm. Venjoella 1917 ja Haapakankaalla 1920. Tunnetuimpia puhujia Suomesta oli Verneri Niinivaara. Hän ei luvannut julistuksessaan hyvää tulevaisuutta. Inkerin kansa, teille on nyt tulleet suuret helpotukset, mitä te odotatte. Mutta minä sanon teille: teillä horjuu koti ja horjuu kirkko.

Rippikouluiässä ja siitä eteenpäin Katri pohti vakavasti oman elämänsä suuntaa ja ajan henkeä. Hän syventyi Raamatun teksteihin, erityisesti Ilmestyskirjan sanomaan. Kotona opittu kurinalainen elämäntapa ja rukoukseen turvautuminen eivät jääneet irrallisiksi ja vain vaikeiden olosuhteiden paineiden synnyttämiksi. Katri oli päättänyt kansanopisto-opinnot ja aikoi jatkaa opettajaseminaarissa. Mutta paljolti katsomuksellisista syistä opinnot jäivät yhteen vuoteen.

Vuonna 1922 Katri solmi avioliiton. Hänestä tuli tyytyväinen perheenäiti, joka viihtyi kotona lasten kanssa. Yhteiskunnallinen elämä oli lähtenyt nousuun, mutta suotuisa kehitys jatkui vain vuoteen 1928 asti. Neuvostoliitossa hallitsijan vaihtuminen alkoi vähitellen tuntua sekä talous- että kulttuurielämässä. Inkerinsuomalaiset olivat laulajakansaa, erityisesti kuorolaulua harrastettiin. Kelton kirkkokuoro oli päässyt Sortavalan laulukilpailuissa toiselle sijalle. Kansakoulussa lauluharrastusta ylläpitivät Kolppanan seminaarista valmistuneet opettajat. Suomalaiset opettajat olivat monilahjakkaita kulttuurin saralla. 1900-luvun alussa virinneet ideologiset ja kansanvalistukselliset virtaukset tuottivat mm. raittiusliikkeen, joka synnytti Keltossa raittiusseuran. Näkyvästi seuran toiminta tunnistettiin raittiusravintolan ylläpitämisessä. Tuli tavaksi, ettei häissä tarjottu alkoholia. Salajuopottelua saattoi tapahtua, mutta sitä pidettiin häpeällisenä. Häissä lahja annettiin rahassa, tavallisesti rupla ja kaks riunaa

(grivna = 10 kopeekkaa). Osa vietiin kirkolle. Pappi sai seuraavana sunnuntaina ilmoittaa, kuinka paljon siitä ja siitä kylästä oli tuotu vaivaisrahaa.

Muutoksia yhteiskunnassa ja kirkossa alkoi näkyä 1920-luvun lopulla. Uskonto poistettiin kouluista. Pappeja palasi Suomeen. Lopulta oli enää Selim Jalmari Laurikkala yksin. Keltossa pidettiin viimeinen rippikoulu vuonna 1937. Kaikkien kirkon palvelijoiden sanottiin olleen toisinajattelijoita. Katrin mielestä he olivat oikein ajattelijoita. Ennen poistumistaan Suomeen Laurikkala oli järjestellyt Inkerin seurakuntien toimintaa kouluttamalla niihin maallikkotyöntekijöitä. Kun viimein yhtäkään miestä ei ollut kirkon työssä, me naiset saarnasimme siellä, Katri kertoo. Silloinkin kirkko oli täynnä kuulijoita. Kaikki muut Inkerin kirkot oli jo suljettu, kun Kelton kirkossa oli suuri juhla elokuussa 1939. Eikä siellä ollut parempii puhujii, ku minä. Katri muistaa vielä viimeisen saarnansa aiheen Johanneksen evankeliumin ensimmäisestä luvusta.

Syyskuussa 1940 vietettiin elojuhlaa Kelton hautausmaalla, koska kirkko ei ollut enää käytössä. Tämä jäi viimeiseksi kokoontumiseksi. Lokakuussa Katri vangittiin kahden muun maallikkosaarnaajan kanssa. Heitä syytettiin seurakuntatoiminnasta. Vain rukous, rukous ja vielä kerran rukous voi pelastaa meidät, oli Katrin vakaa mielipide äärimmäisen tukalissa tilanteissa (Ronkonen 1995, 102).

Inkerinmaan suomenkielinen väestö oli saanut kokea 1930-luvun alusta lähtien hallitusvallan monet uudistustoimenpiteet raskaina ja kärsimystä tuottavina. Jo edellisen vuosikymmenen lopulla oli alkanut maatalouden kollektivisoinnin toteuttaminen yksityisten talouksien likvidointeineen ja talonpoikien karkotuksineen. Vuonna 1931 Katrin Juhana-puoliso määrättiin pakkotyöleirille. Katri neljän lapsensa kanssa sekä vanha anoppi joutuivat muuttamaan pois kodistaan. Muuta ei saanut mukaan kuin mitä pusseihin mahtui. Aluksi päästiin naapuriin. Katri välttyi Siperiaan karkotukselta piiloutumalla ystävien avustuksella kiinniottajilta. Kun hevosetkin oli viety, löytyi

tyhjäksi jäänyt talli, joka kunnostettiin kodiksi suurelle perheelle. Runsaan kolmen vuoden kuluttua Juhana vapautui vankityöleiriltä. Aluksi hänen oli jäätävä pakkotöihin sadan kilometrin päähän Leningradista. Vain salaa onnistui perheen tapaaminen, kunnes tammikuussa 1937 hän pääsi takaisin kirjoille kotipaikkakunnalle. Perhe oli taas yhdessä. Luotettiin siihen, ettei viranomaisten taholta ollut enää mitään pelättävää. Pienessä mökissä eleli yhdeksänhenkinen perhe, kun mummo oli mukana.

Vuosi 1937 on ollut neuvostovallan toimien ankarinta aikaa. Se muistetaan kauhun vuotena (Ronkonen 1989, 99). Edellisenä vuonna Pohjois-Inkerin alue oli tyhjennetty ja sen suomenkielinen väestö siirretty kauas pois kotikonnuiltaan. Pelon ja turvattomuuden tunteet kasvoivat kansanvihollisiksi leimattujen inkerinsuomalaisten keskuudessa. Katrin perheessä oltiin levollisia ja uskottiin, ettei isä enää toistamiseen voi joutua vankeuteen. Raskaat verot oli maksettu eikä mitään syytä huoleen pitänyt olla. Kun oli päästy elokuuhun, pidätysmääräys kuitenkin tuli. Ensimmäisenä Seltsoin kylän talonpojista Juhana joutui siihen vangittujen joukkoon, josta kukaan ei palannut. Nyt oli kysymys poliittisista vangeista. Vuoden kuluttua Katrin isä koki saman kohtalon. Lopullinen selvyys saatiin vasta vuosikymmenien kuluttua. Nyt elämää hämmensi epätoivo ja kysymykset, miksi tämä kaikki. Onko tämä tulkittava Jumalan kurituksena inkerinsuomalaisia kohtaan? Jos on, niin miksi juuri heitä olisi kuritettava? Katri kävi ajatuksissaan läpi näitä tapahtumia ja kamppaili mielestään epäuskon syntiä vastaan. Kun hän muutamaa vuotta myöhemmin itse oli kuulusteltavana ja sai viettää monta päivää vankilasta toiseen erilaisissa selleissä, häntä lohdutti ja rauhoitti monet jo lapsena opitut Raamatun sanat (Ronkonen 1995, 137-140).

Vapautuminen koitti vihdoin, mutta ehdolla, että kaikenlaisesta saarnatoiminnasta oli luovuttava. Viisaasti Katri päätti olla uhmaamatta viranomaisia. Lapsiaan hän neuvoi olemaan varovaisia, jos tuli puhe uskonnosta tai Jumalasta. Koulun henki oli ateistinen. Katri piti kuitenkin kiinni

periaatteestaan kasvattaa itse omat lapsensa. Lasten kanssa meni muuten hyvin. Kaikki pysyivät terveinä ja pärjäsivät hyvin koulussa.

Sota toi uudet koettelemukset. Ihmisiä kuoli nälkään. Omat naapuritkin jouduttiin hautaamaan, kuka minnekin. Katrin perhe selvisi. Keväällä 1942 oli lähdettävä sotapakolaisena viikkoja kestäneelle matkalle Siperiaan. Juhanan vanha äiti ja sisar oli jätettävä kotimökkiin. Monelle jo nälkiintyneelle pakolaiselle matka oli liian rasittava. Vaikka pakolaisten joukossa oli monia kansallisuuksia, inkerinsuomalaiset löysivät toistensa yhteyteen. Laulettiin Jumala ompi linnamme ilman ennalta suunniteltua ohjelmaa. Katrin kertomuksessa toistuu ajatus Jumalan johdatuksesta ja huolenpidosta.

Rasittavan matkan jälkeen alkoi sopeutuminen uusiin oloihin ja jokapäiväisen toimeentulon järjestäminen. Lapsista kaksi vanhinta pystyi jo ansiotyöhön. Nuoremmat selvisivät koulutehtäviensä kanssa niin hyvin, että aikaa jäi erilaisten käsitöiden tekemiseen tulonhankkimistarkoituksessa. Siperian kansa, josta Katri ei kovin korkeata laatuarvosanaa antanut, sai sekä ihmetellä että ihailla pakolaisperheen nokkelaa toimeliaisuutta. Neuletuotteiden menekki oli niin hyvä, että kolme ja puoli vuotta elettiin tyydyttävästi.

Kun oli päästy kevääseen 1945 ja sota oli loppunut, alettiin etsiä mahdollisuuksia kotiinpaluuseen. Vanhin tytöistä oli kiinnostunut jatkamaan opintojaan ja lähetti anomuksen Leningradiin. Tie avautui, ja koska häntä voitiin pitää perheenpään asemassa olevana, koko muu perhe pääsi omin neuvoin lähtemään kotimatkalle. Vanhaan kotimökkiin päästiin, mutta sotilaskomendantin kanssa tuli vaikeuksia. Menkää pois, kuului käsky. Kaksi kuukautta kesti ns. sisäänkirjoitustaistelua, jota käytiin Moskovaa myöten, kunnes lupa heltisi. Katrin perhe sai oman kodin takaisin. Se oli paluumuuttajille välietappi voimien kokoamiseen ja jaksamiseen. Katrilta riitti tarvitseville paitsi ruokaa ja joillekin yösija, myös omien kokemusten siivittämää rohkaisevaa puhetta.

Katrilla oli viisas ja harkitseva ote elämään silloinkin, kun nähtiin nälkää. Hän noudatti oman järjestyksen periaatettaan niukoissakin oloissa niin, että perhe säilyi elävänä ja terveenä. Ruokaa jaettiin taitavasti joka aterialle. Vuosien päästäkin Katrin avuliaisuus ja vieraanvaraisuus muistettiin, vaikka hän itse oli jo autettunsa unohtanut.

Kerran oli naapuri tullut tyhjä kuppi kädessään ja pyytänyt ruoka-apua nälissään itkevälle pojalleen. Eiks siulla olisi tähän kuppiin mitään panna? Katri laittoi kupin täyteen tattariryynejä. Kolmekymmentä vuotta oli kulunut, kun samainen äiti esitteli hänelle aikamiespoikansa. Katso nyt, tuossa on se poika, mikä jäi elloon, ku sie annoit tattariryynejä sille.

Vaikeissa olosuhteissa sopeutumista helpotti inkeriläisille kaksi heille luontaista elämäntapaa: he ylläpitivät yhteyttä toisiinsa eikä heille tuottanut vaikeuksia luoda tuttavuussuhteita tuntemattomiinkaan kanssaihmisiinsä. Toiseksi seurakuntaelämä ilman kirkkoa virisi karkotettujen parissa. Jälkeenpäin on puhuttu kirkosta, joka kulki mukana, mihin jouduttiinkin. Katrilta sujui seurojen vetäminen ja jumalanpalveluksen toimittaminen, missä siihen oli sopiva tilaisuus. Laulutaitoiset palvelivat kanttoreina ja Katri hoiti puhetehtäviä. Kotimökissä ja sään salliessa ulkoilmassa pidettiin seuroja. Joskus kun ikävä oikein iski, laulettiin ehtoollismessut ja oltiin ikään kuin ehtoolliskirkossa.

Kotikonnuille Kelttoon päästyä (vuodet 1945-1947) kokoonnuttiin jumalanpalveluksiin kauempaakin Inkerin eri kylistä. Tavallisesti Katri piti aloituspuheen ja muita puhujia esiintyi sen mukaan, miten itsekukin halusi välittää hengellistä sanomaa (Ronkonen 1995, 183-184).

Asettuminen Inkerinmaalle jäi lyhytaikaiseksi. Vuonna 1947 kaikille suomalaisille paluumuuttajille tuli lähtökäsky palata takaisin sinne, mistä olivat tulleet. Lähtö oli toteutettava vuorokauden kuluessa. Tiedettiin, että Virossa oli työvoimapulaa, erityisesti maatalousalalla oli työtä tarjolla. Katri perheineen suunnisti kohti Viroa monien inkerinsuomalaisten tavoin. Mutta sinnekään ei

voitu pysyvästi jäädä. Parin vuoden kuluttua tuli taas komento takaisin Siperiaan. Viljandin ja Tarton alueille asettunut inkeriläisväestö oli pitänyt tapana kokoontua sunnuntaisin Viljandin kirkkoon. Tällä kertaa siihen oli erityinen tarve uuden tilanteen vuoksi. Viron inkerinsuomalaisten palvelukseen vankeudesta palannut pastori Juhana Vaasseli toimitti jumalanpalveluksen. Hän oli itse saman karkotusuhan alainen. Huoli tulevaisuudesta painoi kaikkia, sillä Siperia ei houkutellut ketään. Yhteinen hätä kanavoitui rukoukseen Jumalan avusta ja johdatuksesta (Ronkonen 1995, 191-192).

Katrin elämään tuli vuoden kestänyt välivaihe Pihkovassa. Monet Viron inkeriläispakolaisista joutuivat palaamaan Siperiaan, heidän joukossaan pastori Vaasseli. Katri lähti Petroskoihin, mihin jo 1949 alkaen oli siirtynyt inkerinsuomalaisia. Katri näki Jumalan huolenpidon Inkerin kansasta siinä, että samoille seuduille kotiutui Aasiasta maallikkosaarnaaja, hänkin nimeltään Kukkonen. Vuotta myöhemmin vapautui vankilasta oma pappi Paavo Haimi ja vuonna 1953 Juhana Vaasseli. 18 vuotta heillä oli kulunut vankilassa, kun he köyhinä ja repaleisina palasivat omiensa joukkoon. Työ seurakunnan perustamiseksi lähti käyntiin. Pappismiehet katsoivat, ettei heillä ollut enää mitään menetettävää, ja jatkoivat saarnatoimintaansa viranomaisten kielloista huolimatta. Katri liittyi heti innolla mukaan. Seuroihin kokoonnuttiin suurin joukoin eikä kyselty, mihin suuntaan tai liikkeeseen itsekukin lukeutui. Jossain vaiheessa Katrille selvisi, että Länsi-Inkerissä oli ollut vapaakirkollisia, ja nyt heitä oli täällä. Hyvin kuitenkin tultiin toimeen. Joskus tosin Katrilta oli tivattu lasten kastamisen perusteita.

1960-luvun alkuun asti inkeriläispapit palvelivat seurakuntaa, joka vielä monta vuotta heidän kuoltuaan taisteli virallisen toimiluvan saamiseksi. Katri oli mukana Petroskoin luterilaisen seurakunnan syntytapahtumissa. Ensin seurakunta monen mutkan kautta lopulta rekisteröitiin. Oma kirkko valmistui ja vihittiin käyttöön joulun edellä 1983. Kun vuosikymmenen lopulla inkerinsuomalaisten lähihistoria alkoi tulla julkisuuteen, Katri oli asettunut

takaisin Kelttoon. Hän oli mukana, kun vuonna 1989 siellä vietettiin juhannusjuhlia. Viisikymmentä vuotta oli kulunut luterilaisten erojuhlasta Kelton hautausmaalla. Katrin apostolinen työ oli silloin päättynyt hänen vangitsemiseensa (Ronkonen 1989, 130-131). Nyt Katri samoilla paikoilla puhui Jumalan uskollisuudesta. Tämä on se päivä, jonka Herra on tehnyt, hän julisti. Mutta ymmärsikö kansa, mikä ihme oli tapahtunut. Nyt oli henkistä ilmapiiriä verhonneen rautaesiripun aika kaatua. Sen oli saanut aikaan meidän katajaisen kansan isien Jumala. Keltossa oli ollut myös ortodoksinen kirkko. Toinen toisensa kirkollista elämää oli molemmin puolin pidetty arvossa.

Katrin sanojen mukaan seurakuntaelämä oli taas leimahtanut. Rautaesirippu ja glasnost eivät kuuluneet vain poliittiseen sanastoon. Halu kirkolliseen jälleenrakennustyöhön odotti vain avoimuuden ajan tuulia. Uudistusten toteuttajia ilmaantui sekä Inkerin että Karjalan alueilla. Katri sai nähdä sekä Petroskoin että Kelton luterilaisten kirkkojen rakentamisen. Mutta yksi huoli hänellä on. Kun hän luonnehtii itseään äärimmäisen luterilaiseksi, luterilaisuus on hänelle muutakin kuin toimiva paikallinen kirkko-organisaatio. Sitä kirkkoa, mihin hän on kasvanut ja minkä opetuksen hän on sisäistänyt, ei ole enää olemassa. Sodan jäljiltä uudistettu kirkko ei sisäisen olemuksensa puolesta vastaa entistä. Katri ei arvostele eikä moiti. Hän toteaa vain luterilaisen kirkon nyt menevän kaikenlaiseen sellaiseen, että minua ei oikein miellytä. Sekä uskonvanhurskaus että elämänvanhurskaus kuuluvat kristillisyyteen. Uudistukset eivät voi muuttaa kirkon opetusta ja julistusta. Kristus-tie ja parannuksen vaatimus eivät ole vuosikymmenien aikana muuttuneet.

Katri on ollut rohkea esiintyjä. Puhujan paikalle hän asettui aina ilman etukäteen valmistettua tekstiä, jotta pystyisi olemaan Jumalan Hengen avoin kanava ja välittämään sanaa kulloisenkin kuulijakunnan tilanteeseen. Inkerinsuomalaiset ovat Katrin mielestä uskonnollista kansaa, rehellistä ja työteliästä. Sopeutuminen pienen vähemmistökansallisuuden osassa on heillä mennyt veriin heidän eläessä venäläis-ortodoksisen valtakulttuurin kupeessa.

Katri ei pohdi kysymystä, miksi Jumala sallii kärsimyksen. Hän pitää ihmeellisenä, että Jumala on ottanut häneltä sen ajatuksen pois. Hänen elämäänsä on sisältynyt monenlaista huolta ja kärsimystä. Vaikeissakin olosuhteissa hän on säilyttänyt vakaan luottamuksensa Jumalan johdatukseen. Vanhuudenpäiviään hän on viettänyt tyttärensä hoivissa viimeksi Espoossa muutettuaan Suomeen. Siellä on juhlittu Katrin satavuotissyntymäpäivää.

Anna (ASa). Mie en hyvvää nähnt mittää, aina köyhäst elimme. Näin Anna (s.1913) aloittaa kertomuksensa. Annan elämänkulussa erottuu kolme vaihetta, joissa köyhästi eläminen erilaisista perusteista käsin tulee ymmärrettäväksi. Yhdeksänhenkisessä perheessä oli juuri ja juuri tultu toimeen. Neljä lehmää oli ollut, lisäksi lampaita ja kanoja. Kolhoosiin siirtyminen vähensi pienen talon karjan yhteen lehmään. Annan kotikylä oli Vuolessa. Pohjois-Inkerin tyhjentäminen ja sen suomalaisen väestön pakkosiirrot vuonna 1936, vei Annan kotiväen Vologdaan, missä toimeentulo oli vielä kehnompaa. Ei olt nuttua, ei syömistä mittää. Vuoden kuluttua perhe lähti omin luvin takaisin Inkerinmaalle, jossa sinniteltiin vuoteen 1942. Toinen pakkosiirto sodan ja saksalaismiehityksen jaloista vei kauas pohjoiseen Laptevin rannikkoalueelle. Vasta Petroskoihin muutto vuonna 1961 antoi vähitellen paremman elämisen edellytyksiä.

Annan lapsuudenkoti oli sijainnut Vuolen Karhunkylässä. Perheen muodosti kolme sukupolvea. Ajan tavan mukaan isovanhemmat kuuluivat perheeseen. Kotitila ei ollut suuri, mutta pieni karja antoi lisätuloja. Marjat poimittiin metsästä. Anna oppi jo varhain, että työtä oli tehtävä. Koulunkäyntiin hänellä ei ollut mahdollisuuksia. Rippikoulun sen ajan määräysten mukaan toimeenpantuna konfirmaation valmennuskurssina Anna ehti käydä, mutta ei enää omassa kirkossa. Vuoleen kirkko suljettiin vuonna 1931. Konfirmaatio ja ripillä käynti pidettiin Toksovan kirkossa. Se oli seurakunnan hallinnassa vuoteen

1936 asti. Pastori S.J. Laurikkalan Anna erityisesti mainitsee Inkerin pappina. Seurakuntaväki suri syvästi, kun eräänä sunnuntaina Laurikkala ei enää tullut kirkkoonsa Toksovassa. Hän joutui lähtemään Suomeen ja jätti Inkerinmaan lopullisesti 28.4.1937 (Luther, 457-459).

Lapsena Anna tottui kirkkokäynteihin. Kirkkoon mentiin sunnuntaisin joukolla koko perhe. Jos ei päästy, isä luetti kotona evankeliumin. Vuoleen kirkkoon oli matkaa yhdeksän kilometriä. Matka tehtiin hevosella ja jalkaisin sitten, kun kirkkomatkat varttuneemmalla iällä olivat jo itsenäisesti toteutettavissa. Kirkot palvelivat myös siunauskappeleina silloin, kun hautaansiunaaminen ei tapahtunut haudalla. Annan muistiin on jäänyt isovanhempien hautajaiset. Vainaja pidettiin sarajassa (saraja = vaja tai lato) siihen asti, kun hautauspäivänä arkku kuljetettiin teleskalla (telega = hevosen vetämät nelipyöräiset rattaat, jossa ei ollut istuimia) kirkkoon. Elämän rajallisuus koettiin luonnollisena ja arkipäiväisenä. Lapset olivat mukana ennen kirkkoon lähtöä laulamassa arkun äärellä. Kirkkomatka tehtiin kävellen, Anna sisarensa kanssa kahden puolen teleskaa. Haudalle ei viety kukkia eikä tehty aitaa sen ympärille. Vain risti tehtiin, millä hauta merkittiin.

Suuriin juhlapyhiin kuului omat perinteiset viettotapansa. Annan kodissa oli joulukuusi. Ruisoljista tehtiin tähdet kuuseen ja oven päälle. Jouluyönä haasteltiin ja laulettiin, kunnes aamukuudeksi lähdettiin hevosella joulukirkkoon. Paluumatka ajettiin kilpaa muiden hevoskyytiläisten kanssa. Pääsiäisaikaa kesti koko viikon. Juhlaa edeltänyt ortodoksien paastoaika tunnettiin, mutta luterilaiset eivät paastonneet. Nuoret viettivät pääsiäispyhiä keskenään liekkuen ja laulaen.

Vuosi 1936 oli muutosten aikaa. Vuoleen, Miikkulaisten, Lempaalan ja Valkeasaaren väestölle ja osalle Toksovan väestöä se merkitsi kotipaikan menetystä. Muutamaa kylää lukuunottamatta alueen inkerinsuomalainen asujamisto siirrettiin eri puolille Neuvostoliittoa. Annan perhe joutui Vologdaan.

Uuteen elämään ja ympäristöön sopeutuminen vaikeutui lyhyessä ajassa siinä määrin, että ensin Anna yksin ja vähitellen muu perhe palasi Inkerinmaalle. Kotiseudulle ei kuitenkaan ollut menemistä.

Seuraavat viisi vuotta olivat monien muutosten aikaa Annan elämässä. Oman perheen perustaminen oli suunnitelmissa, mutta 1930-luvun lopulla ajan ja yhteiskunnan tarjoamat alueelliset edellytykset olivat vähäisiä. Kun Anna vietti häitään, paljoakaan ei ollut jäljellä vanhoista inkeriläisistä häätavoista, eikä paljoa häävieraitakaan juhlistamassa nuorenparin yhteisen elämän alkua. Runsas vierasjoukko oli tavallisesti kuulunut häihin. Kotoa kirkkoon lähdettäessä ristiäiti siunasi sulhasen ja morsiamen. Laulut olivat jumalisia, hengellisesti hartaita. Kirkosta palattua laulettiin ja itketettiin morsianta, syötiin, juotiin ja tanssittiin. Annan häiden aikaan vuonna 1939 todellisuus oli toisenlaista. Meil ei olt, ko pien pöytä vuan, isä ja äiti olliit ja sit siin ol monta tyttöö. Sellaset hiät olliit vua. Nuoripari sai viettää vuoden ja kolme kuukautta yhteistä elämää. Mies joutui rintamalle ja Anna jäi odottamaan esikoistaan. Tytär syntyi vuonna 1942, mutta isä ei ehtinyt nähdä tytärtään. Samaan aikaan oli alkanut väestönsiirrot pois sodan jaloista.

Anna läheisineen joutui lähtemään kauas pohjoiseen, Laptevin meren (Pohjoisen jäämeren osa Siperian edustalla) rannikolle. Perhesiteet säilyivät omiin vanhempiin, mutta Annan oma perhe oli isätön. Aineellisesti elämä oli turvattua, kaikki oli siltä osin paremmin kuin aikaisemmin. Kalastuselinkeino tuotti riittävän toimeentulon, kalaa saatiin nuotalla. Laptevin meren alueelta oli lyhyt matka Amerikan rannikon asutukseen. Amerikan puolelta saatiin ruoka-apua. Vähitellen pyrittiin pääsemään lähemmäksi omia kotiseutuja, mutta silti välimatkaa jäi tuhansia kilometrejä. Anna arveli, että siirtymiset paikasta toiseen sujuivat viranomaisten kanssa, koska inkeriläiseen kasvatukseen oli kuulunut, ettei viranomaisia vastusteta. Hengelliset harjoitukset jäivät sunnuntaipäiville ja inkeriläisväestön keskinäiseen yhteydenpitoon. Juhlapyhät pidettiin ja pyhitettiin, Joulua vietettiin ilman lahjoja. Anna oli varustanut

pakomatkalle mukaan kirjallisuutta, virsikirjan ja evankeliumikirjan, jota luettiin sunnuntaisin. Annan isä oli ylläpitänyt tapaa lukea evankeliumikirjaa sunnuntaisin, koska arkipäivisin siihen ei jäänyt aikaa. Kuolemaansa asti isä oli muistuttanut siitä. Jakuutit eivät tienneet mitään Jumalasta, oli Annan käsitys.

Sodan loputtua suomalaisyhteisö hajosi, koska kaikki halusivat palata sinne, mistä olivat tulleet. Anna oli solminut uuden avioliiton venäläisen miehen kanssa. Perheeseen syntyi kolme lasta, mutta tälläkin kertaa Anna joutui yksin huoltamaan ja kasvattamaan lapset. Mies oli alkoholiin taipuvainen, mikä lopulta hajotti perheen ja lopetti avioliiton. Mies oli kieltänyt opettamasta lapsille suomenkieltä ja kasvattamasta heitä kristilliseen henkeen. Puoliso kuoli vuonna 1965, mutta yhteiselämä oli päättynyt jo sitä ennen. Vuonna 1961 Anna lähti lapsineen Karjalaan ja asettui Petroskoihin. Isä oli tullut sinne jo paria vuotta aikaisemmin. Annan äiti oli kuollut Jakutiassa, samoin muutama sukulainen. Anna itse sekä lapset olivat pysyneet terveinä. Vanhin tytär jäi Jakutiaan ja avioitui siellä. Petroskoissa Anna eli yksinhuoltajana. Hän olisi halunnut lapsilleen kristillisen kasteen, mutta silloin ei ollut, missä kastaa. Lapset omaksuivat isänsä elämänkatsomuksen. Anna ei kotona puhunut suomea, vaan ainoastaan siellä, missä tapasi suomalaisia.

Oman kristillisen elämänkatsomuksensa hän on säilyttänyt. Jumala antaa terveyttä. Jumalan haltuun menet aina, hiä autaa, vaik mihin menet. Anna pahoittelee sitä, että omat lapset jäivät vaille kasteopetusta. Hänen mielestään suomenkielen osaaminen ja kristillinen kasvatus kuuluvat yhteen. Hyvä mieli tulee siitä, että hän pystyi kovalla työnteolla selviytymään taloudellisesti ja huolehtimaan lapsistaan.

Kirkossakäynti oli lapsuudessa opittu tapa. Nykyisin kirkkomatkat ovat jääneet vähiin, koska Annan kodista Suojussa on pitkä matka inkerinsuomalaisten rakentamaan kirkkoon. Kunhan syksy tulee ja jos terveys sallii, hän aikoo lähteä katsomaan Toksovan kirkkoa, rippikirkkoaan. Katekismusta hän ei tahdo enää

muistaa. Unissaan hän palaa usein kotimaalle. Hän näkee lehmät, lampaat ja monet paikat, joita ylenaikaa muistelee toisten inkerinsuomalaisten kanssa.

Simo (SKa). Simo (s.1916) on lähtöisin Kelton Seltsoin kylästä. Isä kuoli pojan ollessa vielä pieni. Perheeseen kuului sisko, kaksi veljeä, äiti ja mummo. Vanhemmat kävivät kirkossa joka pyhä, lapset pyhäkoulussa. Elämä oli hauskaa ja innoittavaa.

Yksi innoituksen lähteistä oli suomenkielinen kansakoulu. Venäjän kieltä opetettiin kaksi tuntia viikossa, mutta sen oppiminen ja varsinkin venäjän puhuminen jäi vähäiseksi. Vain kaupunkikäynneillä kuuli puhuttavan venäjää. Vasta myöhempinä aikoina sen hallitseminen tuli välttämättömäksi. Opettajista on erityisesti jäänyt mieleen Lydia Hirvonen. Hän oli työstään innostunut, tarmokas ja vaativa opettaja. Simon koulunkäynti sujui aluksi hyvin ja tuloksia tuli. kaksi talvea kului Lydia Hirvosen opetuksessa. Viidenteen luokkaan asti kyläkunnan lapset kävivät samaa koulua. Seuraavana talvena koulu siirtyi Rääpyvälle, toiseen seurakuntaan. Kun koulumatka piteni 12 kilometriin, Simon opintie päättyi kuudenteen luokkaan. Elettiin vuotta 1929.

Toinen merkittävä opettaja on ollut rovasti S.J. Laurikkala. Vuoteen 1931 hän oli toiminut Kelton seurakunnanhoitajana. Sinä ajankohtana hän oli ainoa vielä Inkerin luterilaisen kirkon palveluksessa olleista Suomessa koulutetuista papeista. Simo ehti käydä Laurikkalan rippikoulun vuonna 1931. Rippikoululaisia oli silloin neljä eri ryhmää Leningradin Pyhän Marian kirkossa.

Kodin kasvatusilmapiiri oli uskonnollista. Isä meidän ja uskontunnustus opittiin varhain kotona. Joulun odotukseen kuului jouluruokien valmistaminen. Arkena syötiin keittoa, puuroa ja kalaa. Jouluruuat enimmäkseen paistettiin. Joulukirkkoon lähdettiin koko perheen voimalla. Lumi pöllysi kotimatkalla, kun kilpailtiin, kenen hevonen oli nopein juoksija. Joulun viettoon liittyi Inkerissä yhteisiä suomalaisia tapoja. Kun viikkoa ennen Pääsiäistä käytiin virpomassa

kaikki sukulaiset, Simo sanoo, että se oli ortodoksien juhlaperinteestä omaksuttu venäläinen tapa. Ortodoksit viettivät kirkolliset juhlat oman kalenterinsa mukaan. Paaston ajat vaikuttivat maidon menekkiä alentaen kaupungeissa.

Kun Inkerissä 1930-luvulla suljettiin kirkko toisensa jälkeen, Leningradin Pyhän Marian kirkosta tuli vuosikymmenen loppupuolella myös vihkikirkko. Niin kauan kuin mahdollista, häitä haluttiin viettää inkeriläiseen tapaan. Kaksipyöräisillä kieseillä haettiin morsian, jota kylän pojat olivat saattamassa. Naapurikylän nuoriakin kutsuttiin häitä tanssimaan.

Vuonna 1933 elämä vaikeutui Simon kotona. Perhe sai kokea jo edellisen vuosikymmenen lopulla alkaneiden yhteiskunnan muutosten vaikutukset omakohtaisesti. Simo nimittää niitä murrosajoiksi. Ensin koti otettiin heiltä pois ja perheen piti hakea asunto sukulaisten luota. Mummo kuoli seuraavana vuonna. Keväällä 1935 suuri joukko inkerinsuomalaisia pakkosiirrettiin Keski-Aasiaan. Paikka oli Pahta-aral, 100 kilometriä Tashkentista. Simon perhe muiden mukana joutui sopeutumaan uuteen ilmastoon ja raskaaseen työhön, puuvillan kasvattamiseen. Äiti kesti puoli vuotta, kun punatauti vei hautaan. Vanhemmasta veljestä tuli perheen pää.

Sovhoosissa oli seitsemän osastoa, maata 25 000 hehtaaria. Puuvillan ohella kasvatettiin vehnää ja ohraa. Kun lämpötila saattoi nousta 40-50 asteeseen, peltotyöt olivat raskaita. Vettä sai juoda vain keitettynä. Lapset ja vanhukset eivät kestäneet niitä oloja. Veljellä oli kotoa lähtiessä 3-vuotias poika, joka kuoli sinä kesänä.

Vuonna 1937 Simo päätti kahden muun pojan kanssa lähteä pyrkimään kotia kohti. Ensin oli päästävä Tashkentiin, ja sieltä Moskovaan. Lippua oli vaikea saada, koska luukuilla oli pitkät jonot. Siinäkin mielessä lähteminen oli outoa, kun Simo ei ollut tottunut matkustamiseen. Valvonta asemilla oli tiukkaa; karkulaiset otettaisiin heti kiinni. Kotoa oli pitkä matka Tashkentin asemalle,

mutta jossain joen rannalla olisi puoliasema, jossa juna pysähtyi. Sinne puoliasemalle kolme poikaa lähti nyt kulkemaan. Asemalla ei kuitenkaan myyty lippuja, vaan kehotettiin ostamaan ne junasta. Oli pilkkopimeää, juna pysähtyi muutamaksi minuutiksi. Simo ei nähnyt ystäviään missään. Hän nousi vaunuun, kun juna lähti liikkeelle. Vaunun emäntä avasi oven ja kysyi lippua. Ei ole, Simo vastasi ja jatkoi, että hänelle sanottiin, että vaunusta sai ostaa. Tämä on pitkän matkan juna, emäntä totesi. Lippuja ei myydä vaunusta. Simo siirtyi toiseen vaunuun, mutta sama toistui siellä. Kun seuraava pysähdyspaikka tuli, Simon oli määrä mennä aseman päällikön luo. Juuri kun oli päästy vaunusta ulos saattajan seurassa, Simo ponkaisi juoksuun väenpaljouden sekaan. Juna lähti, mutta Simo jäi asemalle. Seuraavana aamuna tuli toinen juna, jolla pääsi Tashkentiin.

Asemalla oli taas paljon kansaa lippuja jonottamassa. Aika kului ja Moskovan juna lähtisi kohta. Yhden ylimääräisen lipun ostaneelta mieheltä Simo sai lipun. Matka jatkui Moskovaan ja edelleen Leningradiin. Aikaa ei ollut jäädä odottelemaan, mutta mieltä jäyti jatkuva pelko kiinni joutumisesta. Bussilla pääsi Leningradista kotikylään sukulaisten luo. Vihdoin kaipauksesta oli tullut todellisuutta. Päiväsaikaan ei tarvinnut pelätä, mutta harva uskalsi ottaa karkulaisen yöksi.

Vuosi 1937 oli meneillään, vuosi jota leimasi inkeriläisväestön haravoiminen. Koskaan ei edeltä käsin tiedetty, mihin taloon hakijat milloinkin tulivat. Sen vuoksi öitä oli vietettävä enimmäkseen saunoissa. Kun joka talossa oli oma sauna ja pyykkiäkin pestiin saunassa, oli talven aikaan helppo löytää lämmin yöpymispaikka. Töitäkin löytyi jonkin verran. Nevan rannalla tiilitehtaalla tarvittiin tiilen kärrääjiä laivoihin. Kesä kului siinä työssä ja palkkakin oli kohtuullinen. Kun lastaajat eivät olleet missään työmaan kirjoissa, kukaan ei kysynyt papereita. Lastaajat saivat esittää palkkatoivomuksen ja työ sujui. Työssä oli 30 miestä käsittänyt ns. hukkajoukko.

Kuva 10. Lilja Vuohelaisen luokkakuva viimeiseltä kouluvuodelta 1937. Opettaja on Maria Järveläinen. Lilja eturivissä ensimmäinen vasemmalta.

Kuva 11. Simo Kajava ja Susanna, s. Mehiläinen, kotonaan Tsalnassa 1990. Viereisessä kuvassa Simo Kajava on inkeriläisten kesäjuhlilla Tampereella 13.7.02.

Syksyllä Simo jäi kiinni ilmiannon perusteella. Eräänä yönä, kun viisi poikaa oli saunassa majoittuneena, miliisit tulivat ja ottivat kiinni. Koko päivän heitä kuljetettiin rajonista toiseen. Simolla oli eräänlainen tekopassi, joka kelpasi, niin että hänet päästettiin vapaaksi. Seuraavana vuonna Simo meni veljiensä luokse, kun heille oli tullut muutto Itä-Kazahstaniin Irtysin rannalle. Englantilaisperäinen vaskisulatustehdas työllisti monet siirtolaiset. Samanlainen kuri ja komento vallitsi, mihin jo aikaisemminkin oli saatu tottua.

Muuten Irtysin rannalla oli melko kohtuulliset elinolosuhteet: oli hyvä vesi ja peruna kasvoi. Inkerinsuomalaiset olivat perunan viljelijöitä ja kuluttajia. Kun Aasiassa perunaa oli hankalaa saada, raivattiin omat pellot. Tehdas- ja rakennusalan töitä oli tarjolla. Talvella oli kovia pakkasia, mutta kesä oli lämmin. Uskonnolliseen harrastamiseen ei ollut mahdollisuutta, paitsi jotain omassa keskuudessa. Yksi kirkko löytyi, mutta siellä näytettiin elokuvia.

Vuonna 1942, kun sota pauhasi täysillä, otettiin kaikki inkerinsuomalaiset miehet, 32 miestä, työarmeijaan ja vietiin Uralille piikkilankojen taakse. Muualle heitä ei uskottu. Kivääriä ei annettu eikä rintamalle lähetetty. Tseljabinskin kaupunkiin saksalaiset olivat jo rakentaneet taloja. Neljä vuotta kului Uralilla rakennustöissä. Vasta 1946 työarmeija vapautettiin. Sanottiin, että nyt voi mennä vapaasti töihin tähän samaan työlaitokseen. Raskasta oli ollut lähteä työhön aamuvarhaisesta. Ruoka oli heikkoa. Yksi vapaapäivä oli kuukaudessa. Mutta meitä kolmea veljeä onnisti sielläkin, Simo kertoo. Olihan meillä ollut rukoileva äiti.

Kun vapaus koitti vuonna 1946, Simo veljineen päätteli, että muualtakin kuin Tseljabinskistä saisi passin, niin ettei tänne tarvitsisi jäädä. Vanhin veli, jolla oli iso perhe ja jonka terveys reistaili, pääsi kotiin. Toinen veli ja Simo lähtivät omin luvin monen muun suomalaisen tavoin. Kuka jäi kiinni, sai vankilaa viisi vuotta. Asemalle ei kannattanut mennä; kansaa oli paljon asemilla ja lippujen saanti huonoa. Pojat tapasivat armenialaisia, jotka tiesivät, että sivuradalla seisoo

juna, 501-niminen. Se on lähdössä Moskovaan. Tyhjä vaunu löytyi, jossa saattoi viettää yön. Yöllä tultiin sanomaan, että asemalta saa lippuja tähän junaan. Velipoika lähti lipunostoon, kun oli näyttää paperi, että pojat oli vapautettu armeijasta. Moskovasta matka jatkui Leningradiin.

Kotikylän naapurissa pojat tapasivat Siperiasta palanneen sukulaisperheen, joiden luokse pääsivät majoittumaan. Mutta omaan piirikuntaan ei saanut oleskelulupaa. On lähdettävä Eestiin, pojat päättelivät. Eestissä talonpojat olivat vielä silloin yksityisiä talonpoikia. Kuusi kilometriä Tartosta oli suuri talo, johon tarvittiin työapua pariksi päiväksi. Muutama päivä lisää tuli naapuritalosta. Samanlaisia inkerinsuomalaisia karkulaisia oli monessa talossa.

Elämä jatkui viikko viikolta paikkaa etsien ja pätkätöitä tehden. Viljandin kaupungista löytyi toisia Tseljabinskin työarmeijasta lähteneitä. Kaupungin vesijohdot olivat kaikki epäkunnossa, joten putkimiehille oli töitä tarjolla. Passia vaan ei ollut kenelläkään. Venäläinen työnantaja lähti passipäällikön luo ja asia järjestyi. Mutta tämäkin työ loppui aikanaan. Tuli uusi hakeminen. Maatiloilla töihin sisältyi asunto ja ruoka ja palkkaakin maksettiin tyydyttävästi.

Vuosi vaihtui. Keväällä Simo ja velipoika saivat kutsun miliisin puheille. Passiin vedettiin risti päälle ja annettiin maastapoistumiskäsky. Siperiaan ei enää lähdetä, pojat päättivät. Seuraava kohde oli Pihkova. Sinnekään ei vielä ollut mahdollista rakentaa kotia, mutta perheen perustaminen alkoi jo Simolla olla suunnitelmissa. Huhtikuussa 1949 tuli muutto Karjalaan Susannan, tulevan puolison kanssa. Velipoika jäi vielä Pihkovaan.

Tuleva puoliso oli Keltosta kotoisin. Pihkovan kaupunki oli sodan jäljiltä pahasti hajalla. Asuntoja ei ollut saatavissa. Vasta Karjalaan muutettua alkoi oman kodin rakentaminen. Pastori Paavo Haimi oli palannut vankeudesta vuonna 1952. Vihkiminen tapahtui, kun oli saatu pappi suorittamaan kirkollisia toimituksia. Katri Kukkonen siunasi heidät avioliittoon jo sitä ennen. Perheeseen syntyi kolme lasta. Ensimmäinen lapsista eli vain 8-vuotiaaksi. Sopeutumista uusiin

oloihin helpotti, että ympärillä oli paljon inkerinsuomalaisia. Hengellinen toiminta auttoi ja sitä harrastettiin. Vuosien ajan se oli ollut kiellettyä, mutta ei unohdettua. Simo sanoo, että hän on ollut uskovainen joka paikassa ja selvinnyt hyvin. Vaikka hartauskokouksia ei saatu pitää, silti laulettiin ja luettiin evankeliumia.

Monissa elämänkulun käänteissä Simon usko oli säilynyt. Usko on luottamista Jumalan johdatukseen elämän kaikissa vaiheissa, ja pelastukseen elämän päätyttyä. Siitä hän on lapsilleenkin puhunut, aivan kuin äiti aikanaan oli opettanut hänelle. Kävipä ihmisen elämässä miten tahansa, kaikki tapahtuu Jumalan tahdosta. Hän kurittaa ja rakastaa, niin Simo uskoo.

Simo ja Susanna olivat ensimmäisiä uudisasukkaita Karjalassa. Miten kotona Inkerissä oli eletty, niin yritettiin luoda omaa kotia. Mutta mitä tehdä, kun oli maailmaa kierretty? Pitäisikö ottaa lainaa? Paikat oli merkitty 50 aarin alueiksi. Voitte ryhtyä rakentamaan, sanottiin. Kun oli käyty katsomassa amerikansuomalaisille pystytettyjä taloja, tuntui houkuttelevalta ajatella, jos sellaisen talon saisi itselleen. Veli tuli Pihkovasta ja kolmanneksi Susannan veli. Kolmisin päätettiin ryhtyä rakennustöihin, muihin töihin ei vielä vaadittu. Kesä oli sateinen. Pariin viikkoon ei voitu tehdä mitään. Rakennustöiden ohella alettiin vähän peltoakin raivata. Syksyyn päästyä oli aika juhlistaa oman kodin valmistumista ja uuden elämän alkua. Se tarkoitti häiden viettoa, johon kutsuttiin sukulaiset ja ystävät.

Parin vuoden kuluttua lähipiiri alkoi kasvaa, kun Kazahstaniin jääneet veli ja sisko perheineen muuttivat Karjalaan. Simon talossa eli nyt kolme perhettä. Vähitellen jokainen perhe sai oman talon, kun puuta saatiin halvalla metsästä. Lehmiä tuotettiin jostain Latviasta ja niitä annettiin lainaksi. Oma koti, lehmä ja maan muokkaaminen viljelyksille oli kahden vuoden uurastuksen tulos. Kolme vuotta oli annettu aikaa ja viisikymmentä aaria maata. Oli mahdollista rakentaa vielä kaksi taloa: nuoremmalle veljelle ja toinen Susannan veljelle.

Kun Petroskoin luterilainen seurakunta monivaiheisten uurastusten jälkeen vihdoin sai toimiluvan, Simo ja Susanna olivat ahkeria kokouksissa kävijöitä. Kirkko valmistui melko etäälle Petroskoin keskustasta. Rakennusvaiheen aikana Simo kuljetti autolla työväkeä paikalle. Seurakuntatalo nousi myöhemmin kirkon rinnalle.

Helena (HHa). Helena (s.1915) on kasvanut yksinhuoltajan perheessä. Isä oli kaatunut sodassa 1914. Äiti jäi odottamaan, eikä Helena siis ole nähnyt isäänsä. Äiti eli kahden lapsensa kanssa niukasti köyhyydessä. Jotta huoli kodin toimeentulosta ei liikaa olisi jäänyt vain äidin harteille, Helena lähti jo 9-vuotiaana ansiotyöhön. Koulunkäynti jäi viiteen luokkaan kansakoulua. Lukuharrastusta silti oli ja se suuntautui monipuolisesti eri alojen kirjallisuuteen, erityisesti hengelliseen.

Äidin kasvatusote oli ollut jumalanpelon juurruttamisen sävyttämää. Hengellisiin juhliin mentiin joukolla. Helena tottui niissä jo pienestä pitäen käymään. Varojen puutekaan ei estänyt osallistumista, sillä sukulaiset avustivat rahallisesti.

Helena tunsi jo varhain äidin vaikeudet omikseen. Päätettyään koulunkäynnin, hän meni Leningradiin palvelukseen perheeseen, jossa rouva oli suomalainen ja mies eestiläinen sotaherra. Helenan työsuhde perheessä päättyi vanhempien vangitsemiseen. Perheen ainoa lapsi jäi omaisten hoitoon. Elettiin 1930-luvun alun yhteiskunnallisesti sekavia aikoja. Helena vain toteaa työnsä loppuneen, ikään kuin haluaisi väistää mahdolliset lisäkysymykset palvelusperheen kohtalosta. Hänen seuraava työpaikkansa oli Leningradissa varastonhoitajana. Työsuhde jatkui kolme vuotta. Vuonna 1938 hän solmi avioliiton Juhanan kanssa.

Helenan koti sijaitsi Järvisaaren Seulolan kylässä. Markkova – Järvisaari kuului Pohjois-Inkerin rovastikuntaan (Inkerin evankelisluterilaisen kirkon 350-

vuotismuistojulkaisu, 66). Sekä Markkovalla että Järvisaaressa oli pienet, 1800-luvun puolivälin aikoihin rakennetut puukirkot. Helena kertoo, että äiti oikein rakasti kirkossa käymistä. Milloin vain oli mahdollista, kirkkoon mentiin eikä etäisyys haitannut. Molempiin kirkkoihin oli 10 kilometrin matka, mutta Markkovan kirkkoon pääsi junalla. Sanankylvöä täydensi monipuolinen musiikkitarjonta. Hengellisten laulujen opetteleminen ja esittäminen on tuonut siunausta Helenan elämään.

Rippikoulu antoi sille hyvän pohjan. Rippipappi Erkki Hutter ei ollut paljon papin koulua käynyt ja nuorikin oli, mutta tiesi hyvin, miten ja mihin nuoria oli evästettävä. Rippikoulun opetusta arvostettiin, koska jo kotona oli painotettu samoja asioita. Musiikkipuolen hyvästä hoidosta ansio kuului lukkarina toimineelle Yrjö Mustoselle. Rippijuhlassa kaikki tytöt olivat valkoisiin pukeutuneita. Helenaan teki syvän vaikutuksen seurakunnan edessä annettu uskonlupaus. Myöhemmin hän tuli huomanneeksi, ettei nuoruuden innossa annettu lupaus elää kristillisen vakaumuksen mukaisesti aina kestänytkään. Päätös oli kuitenkin tehty eikä sitä pitänyt ottaa kevyesti. Jumala piti siitä huolen. Helenan kokemuksen mukaan lipsumisesta seurasi rangaistus.

Lapsuuskodissa eli äidin ja vanhemman veljen lisäksi vaari, äidin isä. Sodassa kaatuneen isän korvikkeeksi vaarista ei ollut. Helena kuvaa hänet vanhaksi ja raihnaiseksi. Usein kahdestaan vaarin kanssa kotiin jätetty tyttö seuraili sivusta vaarin puuhia. Erityisesti Helenan mieleen on jäänyt hänen hiljaiset rukouksensa. Ei niitä ollut tarkoitettu pienen tytön kuultaviksi. Lyhykäisyydessään nöyrä pyyntö Rakas Vapahtaja, armahda minnuu, olen niin suuri syntinen edusti Helenalle sekä asennetta että yhteydenpitoa tuonpuoleiseen.

Vaarin kuollessa Helena oli 12-vuotias. Se tapahtui elojuhlien aikaan, kun talossa oli paljon vieraita. Vaari oli kutsunut papin antamaan ehtoollisen. Hän oli tuntenut kuoleman olevan lähellä eikä halunnut pukeutua, vaikka kotona valmistauduttiin ottamaan vieraita vastaan. Kuolema juhlapäivänä ei tietenkään

ollut vaarin oma valinta, asiat vain sattuivat ristiriitaisesti yhteen. Hautajaisista tuli ikimuistoinen tapahtuma. Niihin oli kutsuttu melkein koko kylän väki. Erityisen syvästi Helenan mieleen on jäänyt jonkun vanhan miehen hautajaisissa esittämä laulu. Monet elämän kysymykset siinä käytiin läpi: tämän elämän epävarmuus ja se, että jokainen joutuu kerran tuomiolle.

Kirkollisten herätysliikkeiden lisäksi Inkerinmaalla vaikutti useita vapaakirkollisia suuntia. Hengellinen ilmapiiri oli suvaitseva ja ekumeeninen. Jos vain hyväst puhuttiin, kuulijoita riitti, eivätkä papit asettuneet poikkiteloin.

Vuonna 1938 Järvisaaren Seulolan kylässä vietettiin Helenan ja Juhanan häitä. Kun elettiin yleisesti epävakaissa oloissa, elämänmeno oli saanut uutta, outoa sävyä. Yli kolmesataa vuotta Inkerinmaalla vaikuttaneen luterilaisen kirkon toiminta oli päättynyt. Järvisaaren seurakunnan viimeinen jumalanpalvelus oli pidetty maaliskuussa 1938. Kirkkorakennukset olivat häviämässä ja ja papit palanneet Suomeen, jos olivat Suomen kansalaisia. Kuitenkin Helena ja Juhana halusivat juhlistaa yhteisen elämänsä alkua mahdollisimman perinteisin menoin.

Kaikki omaiset sekä koko kylän nuoriso oli kutsuttu häihin. Vieraita varten oli katettu 11-12 pöytää, oluet ja syltyt keitetty, piirakat paistettu. Ruokatarjoilu oli monipuolista. Vaatteita vain sai huonosti hankittua. Helenan vihkileninki oli vaalean punainen, pitkä huntu valkoinen. Kaasot toivat morsiamelle lahjoja, miehet ja puhemiehet antoivat rahaa. Helena ja Juhana olisivat tahtoneet kirkkovihkimisen, mutta ei ollut kirkkoa, mihin mennä. Vain ortodoksiset kirkot olivat auki Leningradissa, mutta joulunajan paaston aikana ei saanut vihkiä. Nuoripari jäi odottamaan vuodenvaihteen yli kirkollista vihkimistä. Sana oli kiertänyt, että Keltos viel vanha nainen pittää palvelust. Vain sakasti oli toimituspaikkana, mutta se ei häirinnyt, kunhan saatiin siunaus yhteiselle elämälle. Toimituksen suorittajan nimi unohtui kysyä tai sitten hän olikin

nimetön, ettei olisi tullut hankaluuksia. Pelko oli sävyttänyt toimitusta, mutta morsiamen virsi uskallettiin laulaa.

Helenan kotikylässä oli käynyt metodistikirkon saarnaajia Suomesta. Kirkko oli rakennettu Suomesta saaduilla varoilla. Yleisesti puhuttiin Junni-papista, joka oli Inkerinmaalta, ja hänen vaimostaan Mariasta. Molemmat tunnettiin lämminhenkisinä ihmisinä, joista on jäänyt hyvä muisto.

Syntymäpäiviä ei ollut juurikaan tapana viettää. Kirkolliset juhlapyhät olivat merkittäviä juhlia. Helenalle on jäänyt mieleen yksi erityinen joulumuisto. Koti oli tavan mukaan siivottu juhlakuntoon ja lattialle levitetty puhtaat oljet. Vanhempi väki oli lähtenyt kylän lähimpään kirkkoon, metodistikirkkoon. Vaari oli jätetty paimentamaan lapsia, joita Helenan ja hänen veljensä lisäksi oli kolme sukulaispoikaa. Uunin päällä rauhassa loikoillut vaari oli herännyt melkoiseen temmellykseen. Pojat olivat keksineet tehdä oljista tappeluun sopivia nuijia ja huiskivat niillä toinen toistaan. Kirkosta palannutta väkeä kohtasi melkoinen sotku. Pojat joutuivat nurkkiin seisomaan. Yleensä pojille oli ankarampi kuri kuin tytöille; Helena ei muista kertaakaan joutuneensa nurkkaan. Häpeärangaistus oli hyväksyttävää, mutta ankaruudella piti olla rajansa. Yhdestä rikkomuksesta sai tulla vain yksi rangaistus. Jos näin ei aina käynyt, Helena saattoi rohkeasti asettua puolustamaan kohtuuttomasti rangaistua senkin uhalla, että hänen näkemyksilleen huvittuneesti hymähdeltiin.

Helena arvostaa saamaansa kasvatusta. Kotona painotettiin toimeliaisuuden ja ahkeran työnteon merkitystä. Siitä versoo ominaisuus, jota hän pitää yhtenä onnistuvan elämän edellytyksenä: on oltava uuras. Uurastaminen on Helenan puheessa toistuva ilmaus. Varmasti hän tuntee monien inkerinsuomalaisten ankarat kohtalot, joista selviytyminen ei aina riippunut omista ponnisteluista. Mutta inkerinsuomalaiset ovat olleet uurastajia; elämänkoulussa se on opittu, muuten heistä ei enää puhuttaisi. Vaikeistakin ajoista pitäisi etsiä kiittämisen aiheita, on Helenan vakaumus.

Helenan ja Juhanan yhteinen elämä oli päässyt hyvään alkuun, kun Juhana joutui lähtemään rintamalle, sotaan Suomea vastaan. Rauhan palattua kotona vietetyt viisi kuukautta olivat vain välivaihe vielä pidempään, Juhanan kohdalla haavoittumiseen päättyneeseen rintamamiesaikaan. Kului neljä vuotta ilman minkäänlaisia yhteyksiä lähiomaisiin.

Järvisaari kuului niihin inkeriläisalueisiin, jotka saksalaiset miehittivät. Vieraan vallan edustajien kanssa oli tultava toimeen, miten kukin parhaiten taisi. Koti oli luovutettava sotilaiden majoitustiloiksi, talonväki sai tyytyä asumaan saunassa. Kun ruokavarasto alkoi käydä vähiin, edessä oli työnhaku ja suostuminen saksalaisten palvelukseen. Helena tiesi, ettei hän voinut selkäkipunsa vuoksi lähteä kantamaan raskaita hirsiä. Ihmeellinen apu vielä ilmaantui sinä iltana, kun oli todettu, ettei seuraavaksi päiväksi ollut jäänyt enää mitään syötävää. Iltamyöhälläoveen koputettiin. Rukoillen hiljaa mielessään Helena avasi varovasti oven. Sisään astui saksalainen sotilas ja ojensi Helenalle astian keittoa, leipää ja makkaraa. Jumalan huolenpidoksi Helena sen tulkitsi. Seuraavasta päivästä oli näin selvitty. Sen jälkeen hänen oli hyväksyttävä alun perin vastenmielinen ajatus lähteä kysymään saksalaisilta töitä.

Vieraan vallan komentoon jääneillä inkeriläisalueilla jokapäiväisen elämän laatu syntyi eri paikoin erilaisin painotuksen. Yleisesti odotettiin, että valloittajat loisivat uudet paremmat olot. Kun Helena lähti työnhakuun ns. komentopaikalle, hän totesi epätoivoisesti, että työnhakijoita oli valtavasti enemmän, kuin työtä olisi tarjolla. Sankoin joukoin oli ihmisiä kuka mitäkin saadakseen. Jo matkalla Helena oli tavannut palavasta naapurikylästä pakoon juosseen naisen, jolla oli pieni lapsi sylissään. Yhdessä he olivat jatkaneet matkaa ja perille päästyään jääneet talon seinustalle seuraamaan, mitä tulisi tapahtumaan. Tulkkina toiminut asiamies tuli kysymään heiltä, olivatko he työnhakijoita. Hän kutsui saksalaissotilaan ja käski ohjaamaan naiset keittiöön muonitustehtäviin. Aivan kuin lentäen he lähtivät, iloitsivat ja kiittivät Jumalaa. Ei väliä, vaikka joku sotamies oli pitänyt heitä vähän höyrähtäneinä.

Muutama päivä kului palveluksessa. Helenan mielessä pyöri ajatus, miten hänen ikääntynyt sukulaisensa, joka asui yksin ja monen muun tavoin oli joutunut tekemään saunaan asuintilat, mahtoi pärjätä. Levoton olo ei hellittänyt. Hän lähti ottamaan asiasta selvää. Jo matkalla tapaamaltaan tuttavalta hän sai kuulla, että monenlainen hätä oli saunaan yksin jätetyllä sukulaisella. Helena ymmärsi saaneensa Jumalalta tehtävän. Perille päästyään hänelle selvisi käynnin tarkoituksenmukaisuus. Ensin oli hoidettava vanhuksen kipeä jalka, mikä oli estänyt omatoimisuuden. Monta käyntiä Helena joutui vielä tekemään ja ensi töikseen aina kysyi, mitä avun tarvetta nyt olisi. Talvesta oli selvitty ja päästy kesään, kun Helena kuuli hoidettavaltaan, että tämä arveli elämänsä alkavan olla lopuillaan. Vanhus tahtoi palkita auttajaansa ja pyysi Helenaa ottamaan kuolleelta tyttäreltään jääneet huopikkaat ja villapaidan. Viimeiseksi jääneellä tapaamiskerralla Helena koki myös itse tulleensa palvelluksi. Vanhus tahtoi rukoilla hänen ja rintamalla olevan Juhanan puolesta. Vielä Helena sai muistoksi kirjan Elämän leipä, josta hän oli erityisen kiinnostunut. Kun sota tuotti monenlaista hätää, Helena näki tapahtumissa todistuksia Jumalan asioihin puuttumisista ja huolenpidosta, jos ihminen sitä pyytää. Kun Helena oli kokenut saaneensa Jumalalta tehtävän toisen ihmisen auttamiseksi, siihen liittyi hänen käsityksensä mukaan myös hengellinen merkitys. Tultuaan autetuksi ja koettuaan lähimmäisen työn omaksi parhaakseen, ihminen ymmärtää, mitä on Jumalan työ hänen iankaikkiseksi parhaakseen. Myös sielun pelastuksen asia on Helenan mielestä tärkeä.

Toisen vastaavanlaisen tapauksen hän muistaa ajalta, kun sota oli loppunut ja Juhana palannut rintamalta. Elettiin Tartossa pysyvää asuinpaikkaa etsien. Helenalla oli ollut tapana käydä kaupungin torilla kaupustelemassa itse valmistamiaan kukkasia ja ostaa myyntituloilla, mitä kotona tarvittiin. Hän odotti esikoistaan. Myyntityö ei raskauden loppuaikoina enää ottanut sujuakseen. Mutta kun hän oli päättänyt lopettaa torikaupustelun, tulikin voimakas sisäinen kehotus lähteä vielä kerran. Vähän oudoksuen hän otti

mukaansa sen, mitä vielä oli myytäväksi valmistanut. Kukat menivät kaupaksi. Kotiin tarvittavat ostot oli tehty ja kotimatka oli edessä. Helena istahti hetkeksi asemalle ja mietti, miksi hänen oli pitänyt tulla tänne. Itse asiassa hän pohti, onko hänelle kenties jokin tehtävä tulossa. Siinä istuessaan hän huomasi jonkun juoksevan luokseen ihmisjoukon keskeltä. Tämä oli sukulaistyttö, sodan monin tavoin kolhima, huonossa kunnossa ja ilmeisessä hädässä. Helena kävi ostamassa hänelle junalipun ja vei mukanaan kotiin. Juhana oli asemalla vastassa. Kotona oli opittu tuntemaan Helenan alttius auttaa hätään joutuneita, koskapa kotiin päästyään hän sai moitiskelevan huomautuksen No taas tuot niitä ämmiä. Kaikki voitava kuitenkin tehtiin naisparan kuntoon saattamiseksi. Eiks se ollut Jumalan niinkun johdatusta: en saanut rauhaa, kunnes mänen keskiviikkona justiin sinne? Helena seurasi autettavansa toimeentuloa senkin jälkeen, kun hänen oma osuutensa tehtävästä oli päättynyt. Hengellisistäkin tarpeista huolehdittiin. Erotessa sukulaistytölle annettiin katekismus mukaan, koska kiinnostus siihen oli herännyt.

Sodan aika oli ollut Järvisaaressa jatkuvaa epävarmuutta milloin saksalaisten, milloin venäläisten hallitessa aluetta. Helena osasi jo aavistaa, miten loppu tulisi käymään. Hän oli alkanut valmistautua pahimpaan eli kodin jättämiseen, vaikka moni muu kieltäytyikin siihen uskomasta. Hän päätti tehdä repun, mihin voisi kerätä valmiiksi tärkeimmät mukaan otettavat eli passit, paperit, rahat ja jotain lukemistoa. Monen kohdalla lähtö tuli aikanaan niin nopeasti, että tarpeetonta saattoi tulla mukaan ja välttämätöntä puuttua matkasta. Oliko Helenan repussa Elämän leipä-kirja, jäi kysymättä. Hengellinen eväs oli kuitenkin tärkeää, kun oli pysyttävä elämänmenossa sodan kaaoksen keskellä.

Ensin väestöä siirrettiin lyhyen kantaman päähän rauhallisempaan kylään. Sitten asemalle härkävaunuihin, matkan jatkuessa kohti Eestiä. Seuraavat kaksi kuukautta kuluivat karanteenissa Pölkkylässä. Eestissä oli työvoimapulaa, joten pakolaisia pestattiin maataloihin töihin. Helena pääsi setänsä taloon, mutta ei kulunut montakaan päivää, kun tuli lähtö Suomeen. Siirto oli monelle pelastus,

jos siihen asti oli kestänyt. Helena haki vielä äitinsä ja veljensä, kaikki kolme pääsivät lähtemään yhdessä.

Hankoon päästyä oli taas vastassa karanteeni. Helenan kohdalla matka jatkui Tampereelle, sieltä Sahalahteen ja viimein Karjalohjalle maatilalle töihin. Syksyllä vuonna 1944 sota päättyi, rauha tuli. Neuvostoliitto vaati inkeriläispakolaisten palauttamista takaisin omaan maahan. Helena oli perunamaalla töissä, kun kahvitauolle kokoontunut väki sai kuulla uutisen, vaatimuksen oman kansan palauttamisesta. Miten tähän oli suhtauduttava? Neuvostoliitto edusti esivaltaa, siihen nähden vaatimus oli oikeutettu. Ja täydensihän sitä lupaus päästä takaisin kotiseudulle. Helenalle päätös paluusta perustui kuitenkin erityiseen näkemykseen; hänelle oli tärkeää, jatkuisiko elämä taas yhdessä puolison kanssa. Miten hän yksin pystyisi tulemaan toimeen? Oliko Juhana selvinnyt sodasta? Neljä vuotta oli kulunut ilman tiedon häivääkään. Toisaalta Helena oli tottunut Suomen oloihin, eikä niistä valittamista löytynyt.

Työpaikassaan Helena oli tutustunut inkerinsuomalaiseen Saariskaan. Ikäeroa heillä oli kolmekymmentä vuotta, mutta se ei ollut esteenä yhteisille harrastuksille. Uskon asiat kiinnostivat kumpaakin ja yhdessä käytiin kirkossa. Yhdessä he myös toimivat siinä tilanteessa, kun oli päätettävä paluusta Neuvostoliittoon. Saariskan kysymykseen, mitä hän nyt aikoi tehdä, Helenalla oli vastaus valmiina: Mie lähen kottiin ja pyyvän Jumalalta sitä mieltä, jos miun mies on elossa, sit miul tulloo se mieleen ja miun pittää lähtee. Ko ei ole elos, mie en lähe. Jumala anto miul sellasen neuvon. Ja minä käyn rukoilemaan Jumalaa. Lähtöpäätös syntyi Helenan jumalasuhteen pohjalta. Jo seuraavana aamuna päätös oli tehty. Rukousvastauksena Helena uskoi tietoon, että hänen miehensä oli selvinnyt hengissä sodasta. Kun vielä Saariskakin oli saanut saman vastauksen, paluutoimiin ryhdyttiin välittömästi. Helena uskoi vakaasti niissäkin olosuhteissa, kun oli pettyneenä todettava, että paluumuuttajia kuljettanut juna ajoi pysähtymättä Inkerinmaan ohi.

Helenan sijoituspaikaksi tuli pieni kylä Novgorodin alueella. Paikkakunnalta oli rintamalle joutunut kaikki sotakuntoiset miehet. Vain muutama vanhus oli jäljellä miespuolista väestöä. Kylän väki kyseli, minkälainen perhe Helenalla oli. Mies on armeijassa ja äiti on elossa, vastaus kuului. Ja lisäksi hän vakuutti ottavansa selvää, missä hänen miehensä parhaillaan on. Älä höpise, mitä sinä puhut. Sinä vasta tulit ja sanot, sinä löyvät. Moni isä oli saanut turhaan odottaa poikiaan takaisin sodasta. Mutta Helena päätteli, että olisi hyödytöntä vain odottaa.

Kirjeitä lähti sinne ja tänne, kaikkiin mahdollisiin kohteisiin, mistä jotain vihjeitä voisi saada. Leningradista tuli vastaus, ettei Juhanasta ole mitään tietoa, hänen veljestään kyllä tiedettiin. Helena ei ehtinyt vielä vastausta kirjoittamaan, kun tuli toinen kirje, josta hän jo päältä tunnisti miehensä käsialan. Helena lähti juoksemaan kirje kädessään: mitä hän olikaan sanonut.

Juhana oli Siperiassa, missä oli etsinyt yhteyttä omaisiinsa. Lopulta hän sai asiansa järjestymään niin, että pääsi palaamaan kotiin. Novgorodin alueella elämisen mahdollisuudet toimeentulon ja ravinnon suhteen olivat heikot jo pelkästään suurten paluumuuttajajoukkojen vuoksi. Helena ja Juhana päättivät lähteä Eestiin ja etsiä sieltä uusi koti. Muuttomatka oli vaivalloinen, kuten matkustaminen yleensäkin siihen aikaan. Mukaan tarvittiin melkoiset muuttokuormat. Perillä löytyi talo, jota emännöi yksinäinen vanhus, hyvä ihminen, kuten Helena häntä luonnehti. Kolme vuotta siinä kului. Juhana oli saanut töitä aputalouden kirjanpitäjänä. Perheeseen syntyi esikoispoika.

Sama päättäväisyys, millä vanhemmat aikanaan olivat hankkineet avioliitolleen kristillisen siunauksen, näkyi heidän toimissaan saada pappi ristimään mein poikaa. Osoitti paikallisen tiedonvälityksen tehokkuutta, että tiedettiin Juhana Vaasselin vapautuneen vankilasta ja toimivan nyt Eestissä. Vaasseli oli ennen sotia Inkerissä laajalti tunnettu kirkonmies. Nyt voitiin Haposten kodissa viettää ristiäisiä. Helena tiesi, millainen palkkio

kastepappia miellyttäisi. Paistoin uunis leipii ja annoin hänelle suuren ruisleivän. Hän oli hyvin kiitollinen.

Vuonna 1949 Karjalaan kutsuttiin pakolaisia kotien rakentamiseen ja raivaamaan peltoja. Vielä kerran Helena ja Juhana kokosivat omaisuutensa lehmät mukaan lukien, kuljetettaviksi uusiin olosuhteisiin. Petroskoista tuli kotikaupunki. Kahdestaan rakentaen nousi oma talo, johon hirret sahattiin Tsalnasta. Ensimmäisenä syksynä saatiin runsas perunasato, neljäkymmentä säkillistä perunaa.

Pojastaan vanhemmat ovat halunneet kasvattaa toisten ihmisten kanssa hyvin toimeentulevan ja Jumalaan uskovan ihmisen. Johonkin välimaastoon poika jää äitinsä arvion mukaan, kun ei ole kovin innokas kirkossa kävijä, mutta ei mikään jumalankieltäjäkään. Kodissa on ollut tarjolla hengellistä kirjallisuutta ja seurakunnan toiminta on vanhempien aktiivinen harrastus. Kasvuympäristö ja ikätoverit ovat olleet venäjänkielisiä. Poika ei halunnut puhua suomea, vaikka oli sen kotona oppinut. Kolme vuotta armeijassa vieraannutti kotikielestä, mutta äidin tyytyväisyydeksi kotiin palattua suomen kieli palautui entiselleen.

Vuosikymmeniä on kulunut ja monta satoa on korjattu omalta pellolta. Nyt jo varttuu kaksi lapsenlasta vanhusten ilona. Helenalle on tärkeää katsoa elämässä eteenpäin. kaikki aineellinen hyvinvointi on Jumalan avulla aikaansaatua. Helenan ajatus liittyy todellisuuteen syvemmin, kuin sen kirjaimellinen tulkinta antaisi ymmärtää. Hän puhuu elämänkoulusta, joka lapsuudesta asti on kasvattanut inkerinsuomalaisia uurastajiksi. Ilman omaa toimeliaisuutta ei Helenan mielestä heistä olisi kovinkaan monta enää jäljellä. Hän ottaa huomioon ne äärimmäisen karut olosuhteet, joissa tuhannet hänen kansansa jäsenet joutuivat ponnistelemaan. Helena ottaa esimerkiksi erään ystävänsä, joka kehnoihin oloihin jouduttuaan oli omilla töillään hankkinut hyvän toimeentulon itselleen ja läheisilleen.

Karjalassa inkeriläisyhteisö jäsentyi luomaan yhteyksiä toinen toiseensa. Seurojen pito kodeissa keräsi joukkoa. Helena arvelee, että Jumala on armossaan etsinyt ihmisiä. Raskaistakin päivistä pitäisi kiittää. Helenan ja Juhanan koti on ollut avoin vierailijoiden, sukulaisten ja ystävien tapaamisille. Täällä keskustellaan ja ollaan kiinnostuneita Petroskoin luterilaisen seurakunnan asioista. Vuonna 1969 ja seuraavan vuoden alussa seurakuntatoiminnalle saatiin virallinen hyväksyntä. Sen aktiivisiin asianajajiin oli kuulunut mm. Paavo Haimi ja Juhana Vaasseli, jotka Siperiasta vapauduttuaan palvelivat laajalti pappistehtävissä. Talkootöinä rakennettu kirkko vihittiin käyttöön kirkkovuoden alkaessa 1983. (Mesiäinen 284-286, 325)

Helenalla on jo lapsuudesta asti omaksuttu avara ekumeeninen suhtautumistapa eri tavoin uskoviin ihmisiin. Vaatii toisaalta nöyryyttä, edellyttää traditiolta jatkuvaa korjausta, ja taitoa vastaanottaa haasteita. Helena kokee joskus olleensa Jumalan toiminnan välikappaleena. Nyt kun olosuhteet ovat parantuneet, hän muistuttaa maailman lopunajoista ja pitää siksi pelastuksen asiaa tärkeänä. Jokainen rakastaa omaa kansaansa, sekin on Jumalasta lähtöisin. Jumala antaa koettelemuksia ohjatakseen kansaa niin kuin yksityistä ihmistäkin. Helena katsoo puhuvansa koko Inkerin kansan puolesta, kun hän sanoo, että inkeriläisyyden pitäisi säilyä. Toisaalta hänellä on käsitys, että nyt (1990-luvulla) Jeesuksen toinen tuleminen on lähellä. Tässä maailmanajassa on selvästi nähtävissä Raamatun ennustus: kansa nousee kansaa vastaan. Helena palaa ajassa vuoteen 1980 ja hänen merkilliseen unikokemukseensa silloin. Unessa toistui monta kertaa sanat Jeesus tulee pian. Unen sisältö heijasti näkijänsä sielunmaisemaa, jota todennäköisesti oli sävyttänyt Petroskoin seurakunnan vaikeat alkuvaiheet. Julistaa Jeesuksen paluun odotusta ja valmiutta siihen, on sekin Helenan tapa palvella lähimmäisiään. Huoneentaulu kodin seinällä Minä ja minun huoneeni palvelemme Herraa on henkilökohtainen tunnustus.

Juho (JVa). Venjoen seurakuntaan on kuulunut kaikkiaan 84 suomenkielistä kylää. Juhon (s.1928) kotikylässä, Pieni Verevän kylässä oli hänen muistinsa mukaan viisi venäläistä taloa. Juhon suku on ollut enemmistönä kylässä. Kyläläisten keskuudessa vallitsi hyvä sopu eikä kieliongelmiakaan ollut. Venäläiset ymmärsivät suomea ja suomalaiset osasivat puhua venäjää.

Juhon isä viljeli pientä tilaa. Perheeseen kuului vanhempien lisäksi kolme lasta ja mummo. Juhon sisar ja veli olivat häntä vanhempia. Lapsuuteen on kuulunut rinnakkain työtä ja koulunkäyntiä. Hevosen kanssa työskentelyyn piti jo varhain perehtyä. Kotitöitä lisäsi lehmän ruokkiminen ja kodin vahtina toimiminen. Näin oli erityisesti vuodesta 1937 lähtien, kun Juhon isä kuoli ja runsaan vuoden kuluttua kuoli äiti. Juho jäi sisarustensa kanssa taloa pitämään. Myös täti auttoi työnsä ohella elämän sujumista. Hänen työpaikkansa oli Leningradissa. Juhon kuusi vuotta vanhempi veli opiskeli työkoulussa ja kävi kirjapainossa töissä. Ensimmäisenä kouluvuotenaan Juho sai vielä opiskella suomea. Talvisodan kynnyksellä kouluopetus muuttui pelkästään venäjänkieliseksi. Neljännen kouluvuoden jälkeen Juhon koulunkäynti loppui, koska kotona riitti töitä ja varttuneempana hän kävi jo kolhoosissa töissä.

Vuosi 1937 oli tuonut myös Juhon elämään ongelmia. Isän kuolema muutti perheen elämänlaatua. Kirkot oli suljettu, mutta isän siunaus vielä toimitettiin Hatsinan kirkossa. Äidin kuoltua 1939 Juho ei tarkalleen muista, kuka hänet hautaan siunasi. Varmaankin joku vanhemmista kylän asukkaista, joka sen osasi tehdä. Hatsinan kirkkomaalle molemmat on haudattu. Juholle on jäänyt mieleen kirkon vaikeat ajat. Hänet on kastettu, mutta rippikoulua hän ei ehtinyt käymään. Kotona äiti piti huolen kristillisestä kasvatuksesta. Siihen kuului päivän aloittaminen aamurukouksella, joka oli Isä meidän. Laulajia perheessä ei ollut. Sitä että oppi tuntemaan Jumalan, pidettiin luonnollisena ja tarpeellisena.

Kuva 7. Huoneentaulussa inkeriläiskodin seinällä on sanat: Minä ja minun huoneeni palvelemme Herraa.

Kuva 8. Hatsinassa toimivan Vapaakirkon kokoustila kesällä 1990. Katonrajassa oleva teksti viittaa venäjän- ja suomenkieliseen julistukseen.

Jouduttuaan lastenkotiin vuonna 1941, Juho sai kaksi hyvää ihmistä vanhempiensa tilalle. Toinen oli lastenkodin johtaja, jota hän tapasi vielä sieltä lähdettyäänkin. Toiseen hän tutustui myöhemmin Moskovassa. Uskonnollisesti nämä kumpikaan tuskin olivat kasvattajia, mutta ymmärsivät orvon pojan elämäntilannetta ja osasivat luoda siihen turvallisuutta ja vakautta

Juhon elämäntapaan on kuulunut pitää yllä hyviä suhteita kanssaihmisiinsä sekä työssä että vapaa-aikoina. Vuorovaikutus on ollut vaivatonta, olipa kysymyksessä suomalainen, venäläinen tai minkä tahansa kansallisuuden edustaja. Minkäänlaisia riitoja hän ei muista olleen. Silloinkin kun elämä oli puutteellista, iloittiin siitä, että oltiin nuoria ja terveitä.

Vuoden 1941 sodan alkaessa Juhon koti oli lopullisesti hajonnut. Ainoastaan hänen sisarensa jäi kotiin siihen asti vuonna 1943, kun inkerinsuomalaisia alettiin siirtää Suomeen. Juhon veli oli mennyt vapaaehtoisena sotapalvelukseen. Juho itse joutui evakkoon kauas Siperiaan Kurganska oblastiin (Lounais-Siperiassa). Kaikkiaan kuukauden kestänyt matka alkoi ensin hevosilla Tihvinään. Evakoitujen karjaa oli mukana. Matka jatkui tavarajunalla niin, että yksi päivä oltiin liikkeellä, toisen päivän juna seisoi jossain, missä oli ruokailumahdollisuus tai jaettiin kuivaa muonaa.

Juhon sijoituspaikaksi tuli lastenkoti. Sota ei ollut ulottunut sinne asti. Ruokaa oli riittävästi eikä hoidossa ilmennyt puutteita. Lasten vaatteet ommeltiin oman tarpeen mukaan, peruna istutettiin, kylvettiin viljaa ja sahattiin puut talven varalle. Kesällä niitettiin heinät lehmille ja hevosille. Juholle kaikki oli tuttua työtä ja hän viihtyi hevosten parissa. Kaikkiaan kolme ja puoli vuotta kului lastenkodissa. Sinä aikana hän ehti täydentää koulunkäyntiään niin, että kuusi luokkaa tuli täyteen ja seitsemännen hän opiskeli työkoulussa Sverdlovskissa (Jekaterinburg, Uralilla). Erilaista ammattikoulutusta oli tarjolla. Juho valmistui kaksivuotisen opiskelun jälkeen viilarin ammattiin.

Juhon sisar oli joutunut Suomeen siirron yhteydessä lopullisesti eroon veljistään. Pitkään hän oli jo elänyt sellaisessa käsityksessä, että molemmat olivat kuolleet. Kului kaikkiaan 19 vuotta, ennen kuin Juho tapasi sisarensa eron jälkeen. Sittemmin tapaamisia on ollut 1967 Tallinnassa ja 1989 Leningradissa.

Rauhan tultua Juho suunnitteli paluuta takaisin kotimaalle. Vuonna 1946 hän oli lähtenyt Uralilta katsomaan kotiseutuja ja tapasi sukulaisiaan, tädin ja enon. Sovittiin, että Juho tulisi heidän luokseen asumaan, yksinäinen kun oli. Vuoden kuluttua palattuaan hän ei enää tavannut näitä. He olivat muuttaneet Eestiin. Puoli vuotta Juho asui lähellä Tallinnaa. Sieltä hän joutui siirtymään Pihkovaan rakennustöihin. Pihkovassa olisi ollut mahdollisuus jatkaa koulunkäyntiä. Kun kansaa oli paljon, koulua käytiin kolmessa vuorossa. Kaikissa kouluissa opetettiin saksaa. Sitä piti osata, koska se oli ollut vihollisen kieli. Englannin opetus oli harvinaista. Vuoden päivät kului, kunnes Juho muutti Petroskoihin huhtikuussa 1949.

Elämänkokemusta oli kertynyt ja tarvittavat taloudelliset edellytykset olemassa, jotta perheen perustamista saattoi ryhtyä suunnittelemaan. Juho solmi avioliiton vuonna 1950. Mitään hääjuhlia ei vietetty; ei ollut missä juhlia. Nuoripari kävi rekisterissä. Kirkkoon olisi menty, jos sellainen jossain olisi ollut. Oman lähipiirin kesken vietettiin vaatimattomissa puitteissa yhteisen elämän aloittamisen merkkipäivää. Kahden seuraavan vuoden ajan Juho teki töitä laivatehtaalla. Perheeseen syntyi kaksi lasta. Työnsä ohella Juho kävi autonkuljettajan kurssin. Siitä tuli hänelle uusi ammatti seuraavien kolmenkymmenen vuosien ajaksi. Nyt hän on ollut eläkkeellä toista vuotta.

Aina Juho on uskaltanut sanoa, että on suomalainen, sehän lukee passissakin, mutta koskaan hän ei ole käynyt Suomessa. Hänelle on selviö, että inkeriläiset ovat Inkerinmaan suomalaisia. Inkeriläisyys liittyy paikkakuntaan aivan, kuten esimerkiksi savolaisuus Suomessa. Sota-aikana lastenkotiin jouduttuaan hän oli yrittänyt vaikka suomeksi ajattelemalla ylläpitää suomenkielen taitoaan.

Myöhemmin Eestissä kielten kanssa oli tullut ongelmia. Mutta inkerinsuomalaiset seurustelivat keskenään. Juho oli etsinyt oman kylän väkeä ja käynyt tapaamassa suomalaisia. Lapset oppivat aikanaan kotona suomen kielen. Lastentarhassa ja koulussa se sitten hävisi, eivätkä he enää halunneetkaan puhua suomea ja erottua siten toisista ikäisistään. Aikuistuttua suomi ei heillä tullut kysymykseen kotikielenä, koska molempien puolisot ovat venäjänkielisiä.

Juhon mielestä kirkko on ollut monella tavoin hyvä asia. Kun hän sanoo, ettei ilman kirkkoa ole uskoa, ajatus säteilee moneen suuntaan. Mihin voi luottaa kuoleman kohdatessa tai elämän käydessä turvattomaksi. Näitä Juho on joutunut varhain elämässään pohtimaan. Petroskoin luterilaisen seurakunnan vaiheet hän tuntee jo siitä lähtien, kun Juhana Vaasseli ja Paavo Haimi olivat aloittaneet kaupungissa hengellisen työn. Juhon molemmat lapset on kastettu. Pappi kutsuttiin kotiin, se oli vanhempien yksimielinen ratkaisu. Myös oman tyttären tytär on kastettu. Siinä vaiheessa jo oli luterilainen kirkko toimituspaikkana.

Juho on tullut Petroskoista Kelton juhannusjuhlille. Juhlat ovat osoitus inkeriläisen kulttuurin uudesta noususta. Juhlien aikana pääsee näkemään tuttuja paikkoja, tapaamaan sukulaisia ja tuttavia, niitäkin jotka asuvat Ruotsissa ja Eestissä.

Juho (JKe). Juho (s.1912) on lähtöisin Tuutarin Hannolan kylästä. Hän muistaa ajan vallankumouksesta Stalinin valtaannousuun. Väliajan hallitus salli vielä yksityisomistuksen. Kaikki oli hyvin siihen asti, kun tuli kollektiivitilojen aika. Kolhoosiin meni riihet, saunat, kaksi lehmää ja hevoset valjaineen. Muuten Juhon kotitilalla talous oli kunnossa.

Juho sai hyvän kasvatuksen. Hän kävi kuusi vuotta suomenkielistä koulua hyvien opettajien johdolla. Vuonna 1934 hän lähti Petroskoihin kaksivuotiseen

sotakouluun. Ongelmia tuli siitä, että Juho oli kulakin poika. Yhtenä yönä kaikki suomalaiset komentajat oli vangittu ja tilalle tullut venäläinen pataljoona. Inkeriläisistä jäi muutama mies jatkamaan koulua. Juho palasi kotiin.

Tällä välin maanviljelijä-isä oli kuollut. Perheessä oli Juhon lisäksi kaksi poikaa ja yksi tyttö. Nuorin veli oli vasta 13-vuotias, kun hän menetti toisen kätensä, luultavasti tottumattomana maataloustöihin. Juhoa tarvittiin äidin apuna. Hän sai vapautuksen armeijasta. Isän kuoleman jälkeen perhe menetti maansa niin, ettei enää ollut Hannolassa elämistä. Talo piti myydä ja ostaa uusi talo Skuoritsasta. Siellä Juho tunsi olonsa turvalliseksi. Leningradissa oli suomalainen kirjapaino, missä hän hankki kirjanpainajan ammattitaidon. Enää ei ollut hätää, kun oli ammatti ja työpaikka Leningradissa.

Lapsena Juho oli tottunut käymään pyhäkoulua ilman, että häntä olisi tarvinnut siihen pakottaa. Kaksi viikkoa kesti pastori Laurikkalan pitämä rippikoulu. Kaikki ne päivät olivat arvokkaita, viimeksi konfirmaatio ja ehtoollinen. Laurikkala on jäänyt mieleen hyvänä puhujana. Ei haitannut, vaikka jumalanpalvelus kesti monta tuntia, seurakunta jaksoi kuunnella. Juhon kotona Laurikkala oli vieraillut monta kertaa.

Kirkkojen sulkemisista ei kukaan uskaltanut puhua, ei edes naapuri naapurille. Kaikki viisaat ihmiset, papit, opettajat vietiin pois, eikä kukaan tietänyt kohtaloansa. Laurikkalan lähdettyä Suomeen vuonna 1937, ei ollut enää pappeja. Juhana Kemppi ja Aatami Kuortti vangittiin, mutta he pääsivät karkaamaan vankileiriltä. Hengellinen elämä oli sitä, että rukoiltiin perhepiirissä, ei muualla. Mitään tulevaisuutta ei ollut kenelläkään, vain pelko, kenet haetaan seuraavaksi. Kirkkojen sulkemisten ohella hävisivät laulukuorot, eikä kuorotoimintaa uskaltanut mitenkään harrastaa. Kristilliset juhlapyhät, Joulu ja Pääsiäinen olivat olleet neljä päivää kestänyt juhla-aika. Juhon kouluaikana joulujuhla ja pääsiäisjuhla jäivät pois ja tavalliset pyhäpäivät olivat koulupäiviä.

Tilalle tulivat valtiolliset juhlat. Mistä pyhät olisivat tulleet, kun ei kirkkoakaan ollut.

Kuolema opittiin tuntemaan jo lapsuudessa. Perheisiin kuului usein kolme sukupolvea, joten oli tavallista, että vanhus vähitellen erkani elämästä. Tai jos sairaus yllätti, harvoin vietiin sairaaloihin, koska ne olivat pitkän tai hankalan matkan päässä. Kuolemaan suhtauduttiin kuin pyhään tapahtumaan. Jos vainaja siunattiin kirkossa, se tapahtui jumalanpalveluksen jälkeen. Siunaustilaisuudessa arkku pidettiin auki. Ortodokseilla oli se tapa, mutta mitään erityistä merkitystä sillä ei inkeriläisille ollut. Toinen ortodokseilta omaksuttu tapa oli virpominen. Rahaa ei kukaan pyytänyt, viikon kuluttua käytiin hakemassa lahjat. Luterilaisuus ja uskossa eläminen karsi kaikki taikauskoon viittaavat tavat. Jos sellaisia olisikin ollut, Juho ei ota siihen kantaa.

Vuonna 1937 Juho solmi avioliiton. Lähellä Oranienbaumia oli joku maallikko, joka toimitti vihkimisiä. Häitä vietettiin vaatimattomasti perhepiirissä. Nuoripari pyrki elämään mahdollisimman normaalia perhe-elämää monenlaisen uhan alla. Juho kävi Leningradissa töissä, vaimo huolehti kodista ja perheen esikoispojasta.

Juhon työpaikka oli tehtaalla isossa tornissa. Tehdas sijaitsi lähellä Baltian rataa. Elettiin vuotta 1941, sota oli alkanut. Saksalaisten eteneminen uhkasi jo niin lähellä, että ampuminen kuului Juhon työtorniin. Tää on jo Saksa, hän päätteli ja lähti kesken työpäivän kysymään lupaa työnantajaltaan, että voisi käydä hakemassa perheensä turvaan. Ei se olis millään laskenu. Et tuu kuitenkaan takasin. Kun Juho oli vakuuttanut palaavansa ja allekirjoitti vielä paperin, että palaa aamulla työpaikalleen, hän sai lähteä. Mutta junat eivät enää kulkeneet. Hän käveli Taaitsaan asti, mikä oli Tuutarista ensimmäinen asema. Siellä oli jo äiti ja perhe. Saksalaiset olivat tulleet, takaisin ei ollut menemistä.

Miehittäjien armoilla eläminen kävi aina vain tukalammaksi. Elintarvikepula syntyi, kun vähäisetkin omavaraistalouden tuotteet oli luovutettava saksalaisten tarpeisiin. Keväällä istutettu perunasato meni syksyllä miehittäjien suihin.

Paikallinen väestö yritti ravita ruohoilla itseään. Kaksi vuotta kului, ennen kuin Suomesta tuli pelastava apu. Monet venäläiset olivat paenneet Leningradiin ja joutuneet piiritykseen. Niin tekivät myös Juhon veli ja sisar, mutta olivat kuitenkin selvinneet hengissä.

Saksalaiset antoivat työtä, josta palkka oli noin 200 grammaa leipää, viikon annos. Oikeata leipää se ei edes ollut, mitä lie sahanpuruja joukossa. Moni ei kestänyt. Juhon arvion mukaan kolmasosa inkeriläisistä kuoli nälkään. Voimat niillä leivillä meni vähiin. Saksalaisten tarjoama työ oli puiden sahaamista, talvella lumitöitä tai erilaisia tietöitä. Saksalaisten mielivalta oli pidäkkeetöntä.

Juho menetti vaimonsa, eikä siinä vielä ollut kaikki. Sitä on ihminen niin turtunut, Juho totesi. Tarkoittiko hän, että toivottomuus kaiken menettämisestä oli yleistä, vai olivatko valloittajat kaikesta inhimillisyydestä luopuneita. Jälkimmäisessä tapauksessa päättelyä tukee tapahtuma Juhon talossa. Humaltunut sotilasjoukko oli tunkeutunut sisälle ja ajanut talonväen ulos sytyttäen talon palamaan. Uusi asunto kuitenkin saatiin venäläisten tyhjilleen jättämästä talosta.

Kahden vuoden kuluttua alkoi väestön siirtäminen Suomeen. Juho lähti poikansa ja äitinsä kanssa ensin Viroon, Paldiskiin ja sieltä Hankoon. Heidän sijoituspaikakseen tuli maalaistalo, josta kolme poikaa oli joutunut rintamalle. Juho oli hyvin vähän maatöihin tottunut, mutta isännän mieleen hän oli, ahkera työmies. Onneakin oli tähän taloon joutumisessa mukana. Talon ylioppilastyttö oli työssä helsinkiläisessä firmassa, jonka johtajan hän tiesi olevan inkerinsuomalainen ja nimeltään Toikka. Juho muisti, että Toikka oli Inkerin Liiton entinen puheenjohtaja. Hän lähetti tälle kirjeen, eikä kestänyt kauan, kun tuli kutsu Helsinkiin. Järjestyi työ ja asunto, mutta lähdössä tuli ongelmia.

Oli saatava lähtölupa nimismieheltä. Mutta nimismiehen teki epäluuloiseksi se, ettei Juho ollut rintamalla. Eihän tässä vain ole kommunisti kysymyksessä? Jos minä olen kommunisti, tekin olette, Juho heitti rohkeasti vastaan. Ulos, huusi

lainvalvoja, jonka yksinkertainen tulkinta inkerinsuomalaisista oli, että jokainen Neuvostoliitosta tullut oli kommunisti. Paikalle osunut poliisimies ihmetteli, vieläkö Juho uskaltaisi uudestaan mennä nimismiehen juttusille. Tottakai mie mään, Juho totesi vakuuttavasti. Hänelle ilmaantui toinenkin vastahankaan nousija, työnantaja-isäntä, joka ei olisi halunnut luopua kelpo rengistään. Hyvä isäntä, allekirjoita paperi, että pääsemme Helsinkiin, Juhon äiti pyyteli. Isäntä heltyi lopulta, paperi lähti nimismiehelle ja asia oli selvä. Kolmisin elämä jatkui hyvin. Juholla oli työpaikka ja perheellä hyvä asunto. Aikanaan Juho perusti uudestaan oman perheen, mutta äiti hoiti hänen talouttaan kuolemaansa asti, vuoteen 1963.

Rukous auttaa joka asiassa, on Juhon kokemukseen perustuva käsitys. Hän muistelee Leningradista lähtöään viime tingassa. Suomessa maatalosta lähtö onnistui äidin rukousten ansiosta. Jumala auttaa, mutta edellytyksenä rukousten kuulemiselle on usko. Äiti on sen pojalleen opettanut. Usko Jumalan johdatukseen vain vahvistui, kun Juhon tielle ilmaantui oman kylän tyttö. Vuonna 1955 hän solmi uuden avioliiton.

Juhon työ oli kolmivuorotyötä, millä hän perustelee sen, ettei ollut aikaa osallistua seurakunnalliseen toimintaan. Kirkkoon hän on kuulunut ja käy jumalanpalveluksissa. Jumalan johdatuksen elämässään hän näkee siinäkin, että hän välttyi joutumasta sotapalvelukseen. Hänet oli tosin jo kutsuttu, mutta vapautettiin, koska hän oli käynyt Petroskoin suomenkielisen sotakoulun. Paperit oli tarkastettu ja hänet lähetettiin kotiin odottamaan uutta kutsua. Mutta kaikki paperit olivatkin joutuneet Leningradiin ja Juho jäi ikään kuin orvoksi. Kutsua ei tullut, se oli onni. Jumalan avun hän on kokenut monessa asiassa ja tilanteessa. Juhon uskoa ei mikään horjuta. Armosta kaikki on tullut. Uskovainen äiti on usein esillä hänen kertomuksessaan, kun on Jumalasta puhe. Usko on iloinen asia. Kun Herrassa iloitaan, siinä ei ole mitään pahaa. Juho viittaa sellaisiin uskonnollisiin tapoihin, että havaittavan äänekkäästi ja erilaisin liikkein ilmaistaan iloa ja hyvää mieltä. Mikä tahansa iloinen asia tuottaa

tunnekokemuksia: toisia itkettää, toisia laulattaa. Samaa voi uskosta iloitseminen saada aikaan. Juho muistaa Tuutarissa käyneensä ns. hyppääjien kokouksissa. Siellä luettiin Raamattua ja laulettiin, saatettiin jopa panna tanssiksi. Aikanaan liike hävisi Inkeristä, mutta Juho arvelee, että Pohjanmaalla seuroja vieläkin pidetään.

Kotimaan olojen sekavuus ja toisaalta Juhon saavuttama turvallinen asema Suomessa oli ollut selkeä peruste siihen, että päätettiin jäädä pysyvästi Suomeen. Kukaan ei edes tullut vaatimaan lähtöä, eikä yksisään poliisi käynyt patistamassa poistumaan maasta. Juho on ollut tyytyväinen elämäänsä Suomessa. Inkeriläisyys ei ole tuonut siihen mitenkään poikkeavaa sisältöä. Joskus kun on tullut mieleen entiset olot Inkerissä, hän pohdiskelee, miten vähän pienen heimoyhteisön historiasta täällä on tiedetty. Ei liioin Inkerissä puhuttu. Kouluissa opettajat eivät itsekään tienneet, keitä olimme. Nyt Juho käy kuukausittain kokouksissa Karjalatalon Inkeri-salissa. Siellä kuulee ajankohtaista asiaa.

Suomeen tultuaan Juho oli ollut viisi vuotta valtion palveluksessa, kun hän joutui hankalaan tilanteeseen. Varikon päällikkö oli vaatinut häntä esittämään sotilaspassinsa. Olen inkerinsuomalainen, Juho selitti. Häneltä tiukattiin, miten oli Suomeen tullut. Kun muutama päivä tapahtumasta oli kulunut, asia raukesi siihen, ettei häntä enää viiden vuoden kuluttua voitu passittaa takaisin.

Juhon suomen kieli oli jo maahan tullessa kirjakieltä. Koulu oli ollut suomenkielinen, vain muutama tunti viikossa oli venäjän kieltä. Kotona puhuttiin aina suomea. Vasta työssään Leningradissa hän oli oppinut venäjän kielen. Vanhuudenpäivät kuluvat nyt kauniissa kerrostaloasunnossa Kontulassa. Liikutuksen kyyneleet nousevat vieläkin silmiin, kun tulee puhe äidistä, joka varhain oli joutunut vastaamaan yksin perheestään ja joka kuolemansa asti oli ollut poikansa perheen tukena.

Mari (MHä). Marin (s.1914) koti on ollut Kelton Oravan kylässä vauraassa maalaistalossa. Pekkien perheessä oli vanhempien lisäksi kolme lasta. Marilla oli veli ja sisar. Oravan kylässä erotettiin yläkylä ja alakylä. Pekit olivat alakyläläisiä. Kouluun oli mentävä Saakrovan kylään, koska omassa kylässä sitä ei ollut. Marin kouluaikaan suomenkieli oli vielä opetuskielenä. Lempi Rister opetti suomea. Ahtaasti istuttiin, koska oppilaita oli paljon. Mari ehti käydä neljä luokkaa kansakoulua. Sen jälkeen hän sai jättää koulunkäyntihaaveet.

1920-luvun loppuvuosina kodin ilmapiiriä leimasi levoton, hermostunut odotus. Silloisissa olosuhteissa puhuttiin kulakiksi tekemisestä. Se tarkoitti, että ensin luetteloitiin talon omaisuus ja seuraavana päivänä kaikki myytiin. Muutaman vuoden kuluttua tuli karkotus, pois kotiseudulta. Elettiin vuotta 1931. Perheellä oli edessään Siperiaan lähtö. Ensimmäinen häätö ja pakolaisena eläminen jäi kuitenkin lyhyeksi, sillä Pekit palasivat takaisin jo samana vuonna.

Elokuun 31 päivä vuonna 1931 on ollut muistorikas päivä Marin elämässä. Se oli viimeinen päivä rovasti Laurikkalan pitämää kaksiviikkoista rippikoulua Leningradin kirkossa. Kahdensadan oppilaan lisäksi mukana oli kahdeksan karkotuksesta palannutta nuorta, Mari yhtenä heistä. Koko rippikoulun ajan oppilaita oli varoitettu jäämästä kotimatkalla mihinkään porukkaan, suoraan kotiin piti vain mennä. Siihen oli jo ollut totuttava, ettei omassa kylässä saanut liikkua kuin vasta pimeän tultua. Mitään papereita ei ollut näyttää tarvittaessa. Rippijuhlaankin oli vähällä tulla ikävä muutos. Itku tuli Marille, kun ilmoitettiin, ettei kahdeksaa karkotuksesta palannutta nuorta voitu päästää yhdessä toisten kanssa ripille. Nämä päättäisivät koulun perjantaina sakastissa, kun muille rippijuhla pidettäisiin sunnuntaina kirkossa. Mari ei muista suntion nimeä, mutta kiitollisena hän tätä kirkonpalvelijaa on muistanut koko ikänsä. Suntio oli tavannut neljä tyttöä ja neljä poikaa apein mielin istumassa kirkon eteisessä ja kysynyt, mikä heitä suretti. Mari ehätti kertomaan, miten harmitti, kun yhdessä oli käyty rippikoulua ja nyt ripille joudutaankin menemään erikseen. Tulkaa huomenna kirkkoon, suntio sanoi. Se oli perjantaipäivä. Kaikki otetaan yhdessä

ripille, heille ilmoitettiin. Sen suurempaa iloa ei tarvittu: rippijuhlasta tuli ikimuistoinen. Marilla on vieläkin tallessa rippikoulusta saatu todistus.

Ensimmäinen häätö kotiseudulta oli jäänyt lyhyeksi, sillä Pekit olivat tulleet takaisin Siperiasta jo samana vuonna. Runsaan kolmen vuoden kuluttua, vuonna 1935 tuli toinen karkotus, joka vei perheen Aasiaan, Kazahstaniin. Mari oli jo varttunut aikuiseksi, mutta tulevaisuus pelotti. Hän ei enää halunnut paeta mihinkään, kunhan vain saisi elää rauhassa. Elämä jatkui Aasiassa vuoteen 1950. Niillä seuduilla oli paljon suomalaisia, joten suomenkieltä kuuli ja sitä puhuttiin, mutta venäjää ei ollenkaan. Viimeisinä vuosina Mari oppi työssään sairaalassa puhumaan kasakkia.

Aluksi hän oli joutunut peltotöihin. Palkka oli surkea ja työ raskasta. Lapiolla tai kuokalla pehmitettiin maata ja vedettiin kantoja. Raatamista se oli. Ruokaa oli vähän ja kuumuudessa piti juoda paljon. Aurinko poltti nahan käsivarsista. Huulet oli ruvessa. Oman alansa Mari löysi vihdoin sairaalatyöstä, missä hän viihtyi seuraavat yksitoista vuotta. Sairaalassa sai työskennellä katon alla ja lääkärin ohjeiden mukaan. Työn iloa lisäsi kiinnostus siihen ja halu tehdä parhaansa toisten hyvinvoinnin puolesta.

Nuorten huvituksiin Mari katsoi jo olevansa liian vanha osallistumaan. Sunnuntaipäivien kirkonmenot korvattiin seuroilla, joita pidettiin eri taloissa. Ei päässyt unohtumaan kaikki se hartaudenharjoitus, mihin kotimaalla oli totuttu. Kokouksissa laulettiin, rukoiltiin ja kuunneltiin sananjulistusta. Mari Rajala ja Liisa Haakana pitivät papinvirkaa ja hyviä puhujia olivatkin.

Pappia ei liioin ollut paikalla, kun Mari ja Juhana solmivat avioliiton vuonna 1946. Pariskunta kävi kirjoittautumassa rekisteriin. Häävieraita oli paljon ja tarjoilua riitti. Avioliiton siunaaminen korvasi vihkiseremonian.

Kazahstanissa Mari piti huolta läheisistään niin, ettei nälkää tarvinnut kenenkään kärsiä. Hänellä oli leipäkortit kiinnitettynä kauppaan, mistä tuli sairaalan leipä. Sieltä jaettiin leipää myös sairaalan työntekijöille. Kun perheessä

osattiin olla omavaraisia, muitakin peruselintarvikkeita riitti. Omaa lehmää pidettiin ja kukkaruukuissa kasvatettiin parsaa. Kurpitsaa keitettiin ja hillottiin. Elämä sujui ja terveys säilyi. Yhtään päivää Mari ei ollut sairaslomalla eikä kukaan muukaan perheessä sairastanut, vaikka vatsatauti oli oikein maanvaiva. Usein työstä palatessa Marin silmä osui pelottavan tuttuun näkyyn: taas tehtiin kirstua. Ei sitä jaksanut ymmärtää. Suuri talo oli suomalaisia täynnä. Lääkäritkään eivät pystyneet hävittämään veristä vatsatautia. Marin isän mielestä hänen perheensä oli tervettä sukua.

Mihin tahansa lähdet, siunaa itsesi, oli äiti opettanut. Isä meidän oli kotona opittu aamurukous. Sinäkin aamuna se oli luettu, kun Mari oli vähällä hukkua. Hän muistelee, miten neljän tytön porukka oli lähtenyt keräämään kukkasia suolähteen reunalta. Tytöt olivat kyyryssä lähteen reunalla, kun Mari horjahti pää edellä suonsilmään. Hän yritti saada käsillään otetta päästäkseen ylös, mutta turhaan. Hän vajosi uudelleen. Silloin kävi mielessä aamuinen rukous. Mari sai pohjasta jaloilleen vauhtia ja kovasti ponkaisten tuntui, kuin vesi olisi nostanut hänet pinnalle. Hän huusi toisia tyttöjä avukseen, mutta nämä olivat pelästyksissään ja avuttomia. Onneksi paikalle osunut aikuinen sai vedettyä hänet ylös lähteestä.

Toinen tapaus liittyy uimaretkeen tyttökaverien kanssa parin kilometrin päässä kotoa. Oma tuttu järvi, kirkas vesi ja pitävä hiekkapohja oli houkutellut tytöt kellumaan selällään vedessä. Rannalla liikuskelleet pojat keksivät ottaa osaa vedessä polskutteluun. Yksi pojista tarttui Maria hiuksista ja painoi pään veden alle. Mari sai huudettua apua, muttei enää jaksanut uida rantaan. Tyttökaveri huomasi tilanteen, tarttui häntä kädestä ja lapikoi toisella kädellä, kunnes jalat ulottuivat pohjaan. Vähäksi aikaa Mari jäi pientareelle ihmettelemään, olivatko he todella siinä paikassa, mistä olivat lähteneet uimaan. Tuossahan on meidän pelto ja teidän kaura: ei mitään hätää enää ollut. Mari tunsi suurta kiitollisuutta selviämisestään. Hiljalleen tytöt lähtivät kulkemaan kotia kohti.

Kaksi kertaa kuolema oli ollut lähellä. Näiden tapahtumien muisteleminen liittyy Marin mielessä äidin opetukseen itsensä siunaamisesta. Kodin tapoihin oli kuulunut joka aamu ennen pöytään asettumista pestä kasvot ja polvistua sängyn viereen aamurukoukseen. Sen jälkeen saattoi aloittaa päivän toimet. Jumala kuului luonnollisella tavalla jokapäiväiseen elämään.

Viisitoista vuotta oli kulunut Kazahstanissa. Marin ja Juhanan esikoistyttö syntyi vuonna 1949. Monet inkerinsuomalaiset olivat lähteneet etsimään Karjalasta uutta kotimaata. Myös Mari ja Juhana keräsivät välttämättömiä varusteita ja lähtivät matkalle kohti Karjalaa. Petroskoin liepeiltä Tsalnasta löytyi uusi koti. Pikkarainen mökki ostettiin perheen asunnoksi siihen asti, kun vanhemman tytön koulu alkoi. Sukulaiset olivat aluksi tarjonneet tulokkaille talonpaikkaa Suoju-joen rannalta. Mari ei suostunut tarjoukseen, koska veden läheisyys toi hänelle mieleen ikävät lapsuudenaikaiset tapahtumat. Juhana ymmärsi asian luonteen. Niinpä hän eräänä iltana työstä tultuaan kehotti keräämään tarvittavia varusteita kotiin lähtöä varten. Mie ostin talon, hän sanoi. Maailman sorjin paikka se oli Marin mielestä, ympärillä koivut ja nuori näremetsä. Paljon ei tilaa ollut, mutta se ei viihtyvyyttä haitannut. Kahdeksan vuotta siinä sujui sopuisasti, kunnes rakennettiin oma talo.

Vuodesta 1958 asti Mari on asunut tässä talossa. Nuorin lapsista oli vasta 9-vuotias, kun Juhana kuoli vuonna 1970. Nyt toinen tyttäristä käy auttamassa Maria taloustöissä ja lastenlapsista on monenlaista seuraa. Marin lapsuudessaan omaksumat kristilliset tavat eivät sellaisinaan ole siirtyneet jälkikasvulle. Siunaamista tarkoittaen hän toteaa, ettei ole saanut pieniä vunukoitaan sitä ymmärtämään. Ei ne siunaa mittää, on isoäiti vähän haikein mielin pannut merkille. Radiosta on voinut kuunnella Suomesta lähetettyjä aamu- ja iltahartauksia. Hänen lapsensa eivät ole pitäneet niitä minään humpuukiohjelmana. Äiti, nyt sinun lähetyksesi alkaa, on joku huutanut, jos häneltä on unohtunut avata radio. Petroskoin luterilaisessa kirkossa hän on

käynyt jumalanpalveluksissa niin kauan, kun on ollut voimia olla liikkeellä. Nykyisin sen on korvannut radiojumalanpalvelus, joka kuuluu hyvin.

Marin lapset olivat jo ehtineet aikuisikään ja muuttaneet pois kotoa siihen aikaan, kun Petroskoissa päästiin virallisesti harjoittamaan kirkollista toimintaa. Marilla on lapsiinsa aina ollut hyvät suhteet, eivätkä nämä ole jättäneet äitiään yksin. Oravan kylä Inkerissä on Marille ollut mieluinen vierailujen kohde. Siellä on siskon ja veljen perheet ja paljon muita sukulaisia. Viimeiset viisi vuotta ovat terveyden kannalta olleet ongelmallisia. Vaikka joka viikko hän lähtisi tuttaviakin tervehtimään, mutta voimat eivät tahdo riittää matkustamiseen. Yhteyksiä Inkeriin Mari on pitänyt jäännösikään asti.

Vuosikymmenien aikana Tsalnaan on kasvanut suomalainen asutusalue. Täällä eletään ja haastellaan niin kuin ainakin saman kylän ihmiset. Petroskoissa pidetyistä kokouksista tulee tietoja inkeriläisten asioista. Vaikka inkerinsuomalaiset taas koottaisiin omalle maalleen, se ei jaksa Maria innostaa. Täällä hänellä on hyvät olot ja lapset ovat sijoittuneet hyvin työelämään. Pakolaisaika Aasiassa oli vieroittanut perinteisistä tavoista, kun ei parempaa elloo nähtykää, mutta pienistäkin asioista osattiin iloita. Kun vieraita kävi, äiti oli keittänyt tsajua ja pannut pöytään, mitä oli. Tsalnassa suomalaisyhteisö on kuin yhtä kyllää. Paluuta Inkerinmaalle ei enää kannata pohtia. Kun nuorilla on työtä ja hyvät asunnot, saadaan olla tyytyväisiä.

Väinö (VKo). Väinö (s.1913) tuntee hyvin Venjoen ja kotikylänsä Montilan. Se oli pelkästään suomalaisten asuttama kylä. Hän luettelee useita taloja nimeltä. Tuvakat olivat uusimpia tulokkaita Kelton puolelta ja olivat ammatiltaan seppiä. Väinön vaari oli asemansa puolesta kylässä järjestänyt paikan, johon oli voinut pystyttää sepän pajan. Näin tehtiin silloin, kun kylän miehet vielä olivat isäntiä maillaan. Kylän historiaa Väinö tuntee ja ennen vallankumousta toimeenpantuja muutoksia kotiseudullaan. Maareformissa vuonna 1913 hänen kotitilaansa, isän,

sedän ja vaarin osuudeksi tullutta peltoalaa ei paljon ollut ehditty raivata, kun alkoi ensimmäinen maailmansota.

Neuvostovallan alkuvuosina, ennen kollektiivitalouksien aikaa kokeiltiin ns. kommuunien organisointia. Väinö tietää Montilan naapurikylään Mestilään perustetusta kommuunista. Sen johdossa oli entisen starssinan poika Antti. Kommuuni toimi hyvin, asuntoja rakennettiin, venäläisiäkin oli siellä tiilitehtaalla töissä. Aikanaan sitten Anttia syytettiin kansanviholliseksi ja hänet vangittiin. Koko kommuuni luhistui, kun ei ollut enää johtajaa. Toinen kommuuni oli Rääpyvällä. Sitä ennen Rääpyvällä oli toiminut maatalouskoulu. Väinö muistaa Tombergin Liisan ja Tupakan Katrin, jotka olivat käyneet tätä koulua. Rääpyvän kommuuniin piti anoa pääsyä ja sinne otettiin vain suomalaisia. 1918-vuoden tapahtumien jälkeen Suomesta tuli pakolaisia. Amerikasta palanneita siirtolaisia tuli jatkuvasti Rääpyvälle maatalouskoneita mukanaan. Aikanaan Rääpyvän kommuuni hävitettiin.

Uuden Onttolan kylä sijaitsi lähellä Montilaa. Venjoen maisemaan kuului harvemmin mainittu ilmatieteellinen tutkimuslaitos Uuden Onttolan kylässä. Kansan suussa se kulki sivattoorin nimellä. Väinö ei tarkalleen tunne laitoksen luonnetta eikä sen lopettamista. Kollektiivitalouteen siirtymisen alkuvaiheet vuonna 1929 hän muistaa yksityiskohdittain. Kylän pojat tiesivät siihen aikaan jokaisen asian, joka liittyi uteliaisuutta nostattaneeseen muutosten aikaan. Pojat jotka puuhailivat kylän raitilla omia harrastuksiaan, joutuivat antamaan neuvoja vieraille kyselijöille. Vaikka Väinö oli alaikäinen, hän oli kokouksissa mukana. Kylän väelle ei heti ollut selvinnyt, oliko yhteistalouteen siirtyminen pakollista. Väinön mielestä ei ole ollut oikein käyttää asiasta käsitettä pakko, koska ei ollut kysymys pakkoluovutuksista. Välttämättömyys tai velvollisuus luovuttaa vastaisi tarkemmin venäjänkielistä ilmaisumuotoa asiantilasta. Montilan kylän taloista aluksi seitsemän taloa liitettiin yhteen kolhoosiin. Ensimmäisessä kokouksessa valittiin puheenjohtajaksi Jukka Tupakka. Kyläneuvoston sijaan pitäisi käyttää

maaseutuneuvoston nimitystä, koska se vastaisi paremmin venäjänkielen ilmausta.

Vähitellen oli alkanut painostus muidenkin talojen liittämiseksi yhteistalouteen. Tällöin liittymistä piti jo anoa ja perustella, miksi halusi liittyä. Kun ensimmäinen viisivuotissuunnitelma päättyi vuonna 1934, Montilassa oli kaikki talot yhteistaloudessa kahta vanhusten asuttamaa taloa lukuunottamatta. Nämä eivät olisi pystyneetkään liittymiseen.

Väinön isä oli kuollut vuonna 1920. Isänsä viimeisiin vaiheisiin hän oli saanut selvyyttä setänsä kertomuksista. Veljekset olivat osallistuneet sotatoimiin valkoisten puolella Viron itsenäistymisen aikoihin. Isä oli sairastunut Räävelissä (Tallinna) ja veljekset lähteneet pyrkimään pois rintamatilanteesta. Narvaan päästyä toinen hevosista varastettiin. Setä oli laittanut veljensä rattaille ja tuonut kotiin asti. Sieltä isä oli viety Pietariin sairaalaan. Väinöllä on hämärä muistikuva puisesta kaksikerroksisesta rakennuksesta, jossa hän oli käynyt neljä vuotta nuoremman sisarensa kanssa isää tervehtimässä. Kun paranemisesta ei enää ollut toivoa, isä oli pyytänyt omalta isältään, Väinön vaarilta, että tämä rakennuttaisi uuden kotitalon, koska heidän talonsa oli hajotettu. Isä oli tehnyt pohjapiirustukset jo valmiiksi. Vaari rakensi talon, mutta omien piirustustensa mukaan. Sama talo seisoo vieläkin paikoillaan.

Isä kuoli. Perhe pääsi muuttamaan uuteen kotiin vuonna 1922. Neljä vuotta myöhemmin, joulun aikoihin, kuoli Väinön äiti. Mummo tuli asumaan lasten kanssa, niin ettei mitään suurempaa hätää ollut. Kahta lehmää pidettiin ja mummo hankki ruokarahaa viemällä maidot Pietariin. Lapsenlapsiaan kohtaan hän oli lempeä kasvattaja.

Paikkakunnalla oli viisiluokkainen koulu, Luukkasin koulu. Väinön sisar lähti sen käytyään Petroskoihin, koska kotiseudulla ei ollut korkeampaa suomenkielistä jatkokoulua. Petroskoissa sisar avioitui karjalaisen Timon kanssa, joka myös kävi koulua. Mutta talvisota katkaisi koulunkäynnin. Timo joutui 7. armeijakunnan

esikuntaan tulkiksi. Siellä oli vangiksi joutuneita suomalaisia upseereita. Timo ei ollut pitänyt työstään. Väinö jää hetkeksi muistelemaan sisarensa perheen surullista kohtaloa. Timo oli sodan jälkeen palannut Leningradiin vaimonsa ja pienen tyttärensä kanssa. Hän alkoi jatkaa koulunkäyntiään. Vuonna 1940 hänen vaimonsa sairastui, joutui Leningradin uuteen sairaalaan ja kuoli siellä. Samoihin aikoihin kuoli Väinön mummo. Timolla olivat molemmat vanhemmat elossa. Heidän hoitoonsa hän vei pienen tyttärensä. Kun sota uudelleen alkoi, oli lähdettävä rintaman edellä pakoon. Sillä matkalla kaikki kolme kuolivat. Väinö oli vielä Suomesta käsin ollut kirjeitse Timoon yhteydessä, mutta nyt tätä kertoessaan hän ei tiedä, miten Timon lopulta oli käynyt.

Mummon hoidossa Väinö ja hänen sisarensa olivat varttuneet ilman toimeentulovaikeuksia tai muita ulkonaisia rasitteita. Kaksi vuotta isän kuoleman jälkeen oli valmistunut uusi kotitalo. Molempien vanhempien menetystä korvasi mummon lempeys. Siinä ilmapiirissä yhteiselämä sujui ilman enempiä kolhuja. Kahdenkymmenen vuoden ikään päästyään Väinö solmi avioliiton. Vuotta myöhemmin, vuonna 1935 tuli kutsu armeijaan. Tutun poikaporukan kanssa kutsunnoista oli selvitty, mutta kotiinpaluu oli lopahtaa heti alkuunsa. Poikien liikuskelu hilpeissä tunnelmissa herätti epäilyjä miliisitalon edustalla. Koko muu porukka vietiin säilöön paitsi Väinö, jolta oli jo kutsunnoissa leikattu tukka pois. Väinö kävi pyytämässä, että kaikki pääsisivät lähtemään yhdessä samalla hevosella. Lupa heltisi ja kotiin palattiin. Väinölle oli sanottu, että erikoiskutsu tulisi hänelle myöhemmin. Viikon kuluttua oli lähdettävä Moskovan asemalle. Junamatka päätyi Morshanskin kaupunkiin puna-armeijan karanteeniin. Erilaisten valintakokeiden jälkeen Väinölle tuli määräys muuttaa ensimmäiseen patteristoon. Se oli alkuaan koulutuspatteristo, mutta myöhemmin nimi oli muutettu rykmentin kouluksi.

Ensimmäinen vuosi meni aliupseerikoulussa. Sieltä tuli siirto tykistötulen valmistelutehtäviin. Kesä kului Tambovan leirillä noin 25 km kaupungista. Joku leirin upseereista oli pyytänyt Väinöä satuloimaan hevosen itselleen ja toisen

Väinölle kaupungissa käyntiä varten. Muitakin oli lähdössä samalle matkalle. Takaisin paluun ajasta sovittiin. Kun paluu oli käsillä, Väinöstä tuntui, että hevosetkin olivat hiprakassa. Seuraavana iltana tuli lähetti rykmentin esikunnasta häntä hakemaan. Komentajan käsky oli tulla esikuntaan. Väinöllä ei ollut aavistustakaan, mitä käsky voisi tarkoittaa, mutta armeijassa käskyä noudatettiin aina juoksujalkaa. Niin hän teki. Arvokas herra, kenraaliluutnantti, oli halunnut tavata Väinön. Tämä oli naapurikylän mies, perheen tuttu, jonka vanhemmatkin olivat vielä elossa. Isä piti kauppaa siihen asti, kun oli ollut mahdollista pitää. Väinön ja sotilasherran keskustelu sujui, ikään kuin mitään sotilaallista komentoa ei tilanteessa olisi ollutkaan. Aikanaan sitten tämäkin ratsuväen divisioonan komentaja likvidoitiin pois.

Syksyllä 1936 Tambovan leiriltä tuli siirto Moskovan sotilasläänin sotaharjoituksiin. Väinö tunsi topografikartat, koordinaatit ja mittaukset. Jossain vaiheessa hän oli tunnistanut vilaukselta marsalkka Tuhatsevskin, jonka oli nähnyt aikaisemmin Kievin (Kiova) manöövereitä esitellyssä filmissä.

Loppukesällä 1937 oli sotilasakatemian leiri, mihin osallistui kolme tykistörykmenttiä. Harjoitukset oli järjestänyt marsalkka Tuhatsevski, joka myöhemmin samana vuonna ammuttiin vakoilusta ja maanpetoksesta syytettynä.

Ennen talvisotaa lokakuussa tuli jälleen kutsu armeijaan. Sotakomissariaatti oli muutettu Hatsinasta Pavlovskiin. Sihteeri oli antanut Väinölle tehtävän järjestää tulokkaat riviin ja viedä majapaikkaan. Sihteeri tiesi, että Väinö oli jo saanut kaks natsaa. Pari sotilasta oli vähän myöhemmin tullut tarkistamaan järjestystä. Joukko siirrettiin junaan ja vietiin Petroskoihin. Vaatetus vaihtui puna-armeijan varusteisiin. Armeijaan kuului jokaista perusyksikköä valvova poliittinen henkilö eli politrukki. Väinön yksikköä valvoi Eronen-niminen mies, 1918 vuoden Suomen pakolaisia. Hän selitti joukolleen, että talvisodan alkaessa kaksi divisioonaa suomalaisia oli antautunut. Näistä oli muodostettu kansanarmeija.

Kun joukko siirrettiin Leningradiin, Väinö pääsi käväisemään kotona, ennen kuin alkoi marssi kohti Suomea. Aluksi majoituttiin Terijoelle. Eronen opasti ja kehoitti varovaisuuteen, sillä missä tahansa, vaikka kuusen oksalla voi olla tarkampujia. Väinöllä oli nyt Suomen kansanarmeijan puku. Sama se, hän ajatteli, mitä siellä puhuttiin. Silloin kun oli armeijaan kutsuttu, ei ollut puhettakaan mistään kansanarmeijasta. Kerrottiin tosin niistä kahdesta divisioonasta, jotka olivat antautuneet, mutta joita itse asiassa ei koskaan ollutkaan.

Siinä vaiheessa, kun Suomen puolustus oli murtunut, tuli siirto eteenpäin. Kun Johannekseen päästiin, siellä savusi vielä. Väinö löysi Kolomaisen Väinön kanssa rakennuksen kivijalan, jossa kivet olivat vielä lämpöisiä. Siinä tarkeni nukkua pakkasellakin. Sulfaatista tapetoitiin seinät yhteen navettaan ja kamiina nostettiin keskelle lattiaa. Väinö oli lämmittämässä saunaa, kun Kolomaisen Väinö tuli ja sanoi nähneensä esikunnan taululla ilmoituksen, että rauha tulisi tänään. Jos niin kävisi, mitä pitäisi tehdä käsikranaateille, joita Väinölläkin oli neljä. Ruvettiin vain heittelemään niitä pois. Vielä ehti Suomen puolelta tulla konekiväärisarja, mutta kukaan ei saanut osumaa. Jostain liiteristä löytyi suomalaisia sanomalehtiä. Eronenkin valitsi niistä lukemista itselleen. Seuraavana päivänä, 13. maaliskuuta rauha todella tuli.

Kun talvisota oli päättynyt, loppu tuli myös kansanarmeijasta. Kolomaisen Väinön kanssa oli määrä palata Petroskoihin. Junan pysähdyttyä Hatsinassa, Väinö otti manttelinsa ja kaima teki samoin. Miehet jäivät asemalle ja vaihtoivat toiseen junaan, jolla jatkoivat pari pysäkinväliä. Loppumatka sujui kävellen kotiin. Kolomaisen Väinö oli Hietamäeltä. Väinön sisar oli Leningradissa sairaalassa, joten hän ehti vielä tavata sisarensa.

Toisen maailmansodan alkaessa Väinö oli kolhoosin puheenjohtajana. Ennen saksalaisten tuloa, 17. syyskuuta 1941, paikkakunnan väki oli paennut metsään. Suunnilleen kymmenen kilometrin päässä alkoi metsäinen alue, jota jatkui aina

Novgorodiin saakka. Metsässä oli turvassa rintaman jaloista. Väinökin lähti sinne perheineen viikatteet, lehmät ja lampaat mukanaan. Niin kauan viivyttiin, kunnes saksalaiset olivat menneet ohi. Mustajoki-niminen metsätie oli hevosille ja rattaille ajokelpoinen, mutta sitä oli miinoitettu. Koira piti laittaa rattaiden perään kiinni ja itse olla varovaisia. Pähkälän kylän kautta piti kulkea, mutta ylikulkusilta oli räjäytetty. Lehmä oli poikinut metsässä, vasikka oli rattailla. Hevonen ja rattaat saatiin joen yli. Lehmätkin, liekö uineet vai ylsikö jalat pohjaan, pääsivät yli. Kylä oli tyhjä, ei saksalaisia missään. Kaksi saksalaista ja venäläinen sotilas oli haudattu talon lähistölle.

Muutaman päivän kuluttua saksalaisia alkoi ilmaantua. Ensimmäinen tuli moottoripyörällä ja kysyi saksankielellä jotain. Oli siellä Rikkisen Martta, joka ymmärsi kysyjän hakevan osastolleen majoituspaikkaa. Heille asettui upseeri, korkein arvoltaan siinä kylässä. Vain yhden päivän Väinön oli käytävä saksalaisilla töissä. Eikä vaimonkaan tarvinnut käydä. Saksalaiset keräsivät lehmiä, mutta Väinön onnistui pitää omansa. Vasta kun oli lähdettävä Suomeen, lehmä saatiin myytyä.

Kun saksalaiset vaihtoivat asemia, tilalle tuotiin espanjalaisia, ns. sininen divisioona. (Espanja jäi puolueettomaksi 2. maailmansodassa, mutta lähetti itärintaman taisteluihin ns. sinisen divisioonan.) Espanjalaiset saivat tuplasti ruoka-annoksia, kun Franco lähetti osan ja osa tuli saksalaisilta. Kukaan ei nähnyt nälkää. Espanjalaisilla oli erikoinen tapa lämmittää uunia. Puut ladottiin pesään niin, että toinen pää jäi jakkaralle. Vähitellen niitä työnnettiin uuniin. Tulta ja lämmintä riitti.

Elokuun 23. päivänä saksalaiset järjestivät kuorma-autoja väestön vähittäistä Suomeen siirtämistä varten. Edellisenä iltana kotiin oli tullut saksalainen upseeri ja kolme sotamiestä. Väinöä käskettiin aukaisemaan ja näyttämään, mitä oli pakattu. Lähtijöitä oli kaksi; Väinön mummo ja sisar olivat kuolleet. Perhe joutui ensin kokoamisleirille Hatsinaan ja sieltä noin viikon kuluttua junalla Kloogaan ja

laivalla Hankoon. Ensimmäinen sijoituskohde Suomessa oli Lohja, kunnes tuli siirto Hyvinkäälle. He eivät halunneet enää palata Neuvostoliittoon, kun se olisi ollut mahdollista. Liioin heitä ei siihen viranomaisten taholta patisteltu. Vuonna 1945 Väinö sai muuttoluvan Valkeakoskelle ja työpaikan paikallisella tehtaalla.

Väinö on palvellut samaa työnantajaa eläkkeelle siirtymiseensä asti. Hänellä on viihtyisä omakotitalo Valkeakoskella. Ryhmämatkoihin juhannusjuhlille Inkerinmaalle hän on osallistunut, vaikka inkeriläisyys ei enää hänelle erityisempää merkitsekään. Mutta entisiä kotiseutuja on mieluisaa käydä katsomassa. Kerrankin oli puoli päivää kulunut kierrellessä pitkin Inkerinmaata. Valkeakoskella hän on liittynyt luterilaisen seurakunnan jäseneksi, mutta ei ota kantaa kirkollisiin asioihin. Kirkon usko on hänen mielestään kaavamaista. Sellaisena hän on sen kokenut myös aikanaan Inkerissä. Jokin vaikutus on mahdollisesti ollut sillä, että Inkerissä on esiintynyt kaksi uskonnollista lahkoa: hyppääjät ja ns. salvetut. Kansan suussa venäläisperäiseen kastraatiolahkoon kuuluneita sanottiin myös kuohituiksi. Väinö on vanhasta perheraamatusta löytänyt nimitykselle selityksen. Matteuksen evankeliumin 19. luvun jakeessa puhutaan kuohituista. Uuden käännöksen mukaan vastaava ilmaus on avioon kelpaamaton. Väinö ei ollut tarkistanut ko. kohtaa uudemmasta raamatunkäännöksestä. Kuohitut eivät olleet ns. hyppääjiä, vaikka jotain yhteyksiä ja siirtymistä lahkosta toiseen saattoi esiintyäkin. Väinön setä oli käynyt hyppääjien seuroissa, joita pidettiin eri taloissa lauantai-iltaisin. Kokoukset jatkuivat vielä sunnuntaina. Mukaan vietiin tavallisesti omat eväät siltä varalta, ettei talo tarjonnut ylläpitoa. Liikkeen omat miehet pitivät puheita, sillä kirkon pappi oli heidän mielestään vain rahapappi.

Kiinnostusta uskonasioihin näistä piireistä levinneet puheet ja käsitykset eivät Väinössä olleet herättäneet, pikemminkin vähentäneet.

Nikolai (NJu). Nikolain (s.1935) synnyinseutu on ollut Koprinan Virkkilän kylä Hatsinasta etelään. Kylää sivuaa Suida-joki, jonka toisella puolella avautuu Koussulan kylä. Siinä ovat kylät aivan kuin veli ja sisar. Kirkasvetisestä joesta nostettiin paljon kalaa. Kerran Nikolain isä oli tuonut metsästä elävän revon. Vielä vuosien jälkeen Nikolai muisti tapauksen ja oli kysynyt isältään, miten repo oli selviytynyt. Nuoruuden aika kulkee muistoissa kuin filminauha.

Isä joutui talvisotaan rintamalle sotimaan Suomea vastaan. Ei voinut pohtia, oliko se oikein vai väärin. Mutta etulinjaan häntä ei pantu, suomalainen kun oli. Jatkosotaankin isä joutui. Äiti oli ollut kansanedustaja. Hän oli hyvä organisoija. Asiat ja työt sujuivat ja hänestä pidettiin. Nikolai kuvailee äitiään syvällisen uskonnollisen vakaumuksen ihmiseksi. Hänellä oli hengellisessä mielessä ollut näkemisen armolahja. Maallisemman katsannon mukaan äidillä oli sekä selvänäkemiseen että kansanlääkintään liittyviä ominaisuuksia ja taitoja. Mitä kaikkea äidin kansanedustajan toimenkuvaan on kuulunut, siitä Nikolai ei ikänsä vuoksi ollut täysin selvillä.

Pakolaisvuosiin ensin Suomessa ja sen jälkeen Jaroslavlissa sisältyi Nikolain koulunkäynnin aloittamisen ajankohta. Ensimmäinen luokka oli käytävä kahteen kertaan, koska Jaroslavlissa oli ensin opittava venäjän kieli. Aikanaan tuli käytyä koko 10-luokkainen kansakoulu, sen jälkeen insinöörimekaniikan ammattikoulu ja kuuden vuoden yliopistokoulutus. Vuosina 1954-1957 Nikolai suoritti varusmiespalveluksen.

Sota oli levinnyt Inkerinmaalle. Saksalaiset sotilaat tulivat kuin hyökkääjät ikään. Nikolai oli joutunut 8-vuotiaana lähtemään äitinsä ja veljensä kanssa Eestiin vuonna 1943, kun Inkerinmaata oli ryhdytty tyhjentämään sodan jaloista. Isästä ei perhe silloin tiennyt mitään. Kloogan leirillä oli nähty monenlaista kurjuutta, mutta Suomeen päästyä kaikki oli toisin. Viimeinen kokemus sitä ennen oli eestiläisten heitä pahalla kielellä työraavaiksi nimittäminen. Mitä he sellaisten kanssa olisivat tehneet.

Merimatkan jälkeen suomalaisella rannalla odotti lämmin sää, katettu pöytä ja maittava ateria. Ensimmäinen karanteenileiri oli Raumalla. Siellä kului kolmisen kuukautta. Nikolai koki harvinaisen elämyksen, kun sunnuntaina inkerinsuomalaisia oli viety kirkkoon jumalanpalvelukseen. Se oli pienelle pojalle pysyväksi jäänyt muisto. Urkujen soitto nosti minun sieluni korkeuteen, hän kertoo. Raumalta Nikolain perhe joutui Kankaanpäähän, Viitalan taloon järven rannalla. Vähän ajan kuluttua talon isäntä kaatui rintamalla. Se tiesi pakolaisperheelle muuttoa toiseen paikkaan. Hyvin äiti selvisi kahden poikansa kanssa. Nälkää ei tarvinnut nähdä, kun äiti oli näppärä käsistään ja hankki perheelleen toimeentulon neuletöillä. Pusero syntyi päivässä, toinen toisena päivänä. Nikolai aloitti koulunkäynnin, oppi lukemaan ja kirjoittamaan.

Pakolaisilla kotimaa oli kuitenkin jatkuvasti mielessä ja toive päästä takaisin kotiin. Kun sota loppui, perhe oli paluumuuttajien joukossa. Leningradissa Suomen asemalla sanottiin, että kuka ikinä poistuu vaunusta, saa pistimen kupeeseensa. Ovet pysyivät kiinni. Aamuyöstä tuli jo kylmä. Kenellekään ei sanottu, mihin matka jatkuisi, ennen kuin monta vuorokautta oli kulunut. Tie vei kauaksi. Spoljen asemalla Jaroslavlissa oli kolhooseista laitettu väkeä vastaanottamaan tulijoita. Paikalliset ihmiset pelkäsivät, koska heille oli kerrottu, että suomalaiset tulevat puukkojen kanssa. Kyllä he sitten huomasivat erehtyneensä. Matkaa jatkettiin reellä 90 kilometriä asemalta. Äiti joutui kolhoosiin töihin. Ruokavarat olivat niukat. Leipä oli niin kuin kiveä olisi purrut, mutta sekin maistui, kun oli nälkä. Äiti jakoi vähästä lapsilleen, vaikka saattoi itse jäädä nälkäiseksi. Iltaisin hän teki samaa neuletyötä, mitä oli Suomessakin tehnyt.

Kun vuosi oli kulunut, isä oli saanut tietää perheensä olevan Jaroslavlissa. Hän oli vuodesta 1943 lähtien ollut rakentamassa rautatietä Borisova Grivassa, kuusi kilometriä Laatokan rannalta. Sinne hän nyt haki perheensä. Kotiin Virkkilään ei ollut menemistä. Talo oli palanut sodan aikana. Äidin ompelukone oli kulkenut koko sodan ajan mukana, samoin iso Raamattu. Jaroslavlissa äiti oli ostanut

vasikan, se otettiin mukaan. Perille päästyä odotti ikävä yllätys. Miliisi antoi äidille 24 tuntia aikaa häipyä vähintään 100 kilometrin päähän. Mitä tehdä, kaikki kysyivät kauhuissaan. Äiti oli ollut kansanedustaja ennen sotia. Saksalaisten tultua hänellä oli ollut jokin selkkaus miehittäjien kanssa. Nyt ei auttanut muu, kuin lähteä Smolnaan selvittämään tilannetta. Matkalla äiti tapasi entisen kansanedustajatuttavansa Hatsinasta ja kertoi tälle, mitä oli tapahtunut. Hänen pitäisi jättää perheensä ja lähteä. Niin ei voi tapahtua, tuttava totesi. Sinuthan tunnetaan kunnon ihmisenä. Äidille kirjoitettiin sellainen paperi, että loppui siihen koko ahdistus.

Nikolain perhe oli saanut isän työn vuoksi asua Leningradin alueella. Toiset pakolaiset joutuivat vuosia odottamaan Jaroslavlista pois pääsyä. Vielä Eestistäkin oli pitänyt lähteä Karjalaan. Sekin suretti, ettei suomea saanut puhua. Äiti oli pitänyt Suomeen yhteyttä radion välityksellä. Perheessä kuunneltiin aamu- ja iltahartaudet Suomesta. Sitä toivoa pidettiin yllä, että joskus saadaan olla suomalaisia mitään pelkäämättä.

Nikolain opinnot jatkuivat vielä vuosia. opintojen jälkeen hän toimi kolme vuotta opettajana yliopistossa. Vuonna 1962 hän solmi avioliiton. Vaimo on venäläistynyt inkerinsuomalainen. Sodan aikaan hän oli joutunut Siperiaan, koska hänen äitinsä oli kuollut. Vuonna 1947 isä oli löytänyt tyttärensä. Silloin isällä oli toinen vaimo. Omassa kodissaan Nikolai on yrittänyt ylläpitää hengellistä ilmapiiriä. Omalle äidilleen hän on ollut kiitollinen, että tämä oli lapsenlapsilleenkin välittänyt kristillistä kasvatusta ja opettanut, mikä on hyvää ja mikä pahaa. Kovia sanoja tai muuta ankaruutta Nikolain ei ole koskaan tarvinnut kasvatuksessaan käyttää.

Nikolain vanhemmat ovat kuolleet 1980-luvulla. Kotona ei kukaan enää puhu suomea, vain Nikolai vieraiden kanssa. Hän on halunnut pitää suomalaisen sukunimensä, koska juuret ovat sekä Suomessa että Inkerinmaalla. Suomalaisuutensa vuoksi hän ei ole koskaan kokenut vaikeuksia.

Ammattityössään hän on selviytynyt hyvin. Siinäkin on pätenyt toinen toisensa kunnioittamisen periaate. Piti muistaa, mikä sai oppilaat kiinnostumaan ja oppimaan. Nikolailla itsellään on ollut hyviä opettajia, joiden kaltainen hän on halunnut olla.

Siitä asti, kun Inkerinmaalla on kirkollinen elämä hiljalleen virinnyt, Nikolai on ollut työssä mukana kirkkorakennusten ja seurakuntatyön uudistamiseksi. Jumalaan uskominen on hänelle itsestään selvää. Kirkosta alkaa hengellinen elämä, Jumalan sanan julistus antaa rauhan ja sielun voimia. Nuoruudessa ei ollut mahdollisuutta rippikoulun käymiseen. Nikolai on Arvo Survon ikätoveri, molemmilla on samanlainen tausta. Pushkinin kirkon uudistustyön jälkeen toinen tärkeä tavoite on ollut saada Pyhän Marian kirkko entiseen asuunsa ja seurakunnan käyttöön. Aikaa siihen kuluu, mutta ilmaiseksi sen pitäisi tapahtua, kirkkohan oli otettu pois Inkerin kansalta.

Vuonna 1990 Nikolai on tullut Leningradista käymään Suomessa saadakseen työluvan ja työtä. Hänellä on myönteinen kokemus lyhyestä Suomessa vietetystä ajasta. Nyt uuden vaiheen tultua inkerinsuomalaisten elämään, Nikolai on ollut innokkaasti mukana kaikissa uudistushankkeissa. Toiset juhannusjuhlat oli talkooväen voimin saatu aikaan. Hän oli muiden mukana pystyttämässä juhlalavaa ja puhdistamassa ympäristöä. Siinä Tuutarinmäellä, pysähtyessään katselemaan maisemia ja muistelemaan kuluneita vuosikymmeniä, syntyi hänen kolmas runonsa kuin koko elämän ponnistus.

1. Täällä maan päällä
kauniilla Inkerin maall
kukkulat korkeat ovat,
kaukana vihreä maa.

2. Ihannoin tätä maata
ja ajatus muistuttaa,
kuin kauas nuoruus on jäänyt,
vain muisto palauttaa.

3. Aurinko hellästi paistaa
leivonen helistää,
ilma on kirkas ja viileä
silmien koskemia.

4. Ylängöstä katson takaa
se ristien hautausmaa
peruspohjakaan ei seiso,
kivien rauniot vaan.

5. Siin näkyy lehtokuja,
mist ennen kirkon tie
monista kylistä kansaa
Tuutarin kirkkoon vie.

6. Täss rintaman etu on mennyt
kaikk kansa on uhrattu niiss.
Ei monia vuosia täss ollut,
vaan muisteli siell Siperiis.

7. Kuin ennen vuosien takaa
kaikk tiet tuovat Inkerin maall
Ja uudesta voimasta alkaa
tääll helistä laulu oma.

8. Ja omia kaikki ne ovat,
vaikk harmaa on paikkamme tää.
Niin sydämen kivulla kutsuvat,
tää rakas on isien maa.

Vuoden 1990 juhannusjuhlat Tuutarissa osoittivat jälleen Inkerin kansan kyvyn toimia yhdessä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Jokainen talkoolainen teki oman osuutensa omalla paikallaan. Siitä lähtien, kun kirkollinen toiminta oli päässyt viriämään, palautui myös juhlapyhien vietto kristillisen tavan mukaan. Yksi kieli ja yksi mieli ei ollut pinnallinen hokema. Tarvittiin riittävästi innostusta ja mein Arvo Survo toimintaa vetämään.

Yhtä pakolaisena Suomessa vietettyä vuotta lukuunottamatta Nikolai ei ollut saanut suomen kielen opetusta, paitsi kotona opittua kielitaitoa. Asia korjaantui äskettäin Helsingissä suomen kielen kurssilla, johon hän osallistui. Kurssi oli hyvin järjestetty ja monipuolisesti toteutettu. Kurssin todistus antoi oikeuden opettaa suomen kieltä Inkerinmaalla. Siellä kansa haluaisi suomen kielen säilyvän.

Lempi (LSm). Lempin (s.1926) lapsuudenkoti oli Pienen Kikkerin kylässä Kupanitsassa. Perheessä oli kuusi lasta: yksi poika ja viisi tyttöä, joista Lempi oli nuorin. Omasta äidistään hän ei muista mitään, sillä äiti kuoli Lempin ollessa vasta kaksivuotias. Lapsille tuli äitipuoli, joka oli kaikin puolin hyvä äiti. Perheen toimeentulon turvasi pieni karja. Ennen yhteistalouteen siirtymistä talossa oli

hevonen, neljä lehmää, sikoja ja lampaita. Äitipuoli opetti kehräämään lankaa, kutomaan ja ompelemaan. Kaikki lapset olivat hyvissä pukimissa. Vanhin tytöistä meni opiskelemaan teknikumiin.

Lempiä lukuunottamatta muut lapset ehtivät käydä suomalaista koulua. Lempin aloittaessa koulu oli jo venäjänkielinen. Sotaan asti hän ehti käydä kuusi luokkaa. Yksi vuosi jäi väliin, kun hän sairastui ja toipuminen vei kauan aikaa.

Lempin varhaisimmat muistot ovat Joulun viettoon liittyviä muistikuvia kirkosta. Aikaisin aamulla sinne mentiin ja kynttilöiden valossa ja lämmössä istuttiin. Kotiin oli tuotu joulukuusi, piirakoita paistettu ja lahjat valmistettu lapsille. Pääsiäinen oli toinen suuri juhla. Kirkossa käynnit eivät jääneet vain juhlapyhiin. Omalla hevosella kirkkoon mentiin paitsi sunnuntaisin, tilaisuuksien mukaan arkipäivinäkin. Lapset istutettiin kärryille tai rekeen. Kylmien säiden aikaan suuret rieput pantii piäl. Kupanitsan kirkolle vei pitkä kivillä päällystetty tie. Lempille on kirkkomatkoista jäänyt erikoinen kuulomuisto: hän ajatteli tietä pitkin ajettaessa, että hevonen tekköö lohkoloi, kun sen kaviot kopisivat kivisellä tiellä.

Kotona lapsia opetettiin rukoilemaan, äiti oli opettajana. Pyhäkoulua käytiin niin kauan, kun siihen oli mahdollisuus. Vielä sodan aikana vanhempi Elsa-sisko oli Lempin mukana. Hengelliset laulut ja monet virret ovat säilyneet muistissa, sekä pyhäkoulussa opittuina että äidin opettamina. Ensimmäisenä tulee mieleen ”Kellot kaikuu, kellot temppelin. Nyt on Herran pyhä päivä, päivä parahin”. Lempi muistaa virren 60 vuoden takaa. Nyt tätä kertoessaan hän on jo nähnyt Kupanitsan kirkon jälleenrakennustyöt ja vähittäisen palautumisen seurakunnan käyttöön. Kun hän oli saanut kuulla kuoron esittämänä saman virren ja oli itsekin voinut laulaa mukana, ei enää mahtanut mitään sille, että silmistä kyyneleet kerrassaan männiit. Laulut ovat olleet tie vuosikymmenien taakse. Usein ne ovat sitoutuneina tiettyyn aikaan, paikkaan tai henkilöön. Äiti oli opettanut laulamaan ”Aamu armahainen, joki juokseva, koski kuohuvainen laulaa kiitosta”.

Monet laulut oli opittu kuulemalla ja kertaamalla jääneet muistiin. Toisia Lempi oli oppinut lukemalla, varsinkin virsiä hän luki. Vieläkin hänellä on vanhat kirjat tallessa.

Kupanitsan kirkko oli otettu seurakunnalta pois vuonna 1938. Vajaan kahden vuoden ajan, saksalaisten tulosta 18.8.1941 siihen asti, kun paikkakunnan väkeä oli alettu siirtää Suomeen lokakuussa 1943, kirkko oli ollut seurakuntalaisten käytössä, vaikkakin pahoin vaurioituneena. Rippikoulun Lempi ehti käydä, mutta kaksiviikkoinen opetus päättyi juuri, kun tuli aika, että oli lähdettävä kotoa. Opetustunnit oli pidetty läheisessä talossa. Konfirmaatioon tosin kokoonnuttiin kirkkoon alttarin ympärille, mutta ehtoollista ei vietetty joko ajankohdan tai kirkon tilan vuoksi tai sitten sen vuoksi, että ehtoollisaineita ei enää saatu. Sotilaspastori Jussi Tenkku oli kierrellyt Inkerinmaata ja pitänyt rippikouluja. Niin paljon kuin mahdollista, Lempin kotona varustauduttiin rippijuhlaan. Lempi sai vanhemman siskon leningistä korjaillen valmistetun juhla-asun. Uudet kengät hankittiin kananmunilla ja tupakalla vaihtaen saadusta materiaalista. Vain ehtoollisen vietto jäi puuttumaan rippijuhlasta.

Runsaat kaksi vuotta oli kestetty miehittäjien alaisuudessa. Se tiedettiin, että venäläisiä partisaaneja liikkui miehitetyillä alueilla, mutta Lempin kotiseutu oli saanut olla melko rauhassa. Lehmiäkin oli saatu pitää, vaikka saksalaiset keräsivät lehmiä pois taloista. Kanojakin sai olla, mikä mahdollisti kananmunien käytön maksuvälineenä. Omasta takaa oli voita ja maitoa, mutta jauhoja oli hankittava muualta. Torosovassa oli ollut suuri karjatila, mikä sodan aikana hävitettiin. Sieltä sai käydä hakemassa eläinten ravintona käytettyjä (smih) jauhoja. Erityisesti leivästä oli puute.

Sodan aikana elämä koettiin raskaana. Kauppoja ei ollut. Jokaisen oli tultava omillaan toimeen. Äiti teki työtä kolhoosissa, isä tehtaalla, samoin perheen lapset Lempiä lukuunottamatta. Siinä vaiheessa kun siirryttiin yhteistalouteen, Pienen Kikkerin kylästä oli häädetty kaksi perhettä pois kotoaan. Nämä olivat

olleet vähän muita varakkaampia. Lempi ei tarkkaan muista niitä aikoja, mutta muistaa hyvin saksalaisten toimenpiteet. Eräänä päivänä miehet oli kutsuttu saamaan ohjeita, mitä tehdä väestön suojaamiseksi. Isä tuli kotiin ja sanoi, että 24 tunnin kuluessa oli lähdettävä kotoa. Vain välttämätön matkatavara sallittiin ottaa mukaan. Ei auttanut muu, kuin ruveta lopettamaan karjaa. Lampaista saatiin lihaa eväiksi, lehmä jätettiin saksalaisille. Luovutuspaperi annettiin tositteeksi.

Ilman lehmää piti olla Kloogan leirillä. Kaksi viikkoa kului lattialla lojuen, ennen kuin päästiin laivaan ja Hankoon. Siellä oli taas oltava leirillä, tällä kertaa koko kuukausi. Kauhajoella, minne seuraavaksi vietiin, oli taas leiri edessä. Joulukin vietettiin leirillä.

Lempin veli oli joutunut rintamalle. Hänellä oli vaimo ja pieni lapsi. Vaimo sijoitettiin maatalousapulaiseksi ja Elsa-sisko pääsi toiseen taloon. Heikommin oli asiat vanhempien osalta, jotka olivat jo täyttäneet 60 vuotta. Lempi sairasteli edelleen. Lopulta löytyi auttavainen isäntä, joka otti kolmikon taloonsa. Vuosi kului Suomessa, kunnes tuli lähtö takaisin.

Lempin perhe ei miettinyt paluun mahdollisuutta, sillä kotiin oli ihanaa saada palata. Mutta ihanuus päättyi Viipuriin, minne päästyä junan ovet suljettiin ja ilmoitettiin, ettei kotiseudulle ollut menemistä. Suru oli syvää, sitä on vaikeaa kuvailla. Matka päättyi Jaroslavliin. Vähän siellä elämää helpotti Suomesta ostettu lehmä, joka oli saatu mukaan. Perheen toimeentuloa varten annettiin kilo lampaan villoja. Äiti karstasi ne ja kehräsi langaksi, josta veljen vaimo kutoi shaaleja ja sormikkaita. Yhden villakilon työstämisellä saatiin säkillinen perunoita. Siitä riitti lehmänkin ravinnoksi. Jauhoista vain oli jatkuva pula. Liioin ei ollut omaa vihannestarhaa, mistä olisi nostettu porkkanoita, niin kuin kotona Kikkerissä. Aikoinaan äiti oli joutunut varoittelemaan vetelemästä maasta vielä keskenkasvuisia lapoja.

Puolitoista vuotta oli kulunut Jaroslavlissa, kunnes päätettiin yrittää paluuta kotikonnuille Kikkeriin. Lempin veli oli kaatunut sodassa, mitään muuta tietoa hänestä ei saatu, ei sitäkään, olisiko hän kenties joutunut vangiksi. Siksi uusi häätö oli perheellä edessä, tällä kertaa ei kauemmaksi kuin Viroon. Lempin isä kuoli sen vuoden 1946 aikana Virossa. Vuonna 1948 tuli lupa asettua uudelleen kotiseudulle. Siitä lähtien Lempi on asunut Kikkerissä.

Jaroslavlissa suomalaiset olivat pitäneet yhteyttä keskenään. Kun joku suomalainen kuoli, yhdessä laulettiin virsikirjoista. Mitään hartaustilaisuuksia ei ollut. Äänekäs surun ilmaiseminen ei ole kuulunut inkeriläiseen hautaustoimitukseen. Lempi vertailee venäläistä itkua, jopa huutamista inkeriläiseen käyttäytymiseen. Heillä ei ole ollut sellaista tapaa. Surua on ilmaistu erityisillä hautajaislauluilla, joita virsien ohella laulettiin. Lempi etsii kirjasta yhden esimerkiksi.

Nukkua hän salli vihdoin vaivatun ja väsyneen.
Riennän mielelläni silloin haudan poveen tyveneen.
Kovalta ei tunnu lauta, jolle minut lasketaan.
Ahdas ei myös ole hauta, johon minut suljetaan.

Maailman jos myrskyt pauhaa, ei se estä untani.
Makea on mulla rauha, ihana on uneni,
koska iankaikkisuuden päivä kerran seestää.
Jeesus, Herra laupeuden minutkin taas herättää.

Haudan lepokammioissa Herran ääni kutsuu mun.
Ja niin synnin turmiosta ruumiineni kirkastun.
Omaiseni haltuun Herran jätän haudan partaalla.
Heidät jälleen kohtaan kerran Taivahassa tallella.

Ortodoksinen kirkko toimi Jaroslavlissa. Yhtenä Pääsiäisenä siellä oli käyty, mutta kirkollinen toimitus vaikutti pelkästään oudolta luterilaisten mielestä.

Vasta vuosikymmenien kuluttua, kun Pushkinissa avattiin luterilainen kirkko, Lempi on osallistunut jumalanpalveluksiin. Kirkkomatkat lyhenivät huomattavasti, kun Kupanitsan kirkkoa alettiin jälleenrakentaa. Lempi on ollut alusta lähtien seurakunnan aktiivinen jäsen.

Vuonna 1959 Lempi oli solminut avioliiton. Hänen puolisonsa on venäläinen. Mitään häitä ei erityisemmin vietetty. Puolisot olivat ylittäneet mielestään tavanomaisen avioliiton solmimisiän. Lapsia heillä ei ole. Lempi kävi työssä Leningradissa ja täydensi aikanaan kesken jääneet kouluopintonsa suorittamalla 7. ja 8. luokat iltakoulussa.

Suomenkielen puhuminen oli vielä pitkään sodan jälkeen jotenkin arveluttavaa. Tuntui että oli jo tarpeekseen saanut kuulla tsuhna-nimitystä. Joku mies olikin, kuultuaan Lempin puhuvan suomea, ihmetellen todennut tämän olevan inkerinsuomalaisia. Kikkerissä kauppaa pitäneen tätinsä Lempi oli kerran suututtanut kieltäytymällä puhumasta suomea. Pelko tulla naurunalaiseksi vaivasi edelleen. Sopeutumista hidasti sekin, että venäläisen puolison kanssa kotikielenä on venäjä. Viron kieltäkin Lempi on harrastanut. Pulmalauluihin (häälauluja) oli oma laulukirjansa. Suomenkieliset laulut säilyivät, erityisesti leikki- ja piirilauluja esitettiin.

Lempi on ahkera kirkossa kävijä aina, kun vain noin kuuden kilometrin pituinen kirkkomatka järjestyy. Hän on kirjanpitäjän ammatin omaavana palvellut Kupanitsan seurakuntaa hoitamalla sen kirjanpidon. Ennen eläkkeelle siirtymistään hän oli toiminut 13 vuotta työpaikkansa tehtaan vanhempana kirjanpitäjänä.

Helena (HMu). Kupanitsan Pienen Kikkerin kylä tulee toistamiseen esille, nyt Helenan (s.1917) kertomuksessa. Pienessä kylässä oli hyvä elää; kyläläiset tunsivat toisensa. Kolhoosityökin sujui sopuisasti ja vastapainoksi osattiin

rentoutua ja pitää hauskaa. Suomen kieltä Helena puhui äitinsä kanssa, muuten kotikieli oli venäjä.

Kikkeri oli asemapaikkakunta Leningradiin vievän rautatien varrella. Muutaman kilometrin päässä oli luterilaisen seurakunnan kirkko. Teskovan kylässä oli pieni, entinen hovin (kartano) kirkko, jonka Aatami Kuortti on kertonut olleen jumalanpalveluskäytössä (Kuortti 1962, 31; Luther 2000, 231-232). Helenan kotoa käytiin pääkirkossa. Erityisesti joulukirkkomatkat ovat jääneet mieleen. Jo kuudelta aamulla kirkonkellot soivat, kun hevosella matkaa tehtiin. Äiti oli opettanut jouluvirsiä.

Helena esittää äidistään kaksi luonnehtivaa ominaisuutta: äiti oli uskovainen ja äiti lauloi aina kotona. Vanhemmat olivat Kikkeristä kotoisin. Isä oli myös inkerinsuomalaisia, mutta 1920-luvun yhteiskunnallisen kuohunnan virrassa hän oli omaksunut uudenlaisen ideologisen elämänkatsomuksen, jättänyt sen myötä perheensä, mennyt Leningradiin töihin ja löytänyt sieltä samanhenkisen puolison. Helena oli silloin 4-vuotias. Perheessä oli kolme lasta ja äiti odotti neljättä. Kodin toimeentulosta huolehtiminen oli jäänyt yksin äidin harteille. Kun lapset tulivat koulusta, oli mentävä töihin äitiä auttamaan. Lapsuus kului työnteossa, eikä leikkeihin juurikaan jäänyt aikaa. Sitä mukaa kun ikää karttui, töiden määrä kasvoi ja vaikeutui. Kolhoosiin siirryttyä lehmiä oli 10-15. Ne piti hoitaa ja lypsää käsin. Vesi oli haettava kaivosta. Peltotyö oli juurikkaiden istuttamista.

Äiti ei avioitunut uudestaan. Kasvatuskysymyksiä kotona ei ollut aikaa pohtia. Äiti opetti omalla työnteollaan ja muilla elämäntaidoillaan. Myöhemmin hän alkoi sairastella, mikä sitoi Helenaa enemmän kotiin, koska hän oli ainoa tytär perheen neljästä lapsesta.

Helena oli aloittanut koulunkäynnin 8-vuotiaana. Hän ei oikein osannut päätellä, miksi oli joutunut venäjänkieliseen kouluun, vaikka silloin vielä annettiin suomenkielistä opetusta. Mahdollisesti siihen vaikutti kodissa puhuttu

venäjän kieli, koska vanhemman veljen vaimo oli venäläinen. Inkeriläisten koululaisten keskinäiseen kommunikointiinkaan suomen kieli ei kuulunut. Sen käyttö olisi tiennyt naurunalaiseksi joutumista. Sitä kannatti välttää. Neljännen luokan jälkeen Helenan koulunkäynti jatkui kauempana kotipaikkakunnalta, Volosovassa. Kaikkiaan kymmenen vuotta kului koulussa ja vielä jatko-opintojakin hän ehti aloittaa yliopistossa. Ensin äidin sairastuminen muutti suunnitelmat. Puolen vuoden kuluttua alkoi sota. Sodan jälkeen suomalaisilla ei ollut pääsyä yliopistoon. Helena työskenteli kirjanpitäjänä. Hänen oman arvionsa mukaan jotain jo oli päässä eli työhön tarvittava pätevyys hänellä oli opintojen perusteella. Rippikoulun Helena oli käynyt 16-17 vuoden iässä kesäloman aikana. Avioliittosuunnitelmat jäivät äidin sairastelun vuoksi.

Saksalaiset toivat tullessaan itkua ja epätoivoa. Puoli vuotta ennen miehityksen alkua Helena oli ehtinyt aloittaa lyhyen työrupeaman opettajana koulussa. Kun kaikki muut opettajat olivat lähteneet kesälomalle, jostain syystä Helena ja joku toinen opettaja oli määrätty jäämään vielä kouluun. Siellä saksalaiset tapasivat heidät. Molemmat lähtivät jalkaisin kotiin 14 kilometrin matkan. Helenan opettajatoverilla oli ajankohtaan nähden erikoinen ongelma. Hän oli ulkomuodoltaan tumma, joten saksalaiset pitivät häntä juutalaisena. Jatkuva pelko ja stressi oli johtanut lopulta opettajan kuolemaan. Helena ei ollut päässyt tarkemmin selvyyteen, mikä kuoleman oli aiheuttanut.

Kaikki kolme veljeä olivat joutuneet rintamalle. Kotona oli äidin lisäksi vanhimman veljen venäläinen vaimo ja hänen neljä lastaan. Kun tuli aika, että inkerinsuomalaisia alettiin siirtää Suomeen, Helenan oli lähdettävä sairaan äitinsä kanssa Kloogaan leirille ja sieltä Hankoon. Veljen vaimon piti jäädä kotiin, mutta myöhemmin hänet oli siirretty Latviaan lastensa kanssa.

Suomessa oli muuten hyvä olla, mutta äiti itki jatkuvasti. Hän suri poikiaan, joista kaksi kaatui sodassa. Helenan sijoituspaikaksi tuli Suomessa aluksi Kaskinen, mihin hän joutui viisilapsisen perheen lastenhoitajaksi. Puoli vuotta

Kuva 5. Vuonna 1861 valmistuntu Kupanitsan seurakunnan Pyhän Johanneksen kirkko, joka suljettiin 1938, joutui sitä seuranneina vuosikymmeninä muunun käyttöön. Kun Kupanitsan seurakunta sai virallisen toimiluvan 1988 ensimmäisenä Inkerin entisistä seurakunnista, ryhdyttiin pahoin ruhjoutunutta kirkkorakennusta kunnostamaan talkoovoimin. Kuva on vuodelta 1990.

Kuva 6. "Inkeriläinen pysyy pystyssä" kuuli jonkun toteavan, kun osa juhlaväestä seisoi täpötäydessä kirkossa. Kupanitsan kirkon uudelleenvihkimisjuhlassa helluntaina 1991 toimitettiin neljän inkeriläisteologin papiksivihkiminen. Kulkueen edessä pappisvirkaan siunattu pastori Arvo Survo.

kului erossa äidistä, joka oli sijoitettu Tampereelle. Helena piti yhteyttä kirjeitse samalla seudulla olevien sukulaistensa kanssa, kunnes järjestyi pieni asunto. Hän pääsi muuttamaan sinne ja saattoi taas huolehtia äidistään. Helena kävi töissä Tampereella polkupyörätehtaalla. Toimeen tultiin mukavasti, mutta äidin vointi ei ollut kohentunut. Helena jätti tarjolla olleen mahdollisuuden avioliiton solmimiseen.

Kun Inkeristä siirrettyjen paluumuutto tuli ajankohtaiseksi joulukuussa 1944, lähtöpäätös oli valmis. Tosin Helena oli jo lähtiessä aavistellut, ettei heitä kotiin tuotaisi. Niin sitten kävikin. Rajan yli päästyä vaunujen ovet suljettiin. Matka päättyi Kalinskaja oblastiin. Tampereelta lähdettäessä Helena oli varustanut erilaista kirjallisuutta mukaan, työtovereilta saatua lukemistoa. Kaikki otettiin pois. Luultiinko kenties niiden sisältäneen jotain politiikkaa. Helena oli yrittänyt selittää, ettei niissä mitään sopimatonta ole. Yksi kirjoista oli Tampere kuvissa, muistoksi saatu. Miliisit olivat vastassa, kun oli päästy Kalinskaja oblastiin (nyk. Kalininin alue Luoteis-Venäjällä). Kaikki tarkastettiin ja kirjat otettiin pois.

Runsas vuosi oli kulunut pakkosiirtolaisuudessa kolhoosin töissä. Helenan oli opittava tekemään heinätöitä ja muuta, mitä ei ollut koskaan ennen tehnyt. Toimeen tultiin jotenkuten. Oli totuttava siihenkin, ettei mitään hengellistä toimintaa ollut. Paikallinen venäläinen väestö pelkäsi tulokkaita, koska suomalaisista oli kuultu hurjia juttuja. Vasta kun he näkivät suomalaisten tavan tehdä työtä, luulot alkoivat karista. Olisivat jopa halunneet suomalaisten jäävän sinne pysyvästi. Te olette kulttuuri-ihmisiä, sanottiin.

Mutta koti on koti. Vaikka tiedettiin, että Kikkerissä koti oli palanut, ei epäröity lähteä, kun siihen tuli mahdollisuus. Hyvä alku oli jo se, että Helena pääsi tehtaalle töihin kirjanpitäjäksi. Aluksi asuntoa pidettiin tuttavien luona. Kun vihdoin päästiin omaan kamariin, oltiin tosi iloisia, vaikka nukuttiinkin lattialla äidin kanssa. Vihdoin päästiin taloon, joka oli jaettu kahden perheen kesken. Kotiinpaluu tapahtui vuonna 1946. Kolmekymmentä vuotta Helena eli yhdessä

äitinsä kanssa. Äiti kuoli vuonna 1977. Äidin poismenoon oli ollut vaikea tottua ja omakin kuolema kävi ajatuksissa. Kupanitsan kirkkomaahan äiti haudattiin, vaikka kirkko oli silloin vielä rappeutuneessa tilassa. Tuttu rovasti Narvasta tuli toimittamaan äidin hautaansiunaamisen. Lempi-serkun hautajaisvirsi on Helenallekin tuttu. Kun vainaja laulettiin hautaan, se tarkoittaa, että hautaan laskettaessakin laulettiin.

Helenalla oli uskovainen äiti. Suomen radiosta hän kuunteli sunnuntain jumalanpalvelukset. Hän ei tahtonut oikein hyväksyä sitä, että Helena saattoi puuhailla töissään jumalanpalveluksen aikana. Vielä kuolemaansa edeltäneenä päivänä äiti oli valitellut kahta asiaa. Hänestä oli sääli, ettei Helena ollut voinut hankkia itselleen perhettä. Kaiketi äiti ymmärsi tyttärensä asenteen häntä kohtaan. Toiseksi äiti ei oikein ollut selvillä Helenan jumalasuhteen laadusta. Olisiko äidin pitänyt enemmän puhua Jumalaan luottamisesta. Aikanaan uskon asioihin oli pitänyt suhtautua varoen. Pelko oli estänyt Jumalasta puhumisen. Koulussakin oli rangaistu kirkossa käymisestä. Äidin kuoleman jälkeen Helenasta oli tuntunut, että näihin asioihin liittynyt epämääräinen pelko oli hävinnyt.

1980-luvun puolivälin paikkeilla Helena pääsi muuttamaan uuteen viisikerroksiseen taloon, josta hän sai asunnon Lempi-serkkunsa naapurina. Yhdessä serkkunsa kanssa hän on alusta lähtien ollut mukana Kupanitsan kirkon jälleenrakennustalkoissa. Kirkolle on matkaa noin viisi kilometriä. Helluntaina 1991 Helena osallistui kirkon uudelleenvihkimisjuhliin. Eräs toive hänellä vielä on, päästä käymään Suomessa tapaamassa pakolaisajan tuttaviaan ja työtovereitaan.

Maria (MVa). Marian (s.1914) koti oli Seltsoin kauniissa kylässä, missä työteliäs talonpoikaisväki eleli tyytyväisenä. Maat pidettiin kunnossa ja niistä saatiin tuloja. Marian elämän varhaisvaiheisiin liittyy kaksi taitekohtaa. Perheen ulkoinen hyvinvointi päättyi aikaan, jolloin kaikki perheen omaisuus otettiin pois.

Kun siirrytään siitä ajasta vielä taaksepäin vuoteen 1919, perheen tasapaino oli vakavasti horjahtanut, kun hänen isänsä kuoli. Maria oli silloin vasta 5-vuotias. Perheessä oli kaksi poikaa, kaksi tytärtä ja äiti, joka odotti viidettä lastaan. Mummo, isän äiti kuului perheeseen. Itkut ja rukoukset vaihtelivat päivien kuluessa. Meillä ei ole isää, äiti toisti ja kehotti lapsiaan polvilleen rukoukseen. Talon isännyys jäi vanhimmalle, vasta viisitoistavuotiaalle, mutta tarmokkaalle pojalle. Nuorempia lapsia ei heti laitettu kovaan työntekoon. Mummon neuvosta otettiin vierasta työvoimaa, että saatiin talous pysymään kunnossa. Maria kuvailee itseään toteamalla, että nuorena hän oli sellanen sukkela. Kotona oli monia tehtäviä, joista piti selvitä oman tarmokkuuden ja päättelyn avulla. Mutta ajan oloon kodin talous vaati myös ansiotyössä käyntiä. Kelton kylässä oli professori Ivan Pavlovin akatemiana tunnettu lääketieteellinen tutkimuslaitos. Maria pääsi koiria tutkimuksissa käyttäneiden lääkärien apulaiseksi. Hän viihtyi sekä työssään että puhtaassa, lämpöisessä työympäristössä.

Marialla oli ollut seurustelusuhde. Kaksi vuotta oli suunniteltu yhteistä elämää, mutta suhde katkesi vuonna 1933 pojan vangitsemiseen. Seuraavana vuonna Marian perhe häädettiin kodistaan. Leipäkortit oli annettu 800 gramman leipäannosta varten. Joku oli paljastanut, että kulakki oli akatemiassa työssä. Leipäkortin ei pitänyt kuulua hänelle. Maria joutui neuvostoon, missä oikeuskäsittelyn seurauksena hänelle langetettiin kahden vuoden vankeustuomio valtiolle valehtelemisesta. Marian veli hurjistui tuomiosta ja vei asian uudelleen oikeuteen Leningradissa. Tyrmään Mariaa ei viedä, hän päätti. Kukahan meillä istuu neuvostossa, veli oli kysynyt oikeudessa. Mitä varten Maria oli saanut leipäkortin? Tämä suomalainen tyttö, joka huonosti osasi venäjää, oli antanut asiastaan virheellisen käsityksen neuvostolle. Kuulustelija oli Marian puolella, ja niin hänet vapautettiin.

Juhannuksena 1930 Maria oli päässyt ripille Kelton kirkossa. Rovasti Laurikkalan rippikoulua oli käyty kolme viikkoa. Ihana muisto jäi, kun rovasti oli siunannut rippilapsensa Raamatun sanoilla ”Vuorten pitää väistyä ja kukkulain

langeta, mutta minun armoni ei pidä väistyä eikä minun rauhani liitto raueta, sanoo Herra, sinun Vapahtajasi”. Vielä kotiin tultuakin oli lämmin olo.

Koti merkitsi Marialle levollisen viihtyisää paikkaa, mihin hän on läpi elämänsä usein ajatuksissaan palannut. Äiti ja mummo olivat huolehtineet kodista, vaikka rikkaita ei oltukaan. Joka päivä muistettiin Jumalaa. Lauantai-iltoihin kuului yhteiset hartaushetket. Isän aikanaan ostamat urut oli käytössä, kun äiti tai veli säestivät virsilaulua. Kotona pidettiin hengellisiä kokouksia eli seuroja. Kun isää ei enää ollut, äiti tunsi velvollisuudekseen opettaa lapsilleen rukouksen merkitystä.

Keltossa oli ortodoksinen kirkko vaikka venäläisiä siellä asui vain muutamassa kylässä. Maria puhuu puhtaasta lutherinuskosta. Hänen mielestään se on ollut vanhempien ja esivanhempien usko ja saa riittää ja kelvata kaikissa oloissa. Silloin kun oli ollut edessä Aasiaan karkotus ja oli annettu viisi päivää aikaa varustautua lähtöön, Maria oli mennyt äitinsä kanssa Leningradiin Pyhän Marian kirkkoon. Kaikilla oli tiedossaan, että taas on joillekin tulossa siirtyminen muille maille. Kirkko oli parvekkeita myöten täynnä kansaa. Mitä Laurikkala oli tilaisuudessa puhunut, Maria ei muista, mutta hyvä saarna se oli ollut. Kun kaikkea ei voinut suoraan ilmaista, puhujan oli pitänyt verhotusti välittää luottamusta Jumalan johdatukseen. Kuulijat ymmärsivät sanoman: kaikesta huolimatta ollaan Jumalan käsissä. Maria muisti tätä kertoessaan, että äiti oli rohkeasti ja epäröimättä sanonut kuoleman kohtaavan hänet Aasiassa, mutta he kaikki muut tulevat palaamaan takaisin kotimaalleen. Maria ei ollut mitenkään tahtonut ymmärtää tätä, mutta niin kuitenkin aikanaan kävi.

Vuoden 1933 tapahtumat merkitsivät seitsenhenkiselle perheelle kaiken menettämistä. Yhteiskunnan silmissä heidät luettiin suurtilallisten joukkoon. Omaisuus oli luovutettava pihan lantakasaa myöten. Ainoastaan välttämätön vaatetus sai jäädä päälle. Kylästä löytyi hyviä ihmisiä, joiden luo päästiin majoittumaan siihen asti, kunnes saatiin tyhjillään ollut talo asuttavaksi. Mutta

Kuva 12. Suomalaisyhteisö Aasiassa 1938. Maria Vasikka ylärivissä vasemmalla.

Kuva 13. Tasnkentissa 1935 kuollut Maria Vasikan Äiti sai kristillisen hautauksen. Siunauksen toimittaja on maallikkopappi Matti Kukkonen.

Kuva 14. Maria Vasikka perheineen uudistalon edustalla Tsainassa 1954.

sieltäkin oli lähdettävä. Taas naapurit tulivat avuksi. Vähän saatiin ruista kylvää ja pysyttiin niukasti leivässä.

Kodittomuus omalla maalla muuttui vuonna 1935 karkotusmatkaksi Aasiaan, sadan kilometrin päähän Tashkentista. Kirkkojen sulkeminen ja seurakuntatoiminnan lakkauttaminen Inkerissä oli tuohon aikaan vielä edessäpäin. Karkotetut suomalaiset eivät sitä enää olleet näkemässä. He jatkoivat hengellistä toimintaa uusissa olosuhteissa siitäkin huolimatta, että vuonna 1937 heidän saarnamiehensä vangittiin. Seuroja pidettiin edelleen maallikkopuhujien voimin. Matti Kukkonen toimitti kasteita, vihkimisiä ja hautaan siunaamisia. Luterilaisen kirkkovuoden mukaista juhlakalenteria seurattiin ja kokoonnuttiin sunnuntaisin sanankuuloon. Ympäristön taholta sille ei asetettu esteitä, paitsi että paikalliset kazakit ja venäläiset ihmettelivät suomalaisten lauluharrastusta ja muuta toimintaa.

Pienillä palkkatuloilla selvittiin jotenkuten. Kaksi kiloa perunoita oli viikon annos, voita ei nähtykään, mutta maitoa sai ostaa. Ongelmia tuotti ilmanala ja huono vesi. Se tiesi sairautta ja kuolemaa. Paikallisen väestön lisäksi alueella oli kaikenlaista kansaa pakkosiirtolaisina. Maria pystyi säilyttämään terveytensä. Ensimmäiset kaksi vuotta hän työskenteli lehmien lypsäjänä, kunnes pääsi apulaiseksi sairaalan keittiöön. Olisi ollut vielä mahdollisuus kouluttautua keittäjän ammattiin, mutta isännät ei laskeneet. Mitenkään ei silti riidelty, vaan oltiin tyytyväisiä siihen, mitä oli. Asunnoiksi tarkoitettujen parakkien kunnostamisesta alkaen jokaisen piti itse tehdä kaikki voitavansa elämän sujumiseksi. Hella ja pöytä oli, puiset ristikot tekivät sängyn virkaa ja siinä kaikki. Edes lattiaa ei ollut, vaan maalattian päällä asuttiin.

Vuonna 1938 Maria oli tutustunut inkeriläismieheen, josta tuli hänen puolisonsa. Matti Kukkonen vihki parin. Häissä oli kolmekymmentä vierasta. Kaksi pakolaista oli aloittanut yhteisen elämän tyhjin käsin. Kun häiden jälkeen

käytiin aamiaiselle, ei löytynyt edes lusikkaa. Oli lähdettävä lainaamaan omaisilta. Vähitellen hankittiin välttämättömimmät tarvikkeet.

Maan laatu niillä seuduilla soveltui hyvin maissin ja perunan kasvulle. Mitään voimaa ei tarvittu, kun vain lapion kanssa työtä tehtiin. Maissi kasvoi hyvin ja peruna oli makoisampaa kuin lännessä. Lehmä saatiin hankittua yhdessä veljen emännän kanssa. Nälkää ei tarvinnut nähdä. Kun sota alkoi, Marian mies joutui työarmeijaan, mitä palvelua kesti aina vuoteen 1947 asti. Mikään rettelöinti ei tullut kysymykseenkään, vaikka palvelus oli jatkunut vielä pitkään sodan päättymisen jälkeen. Perhe-elämää oli pitänyt harkitusti suunnitella olosuhteiden mukaan. Yhdeksän vuotta kului, ennen kuin syntyi perheen esikoistyttö. Poika näki päivänvalon vuonna 1951. Kun nuorimmainen oli vuoden ikäinen, ruvettiin suunnittelemaan muuttoa Karjalaan. Marian mies oli muurari ammatiltaan ja ansaitsi hyvin, koska sodan jälkeen riitti rakennustöitä. Koti oli saatu hyvään kuntoon. Lehmä oli oma ja perunaa istutettiin. Pohdittiin sitäkin, kannattaisiko enää muuttaa takaisin.

Kaikkiaan kuusitoista vuotta oli eletty Aasiassa. Paluun mahdollisti Suomesta tullut apu passien saamiseksi. Mihin tahansa muualle oli mahdollisuus asettua, mutta ei omalle maalle Inkeriin. Koti päätettiin perustaa Karjalaan, Tsalnaan, noin 20 kilometriä Petroskoista pohjoiseen. Kun oli päästy perille ja saatu oma tupa, paljon muuta ei aluksi ollutkaan. Ei ollut kunnon pöytää, pölkyillä istuttiin. Ensimmäisiä ostettavia oli kuitenkin radio, vaikka siihen meni kuukauden palkka. Suomen lähetykset kuului hyvin. Sunnuntain jumalanpalvelusten ajaksi hiljennyttiin kuuntelemaan; kirkkoa ei silloin vielä ollut. Jumalaan turvattiin kaikessa. Uskon asioista oltiin perheessä yksimielisiä. Kodin yhteinen kieli on ollut suomi, isä ei antanut puhua venäjää. Molemmat lapset oppivat hyvin suomen kielen. Koulussa opetettiin sekä suomea että venäjää.

Kaksitoista vuotta Maria oli ollut kotona, koska lapsia oli niihin aikoihin vaikeaa saada mihinkään päivähoitoon. Ollaan köyhiä, kunhan lapset ovat terveitä,

isäntä päätteli. Tytär kävi seitsemättä luokkaa koulua, kun Maria vasta lähti ansiotyöhön. Piti sekin ottaa huomioon, että joskus voisi saada eläkettä. Kotitöistä selvittiin hyvin, sillä lapset olivat oppineet olemaan ahkeria ja omatoimisia. Tytär pesi pyykkiä ja poika kantoi joesta vettä, kun oma sauna lämpeni.

Marian työpaikka oli erilaisten Petroskoista tulleiden, myyntiin tarkoitettujen tavaroiden varasto. Oli kenkiä, huiveja, alusvaatteita, joita Maria pakkasi tilausten mukaan edelleen lähetettäviksi kauppoihin yli sadan kilometrin säteellä. Maria työskenteli yksin päivät pitkät. Hän tiesi tarkkaan, mikä artikkeli löytyi mistäkin. Työhuone oli lämmin, vaikka varasto muuten oli kylmillään. Maria sanoo olleensa vain työläinen. Hänen ei tarvinnut vastata mistään. Kun työpäivä päättyi, hän lukitsi ovet kotiin lähtiessään. Hän teki tunnollisesti, mitä käskettiin. Kerran emäntä oli lähdössä lomalle miehensä kanssa ja antoi varaston avaimet Marialle kuukauden ajaksi. Voi ihme, miten häneen luotettiin. Marialla oli nyt koko läjä avaimia. Kotona mies vähän toruskeli, sillä niissähän oli melkoinen vastuu. Mutta kuukausi kului ilman minkäänlaista ongelmaa. Maria näki siinä aiheen olla ylpeä suomalaisuudestaan.

Äidin viimeisiä ohjeita, kun hän oli tuntenut kuoleman lähestyvän, oli ollut kehotus välttää ahneuden syntiä. Äidin sanat ovat aina pysyneet mielessä. Äidillä oli riittänyt työtä hankkia viiden lapsen elämän pitimiksi ruuat ja vaatteet mitä ja mistä milloinkin. Siinä sai ahnekin olla, ei Maria sitä mitenkään pahana pitänyt. Omille lapsilleen hän on tähdentänyt jokaisen ihmisen kunnioittamisen merkitystä. Sen mitä hänelle kotona opetettiin, hän on siirtänyt lapsilleen ja samassa hengessä heitä kasvattanut. Totuutta tulee aina noudattaa, eikä mitään saa luvatta ottaa. Poika oli joskus tinkinyt, että eikö sentään jotain. Ei neulaakaan, oli äidin opetus. Yksinkertainen Maria sanoo olevansa eikä kehu paljoa ymmärtävänsä, mutta lastensa puolesta hän on pitänyt tärkeänä rukoilla. Rukous on voiman lähde, lannistua ei saa. Vielä sittenkin, kun lapset ovat jo

varttuneet aikuisiksi ja heillä on omat perheensä, Maria on kantanut huolta heidän elämänsä sujumisesta.

Jumalan käsissä koko elämä on ollut. Kun katsoo taaksepäin, sitä ei epäile. Jokainen päivä on sallittu. On ollut hyviä ja pahoja päiviä, mutta Jumala on johdattanut joka päivä. Yksi varsin erikoinen rukousaihe Marialla oli ollut sota-aikana. Hänen miehensä oli sairastunut työarmeijassa. Kirjeessään mies oli pyytänyt Mariaa rukoilemaan, että Jumala korjaisi hänet pois. Mitä tällainen pyyntö oikein tarkoitti? Näinkö lyhyt heidän yhteinen elämänsä tulisikin olemaan. Verinen mahatauti oli iskenyt mieheen, eikä lääkärit uskoneet hänen enää selviävän. Maria lähti etsimään sopivaa hiljentymisen paikkaa. Sinne missä lehmä oli, hän levitti takkinsa ja kävi polvilleen. Tuli tunne, että hän aivan kuin olisi vajonnut jonnekin. Hervottomana hän ei osannut oikein sanojakaan valita, niitä tuli ikään kuin tulvimalla. Sota oli saanut aikaan niin monenlaista tuhoa. Jospa Jumala kuitenkin heille antaisi vielä mahdollisuuden jatkaa yhteistä elämää. Sitä Maria täydestä sydämestä rukoili, ei kuolemaa. Muutaman päivän päästä tuli kirje, mahdollisesti kuolemanviesti. Ahaa, hänen käsialaansa, Maria totesi. Mies kirjoitti ihmetelleensä, mikä oli tullut, kun tauti oli alkanut hellittää. Vaikka hän ei ollut päässyt enää istumaan sängyssä, nyt voimat ovat palanneet. Aikanaan mies palasi terveenä kotiin.

Maria muistelee joskus Katri-tätiään (KKu), joka oli koko ikänsä saarnannut. Kerran kun täti oli ollut Suomessa käymässä ja Maria oli hänet tavannut, täti oli kertonut, miten paljon oli taas saanut juhlissa Hengen voimaa. Hengen voimaa, Maria ajatteli. Tädin, joka oli ollut puhuja monissa tilaisuuksissa, piti vielä saada Hengen voimaa. Sitähän joka päivä tarvitaan, että Kaikkivaltiaan käsi johdattaisi meitä.

Karjalan ja Inkerin välillä on Marian mielestä suuri ero, kahden viikon ero maan kasvuun ja ilmastoon nähden. Karjalassa omenapuut kasvavat vähän ja sitten alkavat kuivaa. Inkerinmaalla kaikki kasvaa. Sinne päätettiin palata eläkkeelle

päästyä. Kelttoon rakennettiin talo ja istutettiin puutarha. ympärille. Samaan kylään tultiin, mistä Marian mies oli alun perin lähtöisin. Oltiin tyytyväisiä, sillä nyt vasta oli päästy kotiin.

Hautausmaa oli taas hengellisten kokoontumisten paikka. Puhujia oli paljon, sekä miehiä että naisia. Talvella saatiin tyhjillään ollut talo kokoontumispaikaksi. Pappejakin alkoi ilmaantua, ensimmäisiä oli Narvan pappi Eestistä. Tavoitteena oli Pushkinin kirkon kunnostaminen ja kirkollisen toiminnan aloittaminen siellä. Alun vaikeuksiin oli varauduttu eli siihen, että kaikki lupaukset eivät aina pitäneet paikkaansa. Maria sanoo ymmärtäneensä venäläisten tapaa suhtautua uskon asioihin. Vähitellen silläkin suunnalla asenteet alkoivat muuttua myönteisiksi kristinuskolle.

Keitä inkeriläiset ovat? Maria vastaa, että he ovat suomalaisia, joita sanotaan inkeriläisiksi. Kuka tietää, kuinka kaukaa suomalaiset esivanhemmat aikoinaan tulivat, mutta inkerikkoja he eivät olleet. Nyt on paljon inkeriläisiä, jotka ovat avioituneet venäläisten, tataarien tai eestiläisten kanssa. Maria pitää tärkeänä, että kaukanakin, kotimaalta karkotettuina inkeriläiset ovat pitäneet yllä keskinäistä yhteyttä. Ehkä se on ollut sallimus, että hänen puolisonsa oli inkeriläinen. Marialla on venäläinen miniä. Poika puhuu lapsilleen suomea, mutta perheen kotikieli on venäjä. Tytär on lääkäri ja asuu perheineen Petroskoissa. Siellä on myös Marian veli ja serkkuja, joita hän käy useasti tapaamassa. Vastaanotto on aina ollut sydämellinen.

Nyt on Pushkinin luterilainen seurakunta toiminnassa (1990) ja kirkko käytössä. Tänä kesänä on saatu käydä omassa kylässä sanan kuulossa. Puhujia on riittänyt ja Hengen tulta saatu. Kelton kirkkoa on alettu rakentaa. Maria sanoo joskus miettivänsä elämänsä päiviä, niitä mitä vielä on edessä. Olipa niitä paljon tai vähän, hän on tyytyväinen elämäänsä.

Katri (KPu). Venjoen Lipposin kylässä oli eri talojen lehmien laiduntamiseen palkattu yhteinen paimen. Katrin (s.1913) mieleen on jäänyt kuva emännistä istumassa ruohikolla odottaen paimenta, joka ajoi yhteisen karjan metsään. Toinen muistikuva tulee pääsiäisajasta liekkuineen ja lauluineen. Kylän miehet nostivat liekun eli keinun. Se pystytettiin pylväistä, kolme toiseen päähän ja toiseen samoin kolme. Päälle tuli poikkihirsi ja siihen keinu. Aina kun oli aikaa, liekuttiin ja laulettiin.

Talkoot oli myös kylän yhteistä toimintaa. Kun kouluissa alettiin opettaa kollektiivia, sillä ymmärrettiin tarkoitetun talkoita. Mutta niinhän asia ei ollut. Talkoisiin mentiin, jos jossain talossa ei ollut tarpeeksi työvoimaa perunannosto-, heinä- tai viljankorjuutöihin. Varsinkin kylän nuoret lähtivät joukolla auttamaan. Kun työt oli tehty, juotiin teetä ja joskus pihassa pantiin tanssiksi. Soittajia oli omasta takaa. Koululla pidettiin iltamia. Kesäisin Venjoen yli vievä silta oli kolmen kylän nuorison kokoontumispaikka sunnuntai-iltaisin, ei koskaan arkisin.

Katrin isä oli kaatunut Minskissä ensimmäisen maailmansodan aikana. Katri oli silloin vuoden ikäinen, joten mitään muistikuvaa isästä hänellä ei ole. Tärkeä muisto on isän kirje sodasta. Isän kuolema on tapahtunut taistelutilanteessa. Hän oli nostanut päätään juoksuhaudasta nähdäkseen, miten kaukana vihollinen oli. Juuri sillä hetkellä luoti oli osunut. Isä haudattiin Minskiin. Katri on joskus käynyt niillä paikoilla löytääkseen jotain selvitystä isänsä viimeisiin vaiheisiin. Mutta kaikki sodan jäljet oli korjattu pois. Niihin aikoihin uusi sota oli jo alkamassa.

Katrin kotona elettiin tavallista maatalon elämää. Vain kolme tai neljä lehmää oli, mutta niiden piti olla hyvärotuisia. Maitoa ei viety mihinkään torille. Katri muistaa vieläkin talot, joihin maitoa vietiin suoraan keittiöön. Samoin kananmunia myytiin. Äiti laittoi munakassit toimitettaviksi eri taloihin tilausten mukaan. Juutalaisiakin oli asiakkaina ja hyviä asiakkaita olivatkin, mutta palvelun oli oltava rehtiä. Juutalaiset ostivat kanoja. Aina nämä ostajat tarkistivat, ettei

kana ollut laiha. Lihojakaan ei viety torille, osa jäi itselle ja loput toimitettiin tilaajille.

Katri oli aina äidin apulaisena. Viidentoista ikäisenä hän oli jo yöllä heinää lyömässä. Koneita ei ollut. Viikatteilla leikattiin heinää yöllä, kun kastetta oli maassa. Heinä katkesi hyvin niin kauan, kun kastetta riitti. Puoleen päivään asti annettiin kuivua ja käänneltiin haravalla. Koskaan heinää ei jätetty maahan illaksi, vaan tehtiin pieniä röykkiöitä, joita sanottiin nalleiksi. Pari kolme päivää kesti heinän kuivuminen, sitten tarvittiin taas miesvoimaa heinän vetämisessä luhtiin. Jos kaikki ei mahtunut, tehtiin keko. Seipään ympärille saattoi muodostua ylhäältä kapeneva torni.

Kotona oli Katria vuotta nuorempi sisar. Hän oli syntynyt jouluna, kun isä kaatui 15. helmikuuta 1914. Äiti eli yksinhuoltajana. Vuonna 1937 kun äidin hautajaiset olivat maaliskuussa, Katri muistaa joidenkin miesten sanoneen, että siinä oli kunnollinen leski. Äiti oli sairastanut nopeasti leviävää syöpää. Lääkäri oli selittänyt Katrille taudin luonteen ja vakavuuden. Äidin ja tyttären välillä oli ollut lämmin suhde. Äiti ei ollut mikään turhan toruja eikä määräilevä. Mutta täsmällisesti hän piti kiinni asioista, joista oli sovittu. Siinä oppi tekemään työnsä huolellisesti. Lehmille oli vesi kannettava kaivosta. Äiti varoitti ottamasta koko ämpärillistä kerralla, ettei tullut vahinkoja. Innoissaan Katri oli kerran lähtenyt navettaan täydet vesiämpärit käsissään eikä meinannut päästä navetan rappusia ylös.

1920-luvun alku oli sotaisan levotonta. Vuonna 1922 Katri aloitti koulunkäynnin. Ensimmäinen joulujuhla koulussa on jäänyt muistiin, kun juhlapuvussa, kädet arvokkaasti takana pitäen asteltiin kuusen luo esittämään jouluruno Taas jouluaika riemuisa jo joutui kotihimme, Jumalan lapsi taivaasta on tullut majoihimme. Kun pyhien mentyä koulun oli taas määrä alkaa, ovet olivatkin kiinni. Novavestin, Lipposin, Leppälän ja Hyvösin kylien lapset

Kuva 15. Lempi Smetanina, s. Mutanen, [illegible] sijoitusperheensä kanssa Kauhajoella 1944.

Kuva 16. Häät juhannuksena 1932 Venjoella. Morsiuspari keskellä. Morsiuskimppua ei käytetty. Inkeriläinen tapa oli, että tytöt ostivat pojille vahakukat rintaan ja saivat vastalahjaksi suklaata. Sahveritsoja oli kuusi paria. Katri Putrolainen ylärivissä oikealla.

odottelivat pihalla kouluun pääsyä. Vihdoin vahtimestari tuli ilmoittamaan, ettei koulua ole. Elettiin vuotta 1922. Lasten korviin kantautui epämääräisiä tietoja, että opettaja oli karannut Suomeen. Muitakin karkaamisia oli tapahtunut.

Vasta seuraavana vuonna päästiin jatkamaan koulunkäyntiä. Joka vuosi ei alkanut ensimmäistä luokkaa, vaikka olikin neljän kylän koulu. Opettajaksi saatiin juuri seminaarista valmistunut Jaakko Tomberg, Inkeren seurakunnasta. Oppivelvollisuutta ei ollut. Oli niitäkin, jotka eivät käyneet koulua ollenkaan. Katri kävi neljä luokkaa, joten tarpeellinen luku- ja kirjoitustaito tuli hankittua. Vähin erin suomen kieli lakkautettiin eri kouluissa ja ne muuttuivat venäjänkielisiksi vuoteen 1937 mennessä. Venäjän kielen kirjaimiston Katri ehti oppia ja loput opittiin korvakuulolta. Kolhoosin pelloilla laulettiin venäläisiä lauluja. Kun kaupunkiin vietiin maitoja, asiakkaat olivat venäjänkielisiä. Kieltä ei tarvinnut mitenkään opiskella.

Lipposin kylässä elettiin hyvin sopuisasti, ei kanneltu tai kaiveltu eikä mitään kateutta ollut. Kun kollektiivitalous alkoi. Äiti oli jo niin väsynyt, ettei jaksanut mennä kokouksiin. Vuonna 1932 Katri edusti kokouksissa äitiään, mutta istui eteisessä oven takana. Kotona äiti sai tarkat tiedot. Mitenkään innostuneita ei oltu, odoteltiin vain, milloin on pakko mennä ja mitä muut päättävät. Vastustajia oli paljon, mikä äänestyksissä ilmeni. Eräs naishenkilö nousi penkille ja nosti jalkansa ylös vastaan äänestäessään. Mutta mikään ei auttanut. Keväällä 1932 uudistukset alkoivat. Niihin taloihin, joilla oli suurimmat navetat, vietiin lehmät ja hevoset. Yhden lehmän sai pitää. Sitten vasta alettiin rakentaa kolhoosin yhteisiä tiloja. Saksalainen Fischer äänestettiin kolhoosin johtajaksi.

Fischerin aikana pellot kasvoi hyvin. Työtä tehtiin urakalla ja työpäiviä kertyi tehdyn työajan mukaan. Neljäsataakin päivää saattoi Katrille kertyä. Kolhoosin ylijäämätuotto jaettiin päiväkertymien mukaan. Torille vietiin, mitä ei itse käytetty. Aluksi kaikki sujui hyvin. Kylän kokouksissa ilmeni erilaista epäluuloa Fischeriä kohtaan. Epäilijät tulivat muualta. Kyläläisten puolustus ei auttanut.

Fischer jätti talonsa, jossa oli ollut kaikki kolhoosin kokouspaikat. Sen koommin hänestä ei tiedetty mitään. Tilalle tuli nainen, nahkatakki päällä. Kukaan ei tiennyt, mistä hän tuli. Seurauksena monet lähtivät kaupunkiin töihin, Katrin sisar muiden mukana. Katri jäi äidin kanssa kotiin ja kolhoosin töihin. Maata saatiin pitää 25 aaria, muussa tapauksessa se olisi otettu pois. Myös lehmä saatiin pitää, samoin sika ja lampaita. Maitoa myytiin suoraan keittiöihin. Kymmenen vuotta kului kolhoosin töissä. Katri kirjasi kunkin työt ja laski konttorissa urakat työpäiviksi.

Kirkossa käynti oli ongelmallista siihen asti, kun kirkko suljettiin vuonna 1937. Kerran juhannuksena oli päätetty lähteä kirkkoon. Silloin tultiin etenkin nuoria hakemaan kotoa kolhoosiin töihin. Olisi pitänyt mennä pellolle kaalia kastelemaan. Kaikki lähtivät taloon, jossa oli lasiveranta, ja makasivat siellä lattialla piilossa. Kun kirkkoon oli kuuden kilometrin matka, sinne oli lähdettävä hyvissä ajoin. Joku kolkutteli ovia ja kirosi, missä kaikki olivat. Kun kyselijä oli häipynyt, koko joukko lähti pellon yli kirkkoon. Kylän kokouksissa oli kaksi taulua, musta ja punainen. Hyvät työntekijät olivat punaisella taululla, huonommat mustalla. Seuraavassa kokouksessa kirkossa käynnin jälkeen kaikki tytöt olivat mustalla taululla. Mutta se oli yhtä tyhjän kanssa. Kaikki tunsivat toisensa ja kaikki koettiin yhteisenä. Kirkkokäynnistä oli vähällä tulla pakkotyötä rangaistukseksi, mutta selvää vahinkoa ei voitu osoittaa.

Papit olivat varovaisia. Simo Pennanen oli Hatsinassa seurakunnanhoitajana 1931. Edellisenä vuonna hän oli pitänyt rippikoulun vanhan tavan mukaan kuusi viikkoa. Seuraavana vuonna hänet vangittiin. Rippikoulussa opeteltiin katekismus ulkoa. Ennen ripille pääsyä ei enää kuulusteltu lukutaitoa. Tytöt pääsivät ripille helatorstaina, 130 tyttöä, ja pojat helluntaina. Jumalanpalvelus kesti pitkään, kun ehtoolliselle tuli rippilasten omaiset ja kummit.

Katrin äiti kuoli keväällä 1937. Venjoen seurakunnanhoitaja Pekka Brax oli ollut vangittuna kolme kertaa, viimeisen kerran syyskuussa (50-vuotismuisto kirkon

kohtalosta Inkerissä, 34). Inkerissä oli ollut tapana pitää kuuden viikon kuluttua hautajaisista ns. jälkimuisto. Brax oli toimittanut Katrin äidin hautaansiunaamisen ja kävi jälkimuistossa. Koko kylän väki oli kutsuttu hautajaisiin. Tarjoilu oli tavallista maittavaa kotiruokaa: tarttopaistia ja makaronia, säilykepurkkeja oli paljon, kaikki valmiiksi avattuina. Hautajaiset kestivät pitkään. Saattoväki osasi oikein veisata. Vähän ahdasta oli, mutta se ei haitannut. Pappi ei tullut surutaloon. Ketään ei erityisemmin kutsuttu jälkimuistoon, sanottiin vaan, että nyt siellä on jälkimuisto, kun kuusi viikkoa oli kulunut. Pappi käytiin hakemassa kolhoosin hevosella. Kolhoosin johtaja ei näitä tilaisuuksia kieltänyt, mutta pappien syytelistaan ne luettiin niin kauan, kunnes viimeinenkin pappi oli vankilassa.

Katrin äiti olisi halunnut saada ehtoollisen. Kun oli vain yksi pappi ja matkaa kuusi kilometriä, käynti olisi ollut mahdollista vasta seuraavana päivänä. Illalla äiti kuitenkin kuoli, joten kolhoosin hevosella käytiin ilmoittamassa pappilaan tilanteesta. Katria jäi lohduttamaan papin sanat: Koska äiti oli halunnut saada ehtoollista, se oli aivan sama, kuin hän olisi sen myös saanut.

Katrilla oli täti, joka piti pyhäkoulua. Tädin taidot ja osaaminen ulottuivat monelle taholle. Hän sekä soitti urkuharmonia että lauloi. Kauniit kukka-asetelmat koristivat kotia kuin pensaat. Täti itse oli varsinainen kaunistus pitkine olkapäille laskevine hiuksineen.

Katrin puoliso Juho oli kotoisin Inkeren seurakunnasta. Koti ja perhe oli joutunut kokemaan yhteiskunnallisten muutosten paineet. Juho oli välttänyt karkotuksen tätinsä avulla, jonka luo hänet silloin vielä alaikäisenä oli saatu sijoitettua. Vähitellen Katri ja Juho olivat saman kylän nuorina tutustuneet ja alkaneet seurustella. Kun Katrin äiti kuoli keväällä, nuoret viettivät häitään kesäkuussa. Olga-sisko oli avioitunut jo aikaisemmin ja muuttanut pois kotoa. Juho kävi Kolppanassa tehtaalla töissä, Katri kolhoosissa. Kolhoosin johtaja järjesti Juholle passin, koska se oli aina pyydettäessä näytettävä. Varsinkin sodan

alettua 22. kesäkuuta 1941, passi piti näyttää, vaikka kuinka lyhyt matka olisi ollut.

Isora-joen yli vei suuri silta 7-8 kilometrin päässä. Saksalaiset eivät päässeet siitä yli, koska se oli räjäytetty. Taisteluita oli pitemmän aikaa kahden puolen jokea. Kolhoosista sai ottaa hevosen, koota tavaransa ja lähteä pakoon. Johtaja ei pakottanut lähtemään. Venäläiset kehottivat perääntyessään teurastamaan lehmät ja siat ja kätkemään maan alle, koska kuitenkin kaikki tulisivat palaamaan. Lehmä menikin pommituksessa, mutta sika ehdittiin teurastaa. Toisen sian saksalaiset veivät. Edelleen venäläiset neuvoivat kaivamaan maakuopan ja vuoraamaan tiiliä ympärille. Niin tehtiin ja varastoitiin sianlihaa ja kaalipyttyjä. Katri vei vielä ompelukoneensa yläosankin kuoppaan. Päälle kerättiin kaikenlaista risua, ettei vieras niitä löytänyt. Tavalliseen maakuoppaan Katri kätki vielä valokuvia ja tauluja.

Syyskuussa alkoi kovat taistelut. Pommisuojaksi oli kaivettu niin syvä kuoppa, että siinä pystyi suorassa kävelemään. Kova kolina tuntui jalkojen alla. Monet ihmiset lähtivät Leningradiin, koska oli yleinen käsitys, ettei Leningradia pommiteta, vaan kaupunki vallataan. Harva tuli sieltä takaisin; monet ovat Piskarevin hautausmaalla. Katri sanoi, ettei hän lähde kotoa mihinkään ja muut läheiset päättivät samoin. Kolme vuorokautta oli vietetty maakuopassa, kun vähän metelin vaiennettua mentiin kuopan reunalle ja ruvettiin aterioimaan. Yhtäkkiä tuli lentokone poikittain siivet maata hipoen. Ilmapaine heitti koko joukon, mutta hengissä selvittiin. Vain lehmäparka oli täynnä sirpaleita.

Se oli taas jokin onni, Katri totesi. Kolme vuorokautta oli ollut yhtä jyskettä. Öisin oli maasotaa ja päivällä pommitusta. Syyskuun 17. päivänä 1941 klo 10 oli niin hiljainen aamu, että luultiin hyttystenkin hävinneen. Sitten ilmaantui vihreitä saksalaisten sotilasmantteleita. Anoppi käveli ensimmäisenä ulos ja Katri tuli perässä. Miehet uskaltautuivat lähtemään viimeisinä. Pyssymiehet tulivat tarkastamaan kuopan. Ympärillä kaikki oli kuollutta: kaatuneita venäläisiä, koiria,

lehmiä, hevosia. Aurinko vain paistoi. Saksalaiskone lensi – **gut gemeinschaft** – kaikki on kunnossa.

Tunti oli kulunut. Kylän takana oli suuri keisariaikana rakennettu tiilitehdas. Sieltä venäläiset avasivat tulen saksalaisia vastaan. Johonkin oli lähdettävä. Lähistöllä oli tyhjiä, kaupungin likavesien siilaukseen rakennettuja sementtialtaita, jotka vuoroin täytettiin ja tyhjennettiin. Katri otti kolmivuotiaan tyttärensä kainaloonsa ja ryömi sinne. Vajaa kilometri meni ryömiessä konekivääriluotien lennellessä. Tykin ammukset tekivät korkeita hiekkapatsaita. Yö kului siellä kuopassa. Seuraavaksi lähdettiin suunnistamaan kohti Hampaalaa. Matkaa kertyi lähes kahdeksan kilometriä. Silloin syyskuu oli lämmin. Katrille oli jäänyt ainoastaan kotitakki päälle. Ensin oli lähdettävä katsomaan, miten ruokatavaroiden oli käynyt. Lähelle päästyä kuoppa olikin täynnä saksalaisia kiväärit tähdättyinä suoraan päin. Nyt oli saksankieli tarpeen, se vähä, mitä osasi. Kinder essen essen, Katri selitti ja otti kädet avuksi. Hänelle heitettiin mannaryynipurkki, kattila ja jotain muuta. Anoppi sai tuotua peiton ja vähän takkeja. Niin päästiin lähtemään Hampaalaan.

Paikalla ei ollut mitään, kaikki oli poltettu ja kaatuneita oli ympäriinsä. Saksalaiset määräsivät miehiä ottamaan rintamahevosia ja kuljettamaan kuolleita pois. Pommikuopat tulivat täyteen kaatuneita. Vajaan kilometrin päässä rintamasta asui anopin tuttava Mari pienessä mökissä. Paikkakunnalla oli isäntien rakennuttamia vuokrattavia kesämökkejä. Sinne jäätiin ja suunniteltiin sodan loputtua rakentaa uudelleen pudonneen lentokoneen raunioittama kotitalo. Ennen kuin lähdettiin yrittämään naapurikylään Tärölään, Katri oli päättänyt yksin poiketa katsomaan, löytyisikö varastokuopista mitään säilöön haudattua vaatetta ja muuta tarvittavaa. Reen jalaksista tehty vesikelkka oli oiva kulkuväline. Katri aukaisi huovan ja laittoi kelkan täyteen vaatetta, mitä löysi. Viis siitä, että kotitalon paikalla oli suuri taulu, jossa punaisella kirjoitettuna varoitettiin ampumisen uhalla ylittämästä tietä. Katri oli saanut kuopan auki ja tavarat kelkkaan, kun edessä seisoi kolme saksalaista kiväärit ojossa. Taas tuli

puhuttua hätäsaksaa. Olihan se tiedossa, että jo vihaisesta ilmeestäkin saksalaiset ampuivat. Katri lähti hädissään vetämään kelkkaa tien yli ja odotti vain, milloin luoti tulee perässä. Mutta ei tullut.

Tammikuun 15. päivänä hän lähti Korhovaan, jos saisi vaatteilla vaihdettua jotain syötävää. Kaikkialla oli kova elintarvikepula. Kahden viikon aikana Katri oli tehnyt matkaa 30 kilometriä. Jostain hän sai jäätyneitä perunoita kahdeksan kiloa. Miehensä valkoisilla paidoilla hän sai vaihdettua reilun puoli säkillistä kauroja. Katri lähti kiirehtimään kotiin omiensa luo. Matkalla hän oli löytänyt saksalaisen tupakka-askin, mikä helposti vaihtui hevosen lihaan. Kun vielä oli onnistunut saamaan hapanta kaalia, piti poiketa läheiseen taloon ja keittää lihat ja kaali. Niistä tuli evästä kahden litran kannullinen. Kulkijoita oli paljon liikkeellä. Heitä ohjattiin syrjäiseen taloon yöpymään. Seinän viereen oli ladottu olkia ja tehty laudoista tilapäinen aita. Kulkijat nostelivat kelkkojaan siihen. Miten lie Katrille oli tullut mieleen ajatus, ettei kaikki ole oikein rehellistä. Varmuudeksi hän nosti kaurasäkkinsä ja pani sen tyynyksi päänsä alle. Aamulla kuului kova itku. Kuka oli mitäkin saanut hankittua, ne kaikki oli varastettu. Katri onnistui pelastamaan kaurasäkkinsä. Kiireesti vain liikkeelle. Mutta sitä hän jäi pohtimaan, miten hänellä taas oli ollut erityinen onni.

Seuraavaksi yöksi Katrin oli määrä mennä sovitusti tuttavataloon. Hän taivalsi kelkkaansa vetäen, kun ohi ajoi saksalainen rekineen. Kun tässä ei ollut mikään rintama-alue, Katri hyppäsi rekeen ja piti kelkastaan kiinni. Jos lyö, niin hyppään pois, hän ajatteli. Kun oli tultu lähelle siltaa, missä oli vartijat, Katrin oli määrä jäädä pois kyydistä. Tuttu talo oli kuitenkin sillan toisella puolen, joten taas oli turvauduttava hätäsaksaan. Haus, haus, Katri selitti ja pääsi eteenpäin. Kotimatka jatkui ja yksi yöpymispaikka oli vielä saatava, mutta tällä kertaa niin, että hän istui vain ovensuussa. Vihdoin illalla hän oli kotona.

Heinäkuun 17. päivänä puolenpäivän aikaan tuli ilmoitus, että koko seutu tyhjennetään. Kahden tunnin sisällä kokoontui suuri joukko ihmisiä kadulle. Se

vähä, mitä oli saatu kerättyä, otettiin mukaan. Pikku Lempiä varten Juha laittoi vanerin suksien päälle, sitten peitot ja tyynyt ja Lempi siihen. Niin lähdettiin. Väestöä oli alettu sijoittaa uusiin asemiin, mutta oliko näissä olosuhteissa mahdollisuutta löytää uusi koti. Ensin jouduttiin Pavlovskiin entiseen poliisilaitokseen, joka oli pahoin pommitettu. Siellä yövyttiin, ja aamulla annettiin lupa lähteä Pskoviin (Pihkova). Kaikkia suututti. Appiukko keksi, että lähdetään Viroon. Taas alkoi kävelymatka, jota kertyi lähes 90 kilometriä. Välillä etsittiin yöpymispaikka. Katri oli jo äärimmäisen uupunut, mutta ymmärsi kyllä, mistä voimia tuli.

Kingiseppiin oli kerääntynyt pakolaisia. Jotain velliä jaettiin ruuaksi, mutta nälkäkuolema oli monen osa. Ensin oli mentävä ilmoittautumaan: Katri, Juho ja pikku-Lempi, Juhon vanhemmat ja Katrin siskon mies. Saksalaiset ottivat passit pois ja panivat töihin. Ravinnoksi saatiin jotain keitontapaista, viikon ajaksi lusikallinen hunajaa ja rasvaa toinen. Se oli vain lapselle. Katri kävi puolen vuoden ajan joka sunnuntai Virossa vaihtamassa suolaa perunoihin. Joka aamu saksalaiset valitsivat rivistä ne, jotka joutuivat töihin. Suomalaisille oltiin yleensä ystävällisiä.

Tällä leirillä Katri sairastui lavantautiin, oli kovassa kuumeessa, eikä ollut ainoa. Sairaita koottiin omakotitaloon, joka ei ollut mikään sairaala. Ihmisiä lojui pitkin ja poikin. Kun se oli kesäaikaa, saattoi levätä ikkunan lähellä. Vähitellen kuume alkoi hellittää. Se oli ollut melkoinen kriisi. Sammalia kuivattiin hellan päällä ja tehtiin jauhoiksi. Perunankuoret jauhettiin ja niistä leivottiin kakkaroita, jotka paistettiin. Näillä eväillä Katri alkoi toipua. Joesta saatiin kalaa, vaikka saksalaiset sotkivat vesiä kranaateilla ja kumiveneillä.

Kingisepp, entinen Jaama, oli 22 kilometriä Viron rajalta. Pakolaisia alettiin siirtää Viroon. Viimeisiä lähtijöitä oli Katrin joukko, koska miehiä tarvittiin töissä. Kuusi viikkoa kului Viron leirissä. Lavantaudin jäljiltä Katri oli vielä heikkokuntoinen. Hiukset leikattiin kaikilta, koska täitä oli lattian raotkin täynnä.

Sota-aikana oli työvoimasta pulaa. Kolmekymmentä perhettä vietiin Portkundaan (Pohjois-Viron rannikolla). Siellä ei ollut hätää. Asunto oli tyydyttävä. Kun oli työtä ja ravintoa riittävästi, elämä sujui. Suomeen siirto tuli huhtikuun 21.päivänä 1943. Katri oli juuri täyttänyt 30 vuotta. Aurinko paistoi tavaravaunuihin. Kapasen Jussi Inkerestä soitti haitaria. Merellä oli ollut kova myrsky ja Suomessa vietettiin Pääsiäistä: laivat eivät kulkeneet. Oli jäätävä odottamaan. Jostain löytyi lato yöpymistiloiksi. Miehet tekivät pienen nuotion. Suomeen päästiin lähtemään 28. päivänä huhtikuuta. Se oli ikimuistoinen päivä. Kun käytiin laivaan, taas paistoi aurinko. Yhtäkkiä laivaan asettunut kansa oli kuin kuoro. Kun laiva pääsi liikkeelle, kajahti kuin yhdestä suusta Jumala ompi linnamme. Katrista tuntui, kuin se olisi ollut suuri taivaallinen kuoro.

Katri lähti katsomaan, josko lotat tarvitsisivat apua. Ainakin oli kattiloiden pesemistä, kun matkalaisille tarjottiin puuroa. Ensimmäisen kerran Katri näki nyt näkkileipää. Kun voinappi oli lisänä, se näytti aivan leivokselta. Kaikenlaista Suomesta kerrottua tuli mieleen: että perunatkin syödään puolukan kera. Suomessa on siistiä ja niin rehellistä kansaa, että maitotonkatkin viedään tien viereen.

Ensimmäinen yö oltiin Hangossa, seuraavana päivänä jatkettiin matkaa Tampereelle. Se on rikas kaupunki, oli kerrottu. Muutama viikko kului Takahuhdin koululla. Kesä oli alullaan ja perunan istutus käynnissä. Jankan talosta kysyttiin vapaaehtoisia istutustyöhön. Katri lähti ja viipyi siellä koko leiriajan. Vieraille oli haluttu näyttää, miten tätä työtä piti tehdä, mutta Katri liikkui kuin kone. Vielä tuli marjapensaatkin perattua. Ensimmäiset markat Katri näki, kun palkkaa maksettiin. Emäntä kysyi, tulisiko Katri lehmiä lypsämään. Juho pääsi Tampellaan töihin. Me menemme, mihin meitä viedään, Katri vastasi. Leiriaika päättyi siirtoon Haapamäelle maalaistaloon. Mutta Katri kaipaili takaisin edelliseen työpaikkaan. Juho lähti ottamaan selvää, voitaisiinko tulla jatkamaan töitä siellä. Kun isännän kanssa oli sovittu, Tavarat pakattiin ja lähdettiin takaisin

Messukylään. Katri palveli kolme kuukautta karjakkona eikä nuukaillut työajasta, vaan ehti vielä peltotöihinkin avuksi. Juho sai jatkaa Tampellassa.

Karjakon työ ei ollut Katrin suunnitelmissa lopunikäinen ammatti. Hän seuraili lehtien ilmoituksia ja kiinnostui pyrkimään ompeluoppiin. Mari Itkosen päällysvaate- ja turkisalan kursseille haettiin oppilaita. Katri haki ja pääsi ompeluoppiin. Karjakon töihin hän järjesti tilalleen Pölläsen Katrin, jolla oli Lempin ikäinen tyttö ja mies kaatunut sodassa. Ompelukurssin suoritettuaan Katria pyydettiin jäämään vielä töihin. Kursseilla opettaja oli kehunut ja todennut, että Katrista tulee ompelija. Ihmeelliseltä oli tuntunut nähdä kauppojen ikkunoissa hänen itse valmistamiaan takkeja ja muita pukimia. Vuonna 1957 ompelimot lakkautettiin ja Katri siirtyi myyjäksi ensin Diorinaan ja sitten Koisolle, missä hän palveli sairastumiseensa asti.

Kun sota oli loppunut, oli aivan selvää, etteivät Katri ja Juho halunneet enää palata Neuvostoliittoon. Osa tutuista meni Ruotsiin. Kotiin tuli monta kertaa lappujen kanssa tiedustelijoita kysymään, tunnettiinko siellä tiettyjä henkilöitä. Ei Katri olisi kertonut, vaikka olisi tuntenutkin. Heitä itseään ei hätistelty lähtemään takaisin. Appivanhemmat pelkäsivät, että myöhemmin saatetaan viedä väkisin, ja lähtivät. Inkerinsuomalaiset pitivät yhteyttä toisiinsa ja kokoontuivat hengellisiin piireihin. Katrille oli ollut hyvä todistus siinä, että rovasti Jääskeläinen oli rohkaissut heitä päättämään itse, lähteäkö vai ei.

Tampereella Katrin ja Juhon perheeseen syntyi kaksostytöt vuonna 1948. Lempi oli silloin jo 8-vuotias. Paikkakunnalla on ollut paljon erilaisia hengellisiä harrastuspiirejä, mistä valita. Tyttäret kävivät mielellään pyhäkoulua. Aikuiseksi vartuttuaan toinen kaksostytöistä kiinnostui ikonimaalauksesta. Äiti ei tiennyt tähän muuta selitystä, kuin tyttärensä taiteelliset kyvyt. Kotona ei ole tunnettu vetoa ortodoksiseen kirkkoon. Lauluharrastus on ohjannut Katrin läheisen Kalevan seurakunnan kirkkokuoroon.

Syöpään sairastuminen oli aikanaan vienyt Katrilta äidin ja myöhemmin Suomessa yhden tyttäristä. Hän ei tahdo ymmärtää, miksi ei tahdo selviytyä lapsensa kuoleman aiheuttamasta surusta. Hän muistaa pakolaisajaltaan sairastumisestaan kokemansa tunteen, että kuolema voi olla ihan helppoa luopumista ja siirtymistä pois elämästä. Kuitenkin hän oli toipunut lavantaudista. Nyt kesken yli kymmenen vuotta jatkuneen työuran hänelle itselleenkin tuli vakava syöpään sairastuminen. Sairaus on kuitenkin pysynyt hallinnassa.

Kaikista vaikeuksista huolimatta Katri on tyytyväinen elämäänsä, erityisesti ratkaisuunsa jäädä Suomeen. Hän näkee siinä Taivaan isän johdatuksen. Neuvoja hän on aina saanut, milloin on niitä tarvinnut. Katri muistelee lämmöllä kaikkia työnantajiaan Suomessa. Jankan talon silloinen nuoriemäntä on jo täyttänyt 80 vuotta, mutta yhteys toimii edelleen molemmin puolin. Omaa heimoperinnettään Katri on pitänyt esillä, eikä Inkerinmaa ole unohtunut. Seinällä on Venjoen kirkkoa esittävä maalaus. Katri on välittänyt Museovirastoon erilaista perinnetietoa kirjallisen kyselyn pohjalta.

Lempi (LLa). Koprinan seurakunta on Hatsinasta etelään. Lempin (s.1930) kotikylästä Menkkovalta on noin 60 kilometriä matkaa Leningradiin. Koprinan 38 kylästä puolet oli pelkästään suomalaisia, suomalais-venäläisiä kyliä oli toinen puoli.

Lempi on ollut kolmilapsisen perheen esikoinen. Hänellä on kaksi sisarta, jotka ovat kuusi- ja kymmenen vuotta häntä nuorempia. Nuorin Maria-sisko syntyi vuonna 1940. Molemmat vanhemmat kävivät kolhoosissa töissä, mutta isä siirtyi myöhemmin leipomotöihin Leningradiin. Kolhoosissa ei maksettu palkkoja. Monet pitivät lehmää, maito myytiin Leningradissa ja saatiin ostaa elintarvikkeita ja lehmille leseitä. Aina kun isä tuli töistä, hänellä oli leipää ja pullaa tuomisina. Tytöt olivat tavallisesti isää vastassa. Olisikohan odottaminen yhtä innokasta, jos pullia ei olisikaan matkassa, isä saattoi joskus huvittuneena

kysäistä. Perheen asiat hoituivat isän toimesta. Hän oli hyvin perheestään huolehtiva, ei juonut eikä polttanut.

Lempi aloitti koulunkäynnin vuonna 1937. Puoli vuotta hän ehti käydä suomalaista koulua, ennen kuin kaikki suljettiin. Neljä vuotta koulunkäynti jatkui venäläisessä koulussa. Isä joutui Suomen sotaan 1940. Rauhan tultua hän ei ehtinyt kauan olla kotona, kun alkoi toinen maailmansota. Taas oli lähdettävä rintamalle. Äiti jäi kotiin kolmen lapsen kanssa. Lehmä kyllä oli, mutta heiniä isä ei ehtinyt tekemään. Ostamalla äiti niitä jostain sai, niin että selvittiin siltä osin talven yli. Äidillä oli veli naapurikylässä, joka tuli auttamaan peltotöissä. Muut huolet äidin oli yksin kannettava.

Kirkot oli suljettu ja papit vankiloissa. Minkäänlaista hengellistä toimintaa ei ollut. Suomen kieltä ei saanut puhua edes kotona. Lempi ymmärsi ajan painostavan ilmapiirin luonteen: inkerinsuomalaisia pidettiin vihollisina. Suomenkielen Lempi kuitenkin on sekä oppinut että säilyttänyt. Äiti oli uskovainen. Hän oli korostanut lapsilleen rukouksen merkitystä. Jokainen rukoili erityisesti illalla nukkumaan mentäessä. Kun lehmällä oli ollut jalka kipeä, pikkusisko oli hartaasti pyytänyt, että hyvä Jumala antaisi lehmälle kolme jalkaa ja vielä neljännenkin.

Vuonna 1941 elokuussa alkanut saksalaismiehitys ei Menkkovan kylään tuonut suuria taisteluja. Kaksi tykinluotia iskeytyi pihamaalle ja teki melkoiset kuopat. Aluksi oli pysyteltävä piilossa sitä varten kaivetuissa maakuopissa. Saksalaiskomentoon siirtyminen ei tuottanut ongelmia. Pikemminkin paikkakunnan väki koki elinolosuhteidensa parantuneen.

Nyt päästiin Joulunakin kirkkoon, kun äidin veli tuli hevosella hakemaan ja istutti rekeen. Vaikka oli sota-aika, oli jotain hauskaakin. Kirkossa soitettiin urkuja ja laulettiin, niin kuin ainakin luterilaisessa kirkossa. Rippikouluun Lempi ei vielä ikänsä puolesta päässyt, mutta pyhäkoulua käytiin saksalaisten aikaan. Omia pappeja ei enää vuosiin ollut, mutta oli sellaisia ei-ihan-pappeja, jotka

saarnasivat hengellisiä asioita ja osasivat suorittaa kirkollisia toimituksia. Saksalaisia sotapappeja tulkattiin suomeksi.

Lempinkin kotona oli ollut pakko sopeutua siihen, että saksalaisia sotilaita majoitettiin taloon. Toinen kamareista annettiin saksalaisille, joita oli seitsemän tai kahdeksan. Menkkovan kylässä ei ollut mitään selkkauksia miehittäjien kanssa. Lokakuussa 1943 alkoi inkeriläisväestön siirto Suomeen, pois sodan jaloista. Ensin mentiin Eestiin Kloogalle ja sieltä meren yli Hankoon. Aluksi kului kolme viikkoa Loimaan leirillä, mistä matka jatkui sijoituspaikkaan Laitilan pitäjässä. Siellä viivyttiin talven yli, kunnes vaihdettiin paikkaa serkun luokse pitäjän keskustaan.

Joulukuussa 1944 tuli lähtö takaisin Neuvostoliittoon. Pakolaiset olivat peloissaan, koska oli syntynyt käsitys paluun välttämättömyydestä. Sanottiin, että pakolla viedään Siperiaan se, joka ei lähde vapaaehtoisesti. Lempin äiti olisi halunnut jäädä Suomeen. Hän oli hankkinut pienen vuokratalon, missä karstaamalla ja kehräämällä villoista lankaa huolehti perheen toimeentulosta. Vaikka isä oli rintamalla, paluu ei innostanut, koska kotiseudulla eläminen tiedettiin toivottomaksi. Äiti tyttärineen kuitenkin lähti.

Viipurissa tuli ilmoitus, ettei kotipaikoille päästäisi, koska sota oli saanut siellä pahaa jälkeä aikaan. Matka päättyi Jaroslavliin. Monenlaista puutetta tuli eteen, mutta onneksi Suomesta oli otettu lehmä mukaan ja jotain ruokatavaraa. Kolhoosista saatiin vähän heinää lehmälle. Onneksi rukki tuli mukaan ja voitiin kehrätä lankaa. Paikkakunnan väki ei ollut käsityöihmisiä, vaan toivat villoja kehrättäväksi. Lempikin oppi kehräämään ja kutomaan. Suomesta tuodut vaatteet myytiin ja koko ajan tehtiin kovasti töitä. Kun päivänvalo loppui, pieneen lasipurkkiin laitettiin öljyä ja pieni nökkö, joka vähän valaisi. Sen tuikun valossa istuttiin ja neulottiin vielä yölläkin. Käsityön tuotteilla saatiin leipää ja perunoita. Lopulta päästiin valtion palkkaamina tekemään samoja käsitöitä. Lempi ahersi yhdessä äidin kanssa, kunnes tuli lamauttava isku: isä oli kaatunut

sodassa. Kahteen viikkoon äiti ei pystynyt surussaan nousemaan vuoteesta ylös. Lempi jo pelkäsi äidin menehtyvän ja jättävän heidät orvoiksi. Vähitellen äiti kuitenkin alkoi toipua.

Aikuiseksi varttuminen oli vaatinut monen elämässä tarvittavan taidon hankkimista. Nyt Lempi päätti ryhtyä toimeen, saadakseen jotain selvyyttä pakolaisuudessa elämiseen. Miten heitä esimerkiksi voitiin pitää kansanvihollisina ja kohdella huonosti. Lempiltä lähti kirje Moskovaan. Isä on kaatunut sodassa. Haluamme päästä kotimaalle takaisin. Vastaus tuli ja lupa matkustaa takaisin omaan kotiin. Lempi alkoi 16-vuotiaan tarmolla järjestellä asioita äidin ja sisarustensa puolesta. Jaroslavlin kaupunki oli sadan kilometrin päässä. Yksi junavuoro lähti kerran päivässä. Lempi hankki tarvittavat paperit. Lehmä oli myytävä, koska Leningradiin matkustettiin henkilövaunussa. Asemalta saatiin Jaroslavliin liput. Kansaa oli niin paljon lähdössä, että Leningradin junan tultua aseman ovet laitettiin kiinni, etteivät kaikki ryntäisi samanaikaisesti. Äiti pääsi Marian kanssa, mutta Lempi ja Amalia jäivät oven taakse. Äiti huusi miliisiä apuun ja tytöt pääsivät mukaan.

Tammikuussa 1946 päättyi toista vuotta kestänyt pakolaisuus. Kokonainen vuorokausi oli kulunut matkustamiseen matkalaukun päällä istuen. Leningradiin päästyä saatiin jo ostaa pullaa. Kotiin oli vielä 60 kilometriä junamatkaa. Kolmen kilometrin loppumatka oli käveltävä. Mutta perillä odotti ikävä yllätys. Kotitalo oli säilynyt sodassa, mutta lähellekään ei päästetty. Sanottiin vain, että siellä on uudet asukkaat. Hyvä että paikkakunnalta löytyi tuttavaperhe, jonka luokse paluumuuttajat pääsivät sijoittumaan.

Se oli vain väliaikainen ratkaisu. Oli lähdettävä Hatsinaan selvittämään asioita. Lempi lähti äidin kanssa. Seitsemäntoista kilometrin matka käveltiin mennen tullen. Kahden kuukauden odotuksen jälkeen tuli paperi, jossa oli vapauttava päätös: oli olemassa dokumentit, että isä oli kaatunut rintamalla 31. elokuuta 1944. Hautapaikkakin oli tiedossa. Perheen tuli päästä kotitaloonsa takaisin.

Taloon majoitettu sotilashenkilö sai luvalla jäädä edelleen asumaan toiseen kamariin. Palkaksi perheelle luvattiin puut talven yli selviämiseksi. Kaksi vuotta kului sopuisasti vieraan kanssa.

Muuten oli huonot ajat, ei ollut leipää eikä lehmää. Äiti meni sovhoosiin töihin ja toi vähän perunoita ja vehnänleseitä. Puutteeseen kyllästyneenä Lempi lähti Eestiin vuonna 1947 serkkunsa kanssa, mutta palasi jo vuoden kuluttua takaisin. Hän sai sovhoosista töitä ja elintarvikekortit leivän ostoon. Lehmä korvattiin vuohilla ja perunaa kasvatettiin omassa maassa. Elämä alkoi helpottua. Nuoremmat siskot kävivät koulua. Lempi lähti 1950 Leningradiin ompeluoppiin. Pari vuotta kului ammattikoulussa ja puoli vuotta töissä sen jälkeen. Vuonna 1953 työpaikka vaihtui mielisairaalaan, joka oli lähellä kotikylää. Hoitoalan koulutusta hänellä ei ollut. Näin kului runsaat kolme vuotta.

Oman perheen perustaminen tuli ajankohtaiseksi, kun sopiva puoliso löytyi kotikylästä. Ensin pidettiin häät Menkkovalla lähiomaisten kanssa, joista osa oli tullut Petroskoista morsianta hakemaan. Kolmen päivän kuluttua kaikki lähtivät Karjalaan, missä vietettiin vielä toiset häät. Äiti oli mukana Lempiä saattamassa. Hääseremonioihin oli kuulunut vain käynti kirjoittautumassa aviopuolisoiksi. Mitään kirkollista toimintaa silloin ei ollut, ei kirkkoja eikä ketään välittämään Jumalan sanaa kuultavaksi. Nuoripari asettui Petroskoihin, missä rakennettiin talo yhdessä miehen vanhempien kanssa. Lempin ja Viktorin esikoistytär syntyi vuonna 1958 ja vuonna 1965 perheeseen syntyi poika.

Työtilanne oli alkanut heiketä Petroskoissa. Tytär tuli kouluikään. Monesta syystä oli perusteltua palata takaisin Menkkovalle. Sinne rakennettiin uusi koti. Vaikeuksiakin oli, mutta niistä selvittiin. Lapset aloittivat koulunkäynnin omassa kylässä. Poika ehti käydä yhden vuoden, ennen kuin koulu suljettiin ja oli jatkettava Nikoskoin koulussa viisi kilometriä kotoa. Tytär jatkoi opintoja Leningradissa. Ammattiopintojen jälkeen poika ehti olla puoli vuotta

työelämässä, kun alkoi kahden vuoden sotilaskoulutus. Sillä välin Lempi oli jäänyt yksin. Vuonna 1984 kuoli äiti ja vuotta myöhemmin Viktor-puoliso.

Miten selviytyä ja sopeutua uuteen tilanteeseen. Kun poika vapautui armeijasta, hän palasi kotitaloon. Sinne mahtui äidin seuraksi miniä ja ajan myötä Lempistä tuli isoäiti. Tytär oli muuttanut perheineen Eestiin. Hänellä on venäläinen puoliso ja kaksi lasta, samoin kuin veljelläänkin. Lempi oli yrittänyt omien lastensa kanssa noudattaa äitinsä tapaa olla kasvattaja. Tytär hallitsee suomenkielen, poika ymmärtää, mutta ei puhu suomea. Kun mitään hengellistä toimintaa ei ollut, uskontokasvatus jäi vähälle. Ei se hyvältä tuntunut, kun ei edes kotihartauksia pidetty missään. Suomen radiosta kuunneltiin sunnuntain jumalanpalveluksia ja muita hartausohjelmia. Lempin mielestä uskonnon harjoittaminen on yleensäkin hyvä asia, koska uskovat ihmiset ymmärtävät paremmin toisiaan, eikä viha saa jalansijaa. Sota-aikana rukoiltiin hartaasti.

Pojan perheen kanssa Lempi on saanut seurata lastenlastensa varttumista. Puutetta ei ole ollut, kun liha, maito, perunat ja juurikasvit saadaan omasta takaa. Joka päivä kiitetään Jumalaa huolenpidosta ja joka päivä on armo uusi. Hatsinassa on Suomen pappi Kauko Toivonen käynyt pitämässä jumalanpalveluksia. Lempi on ihastellut hänen hyvää laulunääntään. Seurakunta on pystynyt laulamaan, vaikka urkuja ei ole. Kirkon palauttamista seurakunnalle on kovasti toivottu ja odotettu.

Vuodesta 1997 lähtien Lempi on asunut Riihimäellä. Sitä ennen hän oli tehnyt lyhyempiä vierailumatkoja Suomeen. Menkkovalla hän käy joka vuosi pojan perhettä tapaamassa. Suomen kansalaisuutta hän ei aio hakea, elämä sujuu hyvin näinkin. Tärkeintä on, että terveys on säilynyt, jotta voi mahdollisimman pitkään selvitä ilman ulkopuolista apua. Nykyisellä paikkakunnallaan hän käy luterilaisen seurakunnan tilaisuuksissa, joskus myös helluntaiseurakunnassa. Parasta on, että saa laulaa virsiä.

Eeva (EHa). Vanha Holopitsan kylä jää Kupanitsan ja Spankkovan rajalla Spankkovan puolelle. Molemmat paikkakunnat ovat Eevalle (s.1912) tuttuja lapsuudesta lähtien. Hänen kotitalonsa Vanha Holopitsan kylässä oli vauras ja sen elämä aineellisesti varmalla pohjalla. Talon työt tehtiin omin voimin ilman vierastyövoimaa. Eeva oli nuoremmasta päästä kuusilapsisessa perheessä. Vanhin tytär oli kuudentoista ikäinen ja nuorin kaksivuotias, kun perheen äiti kuoli. Työtä oli paljon eikä äiti ollut säästellyt voimiaan. Vanhin lapsista otti tehtäväkseen hoitaa nuorempiaan. Mummo tuli perheen avuksi. Isä oli kasvattajana lastensa aikuistumiseen asti.

Yhteiskunnan taholta suoritettu maanjako pienensi talon peltoalaa. Isä joutui selvittämään oikeudessa talon varallisuutta, mutta Siperiaan häntä ei laitettu. Isä jakoi talon lapsilleen: kenelle tuli lehmä, kenelle kaksi, kenelle hevonen. Itse hän asettui 20 vuotta vanhemman naisen taloon isännäksi, muuten olisi joutunut vankilaan, koska oli elänyt varakkaasti.

Eeva muistaa äitinsä hautajaiset vuonna 1918 Spankkovan kirkkomaalla. Arkku oli hevosen vetämillä kärryillä ja lapset istuivat arkun päällä matkan kotoa kirkolle. Pikkuveli oli ihmetellyt, että äiti on riihessä eikä tule kotiin. Hän oli ottanut Eevaa kädestä kiinni ja pyytänyt lähtemään äitiä katsomaan. Mennään sanomaan äidille, että nyt olisimme valmiit kuuntelemaan opetusta, pikkuveli oli ehdottanut. Lapset lähtivät mäkeä pitkin riihelle. Kaksivuotias ei ymmärtänyt, miksi äiti nukkui ilman peittoa. Kylmä siinä tulee, hän itki. Itkivät nekin, jotka olivat tulleet lasten perässä. Seuraava sunnuntai oli hautajaispäivä.

Äiti oli opettanut lapsiaan rukoilemaan. Eeva puhuu jumalansanan kylvämisestä tarkoittaen sekä vanhempiaan että pyhäkoulutoimintaa lasten uskonnollisen kasvatuksen toteuttajina. Sunnuntaisin isommat lapset lähetettiin pyhäkouluun, pienemmät istutettiin tuvan pöydän ympärille. Siinä isä opetti. Lounasaikaan asti piti olla sisällä. Vasta pyhäkoulusta palattua lapset pääsivät ulos.

Kuudentoista vuoden ikäisenä Eeva kävi rippikoulun. Pekka Bister on ollut seurakunnanhoitajana Spankkovalla vuosina 1921-1935 sekä muuallakin Inkerissä (50-vuotismuisto Kirkon kohtalosta Inkerissä). Eevalle tuli useampi kilometri matkaa rippikoulutunneille, sillä ne pidettiin pappilassa, joka oli Seppälän kylässä. Spankkovan kirkko suljettiin vuonna 1935. Eevan ja Joosepin avioliittoon vihkiminen vielä toimitettiin kirkossa, samoin heidän ensimmäisen lapsensa kastaminen. Nuoremmat lapset vietiin kasteelle taloihin, mihin tiedettiin uskovien henkilöiden tulleen pitämään seuroja.

Eevan ja Joosepin häitä oli vietetty perinteisten tapojen mukaan, paitsi että alkoholia ei hääparille tarjottu. Hääpäivästä on Eevalle jäänyt kaunis muisto. Kahdentoista kilometrin pituisella kirkkomatkalla oli kaikkiaan kuusitoista hevosta. Vihkimistä seuranneena päivänä oli käytävä feodaalissa toisen kunnan puolella kirjoittautumassa. Omaan kotiin päästiin vuoden kuluttua. Sitä ennen oli tapahtunut erilaisia muutoksia: kollektiivitalouteen siirtyminen ja omaisuuden jako niin, että yksi lehmä sai jäädä taloon. Nuori aviomies joutui kolmen kuukauden ajaksi armeijaan. Vasta sen jälkeen voitiin rakentaa oma tupa.

Perheeseen syntyi neljä lasta. Kolhoosissa työskentely ja raskausaika kävi Eevan voimille. Varsinkin viimeisinä päivinä ennen synnytystä työnteko tuntui raskaalta. Iltaan asti oli oltava työssä, kun seuraavana aamuna esikoinen syntyi. Suunnilleen kolmen vuoden kuluttua toistui sama tilanne. Eeva oli hyvän työntekijän maineessa. Toinen lapsi syntyi kesken työpäivän. Äitiyslomaa annettiin 28 päivää. Anoppi oli auttamassa, mutta usein lapset oli jätettävä ilman hoitajaa kotiin. Mitään päiväkotia ei ollut. Eeva kävi peltotöissä, mistä pääsi väliin kotiin lapsia katsomaan. Vuosien kuluttua vanhin tytär osasi jo huoltaa pienintä veljeään, vaikka joskus oli käytävä huutamassa äitiä avuksi. Toisinaan kaikki lapset olivat isän mukana metsätöissä. Mutta ei elämä sentään pelkkää työntekoa ollut. Eevan ja Joosepin perheessä luettiin Raamattua ja

muita kirjoja. Pyhäkoulunopettaja kävi kotona lapsia opettamassa. Suomenkielen he oppivat siinä ohessa.

Sota alkoi ja saksalaisten piiritys läheni päivä päivältä. Kylässä kiersi mies opastamassa kansaa suojautumaan. Eeva sai tehtäväkseen kaataa kolme tai neljä puuta ja sijoittaa ne niin, että talo olisi tankeilta suojattu. Kilometrin päähän oli mentävä ja jätettävä lapset yksin kotiin. Kolme puuta Eeva oli ehtinyt kaataa, kun saksalaiset tulivat. Miehittäjien ohella lavantauti oli kiusana. Vanhin tytär sairastui, mutta selvisi.

Koti oli luovutettava miehittäjien käyttöön. Perhe majoitettiin valtion tiloihin. Kolme vuotta kului saksalaisten komennossa, kun väkeä alettiin siirtää leirille Paldiskiin ja sieltä Suomeen. Kun Eevan perhe oli häädetty kotoa, yksi yö oli pitänyt viettää metsässä. Nuorin lapsista kylmettyi pahasti ja kuoli. Pappi oli paikalla ja siunasi lapsen metsäiseen hautaan. Myöhemmin lapsen hautaa oli enää mahdotonta löytää. Paldiskin leiriaikaa kesti kolme viikkoa. Sinä aikana vatsatauti teki siellä tuhoaan. Yli tuhannesta siirtopakolaisesta noin kaksisataa jäi henkiin ja siirrettiin Suomeen. Eevan sanoin Suomi pelasti heidät.

Suomessa perhe sijoitettiin Laitilan kuntaan maalaistaloon. Oma kamari annettiin asuttavaksi ja yhdessä talonväen kanssa aterioitiin samassa pöydässä. Vuosi kului sopuisasti ja viihtyisästi. Kun tuli aika palata takaisin Neuvostoliittoon, isäntä antoi lehmän ja lampaan matkalle mukaan. Myöhemmin Eeva harmitteli Suomesta lähtöään. Jonkin verran hänellä oli huoli sisaristaan ja veljistään. Kaikki kuitenkin selvisivät sodasta kotiin.

Paluumatka kauas Sisä-Venäjälle oli pitkä ja rasittava. Ihmiset olivat toisessa, karja toisessa vaunussa. Viisi minuuttia oli kerrallaan pysähdysaikaa, että sai käydä juottamassa lehmän. Kylmä oli, mutta maitoa kuitenkin tuli. Perille päästyä elämä oli oikein kauhistuttavaa. Jooseppi teki, mitä käskettiin tekemään. Ainoa keino ansaita ruokarahaa, oli kutoa ja ommella paitoja. Yötä päivää istuttiin ja neulottiin, pari tuntia jäi nukkumisaikaa. Toisia autettiin, jos uni oli

yllättänyt, eikä työt tulleet ajoissa valmiiksi. Toimeentulo riippui siitä, mitä saatiin myydyksi.

Kaksi vuotta kului Lubinski rajonissa. Kirkkoa olisi kaivattu, mutta vain venäläinen kirkko siellä oli. Jumalasta ei puhuttu mitään. Lapsilla oli heikot koulunkäyntimahdollisuudet. Yksitoistavuotias aloitti ensimmäisen luokan. Kymmenen vuotta hän kuitenkin kävi koulua ja valmistui aikanaan insinööriksi.

Kahden pakkosiirtolaisuudessa vietetyn vuoden jälkeen Eevan perhe yritti paluuta kotiseudulle. Ensin oli vaikeuksia päästä lähtemään. Lehmä piti myydä. Kun vihdoin oli päästy perille, edessä oli tyly vastaanotto: 24 tuntia annettiin aikaa poistua alueelta. Oli lähdettävä Eestiin uuden kodin saamisen toivossa. Olisivat antaneet heidän jäädä Suomeen, Eeva pohdiskeli. Mutta toisaalta mielissä kangasteli toivo päästä omaan kotiin. Siitä Eeva on ollut kiitollinen, että vaikeissakin oloissa oli saanut kokea yhteyttä toisiin inkerinsuomalaisiin.

Eestissä kului aikaa kuusitoista vuotta, kunnes lähdettiin uudelleen yrittämään paluuta kotikylään. Eestissä oli tosin ollut tyydyttävät olot. Työtä tehtiin maatiloilla. Sisar ja kaksi veljeä oli sijoittunut entiselle kotiseudulle. Kun sukulaiset auttoivat paluutoimissa, toinen yritys onnistui. Entistä kotitaloa ei enää ollut, mutta vanha talo saatiin asunnoksi, vaikka kylmä se oli talvella.

Paluun aikoihin 1960-luvun alussa Inkerin alueella oli jo ollut vireillä hengellistä toimintaa. Vasta vuonna 1976 saatiin erilaisten vaiheiden jälkeen virallinen lupa seurakuntatyölle. Pian sen jälkeen aloitettiin seurakunnan käyttöön luovutetun Pushkinin kirkon kunnostaminen. Jo aikaisemmin Spankkovan kirkon saaminen korjausten kohteeksi oli ollut tavoitteena. Joulukuussa 1977 Pushkinin uudistettu kirkko vihittiin käyttöön, mutta kokoontumiset siellä oli aloitettu jo saman vuoden keväällä (Kuortti-Arkkila, 108-111).

Omat lapsenlapsensa Eeva vei kasteelle Pushkinin kirkkoon. Vanhempi lapsista oli kahdeksan vuoden ikäinen, nuorempi kuusivuotias. Molemmat ymmärtävät suomenkieltä, vaikka heillä on venäläinen isä. Eevan omat lapset puhuvat

suomea. Tytär olisi halukas käymään ehtoollisella kirkossa, mutta ongelmana on rippikoulu. Äidin kanssa on neuvoteltu, miten rippikoulun voisi suorittaa. Eeva pystyy ohjaamaan tytärtään vaadittavan tiedollisen osaamisen suhteen.

Vaikka huolet eivät ole hellittäneet ja monenlaista puutetta on ollut, elämä Jooseppi-puolison kanssa on sujunut rauhallisesti. Molemmilla on pieni eläke. Kotitalo saatiin lunastettua takaisin pientä maksua vastaan, mutta korjauksia vaatineessa kunnossa. Eeva toivoo, että lapset tulevat siitä huolehtimaan.

Kupanitsan kirkko on helluntaina 1991 uudistetussa asussaan valmis palvelemaan inkerinsuomalaisia hengellisen elämän keskuksena. Eeva on tullut vihkiäisten aattona juhlakansan joukkoon ja sanoo hyvin viihtyvänsä. Hän muistaa sen ajan, jolloin kirkko palveli jumalanpalveluspaikkana. Sota-aika ja sitä edeltäneet vuodet oli jättänyt pahaa jälkeä. Nyt Eeva tuntee syvää kiitollisuutta suomalaisten avusta. Henkilökohtaisestikin hänellä on kiitoksen aihe, oman virsikirjan saaminen.

Yhteisille kirkkomatkoille hän on halunnut tulla muiden paikkakuntalaisten kanssa. Joosepin on pitänyt jäädä kotiin liikuntavaikeuksien vuoksi. Eeva kaipaa paitsi kuuntelemaan jumalansanaa, myös Suomen ihmisii katselemaan. Kotonakin Jumala on, mutta kirkossa voi kokea iloa. Jumalan sanasta saa uutta voimaa. Välillä fyysinen kunto on ollut heikko ja on pitänyt käydä lääkärissä. Mutta huomennakin hän tulee kirkkoon, jos Jumala suo. Joskus puuttuu autokyytiin tarvittava matkaraha. Nyt kirkkomatka on kuitenkin lyhentynyt. Pushkinin kirkkoon oli pitempi matka. Asemalle, josta lähtee bussi kirkolle, on parin kilometrin kävelymatka kotoa. Kerran paluumatkalla nuori inkeriläistyttö oli saattanut Eevan kotiovelle asti. Siitä hän oli erityisen kiitollinen ja toivottaa tälle tytölle Jumalan siunausta.

Reino (RPe). Lempaalan sijainti Suomen rajan tuntumassa tiesi sen väestölle vuoden 1936 kesällä kotiseudun menettämistä kahta kylää lukuunottamatta.

Vähitellen Lempaalan kylät ja kolhoosit siirrettiin kauaksi Sisä-Venäjälle. Sitä edeltäneet, vuosikymmenen alusta toimeenpannut kollektiivitalouteen siirtymiset oli koettu myös Lempaalassa. Reinon (s.1920) muistiin on jäänyt huhtikuun 10. päivä 1928. Luuppolan kylässä (Valkeasaari), Lempaalasta noin 30 kilometriä Leningradiin päin, asui Eliaksen Martti, joka oli tullut hakemaan Reinoa töihin lehmiä paimentamaan. Siitä alkoi 8-vuotiaan pojan työelämä. Paimenen työ kesti aina siihen asti, kun lehmät vietiin talvehtimaan navettaan. Se merkitsi Reinolle paluuta kotiin ja ensimmäisen kouluvuoden alkua. Kotona oli perheen nuorimmainen, 2-vuotias Yrjö-veli. Reinon tehtävinä vuorotteli lehmien paimentaminen, koulunkäynti ja pikkuveljen hoitaminen.

Koti oli isänisältä jäänyt vauras maalaistalo. Jos Reinon isä olisi elänyt, he olisivat olleet, kuten setänsä, paikkakunnan ensimmäiset kulakit. Isä oli kuollut vuonna 1925. Talo jäi äidin hoitoon apunaan vanhin 17-vuotias poika. Perheen kuudes lapsi syntyi isän kuoleman jälkeen. Monin tavoin elämä oli silloin tiukkaa. Kaikki vastustivat kolhoosien perustamista. Korotettujen verojen vastikkeiksi, eli jos ei pystynyt maksamaan veroja, otettiin mitä talosta irti sai. Perunat piti piilottaa syvälle heinien alle. Vuosi 1931 oli monelle oikein koettelemusten vuosi. Reinon setä oli joutunut luovuttamaan lehmät yhtä lukuunottamatta, ja hevoset. Setä itse oli viety pakkotyöhön. Puoli tuntia oli annettu aikaa pukea perhe ja kerätä sallittu määrä ruokaa ja vaatteita matkalle. Ensin oli 12 kilometriä matkaa asemalle, sieltä tavaravaunuihin ja lähtö kohti Kuolan niemimaata.

Helppoa ei ollut niilläkään, jotka saivat vielä jäädä kotiin. Joka päivälle riitti puutetta ja pelkoa, milloin tulee lähtö. Pakkosiirrot jatkuivat, vaikka kolhooseja perustettiin. Reinon äiti, siskot ja vanhimmat veljet liittyivät kolhoosiin. Vuonna 1935 Reinokin kävi jo kolhoosin töissä. Heinäkuussa 1936 tuli pakkosiirto Keski-Venäjälle. Vaikeuksia oli paljon, erityisesti ravinnosta oli kova puute. Raskaat metsänhakkuunormit oli Reinollakin, vaikka hän oli vasta 16-vuotias. Siitäkin talvesta selvittiin. Sielläkin koettiin, että Jumala oli mukana.

Seuraavana kesänä Reino palkattiin paimentamaan kylän lehmiä. Talven tultua hän oli siskonsa mukana töissä rautateillä. Sitäkään työtä ei pitkäksi aikaa riittänyt. Suomalaisille sallittiin työnteko vain kolhooseissa. Vanhin pojista, Simo, oli päässyt töihin kalkkitehtaalle, joka sijaitsi kuuden kilometrin päässä, ja Reinokin oli mennyt hänen mukanaan. Loppu tuli työhön, kun paikalle ilmaantuivat Keppeon (GPU) miehet. Simo vangittiin ja samassa menossa isän viisi veljeä ja moni muu suomalainen. Reino ja hänen Mikko-veljensä olivat alle 18-vuotiaita; heitä ei vangittu. Kaksi vuotta kului, ennen kuin saatiin tietää, että Simolle oli annettu kuolemantuomio. Vasta aikojen päästä kaikki tuomitut todettiin syyttömiksi. Vapaaksi jääneet Reinon perheenjäsenet päättivät lähteä etsimään turvallisempia elinolosuhteita.

Reino yhdessä Liisa-siskonsa ja Mikko-veljensä kanssa ostivat liput Leningradiin. Vain Liisa osasi vähän venäjää. Moskovan asemalle päästyä tuli ongelma, miten tästä eteenpäin. Taas oli Jumalan johdatusta, että ilmaantui ihmisiä, jotka neuvoivat menemään Baltian asemalle. Koko ajan matkan varrella löytyi suomalaisia opastamaan eteenpäin, ensin Hatsinaan ja sieltä kolhoosin torille, missä oli lähikylien suomalaisia. Yhdestä kolhoosin autosta löytyi virolainen suomea puhuva mies, jolle pakolaiset esittelivät itsensä ja muun perheen. Tämä kolhoosin puheenjohtaja suostui ottamaan heidät töihin.

Reino näkee näissä elämäntilanteissa Jumalan johdatuksen. Hänen leskeksi jäänyt äitinsä oli uskovainen ja luotti kaikissa tilanteissa Jumalan apuun. Kotona Lempaalassa Reino oli tottunut käymään kirkossa niin kauan, kun kirkot olivat auki. Omasta halusta niihin mentiin. Viimeiset luterilaiset papit Toksovassa olivat Juhana Varonen ja S.J. Laurikkala. Lempaalan kirkko oli suljettu jo vuonna 1935. Seuraavana vuonna Reino olisi halunnut mennä rippikouluun, mutta pastori Varonen oli estellyt, koska Reinolla ei ollut ikää vielä riittävästi ja Toksovan kirkko oli 30 kilometrin päässä kotoa. Suurin este lienee ollut ajan levottomat olot. Kotiin oli jo tullut lähtömääräys, jota kaikki itkien valittelivat. Siirtovalmistelut kestivät kuitenkin niin kauan, että ne, jotka oli otettu rippikouluun, ehtivät

päättää sen ja käydä ehtoollisella. Reino oli kuunteluoppilaana rippikirkossa. Aikanaan hän kävi Suomessa rippikoulun palvellessaan heimopataljoonassa.

Kun Reino oli täyttänyt 20 vuotta, hän joutui vakituiseen sotaväkeen. Talvisotaan inkerinsuomalaisia otettiin Kuusisen armeijaan. Talvella 1940 Reino joutui Petroskoihin, mistä koko divisioona sijoitettiin Korpiselän kirkonkylään aivan Suomen rajalle. Kun jatkosota alkoi, hän oli ensimmäisten joukossa suomalaisia vastassa. Hän olisi heti jättäytynyt sotavangiksi, ellei sotilaita olisi varoitettu suomalaisten sotavankeja kohtaan harjoittamasta julmuudesta. Myöhemmin hän totesi tällaisten puheiden perättömyyden.

Vetäytymisvaiheessa Reino haavoittui Jänisjoella. Hän oli ollut ylittämässä jokea uimalla, kun vedestä noustua kuula oli mennyt keuhkoista läpi, puolitoista milliä sydämestä, oli myöhemmin todettu. Reino oli tehnyt sotakaverinsa kanssa sopimuksen, että jos toinen haavoittuu vakavasti, toinen ampuu hänet, ettei haavoittuneena kumpikaan jää vangiksi eikä kitumaan. Kun Reino oli tullut tajuihinsa ja kaveri, Eino nimeltään, näki mitä oli tapahtunut, Reino pyysi häntä tekemään sopimuksen mukaan. Kuin tuulen nostamana Eino oli lähtenyt juoksemaan, eivätkä kaverukset ole sen jälkeen tavanneet.

Siinä rantapenkalla maatessaan Reino kuuli suomalaisten sotilaiden lähestyvän. ”On nuor poika kaatunut.” ”Mennään katsomaan, ehkä sil on jotain taskus”, toinen sanoi. ”Mitä ryssäl on taskus, jos mustii leivänkorppuja”, toinen totesi. Reino kuunteli ihmeissään keskustelua, mutta taisi siinä olla taas Jumalan johdatusta. Miehet päättivät tulla tarkistamaan, jos vaikka ammuksia häneltä löytyisi. Olihan niitä. Kahden puolen oli remmillä patruunalaukut, ammuksia ja kaasunaamari. Kun miehet olivat päässeet lähemmäksi, toinen huomasi hänen olevan hengissä. Oot sä elävä vai kuollut, toinen kysyi ja kosketti Reinon olkapäätä. Ziuv (elävä), Reino vastasi. Ei tarvitse pelätä, miehet sanoivat, mitään pahaa täällä ei tehdä. Kivi putosi Reinon sydämeltä. Miehet tarkastivat hänen haavansa, sitoivat ja antoivat juotavaa. Vaikka oli heinäkuu, yö oli kylmä. Toinen

miehistä otti manttelin päältään. Reino nostettiin sen päälle ja kannettiin lääkintäasemalle metsän keskellä. Vähän suomalaiset sotilaat ihmettelivät hänen hyvää suomen kielen taitoaan. Hänellä oli ollut kotoa tulleita kirjeitä taskussaan.

Muutama vuorokausi kului. Toinen, jalkaan haavoittunut oli kannettu metsästä paarien päällä. Kolmantena päivänä Reino tunsi itsensä huonovointiseksi. Ajoittain meni muisti ja tajunta heittelehti. Kenttäpastori oli käynyt hänen luonaan. Hyvän opetuksen olet äidiltäsi saanut, hän oli todennut. Lääkäri oli edellisenä iltana arvioinut hänen selviämisen mahdollisuutensa heikoiksi. Seuraavana päivänä Reinon tilassa oli tapahtunut selvä paraneminen.

Lääkintäasemalla oli paljon omia haavoittuneita sotilaita. Reino ja toinen, jalkaan haavoittunut, kuljetettiin hevosella muutaman kilometrin päähän ja jätettiin paareille tien viereen. Edemmäksi heitä ei saanut viedä. Sanottiin vaan, että puhdistusjälkijoukot tulevat ja korjaavat. Miehille jätettiin juotavaa, mutta se ei pitkälle riittänyt kesäkuumalla. Seuraava vuorokausi oli juotava omaa vettä. Sitä laskettiin kenttäpakin kanteen ja juotiin siitä. Myöhemmin sairaalassa lääkäri oli todennut, että se oli ollut lääkettä haavoille. Mutta sekin loppui. Reino kiinnitti kenttäpakin käsivarteensa, pyörähti paareilta ja lähti konttaamaan tien yli. Näytti siltä, kuin kauempana alhaalla olisi suopaikka. Mutta valkoinen sammal oli rutikuivaa. Oliko hänen nyt kuoltava, kun ei enää jaksanut kontata. Toivoaan hän ei kadottanut. Kyllä Herra johtaa jonnekin, on vain yritettävä. Edessäpäin näkyi soinen mutakuoppa. Ensijanoonsa Reino sai mutaista vettä ja otti sitä mukaansa. Vähän matkaa jaksoi taas kontata, kunnes hän huomasi joutuneensa isolle tielle. Aurinko oli laskemassa. Hän kävi maantien ojaan nukkumaan käppyrässä kuin koira. Ainoastaan alushousut oli jalassa ja haavat siteissä. Taivaan enkelit olivat varjelemassa itikoilta. Reino nukkui rauhassa aamuun asti. Kun aurinko nousi, hän lähti taas konttaamaan tietä pitkin. Ei ollut selvää, kumpaan suuntaan pitäisi mennä ja mihin kaveri jäi. Tärkeintä oli löytää ihmisiä.

Tykin ammuntaa kuului enää vähän; rintama oli siirtynyt kauemmaksi. Yö kului taas maantien ojassa. Nälkä alkoi tuntua. Reino löysi suomalaisia pahvilaatikoita, sotilaiden leipälaatikoita, joissa oli leivänmuruja. Sen hän ymmärsi, että vain vähän voi syödä kerrallaan. Sitten jaksoi taas jatkaa matkaa konttaamalla. Missä vaiheessa Reino yritti nousta jaloilleen, montako päivää oli kulunut kontaten, sitä hän ei tarkalleen muista. Vähitellen piti yrittää ottaa askeleita ja lähteä kävellen eteenpäin. Muutama askel kerrallaan ja sitten levähtämään istualleen. Rintaman jäljiltä maastoon oli jäänyt kenkiä, saappaita ja sukkia. Ensin löytyi sopivat saappaat, mutta työlästä oli saada vedettyä niitä jalkoihin. Villapusero ja suomalaisen sotilaan mantteli tuntuivat kevyiltä, mantteli vain harteille ja napeilla kiinni.

Tiellä hän tapasi jalkaan haavoittuneen, paareille jääneen kaverin. Tämä oli lähtenyt konttaamaan tietä pitkin. Lähistöllä oli ollut pieni joki. Reino pystyi jo kävelemään. Jos eteen tuli tienhaara, sovittiin, että hän jättää selvät jalanjäljet, että perässä tuleva tietää suunnan. Hyvä löytö tuli eteen, suomalaisten kenttäkeittiö. Pakillinen voita, sokeria, jauhoa, josta veteen sekoitettuna saisi hernekeittoa. Vähän matkan päässä oli mökki, sauna ja vesilähde. Reino katsoi parhaaksi jäädä siihen lepäämään. Enää puuttui tulitikkuja, jotta voisi keittää vettä, teetä ja jotain syötävää. Vähän käveltyään hän löysi venäläisen kenttätykistön. Heinikkoa haravoimalla löytyi kolme tikkua. Reino ilahtui, nyt saisi tulen. Nuotiolla valmistui hernepuuroa ja teetä. Aurinko lämmitti sopivasti haavoja. Siihen hän jäi odottamaan kaveriaan. Aurinko alkoi jo laskea, kun kuului kovaa yskimistä. Reino valmisti kaverilleenkin aterian. Yön ajaksi he jäivät siihen saunaan. Tykinammuntaa ei enää kuulunut, vain lentokoneiden ääniä. Vielä vuorokauden ajan päätettiin viipyä, koska kaveri oli uupunut eikä jaksanut vielä jatkaa kulkua. Sovittiin, että Reino lähtee yksin ja pyytää apua toisen haavoittuneen noutamiseksi.

Vastaan tuli riihi, pelto ja autoja kulkemassa edestakaisin. Sotilaita vietiin ja tuotiin haavoittuneita. Reino pysähtyi tienristeykseen, jossa luki Suistamo ja

Värtsilä. Hän lähti Suistamon suuntaan, mihin autot menivät. Suomalaisia oli korjaamassa puron siltaa. Reinon huomattuaan miehet jo tarttuivat aseisiinsa, mutta hän sanoi suomeksi Hyvää päivää. Kerrottuaan olevansa sotavanki, vastaanotto vain parani. Reino sai hevoskyydin keskuspaikkaan, noin 30 kilometriä Värtsilästä. Kuulustelu oli siinä määrin rasittavaa, että lääkintämies ohjasi hänet nurmikolle levähtämään. Ensimmäinen ateria Suomen sotilaiden kanssa oli peruna ja lotina eli armeijan kastike.

Siinä Reinon mieleen palasi kaveri, joka oli jäänyt odottamaan noutamista. Kaksi sotilasta lähti Reinon neuvomaan suuntaan, mutta palasivat löytämättä ketään. Reino lähti yhdessä lääkintämiehen kanssa uudestaan etsimään, kunnes kaveri löytyi. Molemmat toimitettiin autolla Värtsilän asemalle ja kenttäsairaalaan. Reinon sotakokemukset Suomen puolella jatkuivat. Tuli siirto Sisä-Suomeen, toiseen kenttäsairaalaan. Hänen puhetavastaan pääteltiin, että mies oli viipurilaisia. Paavo-kaverin murre oli oudompaa. Kun Paavo kertoi olevansa Hatsinasta, muutamat kiukustuivat, että hän täällä nyt loikoilee rinnakkain suomalaisten kanssa. Toiset taas nauroivat: sota on sotaa, ei siihen kukaan ole vapaaehtoisesti lähtenyt.

Koko ajan tuli lisää haavoittuneita, siviilejä ja sotavankeja. Reino siirrettiin monien muiden kanssa junaan, joka vei Kokkolan kaupunkiin. Asemalla oli linja-autot odottamassa, sauna, lotat ja lääkärit. Monien haavoista kiskottiin matoja ja puhdistettiin aineella, joka kiehui haavassa. Sairaala oli Kokkolan kansakoulussa. Reino koki siellä erikoisen tapaamisen. Vanhin sairaalan lääkäreistä oli lähtöisin Lempaalasta, hänen kotiseudultaan. Vuonna 1925 lääkäri oli tullut perheineen Suomeen. Kansallisuudeltaan hän oli venäläinen, mutta puhui hyvin myös suomea. Sairaanhoitajat sanoivat kummastellen, että siinä on kaksi kaverusta, kun lääkäri puhui venäjää ja Reino suomea. Muuta nimeä Reinosta ei käytetty kuin ”Lempaalan poika”. Hän toipui hyvään kuntoon.

Kun sairaalassa olo ei enää ollut tarpeen, hän pyrki vapaampiin oloihin. Kahden muun inkeriläisen kanssa hänet tultiin hakemaan maataloustöihin. Mihinkään raskaaseen työhön ei laitettu. Se kesä meni hyvän ruotsinkielisen isännän tilalla. Suomen viranomaisilta tuli käsky koota kaikki suomenheimoiset Aholahden vankileiriin. Talvi kului leirillä, josta arkipäivisin mentiin töihin Pääskylahden vaneritehtaalle. Leirillä käytiin rippikoulu ja saatiin muuta yleisopetusta. Leirillä oli toinenkin Lempaalan poika, jonka kanssa hän oli ollut puna-armeijassa. Keväällä 1942 he lähtivät yhdessä maataloustöihin Punkaharjun pitäjään. Syksyllä kaikki taas koottiin vankileirille. Suomen armeijaan oli perustettu Heimopataljoona 3, johon sai vapaaehtoisesti liittyä. Talvi kului koulutuksessa ja keväällä tuli lähtö rintamalle. Sitä vaan kukaan ei ymmärtänyt, että pataljoonan sotilailla ei ollut Suomen kansalaisuutta. Myöhemmin tästä tuli vaikea ongelma. Heimopataljoona vietiin aivan rintaman etulinjaan. Reino joutui erikoisella tavalla palaamaan Lempaalaan, syntymäkyläänsä. Mannerheim oli kieltänyt etenemisen enää pidemmälle. Kun tuli välirauha, vetäydyttiin ilman taisteluja uudelle rajalle.

Reino sairastui malariakuumeeseen ja joutui sairaalaan. Heimopataljoona oli tarkoitus viedä Rovaniemelle ajamaan saksalaisia pois. Jälkeenpäin Reino sai tietää pataljoonan viedyn Raaheen, koska Venäjä oli ruvennut vaatimaan kansalaistensa luovuttamista takaisin. Toipumislomalle päästyään hän lähti tapaamaan omaisiaan. Yksikköönsä palattuaan Reino kuuli, että heimopataljoona oli lähetetty Venäjälle. Yksi hänen veljistään, joka oli opiskelemassa Kauniaisten työväenopistossa, sai järjestettyä hänelle paikan talonmieheksi Helsingin Lastenlinnaan. Mutta Reinoa oli ruvettu etsimään. Professori Ylppö oli ohjannut hänet poliisilaitokselle henkilöllisyystodistuksen hankkimista varten. Seurauksena oli tyly kohtelu, pidätys, Katajanokan vankila, kuljetus Lappeenrantaan, käsiraudoissa asemalle ja luovutus Neuvostoliiton viranomaisille.

Käsiraudat olivat tulleet karkaamisyrityksestä. Lappeenrannan vankilassa oli ollut useampia suomalaisia odottamassa siirtoa. Reino oli löytänyt vanhasta sellistä laatikon, jossa säilytettiin puita. Sinne hän ahtautui piiloon. Mihin se Pesonen katosi, etsijät kummastelivat. Koko yön hänen onnistui piilotella, mutta aamulla joku sotilas oli avannut laatikon kannen. Neuvo miten pääsen karkuun, Reino pyysi, mutta turhaan. Vääpeli miltei itkien kysyi, miksi hän ei yöllä paennut, kun kasarmilta kaikki olivat elokuvissa. Reino ajatteli, että näin piti hänen kohdallaan käydä. Luovutustilanteessa vankilan päällikkö hyvästeli Reinon kyyneleet silmissä: Pesonen, älä toivojais kadota, minne jouvut. Se oli tosi lohdutus. Joskus jo oli tullut mieleen halu lopettaa itse elämänsä, että ruumis olisi jäänyt Suomen maahan. Silloin äiti oli tullut näkynä hänen eteensä ja sanonut: Tämän elämän sää lopetat, mutta mikä on tulevaisuus. Sen koommin ei itsemurha-ajatukset Reinoa vaivannut, vaikka hänen oli käytävä Siperiat, Uralit, Pohjoset ja Kaukoidät. Sellaisessakaan tilassa, missä hänen painonsa oli pudonnut 32 kiloon, hän ei ollut toivoaan kadottanut. Viipurissa hänet oli tuomittu kymmeneksi vuodeksi työvankileirille. Matka kulki Leningradin kautta Komi ASSR:ään, Vorkutaan ja Jäämeren rannalle pakkaseen ja myrskyihin.

Reino oli rakentamassa rautateitä vuoteen 1947 asti, kunnes tuli siirto Kaukoitään Tyynenmeren rannalle rakennustöihin. Vapauttaminen tuli vuonna 1952 vähän ennen, kun kymmenen vuotta olisi täyttynyt. Reino oli ylittänyt päivittäisiä työnormeja. Vapautuspäivänä hänelle oli näytetty, mihin sai ja mihin ei saanut asettua. Reino valitsi Siperian Omskin alueen. Mutta perillä hänellä ei ollut mitään käsitystä, miten selviäisi eteenpäin. Miliisiasemalta hän kävi kysymässä, mistä tapaisi toisen, häntä ennen vapautuneen heimopataljoonan pojan, jonka tiesi asettuneen niille seuduille.

Elämä vakiintui ja ajan myötä saattoi jo ajatella perheen perustamista. Vuonna 1953 Reino solmi avioliiton. Perheen pysyväksi asuinpaikaksi tuli Kupanitsan Kikkeri. Hän hankki toimeentulonsa kirvesmiehen töillä. Perheeseen syntyi neljä lasta. Äidin toivomus poikansa aviopuolisoksi oli ollut inkeriläinen ja uskovainen.

Reino on pitänyt arvokkaana perintönä äitinsä vahvaa luterilaista uskoa. Reinon puoliso kuului Vapaakirkkoon, johon myös hänet itsensä myöhemmin kastettiin.

Elämänsä vaikeita aikoja tarkastellessaan Reino on sitä mieltä, että Jumala on ollut kaiken takana. Hän on kuljettanut ja osoittanut olevansa kaikkivoipa ja ihmeellinen. Siitä syntyy kiitollisuus. Nykyisin (1991) Reinon voi tavata sekä uudistetun Kupanitsan kirkon tilaisuuksissa, että Hatsinassa toimivassa Vapaakirkossa. Hän muistaa Lempaalan papin Aatami Kuortin, jonka on vuosikymmenien jälkeen tavannut Kupanitsassa. Suomessa Reino on vieraillut useampia kertoja.

Aino (AKu). Aino (s.1913) varttui Puutostin kylässä Skuoritsassa. Isä oli plotjakka (kirvesmies). Perhe eli isän rakentamassa talossa. Ainon lisäksi perheessä oli kolme poikaa. Vähän maata oli ja neljä lehmää, mutta kaikki otettiin yhteiseen käyttöön, kun kolhoosi perustettiin. Kotiin ei paljon muuta jäänyt kuin kukkaset ikkunalle. Monet itkivät ja harmittelivat. Äiti lähti Leningradiin siivoojan töihin ja isä portinvartijaksi.

Kodissa oli kurinalainen kasvatusilmapiiri, ei ankara mutta tietyistä periaatteista kiinnipitävä. Tottelemattomuudesta vähä nykästii. Pahasta välttyi, kun muisti, mitä oli kielletty tekemästä. Äiti oli lähin kasvattaja. Rippikoulua Aino kävi kolme viikkoa. Pastori Antti Jaatinen oli rippipappi, kanttori avusti laulun opetuksessa. Kirkkovuoden suuria juhlapyhiä vietettiin asiaankuuluvasti, mutta tavallisina pyhinäkin käytiin kirkossa.

Isä rakensi talon myös Aino-tyttärelleen tämän avioiduttua. Ainon ensimmäinen puoliso oli venäläinen, mutta suomea hän osasi puhua. Yhteistä elämää kesti vajaat neljä vuotta, kun sota alkoi. Mies joutui rintamalle, eikä hän sieltä koskaan palannut. Yhteinen elämä oli ollut sopuisaa. Mies huolehti kodin askareista Ainon käydessä työssä, puiden pilkkomisesta aterian valmistukseen. Pöytä oli katettu Ainon palattua työstä.

Suuria surujakin saatiin. Ensimmäinen lapsi jäi ainoaksi. Pieni tyttö eli kaksi kuukautta ja kymmenen päivää. Lääkärikään ei tiennyt, mikä lasta vaivasi. Aino oli lapsensa luona sairaalassa kaksi viikkoa, mutta mitään ei voitu tehdä. Vanhemmat olivat epätoivoisia. Vaari joutui tekemään arkun tyttärentyttärelleen. Kolhoosin hevosella se vietiin neljän kilometrin matkan kirkolle. Sukulaiset tulivat hautajaisiin. Kaikki itkivät.

Toista lasta puolisot eivät ehtineet saada. Omassa uudessa mökissä olisi ollut hyvä asua, mutta sota vei miehen rintamalle. Ennen pitkää kotiseutu joutui saksalaisten miehittäjien haltuun. Paikallinen väestö sai kokea sotilaiden raakuuksia, etenkin naiset. Vähällä piti kerran, ettei Aino joutunut sotilaan raiskaamaksi. Hänen hätäinen huutonsa oli tuonut paikalle auttajan, toisen sotilaan. Naapuritalon 16-vuotias tyttö ei ollut selvinnyt hengissä vastaavanlaisesta tilanteesta. Miehittäjistä ei kenelläkään ollut mitään hyvää sanottavaa. Kirkkokin pysyi kiinni eikä pappeja ollut missään. Rukous oli harrasta kaikilla ja kaikkialla, että päästäisiin sodasta.

Vuoden 1942 kevätpuolella saksalaiset alkoivat värvätä rintaman alueelta työvoimaa Saksaan. Aino muistaa päivän, kun poliisi tuli ovelle ja esitti määräyksen, että Ainon olisi lähdettävä Saksaan töihin. Miten sinne voisi lähteä, kun ei osaa saksaa, Aino yritti puolustautua. Äiti alkoi itkeä. Sotamies näytti pyssyä: tästä tulee, jos et lähde. Tulkki tuli avuksi ja selitti, että huomenna on lähtö: vaatteita vain vähän mukaan. Sitä ennen Aino oli käynyt saattamassa miehensä juna-asemalle. Koskaan ei tullut mitään tietoa hänen kohtalostaan.

Ainon matka Saksaan oli junamatka. Välillä se katkesi pommitusten vuoksi, jolloin oli juostava metsään. Perillä odotti työpalvelus erilaisissa maataloustöissä. Ainon sekä fyysinen että psyykkinen kunto oli kovasti koetteilla. Kerran hän pyörtyi sekä itkemisen että pellolla kyyhöttämisen seurauksena. Hetken hän arveli, että tähän kaikki loppuu. Mutta isäntä tuli ja vei sairaalaan. Kun kolme viikkoa oli kulunut, isäntä uhkaili, että viijää sinne tulikammioo, jos

paranemista ei ala tapahtua. Aino oli tietoinen keskitysleirien olemassaolosta. Kun teki hyvin töitä, välttyi joutumasta tulikammariin. Oli Saksassa muitakin suomalaisia, mutta ei ketään tuttua. Vanhemmistaan hän ei saanut mitään tietoa. Isä ei ikänsä puolesta joutunut rintamalle, mutta kaikki kolme veljeä joutuivat. Sodan loppuvaiheessa Saksaan työpalvelukseen vietyjä inkerinsuomalaisia siirrettiin Suomeen. Laivassa heille selitettiin, etteivät he ole Suomessa siirtolaisia, vaan heille on maksettava työstään täyttä palkkaa.

Laivamatka Suomeen oli ollut vaikea, sillä Aino oli jo lähtiessä ollut heikossa kunnossa. Helsinkiin päästyä matkalaiset oli laitettu kuin sotamiehet riviin, mistä palvelusväkeä pestaamaan tulleet saattoivat valita. Ainolta kysyttiin ikää ja perhesuhteita. Vähän hän oli epäröinyt, osaisiko hoitaa vieraita lapsia, mutta suostui sitten lähtemään taloon, jossa isäntä oli jäänyt yksin kahden lapsensa kanssa. Vasta perillä Aino huomasi, mihin oli joutunut. Isäntä alkoi lähennellä. Muutaman päivän kuluttua Aino kietaisi vähäisen omaisuutensa kainaloonsa ja pinkaisi talosta maantielle. Sekavassa mielentilassa hän ei aluksi ymmärtänyt, mihin menisi. Vastaan tullut naishenkilö ohjasi hänet poliisikamarille.

Aino itki ja tärisi viluissaan. Hän yritti selittää pöydän takana istuvalle poliisimiehelle, kuka oli ja mitä oli tapahtunut. Ai niit inkeriläisii, juu, niitä tuotii. Vähitellen poliiseja alkoi tulla ovelle kurkistelemaan vuoron perään, kuka siellä oli. Kommee likka, joku totesi. Juu, aika sievä likka, lisäsi toinen. Aino vain itki. Lopulta pöydän ääressä istunut poliisi ymmärsi ottaa selvää, mitä Aino pystyisi tekemään ja mihin hän haluaisi mennä. Puhelin soi ja joku emäntä ilmoitti tarvitsevansa apulaista. Hän hyväksyi Ainon ja lupasi tulla pysäkille vastaan. Poliisi otti Ainoa kädestä ja vei autoon. Emäntä hämmästyi, kun autosta harppaa tielle nuori nainen, joka saman tien kellahtaa nurin tien poskeen. Emäntä huusi miestään avuksi. Molemmat ymmärsivät Ainon huonovointisuuden syyn.

Vähitellen Ainon vointi alkoi kohentua ja hän saattoi todeta päässeensä hyvään taloon. Työt alkoivat, kunhan ensin toipuminen kaikista voimille käyneistä kokemuksista oli riittävästi edennyt. Joka ilta nukkumaan käydessään hän pyysi Jumalalta, että pysyisi terveenä, missä tahansa joutuisi liikkumaan. Kotona Inkerissä hän oli tottunut käymään kirkossa melkein joka pyhä. Aino tunsi ikään kuin päässeensä taivaaseen, kun emäntä oli pyytänyt häntä mukaansa Tammelan kirkkoon. Emäntä ihasteli hänen laulutaitoaan. Mikä olisi estänytkään laulamasta, kun virsikirja oli Ainolle tuttu jo lapsuudesta ja täällä kaikki oli samanlaista kuin kotona Inkerissä.

Sodasta palannut Tauno Kuisma palkattiin Perttulan taloon rengiksi. Tauno oli Karjalasta kotoisin, eikä kotipaikoille ollut enää menemistä. Aino ei ollut oikein selvillä, mitä hän tekisi. Miehestään hän ei ollut saanut mitään tietoa. Olisiko edes kotimökki enää paikallaan. Kun isäntä kehui uutta renkiänsä ja alkoi suostutella Ainoa naimisiin tämän kanssa, tilanne vain mutkistui. Palatako Neuvostoliittoon vai ei?

Vanhempiaan Aino ei ollut tavannut. Sen hän tiesi, että he olivat lähteneet Suomesta ja joutuneet jonnekin Siperiaan. Yritettyään monen vuoden jälkeen päästä Inkeriin ja omaan taloonsa, siellä oli ollut uudet asukkaat. Vanhempien oli pitänyt lähteä Viroon. Sen Aino oli myöhemmin saanut tietää, että hänen miehensä kanssa asuttamaa taloa ei enää ollut olemassa. Virossa hän on myöhemmin muutaman kerran käynyt ja tavannut siellä kaksi veljeään.

Inkeriläisten paluu Suomesta takaisin Neuvostoliittoon ei tullut koskemaan Ainoa. Hän solmi uuden avioliiton Tauno Kuisman kanssa. Suomen oloihin hän oli vähitellen tottunut. Yhteiseksi kodiksi hankittiin oma mökki. Ainon aika kului mukavasti pienen puutarhan hoitamisessa mökin ympärillä. Lapsia heille ei syntynyt eikä niin ollen jouduttu pohtimaan kasvatuskysymyksiä. Inkeriläisyys on säilynyt mielessä niiden yhteyksien kautta, mitä Aino on ylläpitänyt kotiseudulleen Inkerissä. Joskus hänelle tulee haikea mieli lapsuuskotia,

vanhempiaan ja veljiään muistellessa. Silloin oli ihmisiä ympärillä. Työtä riitti kaikille ja vapaa-aikoina viihdyttiin yhdessä.

Kun vain ei sotaa tulisi enää koskaan. Sitä Aino on rukoillut, ettei ainakaan Suomeen tulisi. Ei ihminen kuolemalta välty. Kun aika tulee, täältä on lähdettävä, olipa rikas tai köyhä, ilkeä tai hyvä. Sota on mieletöntä ja käsittämätöntä. Niin monelta suunnalta Aino on sodan nähnyt. Aikanaan hän pelkäsi tulevansa hulluksi pelosta. Perttulan emäntä oli rauhoitellut, ettei itkeä kannata. Toiset ihmiset surevat enemmän, toiset vähemmän. Aino kuuluu edellisiin. Näkö uhkasi mennä paljosta itkemisestä.

Tammelan palvelukotiin Aino muutti miehensä kuoleman jälkeen 1989. Seinällä on kuva Skuoritsan kirkosta ja rippikoulun ryhmäkuva. Tuttuja virsiä hän laulelee yksin ollessaan. Viime aikoina terveys on horjahdellut. Raskas työpalvelu Saksassa jätti pysyvät jäljet hänen terveyteensä. Nyt ikääntyminen tuo omat vaivansa. Neljä lääkäriä oli sairaalassa viitannut hänen korkeaan ikäänsä. Miksi Jumala ei ota häntä jo pois täältä, Aino oli kysynyt lääkäriltä. Kyllä se ottaa, kunhan kerkiää, lääkäri oli vastannut.

Sukulaisiinsa Aino on pitänyt yhteyttä. Yksi veljenpojista on käynyt Leningradista häntä tervehtimässä. Tämän kanssa hän on neuvotellut, mitä vanhalle mökille pitäisi tehdä. Veljenpoika on venäläisen kanssa naimisissa eikä osaa suomea. Entistä isäntäväkeään Perttulan talossa Aino joskus muistelee. Aikaa on kulunut ja tilalla on tapahtunut sukupolvenvaihdos. Nyt on tyydyttävä siihen, että voimat heikkenevät. Raskastakin työtä hän on tehnyt ja monessa maassa. Vihdoin on oikeus levätä. Joillekin asioille voi jopa hymyillä.

Hilma (HHe). Vuonna 1936 Pohjois-Inkerin aluetta ryhdyttiin tyhjentämään suomalaisesta väestöstä eli siirtämään sitä kauas eri puolille Venäjää. Muutamia kyliä oli jäänyt paikoilleen, kun työ keskeytyi sodan alkaessa 1939. Lempaalassa

jäi tyhjentämättä Kuivasin ja Oinaalan kylät aina syksyyn 1941 asti, jolloin käynnistyi uusi väestön evakuointi sodan jaloista.

Oinaala on ollut Hilman (s.1913) kotikylä. Hyvään elämään siellä kuului oma talo ja omat maat. Ovia ei tarvinnut lukita, lähdettiinpä mihin tahansa. Talosta poistuttua oveen vain laitettiin pieni pönkkä, josta ulkopuolinen saattoi todeta, ettei ketään ollut kotona. Hilman isä Simo oli kylänvanhin. Perheeseen kuului kaikkiaan yhdeksän lasta. Vanhimmat neljä tyttöä, Amalia, Lyyti, Hilma ja Anni kokivat äidin menetyksen. Nuorin Anni oli vasta kaksivuotias, kun tyttöjen äiti kuoli. Nelivuotias Hilma ei ollut millään tahtonut ymmärtää sitä. Aittarakennuksessa oli kesäisin yöpymistä varten huone ja rakennuksen toinen puoli oli elonkorjuun aikana käytössä. Hilma oli huomannut, että tädit olivat menneet sinne tsajua juomaan. Mutta miksi äiti oli viety sinne nukkumaan, hän ihmetteli. Hilma oli mennyt herättelemään äitiä teelle toisten kanssa. Isoäiti huomasi, että ovi oli auki, ja haki hänet pois. Yksi tädeistä olisi ottanut pienimmän Anni-siskon omakseen, mutta isä ei suostunut. Kaikki neljä sisarusta jäivät kotiin isän ja isoäidin hoitoon.

Isoäiti on ollut määrätietoinen kasvattaja. Ruokapöydässä ei saanut istua kyynärpäät pöydällä. Aterialle asetuttua ruoka siunattiin kädet ristissä ja pöydästä noustessa kiitettiin Jumalaa. Aterialla istuttiin hiljaa jalat paikoillaan. Isoäidin ohjeet liittyivät myös kodin ulkopuoliseen elämään ja tapahtumiin. Kaikkea kuulemaansa ei pitänyt tuoda kotiin, erityisesti ei mitään toisia huonoon valoon saattavia asioita. Samoin jos kotona oli sattunut jotain ikävää, se pidettiin omana tietona. Vitsaa tuli, jos siihen antoi aihetta huonolla käytöksellä.

Äidin paikka perheessä tuli täytettyä, kun isä solmi uuden avioliiton. Tytöt saivat hyvän, vasta 20-vuotiaan äitipuolen. Tytöt saivat myös uusia tehtäviä, kun perheen lapsiluku alkoi kasvaa. Työtä riitti varttuneemmille pienempien hoitamisessa. Neljä poikaa ja yksi tyttö kasvoivat rakastavassa hoidossa, vaikka kolhoosin aikaan huonolla ravinnolla, puol nälällä. Koulunkäyntiin ei suuressa

perheessä liiemmin panostettu. Varsinkin isoäiti korosti usein, että tytöt käykööt koulua sen verran, mitä luku- ja kirjoitustaidon hankkiminen vaatii. Hilmalle kertyi neljä kouluvuotta. Opetus oli suomenkielistä, vasta viimeisenä vuonna opetettiin venäjänkielen aakkoset.

Lempaalan kirkko oli kauniilla paikalla järviseudulla. Talvisaikaan sinne kuljettiin jäätä pitkin. Siellä Hilma kävi pyhäkoulua, mutta ei enää rippikoulua, koska kirkko hävitettiin. Lempaalan pappi Aatami Kuortti muistetaan hyvin. Hänen vaaralliset pakomatkansa vaiheet Hilma osaa kertoa Kuortin kirjan lukemisen perusteella. Kuortti oli viimeinen pappi Lempaalassa. Rippikoulun Hilma kävi Toksovan kirkossa. Vaikka koulu oli vain viikon mittainen, rakkaat muistot sieltä on jäänyt. Kotona äiti oli ihmetellyt Hilman laulettua rippikoulussa oppimansa virren:

Kiitos sul kasteesta autuutta vastaan,
kiitos kun lapsekses myös otit mun.
Estä nyt lapsesi lankeamasta,
että se aina ja ain olis sun.

Ois omas täällä ja ois omas tuolla,
ylhäällä maass ikikirkkauden,
Lapsenas elää ja lapsenas kuolla,
suo tähän voimaa oi armollinen.

Oi rakas Jeesus, sun kuolemas tähden
päätä sä kasteessa alkamas työs,
että sun johdossas matkahan lähden,
päätän sun johdossas matkani myös.

Hilman ja perheen muiden tyttärien välit nuoren äitipuolen kanssa pysyivät sopuisina. Vaikka äidillä riitti työtä ja huolta perheestä, häneltä oli riittänyt myös

aikaa kuunnella, jos jokin asia mieltä painoi. Omien lasten lisäksi Heistosilla kasvoi aikuiseksi äiditön ja isätön Jussi-poika.

Kolhoositalouteen siirtyminen ja miespuolisen väestön vangitsemiset tekivät elämästä pelottavan vaikeaa. Kun Jussi oli suorittanut sotapalveluksen, hän toimi armeijasta päästyään eräänlaisena järjestysmiehenä. Hän välitti kotiin tietoa asioiden kulusta ja vaikutti siihen, että Simo-isä suuren perheen huoltajana sai jäädä kotiin. Suurista veroista oli selvittävä. Aluksi saatiin pitää vain yhtä lehmää. Perheessä tehtiin sellainen näennäisero, joka mahdollisti toisen lehmän pitämisen. Kun Hilma oli mennyt vaimoksi naapurin pojalle, saatiin kolmas lehmä. Lapset saivat edes maitoa. Maan laita oli yhtä heikosti. Sitä jäi kymmenesosa hehtaaria omaan käyttöön. Pienin mittayksikkö oli sotka eli 10x10 metriä. Sotka mitattiin kymmenen askeleen yksikkönä eteen ja sivulle.

Tyttäristä vanhin Amalia työskenteli lypsäjänä kolhoosissa, Lyyti kävi sekatöissä pellolla, Hilma pyöri karjan ympärillä nuoria lehmiä hoitamassa. Kun rajakyliä oli tyhjennetty, oli paljon taloja jäänyt tyhjilleen. Sinne komennettiin yksinäisiä, perheettömiä nuoria heinää ja viljaa korjaamaan. Hilma oli jo perheellinen, hänen ei tarvinnut lähteä, mutta vanhempi Lyyti-sisko ei ollut naimisissa.

Hilma oli avioitunut Oinaalassa naapurin pojan, Vanjan kanssa. Vanja joutui sotaan 1939. Hänen äitinsä kuoli sodan aikana ja Hilman piti hoitaa hautaus. Toinen suru kohtasi nuorta perhettä, kun runsaan vuoden ikäinen tyttö sairastui ja kuoli. Vanja oli saanut tietää, että Hilma oli tytön kanssa Leningradissa sairaalassa. Hän ehti sinne tuntia ennen tyttärensä kuolemaa. Suru oli syvää, mutta kaikista vaikeuksista oli vain päästävä läpi.

Vanja kuului ortodoksiseen kirkkoon, mutta ei osannut venäjää enempää kuin Hilmakaan. Kun luterilainen kirkko oli suljettu, molemmat kävivät Vennään kirkossa. Anni-siskolle oli sattunut pieni virhe, kun hän oli tehnyt ristinmerkin sormikkaat kädessä. Munkki oli huomauttanut, että sormikkaat pois.

Kuva 17. Naisia Lempaalan Oinaalan kylässä kirkkomatkalla, virsikirjat tiukasti käsissään.

Kuva 18. Lempaalan mies Simo Heistonen, joka sai palata kotimailleen Udmurtiasta monien vaiheiden jälkeen.

Kuva 19. Hilma Heistonen poikansa ja Viola-tyttärensä kanssa n.v. 1946 Volosovassa. Sodan jälkeen olot olivat parantuneet, "enää ei oltu ryysyissä".

Vanha Suomen raja oli ollut niin lähellä kotia, että sodan valmisteluja saatettiin seurata. Hilma oli juuri tullut lypsyltä, kun kuului uhkaavia ääniä. Hän pelästyi ja kaatui maitoineen päivineen. Tuvassa Vanjan äiti valitteli sodan alkamista. Molemmat kauhistelivat, jos sota vaikka kestää monta vuotta. Mihin olisi lähdettävä? Hilman isä asui melko lähellä. Hilma päätti lähteä kysymään, mitä pitäisi tehdä. Isä oli sitä mieltä, että kannattaa vähän aikaa odotella ja tarkkailla, mihin päin sota liikkuu. Näytti siltä, että rintama eteni Suomen puolelle. Jos se lähtisi tulemaan taaksepäin, talon kupeessa on kuoppia, mihin voi suojautua. Vähitellen kiire meni ohi. Tästä sodasta Vanja pääsi kotiin, mutta ei heti rauhan tultua, koska uusia rajoja oli pitänyt jäädä tekemään.

Nuoren perheen elämä saattoi taas jatkua. Hengellinen toiminta näytti kirkon purkamisen ja sodan jälkeen hävinneen. Omassa lähipiirissä uskoa ylläpidettiin: luettiin kristillisiä kirjoja ja laulettiin. Hilman äidillä oli hyvä laulunääni ja yksi tytöistä osasi soittaa ja säestää.

Uuden sodan uhka oli olemassa, mutta tietoja siitä saatiin niukasti. Radiota ei ollut. Tässä levottomassa ilmapiirissä Hilmalle ja Vanjalle syntyi poika. Vanja oli yrittänyt rauhoitella, ettei mitään sotaa ole tulossa. Mutta kaupassa ostosmatkallaan hän oli kuullut, että sota on taas alkanut ja saksalaiset ovat tulossa. Kymmenen päivää Vanja sai vielä olla kotona pikkupoikansa kanssa, sitten tuli lähtö rintamalle. Sieltä hän ei enää palannut.

Sota alkoi kesäkuussa 1941. Syyskuun 5. päivänä siviiliväestön oli lähdettävä kotoa Lempaalasta pakomatkalle. Hilman mielestä sen jälkeen on tuntunut siltä, kuin oltaisiin oltu matkalla kaiken aikaa. Junamatka oli pitkä ja vaivalloinen. Välillä oli pysähdyttävä odottamaan, että rata oli tyhjä. Joillakin pysähdyspaikoilla matkalaisille tuotiin syömistä. Muutamat naiset olivat lähteneet katsomaan kauempaa, mitä ruokaa oli saatavissa. Kaksi kertaa kävi niin, että sillä välin juna olikin lähtenyt. Muistamalla vaunun numeron he olivat kuitenkin löytäneet oikean junan, vaikka aikaa siihen kuluikin.

Kaikkiaan kolme viikkoa kesti matka Udmurtiaan. Pakolaisia oltiin hevosilla vastassa. Työtä sai valita kolhooseista tai turvesuolta. Isä oli sitä mieltä, että mennään kolhoosiin. Isä, äiti ja pojat joutuivat eri kolhoosiin kuin Hilma ja muut tytöt. Tytöt hätääntyivät, kunnes näkivät äidin ja Viljam-veikon kävelevän jossain kauempana ja muu perhekin löytyi. Tilanne oli kuitenkin hankala. Hilman ikätoveri Alina oli päässyt kirjanpitäjäksi Bojevik-kolhoosiin Valoshkin piirissä Udmurtiassa. Alina toimi niin, että koko perhe sai siirtyä tähän parempaan kolhoosiin. Neljä vuotta kului ahkerassa työnteossa.

Hilman mielestä Jumalan johdatus on näkynyt pakolaisuuden vaikeissa vaiheissa. Evakkomatkan alussa kotoa lähdettyä, kun oli päästy Syvärin rannalle Koposen kylään ja selvitty saksalaisten pommituksista, hiljainen kiitos oli lähtenyt, että koko yön matka oli onnellisesti takanapäin. Kun oli Jumalaan turvattu, päästiin jatkamaan eteenpäin.

Ilman kirkkojakin suomalaiset omassa keskuudessaan muistelivat Jumalan sanaa. Virsikirja oli mukana. Äiti osasi paljon virsiä. Isä lauloi ja muu perhe oppi siinä samalla. Ennen kotona oli ollut tapana, että papit antoivat läksyjä ja kävivät kuulustelemassa, miten tehtävät oli opittu. Katekismus oli oppikirja, joka piti osata ulkoa alusta huoneentauluun asti. Isoäiti oli pitänyt huolen oppimista edesauttavasta kodin ilmapiiristä. Koulua käyneet vanhemmat lapset opettivat kotona nuorempia lukemaan. Opettaja Anni Tiihonen olikin kehunut, että Heistos-Hilma ja Heistos-Anni ovat parhaimpia oppilaita, kun osaavat lukea jo kouluun tullessaan. Kotona oli opetettu ja papitkin kävivät opettamassa. Se oli kivaa elämää.

Kolhoosia ei haluaisi muistella. Kymmenen vuotta tehtiin työtä, mutta kertaakaan ei palkkaa maksettu. Talvella pyydettiin kolhoosin puheenjohtajalta lupa, että päästiin lumitöihin lähellä kulkevia junaraiteita puhdistamaan. Vähän palkkaa tuli, että sai ostaa vaatetta.

Udmurtiassa kului neljä vuotta. Kun sota oli loppunut 1945, perhe päätti palata takaisin kotikylään. Omalle pysäkille asti päästiin. Kaikki oli hajotettu, eivätkä suomalaiset kelvanneet töihin, vaikka töitä olisi riittänyt. Passia ei annettu, vaan suomalaisille osoitettiin tietä takaisin Siperiaan. Vastaanotto oli ikävä, mutta vielä ikävämpää oli todeta, ettei ollut varoja minkäänlaiseen matkustamiseen. Kymmenen päivää oli kulunut sinne tänne harhailtaessa, kun lähtö tuli. Suminov-sovhoosiin otettiin työväkeä vapautettujen sotavankien tilalle. Puolitoista vuotta siellä tehtiin ahkerasti töitä. Mutta passiviranomainen veti taas ristin papereihin. Edessä oli tilanne, miten matkustaa Siperiaan, kun rahaa ei ole. Kyllä Jumala johonkin johdattaa, oli ainoa ajatus.

Eestissä oli töitä tarjolla. Koko joukko lähti sinne paitsi Hilma, joka sai jäädä sillä perusteella, että oli puna-armeijalaisen perhettä ja mies oli kaatunut sodassa. Hilman oli tarkoitus lähteä sitten, kun oli selvää, mihin pääsisi asettumaan. Melko pian hän alkoi ikävöidä omaa joukkoaan. Kun Hilma oli saanut osoitteen, mihin omaiset olivat Virossa sijoittuneet, hän lähti kahden lapsensa kanssa matkalle. Asemalla piti jonottaa lippua. Viimeisenä Hilma sen sai, mutta päivä oli jo illassa eikä asemalla saanut yöpyä. Hän meni itku silmässä kysymään neuvoa punahattuisilta. Tylysti hänet ohjattiin ulos. Viola-tyttärelle oli kuume nousemassa. Hilma järjesti matkatavarat penkin alle ja peitteli tytön nukkumaan. Itse hän lähti ulos pieni poikansa sylissään. Kului kolme vuorokautta, ennen kuin Hilma lapsineen oli taas omiensa luona.

Yhdeksän perhettä asui suuren talon yläkerrassa. Yksi keittiö oli, missä vuorotellen ateriat valmistettiin. Metsätöissä käyden saatiin kohtuullinen toimeentulo. Yhdeksän kuukautta oli kulunut, kun viranomaisilta tuli häätökäsky. Noutajat tulivat, vaikka vielä ei oltu ehditty tekemään uutta muuttosuunnitelmaa. Ilman kysymyksiä, mihin haluttiin mennä, suunta oli Pskovin oblastiin. Metsätöitä tehtiin ja parakeissa asuttiin. Näin kului kymmenen vuotta. Pskov (Pihkova) oli lähes suomalainen kaupunki. Metsätöissä pääsi lähelle kaunista luontoa, marjat ja sienet oli lähellä. Oikein sinne asetuttiin

elämään. Suomalaiset nuoret tanssivat ja rakensivat liekkuja. Niin olivat iloisia ne nuoret. Ei Hilma itsekään vanha ollut, mutta monet raskaat kokemukset läpikäynyt.

Vuoden 1953 jälkeen alettiin pohtia elinolojen parantamista ja muualle siirtymistä, koska siihen tuli mahdollisuus. Hilma halusi pois metsätöistä varsinkin, kun lasten tulevaisuutta piti suunnitella. Vuonna 1956 hän muutti Volosovaan. Viola-tytär oli päässyt Arkangeliin opiskelemaan. Pojan koulunkäynti sujui hyvin. Armeijasta päästyään hän teki työtä kuorma-auton kuljettajana. Oman talon hankkiminen tuli ajankohtaiseksi. Hilman elämä yhdessä lasten kanssa vakiintui kotimaalla, vaikka ei entisellä kotiseudulla. Ensin ostettiin mökki, myöhemmin poika rakensi oman talon. Sauna ja puutarha lisäsivät omavaraisuutta. Hilmalla oli rauhallinen olo.

1970-luvulla elämään tuli taas tummia sävyjä. Varpu-äiti nukkui pois vuonna 1972. Hän oli ollut leskenä lähes kymmenen vuotta. Seuraavana vuonna Hilman poika menehtyi auto-onnettomuudessa. Hän oli kuollessaan vasta 32-vuotias. Siitä lähtien Hilma on tehnyt surutyötä niin, että muistikin on heikentynyt surressa. Pitihän siitäkin selvitä. Mutta vieläkin pojan kuvia katsellessa ja hänen puheitaan muistellessa ei kyyneleet siel kestä. Hyvä poika Hilmalla oli ollut, raitis ja hyväkäytöksinen. Paljon äiti oli nähnyt vaivaa sotavuosina, että sai lapsensa pysymään terveinä. Vaikka suomen kieli oli kielletty, Hilma opetti lapsensa puhumaan suomea. Hänelle itselleen on jäänyt pysyvä pelon tunne niiltä ajoilta. Tytär ei pelännyt. Hän on kaksikielinen, mutta esiintyi, ikään kuin osaisi tarvittaessa suomeakin. Myöhemmin hän on toiminut tulkkina.

Vuonna 1993 Hilma muutti pysyvästi Imatralle Suomeen. Hänen Viola-tyttärensä oli tullut jo aikaisemmin, mutta Hilma oli vielä jäänyt Volosovaan reumaa sairastaneen Lyyti-sisarensa luokse. Hän ei halunnut jättää sairasta sisartaan. Kun tyttärentyttären perhe asettui Imatralle, Hilma vieraili heidän luonaan, teki puutarhatöitä ja istutti perunat. Sitten oli taas palattava

Volosovaan. Mutta alkoi näyttää selvältä, ettei kaksi vanhusta pystyisi elämään olosuhteissa, jotka vaativat puilla lämmittämistä, veden kantamista sisälle ja muista talousaskareista selviämistä. Hilma muutti Imatralle ja Lyytille palkattiin hoitaja muutaman kuukauden ajaksi. Myöhemmin Lyytikin tuli Imatralle ja sisarukset olivat taas yhdessä. Kumpikaan ei ikävöi entisiä oloja. Ainoastaan veli jäi sinne. Hilma asui lähellä Kupanitsaa.

Kupanitsan kirkon jälleenrakentaminen saa Hilmalta ihastuneen tunnustuksen ja seurakunnan diakoniatyö kiitosta. Hän oli vointinsa mukaan vieraillut kirkon tilaisuuksissa. Lyytin Suomeen muutossa seurakunta oli antanut arvokasta apua.

Inkeriläisyys on Hilmalle, mitä passissa lukee: hän on suomalainen. Isän ja äidin passitkin hän on säilyttänyt ja tuonut mukanaan Suomeen. Valokuvia katsellessa tulee mieleen, mitä kaikkea on saatu kestää. Kuljettiin vain paikasta paikkaan. Nyt on levon aika. Lyyti-sisko hyräilee tyynesti virren sanoja: Siel on kirkas lasimeri, pyhä veri kiitosvirtenämme on. Siellä aina Jumalalle, Karitsalle, ylistys soi loputon.

Alina (ATi). Kaksi kylää Pohjois-Inkerissä, Kiiskilä ja Oinaala, ovat Alinan (s.1913) lapsuuden ja aikuiseksi varttumisen seutuja. Nyt ovat muistot vain jäljelle jääneet, hän sanoo runossaan kotiseudusta. Jokaisella perheellä oli oma talo ja pelto. Kiiskilän kylä oli aivan kuin mäen päällä. Alinan kotitalo oli viimeinen. Lähinaapureita olivat Tahvoloiset, Junaloiset ja Mikkelöiset.

Perheessä oli viisi tyttöä: Liisa, Helmi, Alina, Iita ja Anne. Kansakoulua käytiin neljä luokkaa. Vanhin tytöistä jatkoi koulunkäyntiä Pietarissa. Alina kävi kansakoulun päätettyään seitsemänluokkaisen Toksovan maatalousnuorisokoulun. Pietarissa toimi kasvatusopillinen teknikumi, jossa opiskeli sekä suomalaisia että virolaisia. Vuonna 1932 Alina päätti opinnot ja aloitti työnsä kansakoulunopettajana. Opetus oli vielä silloin suomenkielistä.

Alinan ensimmäinen työpaikka oli Himakkalan koululla Toksovassa. Se sijaitsi kaukana kotoa. Hän siirtyi Lempaalaan Lieskolan kouluun. Kun Alina solmi avioliiton, hänen kotipaikakseen tuli Oinaalan kylä ja sen myötä opetustyö vaihtui Oinaalan kouluun. Suomenkielisen opetuksen lakkauttaminen kouluissa oli syynä siihen, ettei Alina enää katsonut voivansa jatkaa opettajan työssään. Hänen äitinsä oli kaukonäköinen. Hän toivoi tyttäriensä opiskelevan Pietarissa ja olisi halunnut näiden myös opettelevan venäjän kielen. Alinan Helmi-sisar lopetti Pietarissa seitsemännen luokan. Kun koulun johtaja siirrettiin Petroskoihin teatterikouluun, se tuli monella tavoin vaikuttamaan Helmin elämään. Perheen perustaminen ja joutuminen saksalaissodan aiheuttamiin pakolaisolosuhteisiin lisäsi Alinan huolia. Sisaren mies joutui rintamalle, haavoittui ja kuoli matkalla sairaalaan. Juuri sodan alkuvaiheissa Helmi oli synnyttänyt esikoistyttären.

Alina kävi rippikoulun vuonna 1929. Juhana Varonen oli viimeisinä vuosina Toksovan seurakunnanhoitajana kirkon sulkemiseen saakka. Rippikoulua käytiin kaksi viikkoa. Sinä aikana oli opeteltava kertomaan Raamatun historiaa. Katekismusta luettiin huoneentauluun saakka. Käskyt oli osattava ulkoa. Rippikoulussa oli ihanaa, Alinaa ihan itkettää sitä muistellessa. Kun oli kesäaika, rippijuhlassa tytöillä oli valkoiset leningit. Alinalla oli vielä Pietarista ostettu valkoinen hattu ja valkoiset kengät.

Viimeinen Joulu Toksovan kirkossa oli ollut surullinen. Joulukirkkoon oli lähtenyt koko perhe, mutta mitään palvelusta ei ollutkaan; pappi oli vangittu. Väkeä oli paljon. Mitään selitystä ei annettu. Vähän aika istuttiin pappilassa ja siinä kaikki.

Vuodesta 1929 alkaen alkoi näkyä kollektiivitalouteen viittaavia toimenpiteitä. Kaksi vuotta myöhemmin Kiiskilästä vietiin monta kulakkiperhettä Hiipinään. Tähän aikaan liittyy erikoinen tapahtuma Alinan kodissa. Hänen vanhemmalla siskollaan oli häät. Tapana oli, että kotona pidettiin läksiäiset ja sulhasen kotona

vietettiin häitä. Oli helmikuu 1931. Häätalo oli Osselkin kylässä, vajaan kolmen kilometrin päässä. Tie kulki Perin aseman ohi. Alinalla oli naapurissa tyttökaveri Lilja, joka oli hänelle kuin sisko. Yhdessä oli käyty koulua, vaikka Lilja oli pari vuotta vanhempi. Liljan kotona oli päivällä käyty sanomassa, ettei mihinkään saanut lähteä. Mutta häistä naapurin tyttö ei voinut olla pois. Juhlat oli juuri parhaimmillaan, Lilja lauloi, tanssittiin ja mentiin piirileikkiä. Kesken tanssin Liljaa tultiin hakemaan pois hääjuhlista. Ensin oli mentävä kotiin. Seuraavana yönä vietiin koko perhe. Kun vieraat aamulla palasivat häistä, taloja oli tyhjillään. Alina sai Liljalta kirjeen, että heitä oltiin viemässä pohjoiseen päin. Sen verran saatiin tietoa. Myöhemmin keväällä lähti joukko suomalaisia Hiipinään katsomaan, miten karkotetut siellä elivät. Paikka oli kivistä, vuorista seutua. Väestö asui pitkissä teltoissa, joita kamiinat lämmittivät. Jokaisella perheellä oli oma elintilansa. Vierailu kesti kolme päivää.

Vähitellen ajan henki koveni niin, ettei mitään kirjeenvaihtoa uskallettu enää jatkaa mihinkään suuntaan. Karkotuksia tuli lisää. Alinan siskon perhe vietiin Altain alueelle. Karkotusten taustalla oli prosessi, josta jokapäiväisessä kielenkäytössä puhuttiin kulakiksi tekemisenä. Alinan perhekin oli sen uhan alla, mutta äiti oli tehnyt selväksi, ettei talossa ollut käytetty vierasta työvoimaa. Ainoastaan äidin kotona ollut kasvattisisar oli ollut heillä talousapulaisena. Elämä tuntui pelottavalta.

Vuonna 1933 Alina vietti omia häitään. Sulhanen oli Oinaalasta, missä hääjuhla pidettiin. Kotona Kiiskilässä oli läksiäiset tansseineen. Puhemiehet, kaaseet ja muu hääväki lähtivät sieltä sulhasen kotiin. Pappia ei ollut vihkitoimitusta suorittamassa. Avioliitto vain rekisteerattiin kyläneuvostossa ja siinä kaikki. Kerran Alina oli ollut serkkunsa häissä Hittolassa. Sinne ei menty tyttöparissa, vaan morsiustytöt olivat morsiamen ja –pojat sulhasen puolelta. Kaikilla oli valkoiset vahakukkaset rinnassa. Morsiuspari saatettiin alttarille saakka. Kirkosta ajettiin hevosilla sulhasen kotiin. Kun naapurin Hilma meni naimisiin Lempaalan

Hipelinmäelle, tultiin ensin kirkosta morsiamen kotiin ja sieltä lähdettiin Hipelinmäelle.

Suomalaiset olivat tottuneet suomalaisiin tapoihin, mihin lienee vaikuttanut Pohjois-Inkerissä erityisesti Suomen rajan läheisyydessä eläminen. Mitenkään kehnoista oloista ei ollut kyse, ennen kuin tuli vuosi 1936. Rajakylät puhdistettiin suomalaisista. Paljon väestöä siirrettiin Volosovan piiriin, myöhemmin sodan aikana Viroon ja Suomeen. Monet yhteydet katkesivat, ja oli tyydyttävä sen verran tiedämme heistä vastauksiin.

Alina oli muuttanut miehensä kotitaloon. Mies kävi kolhoosissa töissä ja Alina odotti esikoistaan. Aluksi nuoren perheen elämä sujui hyvin, kunnes tuli odottamattomia vaikeuksia, joiden seurauksena Alina jäi yksin. Lapsensa hän menetti; vauva kuoli kolmen kuukauden ikäisenä. Kolhoosissa sattui tappelu, minkä kolhoosin puheenjohtaja pani Alinan miehen syyksi. Siitä seurasi viiden vuoden vankilatuomio. Alina tapasi miehensä vielä vapautumisen jälkeen, mutta mies oli solminut uuden suhteen ja jäi sille tielleen.

Kaikkeen pitää tottua, Alina toteaa. Se tarkoittaa hänen mukaansa myös vaikeuksien sietämistä lannistumatta. Vuoden 1939 sota oli keskeyttänyt rajakylien väestönsiirrot. Kun saksalaissodan vuoksi alueen tyhjennys alkoi uudelleen, moni oli jo valmistellut lähtöä tietäen, mitä oli odotettavissa. Sinä päivänä Alina oli ollut käymässä Pietarissa. Kun hän illalla tuli kotiin, siellä oli jo sotilaita. Tarvittava ja mukaan mahtuva oli pakattu lähtöä varten. Mikä jäi, se jäi. Alina asettui istumaan ensimmäiseen autoon. Hän oli pannut merkille, että auton kuljettaja oli mennyt kolhoosin kanslian suuntaan ja palannut yksin takaisin. Kun auto ei lähtenytkään asemalle päin, vaan suunta oli Halosiin, missä oli metsää, pahat aavistukset valtasivat Alinan mielen. Jospa kolhoosin puheenjohtaja ja kirjanpitäjä olikin viety pois ja heidät viedään ammuttaviksi johonkin metsään. Kolme kilometriä olisi matkaa Perin asemalle, Alina arvioi ja

päätti karata autosta. Tapettavaksi hän ei lähtisi. Hän oli juuri tullut Pietarista ja passi oli mukana. Takaisin Pietariin piti päästä.

Koko yö kului metsässä kulkiessa, kunnes hän aamulla tuli Perin asemalle. Koko joukko oli jo siellä. Alina kuuli, että häntä huudettiin, mutta ei ollut kuulevinaan. Ajatteli vain, että Jumala kyllä auttaa. Kaikki olivat iloissaan siitä, että Alina oli löytynyt. Koko päivä kului pakolaisten sijoittamisessa junavaunuihin kaikkine tavaroineen. Väkeä oli Lieskulasta, Osselinkylästä ja Anjalasta, mutta kotikylästä Kiiskilästä ei näkynyt ketään. Alina ehti päivän mittaan käydä Iita-siskon luona kotona. Äiti oli mennyt Pietariin ja vienyt siskon tyttären sinne. Kaikki olivat vielä ihan levollisia.

Iltapäivällä saatiin jo tuntuma sodasta. Yhtäkkiä suuri lentokone pyyhältää yli ihmeteltävän matalla. Oliko se omien vai vihollisen kone, ei selvinnyt. Vähän etäämmältä vasta kuului ampumista. Vielä pelottavammalta alkoi elämä tuntua. Illalla lähdettiin liikkeelle. Syyskuun 7. päivän aamu vuonna 1941 sarasti, kun pitkä evakkojuna saapui Laatokan rannalle Petrokrepostin (Pähkinälinna) kaupunkiin. Siinä mistä Neva alkaa, oli rannassa proomuja, mihin tavaroita piti ruveta siirtämään. Keskipäivän aikoihin ilmestyi saksalaisten lentokoneita ja alkoi kaupungin pommittaminen. Peloissaan ihmiset tulivat ulkosalle proomuista, tähyilivät taivaalle ja pitivät sähköpylväistä kiinni. Lentokoneen siivet viuhahteli ja tuli leimahti. Piti jäädä odottamaan iltaa ja pimeän tuloa, ennen kuin uskallettiin jatkaa matkaa. Toisella puolen Nevan rantaa oli sotilaskasarmit. Sieltä kuului huutoa, tulipalot näkyivät kauas ja sotilaita juoksi ympäriinsä.

Illalla myöhään päästiin lähtemään. Pakolaisjoukko asettui proomun pohjalle toinen toisistaan kiinni pitäen. Aamulla saavuttiin Mujan piirin Koposen kylään. Se oli syyskuun 9. päivä. Edellisenä päivänä Leningrad oli piiritetty, sellainen tieto saatiin paikalliselta kioskilta. Kolmen päivän ajan odoteltiin rannassa. Seuraava matka tehtiin autoilla sotilaita kuhisevaan Volhovstroihin (Olhava). Ihme oli, että tältäkin väliasemalta selvittiin. Tällä kertaa väki ahdettiin junaan, joka vei

pakolaiset Udmurtiaan. Pelon aiheita tuli vielä lisää, kun kiellettiin yöllä avaamasta vaunujen ovia. Mihin nyt viedään, kun oviakaan ei saa avata? Joku laittoi kivan oven väliin. Sotilasalueen läpi päädyttiin jollekin asemalle, missä tulijoita oltiin hevosilla vastassa. Kaksi mahdollisuutta oli valittavana: joko ansiotöihin turvesuolle tai kolhoosiin. Alina päätteli, että kolhoosissa tultaisiin jotenkin pärjäämään ja perhe valitsi niin. Selvää oli, että moni halusi päästä tuttuun joukkoon. Alina, vähän venäjää taitavana, kutsuttiin selvittämään, että nyt sadonkorjuun aikana on mentävä sinne, mistä hevosilla tultiin. Myöhemmin jokainen saisi mennä, mihin haluaisi.

Asunnoksi osoitettuun taloon heitä ei tahdottukaan päästää. Alina joutui taas puhemieheksi pyytämään sellaista taloa, missä ei ennestään asunut ketään. Talo löytyi ja päästiin vihdoin purkamaan matkatavaroita. Helloja ei ollut, mutta leivinuuni lämmitettiin ja saatiin ateria valmistettua. Sauna lämmitettiin, vuoteet sijattiin ja käytiin nukkumaan. Mutta uusi yllätys saatiin kokea, kun pihaan ajoi hevoskuorma. Sisään asteli noin kymmenvuotias tyttö, hänen pikkuveljensä ja lopulta äitikin. He olivat kyseisen talon asukkaat. Pakolaiset saivat kuulla, että heidän tulostaan oli kiertänyt hurjia puheita: suomalaiset ovat kamalia, mitä lie. Peloissaan väki oli lähtenyt ja pannut ovet kiinni. Vähitellen paikallinen väestö tottui suomalaisiin. Heitä alettiin pitää hyvinä työntekijöinä.

Mutta kolhoosi uhkasi mennä rappiolle. Alina pääsi kirjanpitäjäksi, kun kolhoosin oma kirjanpitäjä oli lähtenyt omille teilleen. Hän järjesti suomalaisille töitä niin, että lopulta oli jo 22 evakkotyöntekijää. Alkukesällä 1945 tuli tieto, että sota on loppunut. Suomalaiset olivat iloisia ja kyselivät, mitä se tarkoittaa, että on voitettu. Kaikki halusivat lähteä takaisin kotiin, vaikka heitä pyydettiin jäämään.

Kotiinpaluu oli iloinen tapahtuma siihen asti, kun pitkä paluumatka päättyi ja oltiin Perin asemalla. Vastaanottajia vain ei ollut. Alina kirjoittaa artikkelissaan Karjalan Sanomissa 4.11.1993, että esimerkiksi Oinaalassa ei ollut yhtään taloa,

Kiiskilässä muutama ränsistynyt talo. Jokainen yritti löytää paikan, mihin majoittua. Kymmenen päivän kuluttua paluumuuttajat määrättiin tulemaan Perin asemalle ja asettumaan härkävaunuihin. Mitään tietoa ei annettu, mihin heitä nyt oltiin viemässä. Puolet vaunuista jätettiin Kikkerin asemalle, ja toinen puoli jatkoi Volosovaan. Alina läheisineen jäi vuoden ajaksi Volosovaan. Alinan kanssa oli hänen äitinsä, Helmi-sisar ja Helmin tytär Eila. Alinan isä oli kuollut Udmurtiassa. Elämä Volosovassa oli kurjaa. Uusi sijoituspaikka vuoden kuluttua Pihkovan alueella metsätöissä helpotti vähän elämää. Luopumisen kotiseudusta Inkerissä ja sinne ikävöintinsä Alina on pukenut runomuotoon.

En lapsuutta ja nuoruutta ma unhoittaa voi.
Ne muistot mun korvissani koko elämäni soi.
Ihana oli kotimme Inkerissä,
pihamaa, puisto ja jokien lorina keväisin kylässä Inkerissä.
Lehdot, niityt ja laidunmaat,
jossa kylämme lapset karjaa paimensivat.
Illalla lehmien kanssa kun kotiin palattiin,
iloisesti paimenpilliä soitettiin.
Muistot siirtyvät Helatorstaihin, kun vispilät
ja haarukat me paimenet valmistettiin
ja vanhempien lehmien sarviin ripustettiin.
Ken muistaa tuota paimennusaikaa, se olikin vaan
lapsuuden, metsien ja lehmien taikaa.

Hiljainen on karjakylän tie,
mutta muistoni sinne aina vie.
Ei kuulu kellojen kilkatusta,
ei mustikin, mansikin ammumista.
Ei lehmien kellot siellä enää kilkattele,
eikä linnutkaan siellä enää niin kauniisti visertele.

Minne käy tuulessa kohtalon tie,

minne ihmiset synnyinseudulta vie.
En ikinä mä tuota uskonut ois,
että suomalaiset Inkerissä elää ei vois.
Sinua kaipaan mä, oma koti,
sinua kaipaan mä päivin ja öin.
Sulta on muistot vain jäljelle jääneet, kuinka mä lapsena leikkiä löin.
Hyvästi Kiiskilä, hyvästi Oinaala,
sinne en koskaan palaa mä.
Kertokaa muistoja menneisyyden venäläisille,
jotka jää sinne elämään.

Alina oli elänyt Pohjois-Inkerissä 28 vuotta. Pihkovan jälkeen Sortavalasta tuli hänen kotikaupunkinsa pitkäksi aikaa. Monet yhteydet sukulaisiin ja tuttaviin jäivät tai katkesivat kokonaan. Vastaavasti uusia syntyi. Uutta avioliittoa Alina ei ole solminut. Äiti seurasi hänen mukanaan Sortavalaan. Alinan luonnehdinta äidistään, että tämä oli ollut uskovainen elämänsä loppuun saakka, viittaa monien elämän kolhujen ja uskon väliseen yhteyteen. Äiti oli myös ylläpitänyt toivoa päästä vielä näkemään rakkaat kotimaisemat. Vaikka kukkia myymällä hän oli arvellut pystyvänsä hankkimaan toimeentulonsa siellä. Niin hän toivoi kuolemaansa asti. Vuonna 1956 inkerinsuomalaisille myönnettiin virallisesti matkustuslupa. Alinan nuoremmat sisaret lähtivät samana vuonna. Alina jäi Sortavalaan, koska hänellä ei ollut mitään perhesiteitä Inkerinmaalla.

Vuoden 1989 juhannusjuhlille Kelttoon Alina pääsi sisarensa ja tämän tyttärenpojan matkassa. Se oli ollut ihana kokemus monine tapaamisineen. Vuosikymmenien jälkeen kaikkia ei tahtonut enää tunteakaan. Niin mielellään olisi tavannut entisiä kotikylän ihmisiä, mutta ei ollut paikalla oinaalaisia, ei lieskolaisia. Paljon heitä oli jäänyt Siperiaan ja muualle.

Sortavalassa Alina on ollut mukana luterilaisen seurakunnan perustamisvaiheissa. Silloin kun oli jouduttu Udmurtiaan, kaikki kristillinen toiminta oli loppunut niinku seinään. Kuitenkin kristillinen elämä jotenkin jatkui.

Rukoilemista ei mikään lopettanut. Varsinkin äidin rukoukset Alina muistaa. Jumala on johtanut heitä aina parempaan ja parempaan. Niin voi sanoa pitkän iän antaman kokemuksen pohjalta. Alina sanoo olevansa uskovainen. Hän on rippikoulun käynyt, kristitty ja seurakunnan jäsen.

Vuonna 1994 Alina päätti muuttaa Suomeen. Uuden kodin hän sai Imatralta, vanhusten palvelutalosta. Tavallisesti hän kuuntelee radiosta sunnuntain jumalanpalveluksen, mutta on joskus päässyt yhteiselle kirkkomatkalle. Alina on tyytyväinen elämäänsä Suomessa. Hän ei pidä Suomea vieraana maana, vaikka ei olekaan täällä syntynyt eikä tehnyt työtä tämän maan hyväksi. Jonkinlainen yhteys Suomeen hänellä on mielestään aina ollut.

Uskontokatsomuksen jäsentyminen. Vaikka esitetty elämänkerrallinen materiaali voi vaikuttaa hajanaiselta, sitä käsitellään tutkimuksen kohteena olevaa laadullista ilmiötä valottavana kokonaisuutena (Alasuutari 1993, 28-29). Katsomuksellisten ainesten kehittymistä, omaksumista ja merkityksiä seuraten liikutaan uskonnon tiedollisella, opillisella ja emotionaalisella tasolla sekä tarkastellaan sitä sosiaalisten yhteyksien kautta vaikuttavana tekijänä. Mutta onko perusteltua puhua uskosta tai uskonnollisuudesta eri tasoilla? (Strunk Jr. 1962, 63) Jos mittarina käytetään jotain vaatimustasoa, joudutaan helposti vertailuihin oikean ja väärän uskon välillä. Liioin ei voida mitata uskon laatua eikä määrää.

Uskonnollinen sitoutuminen on yksilöllistä. Sekä uskonnolliset tunteet että sosiaalisten yhteyksien ylläpito ulkoisesti tukevana ja sisäisesti vahvistavana vaihtelevat yksilöllisesti. Smartin mukaan uskon ymmärtämisessä on tärkeää tasapaino uskonnollisten dimensioiden välillä. Niihin hän lukee opit, kertomukset, etiikan, uskonnolliset kokemukset, rituaalit, järjestöt ja materiaalit. Dimensioita on mahdollista yhdistää ja saavuttaa eri tavoin tasapaino. On

tärkeää ymmärtää minkä tahansa tradition monimuotoisuus ja tehdä valintoja. Uskonto muokkautuu, koska inhimillinen elämä vaihtelee (Smart 1995, 16-21).

Seuraavassa luvussa käsitellään kristillisen katsomuksen omaksumisen vaiheita. Minkälaisia sitoumuksen suuntia ja toisaalta katsomuksia muokkaavia ulkonaisia tekijöitä kehitysvaiheisiin on liittynyt? Mikä on ollut kodin ihmissuhteiden sekä kirkollisten ja muiden oheiskasvattajien merkitys? Elämänkertomusten esittäminen kokonaisuudessaan antaa lukijalle mahdollisuuden palata halutessaan tarkistamaan tietyn kertomuksen yksityiskohtia.

7. Kehityksen ohjautuminen

Elämänmenoa inkeriläiskodissa. Kolmen sukupolven muodostama yhteistalous ja elämä saman katon alla on monen kertojan lapsuusajan kuvauksissa elämäntapa ja perheen lähipiiri. Isovanhemmista isoäiti tulee isoisää näyttävämmin esille. Sukupolvenvaihdos perheessä jättää toimeentuloon liittyvät tehtävät nuoremmille, jolloin vanhemman ikäpolven edustajille jää avoin kenttä keskittyä perheen kasvusikäisten opastamiseen. Kertojien kokemukset kodista ja ihmissuhteiden toimivuudesta ovat myönteisiä. Lapsia ohjattiin lukuharrastusten pariin ja hyvään käytökseen. Kasvatettavien taholta hyvien tapojen noudattamisen ohjaus hyväksyttiin, kunhan kuri pysyi kohtuudessa.

Mummo, vaari tai molemmat ovat olleet uskonnollisen tradition välittäjiä. Mummon kanssa tehtiin moni kirkkomatka. Uskollisten mallien omaksumisessa Sundén erottaa kokonaisvaltaisen ja pelkästään verbaalisella tasolla tapahtuvan perinteen välittymisen. Kokonaisvaltaisuus perustuu mallihenkilön uskonnollisen sitoutumisen koko persoonallisuutta sävyttävään varmuuteen. Toinen suunta on ”vain verbaalinen” välittyminen. Esimerkiksi lapsen kanssa luettu iltarukous voi sujua totutun tavan mukaan, mutta tilanteesta silti puuttuu läheisyyden ja

turvallisuuden luonteinen tunnelataus (Sundén 1981b, 106-107). Myöhemmin esille tulevissa tilannekuvauksissa juuri turvallisuuden tunteen läsnäolo on antanut merkityksen kokemukselle.

Tunneperäisen kiintymyssuhteen synnyttäjänä äiti tai joku muu lähikontaktin luoja on avainasemassa (Holm 2002, 26). Muistinvaraisesti ei ole mahdollista palata aivan varhaisimpiin kontakteihin, mutta niiden vaikutukset antavat pohjaa ihmissuhteiden luonteeseen ja luottamuksellisuuteen myöhemmissä elämänvaiheissa. Lapsipsykiatri John Bowlby kuvaa kiintymystä (*attachment*) tavoitteellisesti vahvistavaksi järjestelmäksi (McAdams 1993, 41). Järjestelmä rakentuu monimuotoisesti välittämistä osoittavista arkipäivän tapahtumista. Lapset jotka ovat kokeneet turvallisuuden varhaisissa suhteissaan, hyväksymisen perheenjäseneksi, oppivat yhteisymmärryksen ilmapiirissä tuntemaan omia sisäisiä tilojaan ja välittämään toisista.[7] Kiintymyksen kokeminen heijastuu yleisenä positiivisena sävynä ja vahvistaa taipumusta suhtautua luottavasti omiin ponnistuksiin (McAdams 1993, 44-48).

Useamman kertojan kokemuksiin on jo lapsuudessa liittynyt kuoleman arvoituksellisuus. Vanhuksen kuolemassa tiedostettiin elämän rajallisuus. Se opittiin ymmärtämään luonnollisena elämän päätepisteenä. Apua sairastumiseen tai vanhuksen hoidolliseen tarpeeseen ei tavallisesti ollut saatavilla pitkien kulkuyhteyksien tai kulkuvälineiden puuttumisen vuoksi.

---

[7] Selvittäessään kognitiivisen kuormituksen vaikutusta oppimisessa, Kanerva, Kivikangas, Kalakoski ja Puttonen osoittavat, että myös emootioilla ja tunteilla on osuutta oppimisessa. Kyseisestä artikkelista on tähän tutkimukseen lainattu affektin käsite. Siten ”Affekti on yläkäsite, jonka alle emootiot, tunteet ja mielialat sijoittuvat. Mielialoilla tarkoitetaan kestoltaan pitkäaikaista affektiivista tilaa. Emootiot ovat fysiologisesti rakentuneita lyhytkestoisia affekteja. Tunteet vaativat tietoista prosessointia; ne ovat emootioiden kognitiivisia representaatioita” (Kanerva, Kivikangas, Kalakoski, Puttonen 2006).

Ensimmäinen maailmansota on koskettanut kahden kertojan lapsuutta: isä ei ollut palannut sodasta. Kuva isästä on muodostunut äidin kertomusten perusteella. Lyhytkestoinen inkeriläisten vapaustaistelu Venäjän vallankumouksen jatkotapahtumissa vei yhdeltä kertojalta sotatoimiin osallistuneen isän. Isän historia on jättänyt pojan mieleen pysyvän kiinnostuksen sotilastehtäviin. Isän kuoleman selvittämättä jääminen vuoden 1937 kuohuissa seurasi toisen kertojan koko myöhempiä elämänvaiheita herkästi aktivoituvana tunteena suomalaisuuteen kohdistuvasta nujertamisesta. Täysin orvoksi jäänyt kertoja taas muistaa kiitollisuudella kahta kasvattajaansa, jotka hän tapasi sen jälkeen, kun oli joutunut lähtemään sodan jaloista 1941 yksin, ilman omaisia. Vastaanottaneen lastenkodin johtaja oli käytöksellään saavuttanut orvon pojan luottamuksen. Perusturvallisuus oli jo ollut olemassa kodin perintönä päätellen kiintymisestä luottamukselliseen vuorovaikutukseen uusissa ihmissuhteissa. Kun eräs kertoja kuvaa isänsä kuoleman perheessä aiheuttanutta hätää ja muistelee äitinsä kehottaneen lapsia polvilleen rukoukseen, lapsi oli ymmärtänyt, ettei isää saada takaisin, mutta elämä ei saanut romahtaa siihen. Kertoja muistaa vuosikymmenien päästä saman tilanteen toistumisen hänen elämässään, ja siihen reagoimisen, vaikka silloin kuolemalta oli vältytty.

Kasvuvuosina kuoleman mysteeri puhuttelee lasta, se on selittämätön, mutta ei salaperäinen (Fowler 1984, 53). Kuusivuotiaana kertoja ei osannut selittää pikkuveljelle miksi äiti nukkui riihessä, kun veli oli ihmetellyt, että äiti nukkuu ilman peittoa. Lapsen haavoittuvuuden korvaaminen huolenpitoon liittyvissä kysymyksissä on paljolti ollut yhteydessä lähiyhteisön ymmärtävään suhtautumiseen. Äidin tilalle on tullut lempeä isoäiti tai lapsen surua oikein tulkinnut äitipuoli.

Seitsemään ikävuoteen mennessä lapsi ymmärtää kuoleman ehdottomuuden. Toisaalta kuoleman kohtaaminen sekä koettelee lapsen jumalauskoa, että tehostaa rukouselämää (Sundén 1981b, 98-99). Yksilöllinen uskon

muokkautuminen riippuu sitä edeltäneiden uskonnolisten traditioiden luonteesta. Lapsen maailma on mustavalkoinen: Jumala joka suojelee, antaa ilon tai tuo tuskan. Kehityksen edetessä Jumalan kanssa voi jo keskustella, käydä kauppaa ja tinkiä (Räsänen 2002, 99).

Kodin yhteisiä rukoushetkiä sekä kirkollisen kalenterin mukaisia vuosittain toistuvia juhlia voidaa tarkastella elämänkulkuun kuuluneina perherituaaleina. Kodin aamu-, ilta- ja ruokarukoukset ovat sisältäneet uskontokasvatuksen perusmateriaalia. Perhekohtaisesti Isä meidän-rukouksella päivä aloitettiin, lopetettiin tai aloitettiin ateria. Myös virsien katkelmat olivat rukousten sanallista ainesta. Polvillaan rukoilemisessa on omaksuttu ensimmäisen käskyn ehdottomuus jumalasuhteen laatutekijänä. Eräs kertoja on kokenut äidin opettaman polvirukouksen joka-aamuisena valmistautumisena tulevaan päivään. Hänelle vaaratilanteesta selviämisen kokemus oli välittänyt itsensä siunaamisen palkitsevuutta. Kirkkokäynnit olivat yhteydessä sunnuntain viettämiseen lepopäivän henkeä vastaavasti. Mutta jumalansanan kylväminen ymmärretiin myös kodin tehtäväksi. Kodin merkitys uskonnollisena kasvattajana vielä lisääntyi 1930-luvun vaihtelevassa yhteiskunnallisessa ilmastossa. Tavoitteesta ohjata lapsia ja nuoria kristillisen elämäntavan omaksumiseen ei silloinkaan haluttu täysin luopua. Katekismuksen ohjeen mukaan perheenisän tuli selittää käskyt, uskontunnustus ja Isä meidän-rukous yksinkertaisesti perheväelleen. Evankeliumikirjasta luettiin isän opastuksella sen sunnuntain tekstit, jos kirkkoon ei päästy. Musiikillinen harrastaminen täydensi sanankylvöä. Virsikirja ehti tulla tutuksi monelle kertojalle. Kirkossa musiikki palveli myös mielialan kohottajana ja tunnelman luojana. Tutkimuksen nuorimman kertojan ensimmäinen osallistuminen jumalanpalvelukseen tapahtui pakolaisajan Suomessa. Hänen lapsuusaikanaan kirkkokäynnit eivät enää olleet mahdollisia Inkerissä.

Luterilaisen kirkkovuoden juhlista yritettiin pitää kiinni. Esimerkiksi jouluaamu 1936 Toksovan kirkossa oli saattanut kirkkovieraat hämmennyksiin, kun mitään jumalanpalvelusta ei tullutkaan. Juhana Varonen, joka oli viimeisiä pappeja Inkerin seurakunnissa, myös Toksovassa palvellut, oli jo saman vuoden elokuussa joutunut muuttamaan Suomeen (Luther 2000, 467-469). Joulukirkkoon lähtö oli jo siihenkin nähden ollut epärealistinen toiviomatka.

Mutta joulua oli totuttu viettämään perinteisin tavoin. Joulukirkkoon tultiin aamukuudelta. Kirkossa istuttiin kynttilöiden valossa ja -lämmössä. Paluumatka hevosilla oli kilpa-ajoa lumen pöllytessä. Kotona oli kuusi, piirakat ja lahjat lapsille. Kuuseen tehtiin tähti ruisoljista, toinen tähti oven yläpuolelle. Pääsiäisaika kesti koko viikon. Juhliin valmistauduttiin huolella etukäteen. Mielikuvat siitä mihin oli aikaisemmin pitäydytty, ohjasivat valmisteluja. Kun muutokset yhteiskunnassa suuntautuivat eri elämänalueille, puuttuminen hengellisiin asioihin koettiin ristiriitaisena. Osoitti sekä rohkeutta että psyykkistä vahvuutta asettua eriävälle kannalle tilanteessa, jossa oli vastakkain koulun ateistinen henki ja oppilaan vanhemman periaate kasvattaa lapsensa kristillisessä hengessä.

Hyvään elämään kuului Inkerissä oma talo ja omat maat. Marjat ja sienet lähimetsissä ja kalaisten vesien antimet käytettiin hyväksi. Toimeentulo ei riippunut kotitilan koosta; pientilallakin tultiin toimeen, vaikka joku kertoja onkin muistellut, miten aina köyhäst elimme. Työnteko opittiin kotona ja koulunkäynnin ohella osallistuttiin kodin töihin. Enimmäkseen vasta yhteistalouksiin siirtyminen aiheutti ansiotyöhön hakeutumista. Jos perhekoossa tapahtui vähenemistä. Vastuuta jaettiin toimeentulon hankkimisessa. Isän kuolema siirsi vastuuta äidille, vanhemmille lapsille tai isovanhemmille. Ahkeruutta ja toimeliaisuutta opittiin arvostamaan. Vanhempi ikäpolvi opetti omalla esimerkillään. Vain yhdellä kertojalla isän katsomustavan muuttuminen oli johtanut hänen eroamiseensa perheestä. Yhteiskunnallisen ilmaston muutokset vaikuttivat

kodin aineelliseen tasoon, eivät sen sisäiseen ilmapiiriin. 1920-luvun lopulta lähtien yhteiskunnassa alkoi tapahtua nopeita muutoksia. Otteiden kiristyessä valinnan mahdollisuuksia ei ollut.

Kaikkien kertojien lapsuuskuvauksiin ei liity suoraan uskontokasvatukseen viittaavia piirteitä. Lapsuuden kokemusmaailmasta löytyy kuitenkin mainintoja, joissa voidaan välillisesti erottaa katsomuksellisesti kantavia heijastuksia ja muuta 'yhteistä todellisuutta' ilmentäviä aineksia (Perttula 1993).

Perhe-elämän kuvauksista erottuu kasvuolosuhteita leimaavia piirteitä, joilla saattaa olla yhteyksiä uskonnollisiin katsomuksiin myöhemmällä iällä. Kodin ihmissuhteita leimasi tasapainoisuus, ongelmista keskusteltiin ja vaikeudet koettiin yhteisinä. Kiintymyskokemukset ovat luoneet perheen kasvuikäisiin itsearvostusta hyvän itsetunnon kehittymisen pohjaksi. Monissa kertomuksissa voi todeta myönteisten vuorovaikutusmielikuvien vaikutuksen. Aikuisuuden vaiheissa, sisäiseen tasapainotilaan pyrittäessä niihin on ollut luontevaa ja rakentavaa palata (vrt. Vuorinen 1990, 98).

Perheen yhteisiin tapahtumiin vakiintui sekä sanallista että käyttäytymiseen liittyvää tapakäytäntöä. Kotona opittu suomen kieli oli avain suomalais-luterilaiseen kulttuuriin. Inhimillisen kommunikoinnin yksilöllinen hallinta mahdollistui siltä pohjalta yli kulttuurirajojen.

Ympäristövaikutukset. Rauhalan mukaan ihminen on joka hetki suhteessa elämäntilanteeseensa, josta on pääasiallisesti lähtöisin se sisältöaines, jonka pohjalta sekä tilanteen mukaiset merkityssuhteet että niihin liittyvät tunne-elämykset jäsentyvät (Rauhala 1990, 40-41, 200; 1982 b, 5). Fyysinen ympäristö voi merkitä paljon uskonnollisessa kehityksessä: kirkko rakennuksena, 'Jumalan huone', ristit kirkontorneissa ja haudoilla tai kirkon sisätilan näkymät, jotka ovat olleet kirkossa käyntien havaintokohteita. Ympäröivä luonto synnyttää

havaintovalmiuksia traditiosta riippumatta. Lapsuuttaan kuvatessaan erään kertojan mielestä elämä oli innoittavaa. Innostuksen lähteet syntyvät yksilökohtaisesti (vrt. Vuorinen 1990, 127-128).

Jokainen kertoja on varttunut maaseutuympäristössä, missä luonto on antanut elämyksiä. Talviurheiluun sopiva mäkinen maasto, jokien keväinen lorina ja kirkasvetiset uimapaikat ovat rakasta isien maata. Kirkko oli korkealla mäellä (Tuutari) tai maiseman kaunistuksena järviseudulla (Lempaala). Suida-joki ja kaksi kylää sen molemmin puolin olivat kuin sisarukset. Mieleen jäänyt kuva luonnosta voi säilyttää dynaamisen luonteensa. Äidin opetukseen kuulunut joki juokseva ja koski kuohuvainen ovat laulaneet kiitosta. Laulun synesteettinen kuva on johtanut ajatukset Jumalaan luojana. Luontoon kiintyminen, sen arvon ja kauneuden tiedostaminen yhdistyy uskonnollisena elementtinä luomakunnan kaitsijaan tunnettuun rakkauteen. Kiintymyksen säilymiseen viittaa kotiseutukuvauksista vielä vuosikymmenien kuluttua heijastuva tunnetila, menetysten ikävä.

Nyt on hiljennyt lehtokuja kirkolle ja kylätie karjaa ohjaavine paimenineen. Kasvuympäristö kahden runon (NJu ja ATi) maisemissa on episodista tietoa. Vuosien kierto on vähitellen peittänyt sotien jäljet, mutta aurinko paista edelleen mäkien yllä. ”Kohtalon tie” ei ole pelkkä metafora eikä ”tuuli” lainausta tutusta laulusta, kun runon konteksti muuttuu. Tuulella on monta efektiivistä merkitystä viittaamaan koettelemuksiin ja jatkuvaan surutyöhön. Molemmat runot ovat kotiseuturakkaudella höystettyä inkerinsuomalaisten sanataidetta.

Sitoutumisen suuntia. Lapsuuden kehityksen ja lähiympäristön tarkastelusta kuvaus etenee aikuisuuteen. Minkälaisia kiinnekohtia kertojat ovat valikoineet on tässä esillä sitoutumisen käsitteen pohjalta. Tajunta on situaation ymmärtämisen ehto (Rauhala 2005a, 104). Situationaalista taustaa luovat

yhteinen kulttuuri, yhteiskunnalliset tekijät kertojien kokemuksissa, sosiaaliset suhteet sekä luterilainen kirkkoinstituutio.

Useimman kertojan aikuisuuden saavuttaminen ajoittui 1930-luvun vaiheisiin, toisten siitä jatkuneen sodan ja sodasta toipumisen aikaan. Ympäröivä maailma tarjosi rajoitetusti mahdollisuuksia tulevaisuuteen suuntaaville nuorille. Usein kahdenkymmenen vuoden ikään päästyään nuori saattoi vain toivoa rauhaa.

Aikuistumiskehitys psykososiaalisella alueella voidaan tulkita valmiutena uusien roolien vastaanottamiseen. Uskon kriittinen arviointi (Fowler 1984) kuuluu tähän ikäkauteen. Itsensä toteuttamisen ja toisten tarpeiden huomioonottamisen välisiä jännitteitä muodostuu. Perhe-elämään sopeutumisessa omat vanhemmat tulevat vertailukohteiksi. Kansallisuuden kokeminen on osa sosiaalista kehitystä. Merkityksen antaminen erityisesti kielen avulla on suomalais-inkeriläisessä kulttuurissa selkeimmin osoitettavissa. Sittemmin varautuneisuus suomen kielen käyttöä kohtaan alkoi vahvistua sillä, että sen puhujat saatettiin naurunalaisiksi.

Kantaa ottava asennoituminen ilmaisee sitoutumista sen kohteeseen. Käyttäytyminen osoittaa katsomuksellisten näkemysten keskiössä olevat arvot, normit ja uskomukset sekä niihin liittyvien sitoutumisten vahvuuden (Glock – Stark 1973, 175). Yksilölliset valinnat lähtevät monista perusteista. Vuorovaikutus kohteiden välillä tuottaa pysyvyyttä, mitä esimerkiksi tulee uskonnollisiin rituaaleihin ja kirjoituksiin (Mol 1977, 216-217). Luterilainen kirkko pyrki luomaan aitoa yhteyttä. Molin mukaan mitä joku tekee tai ajattelee tekevänsä, riippuu tavasta, jolla tilanteita tulkitaan. Mol puhuu erosta tunnustetun uskon ja sivusta seurailevan (*specktator religion*) uskon välillä, jolla uskolla on vähän vaikutusta käyttäytymiseen. Se ei tuota sisäistä motivaatiota (Mol 1977, 217). Glock ja Stark sisällyttävät sitoutumisen käsitteeseen kaikki viisi uskonnollisuuden dimensiota. Tavallisesti kristillisessä kielenkäytössä tarkoitetaan henkilökohtaista uskoa, vaikka puhutaan uskosta tai traditiosta,

Kuva 20. Tsalnan keskikoulun 3. oppivuoden luokka Uudenvuoden juhlassa. Joulupukki ja joulupukin tytär ovat vanha ja uusi vuosi. Uudenvuoden juhlaan kuuluu koristeltu kuusi ja lahjat.

Kuva 21. Hääjuhlan viettoa Tsalnassa 1970.

joihin tietty organisaatio on sitoutunut (Mol 1977, 221). Kirkon näkökulmasta usko on yhteinen molemmissa tunnustuksen muodoissa ”Minä uskon” ja ”Me uskomme”.

Aikuistuva nuori on ideologista katsomusta muokatessaan monien sellaisten kysymysten edessä, joihin vallitsevat yhteiskunnalliset tekijät tuovat omat piirteensä. Perheen kesken, koulussa ja harrastuksissa sosiaalinen kanssakäyminen auttaa muovaamaan käsityksiä perusarvoista. Uskontunnustus on uskon ja kristillisten arvojen kiinteä yhdistelmä aikuisen katsomuksen pohjaksi (McAdams 1993, 81-86). Rippikouluksi nimitetty luterilaisen kirkon uskon perusteisiin syventävä opetusjakso ei sisältönsä ja rakenteensa puolesta Inkerissä poikennut vastaavasta käytännöstä Suomessa.

1920- luvulta lähtien pappispula häiritsi seurakuntien toimintaa Inkerissä ja vaikutti myös rippikoulujen järjestämiseen. (Esim. Pekka Bisterin tapaus Spankkovan seurakunnassa, Luther 2000, 447.) Myöhemmin seurasi tiukentuneita toimenpiteitä valtiovallan taholta. Vuodesta 1927 alkaen rippikoulu oli virallisesti kaksiviikkoinen konfirmaation valmistuskurssi. Kirkkojen vähittäinen sulkeminen aiheutti seurakuntarajojen häipymisen opetukseen osallistumisessa (Jääskeläinen 1982, 125-126). Leningradin Pyhän Marian kirkko palveli pisimpään kirkollisissa toimituksissa. Saksalaismiehityksen ajalta vuodelta 1943 on kuvaus pastori Juhani Jääskeläisen pitämästä rippikoulusta. (Lpk. II, 78) Viljamakasiini Tuutarin Villasissa oli sekä oppituntien että konfirmaation tapahtumapaikka. Sillä kertaa oppilaita oli ollut 250. Ikähajonta oli melko suuri, kun tavallisesti rippikouluikä sijoittui 15.-16. ikävuosien väliin. Vaikka inkeriläiskodeissa oli pidetty uskonasioita esillä, rippikoulussa saatua opetusta arvostettiin. Se antoi pohjaa koko elämälle. Papit, nekin jotka eivät olleet paljoa papin koulua käyneet, tiesivät, miten ja mihin nuoria oli evästettävä.

Mikä teki rippikoulusta vielä vanhanakin muistelemisen arvoisen kokemuksen? Miksi opetusta järjestettiin sodan poikkeuksellisissa oloissa, ja siihen myös

hakeuduttiin? Kukaan kertojista ei korosta koulun suomia kirkollisia etuja, tuskin niillä silloin oli edes käyttöä.

Rippikouluopetus päättyy konfirmaatioon, uskon vahvistukseen. Uskonlupaus seurakunnan edessä vahvistaa kasteessa alkaneen seurakunnan jäsenyyden. Lupaukseen liittyvä sitoutuminen on perusteiltaan monisyisempi. Topin mukaan (1988, 90-91) rituaaliseen käyttäytymiseen liittyy olennaisesti affektiivinen panos. Kun riitti konkretisoi sitoutumisen kohteen, se edistää sitoutumista. Inkeriläiskertojien kohdalla jää avoimeksi kysymys sitoutumisen luonteesta pelkästään tunnetekijöihin perustuvana. Rippikoulun päätösjuhla on monen kertojan kuvausten perusteella ollut vaikuttavan mieleenpainunut kokemus, jossa yhdistyvät sekä ulkoiset muodolliset puitteet että yksilölliset tunnekomponentit. Uskonlupaus sisältää kaikki kolme uskontokatsomuksen elementtiä. Riitti aktivoi sitoutumisen uskon kohteisiin.

Saksalaismiehityksen aikana suomalainen sotilaspappi kiersi Inkerinmaalla järjestämässä rippikouluopetusta. Mielialat olivat kenties kohdistuneet odottavasti uskonpuhdistajan maanmiesten avulla luotavaan uuteen yhteiskuntaan. Monen vuoden tauko kirkon toiminnassa selittää osallistujien määrän ja ikähajonnan. Luultavasti ajan levottomuus on rajannut pois pelkästään muodollisuuksien vuoksi osallistujat. Rippikoulu ei niissä tilanteissa vastannut vain aikuistumisriittiä. Joidenkin kertojien kuvauksissa siunauksen välittyminen ja tuonpuoleiseen sitoutuminen saavat merkitykseltään tärkeän sijan. Rauhalan mukaan (1982 a, 1) asiolihin ja ilmiöihin liittyvät eri kvaliteetit ja merkityskokemukset ovat tiedostusasteeltaan yksilöllisesti vaihtelevia. Rippikoulun päättävän ehtoolliskäynnin konkreettinen lähivaikutus yhdistää sekä tajunnallisen että kehollisen puolen samaan merkityskokemukseen, vaikka tapahtuman tajunnallinen merkityssuhde on symbolinen.

Inkerinsuomalaisten kansalliseen ominaislaatuun oli olemassa pitkät perinteet. Positiivisen kollektiivisen identiteetin ylläpitäminen ei ollut vaatinut opillisesti

korkeasti koulutettua sivistyneistöä (vrt. Flink 2000, 367). Venäläistymisen pelko ja endogaaminen avioliittokäytäntö, kaksi elämäntavan mallia, palvelivat myös kansallisen identiteetin kokemista.

Yhteistalouteen siirtymistä alettiin toteuttaa vuodesta 1929 alkaen. Perustamiskokouksissa nuoret olivat lähinnä kuuntelijoita. Yleenssä kolhoosien perustamista vastustettiin. Ajan henkeä leimasi huolestuneisuus ja pelokkuus. Hyvin toimeentulevat katsottiin varakkaiksi: se tiesi menetyksiä. Karkotukset tulivat monen perheen osaksi. Toisaalta koettiin uudenlaista yhteisöllisyyttä: vaikeudet yhdistivät. Yhteiskunnallisiin vaatimuksiin sitoutuminen koettiin kaksijakoisena. Annatut tehtävät suoritettiin, vaikka järjestelmään suhtauduttiin kriittisesti. Kyseessä oli myös oma toimeentulo. Kirkossakäynti, silloin kun se vielä oli ollut mahdollista, tuotti ongelmia, koska sunnuntaista tuli työpäivä. Ristiriitatilanteissa arvot saattoivat mennä normien edelle senkin uhalla, että seurauksena joutui huonon työntekijän maineeseen.

Yhteiskuntapoliittinen painostus kohdistui ajan myötä kaikkiin kansallisen tietoisuuden ylläpitopyrkimyksiin, koska ne eivät sopineet viranomaisten tavoitteisiin yhtenäistää valtakunnan kieltä ja kulttuuria (Luther 2000, 89). Otteiden ankaruudesta on historiaan jäänyt inkeriläisen musiikkityön uranuurtajan, Mooses Putron elämäntyön päättyminen. Hän on paljolti vaikuttanut siihen laulajakansan leimaan, joka on inkeriläisille tullut aktiivisesta kuorolauluharrastuksesta. Kun suuri osa Pietarin suomalaisista sekä suomalaiset papit olivat palanneet Suomeen, Putron perhe jäi Pietariin. Syksyllä 1919 hän katosi ilman minkäänlaista tietoa, mitä oli tapahtunut. Suomalainen musiikkielämä jatkui vielä vuosia (Luther 2000,88).

Kirkko oli ollut isänmaallisuuden kehto: siinä rakastettiin omaa Inkerinmaata. Kirkon sanottiin olevan kulttuurikehto, koska kirkon yhtydessä oli kirjasto. Jumalanpalvelukset olivat sekä hengellisesti että sosiaalisesti kollektiivisia

kokemuksia: mitä sunnuntaina kirkossa kuultiin, sitä kotona viikolla puhuttiin (Maria Kajava, Lpk. I, 59-60).

Viimeisenä Inkerin papeista rovasti S.J. Laurikkala oli joutunut palaamaan Suomeen vuonna 1937. Hänet tunnettiin puhujana, jota mielellään kuunneltiin. Viimeiset vuodet Inkerissä olivat olleet työskentelyä hellittämättömän kiireen paineessa ja jännityksen ilmapiirissä. Virkatehtävät vaativat alituista matkallaoloa. Kirkko välitti sanomansa kautta luottamusta Jumalaan. Muutokset kirkollisessa toiminnassa seurasivat yhteiskunnallisia muutoksia. Kuulijoille hengellinen kielenkäyttö oli tuttua jo lapsuudesta. Nyt sanoma oli verhottava niin, että kuulijat kuitenkin ymmärsivät, mitä on luottamus Jumalan johdatukseen. Ulkopuolisissa puhe johdatuksesta saattoi aiheuttaa outoja tulkintoja. Julistus ei saanut antaa aiheita epäilyksiin vastavallankumouksellisesta toiminnasta. Papiston esiintymisiä tarkkailtiin yleensäkin. Pappien katsottiin olevan ”läpeensä pikimustaa joukkoa”. Näin julisti vastapuolen sanomalehti Vapaus, joka sai lukijoita myös Inkerissä. Lehti oli perustettu Leningradissa 1918 Sen ilmestyminen päättyi 1937 (Laurikkala 1970, 95-110).

Sosiaaliset suhteet ja yhteiseen kulttuuriin sitoutuminen ovat saaneet uutta merkitystä myös kotiseudultaan kauas itään karkotettujen ja sotapakolaisuudesta palautettujen inkeriläisten keskuudessa. Uusissa ympäristöissään he olivat erottuneet muutenkin kuin kielen ja kotiseudun perusteella. Kazakit ja venäläiset olivat ihmetelleet heidän lauluharrastustaan. Jakuutit eivät olleet ymmärtäneet puhetta Jumalasta. Jos paikallista väestöä oli aluksi varoitettukin hurjista suomalaisista, ennen pitkää käsitykset tulokkaista muuttuivat täysin. Te olette kultuuri-ihmisiä, sanottiin.

Inkerissä talkoot olivat kylän yhteistä toimintaa. Varsinkin nuoret osallistuivat innokkaasti heinä- ja sadonkorjuutalkoisiin. Kolhoosien perustamista tulkittiinkin aluksi talkoiden yhteistyömallin mukaisesti. Uusissa olosuhteissa ankarat

luonnonolosuhteet säätelivät tapaa työskennellä. Ympäristön tarpeita huomioiden käytettiin hyväksi omat taidot ansiotulojen kartuttamiseksi.

Kulttuuri-ihmiseksi ei tulla jonkin elämänmuutoksen tai uudelle asuinalueelle sopeutumisen seurauksena. Leimallisten päätelmien perusteita voidaan etsiä inkeriläisen kulttuurin tekijöistä ja elämäntavan muodoista. Muuttunut sosiaalinen todellisuus vaatii mukautumista, mutta yksilöllisesti ympäristöä hahmotetaan omien edellytysten pohjalta. Minän toiminta noudattaa ympäristöstä riippumattomia lainalaisuuksia (Vuorinen 1990, 50-51). Sosiaalinen sopeutuminen on olosuhderiippuvaista ja siten suhteellista, yksilön ymmärtämisen kannalta situationaalinen säätöpiiri oma kokonaisuutensa. Kulttuurinen tietoisuus lisää yksilön omanarvontuntoa ja myönteinen palaute vuorovaikutusta yli kansallisuusrajojen.

Jatkossa kertojien elämänvaiheisiin liittyy muutoksia, jotka asettavat uusia haasteita ja tehtäviä. Monen kohdalla oma lähipiiri on muuttunut perheen perustamisen ja uusiin ihmissuhteisiin sitoutumisen myötä. Ulkoiset tapahtumat vievät olosuhteisiin, joita ei enää sävytä perinteinen kulttuuri-ilmapiiri. Onko uskontoon sitoutumisella merkitystä kriisien keskellä? Elämäntilanteiden monimuotoista problematiikkaa vastassa on koko inhimillinen psykosomatiikka, sekä tajunnallinen että kehollinen ihminen.

8. Kriisit ja mielekkyyden hahmottaminen

Vuosien 1931-1945 välinen aika käsittää tapahtumia, joiden pohjalta kyseistä ajanjaksoa nimitetään tässä työssä kriisiulottuvuudeksi. Karkotukset, sota ja pakolaisuus ovat kriisejä tuottavia, inhimillistä elämää ulkoapäin ravistelevia voimia. Muutokset vaikuttavat elämäntapaan; peruskysymys yli muiden on, miten selvitä eteenpäin. Taulukon 3 eri historiallisista lähteistä koottu tiedosto vuosilta 1914-1956 on pohjana taulukon 4 kertojakohtaisille elämänvaiheille

heidän ikäjärjestyksensä mukaan. Historiatieto on siis kertojien omaa historiaa selittävä aikahistoriallinen tausta.

---

1. Sota Saksa-Venäjä 1.8.1914 – 26.11.1917
2. Neuvostoliiton syntyminen: 15.3.1917 väliaikainen hallitus; 25.10.1917 lokakuun vallankumous
3. Sotakommunismin kausi 1917 – 1921
4. Uuden talouspolitiikan- eli NEP-kausi 1921 – 1925
5. Leninin kuolema ja linjaerimielisyyksien kausi
6. Stalinin valtakausi 1929 – 1953
7. Sosialismin rakentamisen kausi: ensimmäinen viisivuotissuunnitelma 1928 – 1932, mm. maatalouden kollektivointi, talonpoikien kulakointi
8. Vangitsemiset, karkotukset, väestön joukkosiirrot 1929 – 1936
9. Sota: Neuvostoliitto-Suomi 30.11.1939 – 13.3.1940
10. Sota: Saksa-Neuvostoliitto 22.6.1941 – 8.5.1945 ja Leningradin piiritys heinäk. 1941 – tammik. 1944
11. Sota: Suomi-Neuvostoliitto 25.6.1941 – 5.9.1944
12. Inkeriläinen siirtoväki Suomeen 26.3.1943 – 1.6.1944
13. Paluukuljetukset Neuvostoliittoon 5.12.1944 – 20.12.1945
14. Virallisen matkustusluvan myöntäminen 1956. Jo toisen maailmansodan päätyttyä inkeriläispakolaisia oli lähtenyt liikkeelle etsimään mahdollisuuksia palata kotiseuduille.

Taulukko 3. Inkeriläisten elämään vaikuttanutta historian kulkua vuosina 1914-1956

Jokaisen kertojan elämänkulkuun sisältyy vaiheita, joita on leimannut selvästi havaittava olosuhteiden muutos, joko yksi tai useampia. Näissä siirtymävaiheissa paljastuu erilaisia avaintapahtumia, toimintaa vaativia ja toisaalta yhteisöllistä vuorovaikutusta kuvaavia, jotka ilmentävät perusasennoitumista siihen, mitä keskeisesti elämältä halutaan (McAdams 1990, 170; 1993, 293). Kriisien keskellä uskonto ja uskonnollinen käyttäytyminen tulevat tutkimuksen huomion kohteeksi. Uskonnolliset painopistealueet ovat jumalasuhteesta nousevia tilannekohtaisia pohdintoja, joissa voi seurata rukouselämää, luterilaisuuden roolin, riittien, eettisten ja affektiivisten tekijöiden vaikutusta.

Huolia, pelkoa ja hajaannusta. Neuvostoliitossa vuodesta 1921 alkanut uuden talouspolitiikan kausi (NEP) oli monella alalla edistyksellistä aikaa.[8] Tarton rauhansopimuksen mukaisesti suomen kieli säilyi virka- ja koulukielenä, mutta vain vuoteen 1936, jolloin kulttuuriautonomia lakkautettiin. Suomenkielinen kulttuuri joutui 'maan alle' (Lahtinen 1991, 301, 303). Yhteiskunnan valtaapitävien toimenpiteet edustavat kertojien muistissa aikakausien tasoa. Osista kootuilla historian vaiheilla yksilöllinen muisti jäsentää omaa historiaansa. Jokainen kokee henkilökohtaisella tasollaan niiden osumisen elämänkulkuunsa tapahtumina, jotka vaikuttavat toimintaan, mutta eivät ole samalla voimalla kohdistuneet jokaisen elämään. (Taulukko 4, liite 4) Muutoksia on koettu ikään ja kotipaikkakuntaan nähden eri tavoin.

Ensimmäisen maailmansodan poliittis-sosiaaliset jännitykset eivät suoranaisesti heijastuneet inkeriläisten oloihin. Kahden kertojan kokemuksiin liittyy isän (inkerinsuomalainen) kaatuminen rintamalla. Niissä perheissä toimeentulo vaati lasten varhaista osallistumista yhteiseen tulonhankintaan.

---

[8] Neuvostoliiton historiaa koskevat tiedot ovat teossarjasta Tiedon värikäs maailma, osa 13, hakusana Neuvostoliitto.

Ensimmäisen viisivuotiskauden loppua kohden tultaessa kollektiivitalouden kehittyminen alkoi saada pakkokollektivoinnin luonnetta. Perheenisän, veljen tai sukulaismiehen vangitseminen tai koko perheen karkotus ja omaisuuden menetys tulevat kertomuksissa esille. Naapuriapuun ja sukulaisiin turvautuminen ylläpiti keskinäisiä yhteyksiä. Joskus naapurit joutuivat ainoastaan avuttomina seuraamaan lähiperheen karkottamista. Erään lempaalalaisen vanhemmat oli vangittu. Kymmenen vuoden kuluttua äiti oli päässyt vapaaksi. Kysymykseen, miksi heidät oli vangittu, kertoja, naurahtaen kysymystä vastasi: Mitä varten? Eihän sitä kukaan tiennyt, eikä keltään kysytty. Äiti oli opettanut lapsilleen kristillisen uskon perusteita. Kesällä 1943 kertoja oli lähtenyt Saksaan töihin kahden ikätoverinsa kanssa.

Inkerinsuomalaiset olivat suomalaisuutensa johdosta erottuneet muista vähemmistökansallisuuksista.[9] Meillä oli kaikilla parakrahvi 38 passissa. Se merkitsi 'valtionvihollinen', eräs inkeriläinen on kertonut. Inkeriläisten suomalaisuus velvoitti passin haltijan epäluotettavuutensa vuoksi ilmoittautumaan määräajoin viranomaisille (Isien Usko 1961, Inkerin kirkon 350-vuotisjuhlanumero, 80-81). Vuosikausia oli vain pitänyt sopeutua, kun muuta mahdollisuutta ei ollut, eikä päässyt mihinkään pakenemaan. Poliittisesti epäilyttäväksi leimaaminen saattoi tapahtua ilman että asianomainen olisi ollut missään tekemisissä politiikan kanssa. Omistusolot olivat alusta lähtien erotteleva tekijä (Tpk. III, 18). Kollektiivitalouden toteuttaminen oli ollut hidas prosessi ja aiheuttanut joidenkin talollisten siirtymistä teollisuustyöhön. Kolhooseihin liittyneet saivat pitää vähäisen määrän maata ja karjaa yksityistaloudessaan. Kodin menetys ja

[9] Inkerinsuomalaisia tarkoittaen ei ole oikein käyttää ilmausta suomensukuiset, koska he ovat alusta alkaen olleet suomalaisia. Suomensukuisia ovat mm. inkerikot ja vatjalaiset, joita ortodoksisen kirkon usko on vähittäin sulauttanut venäläiseen väestöön. Ella Ojala kirjoittaa artikkelissaan (Aamulehti 30.7.1999): ”En ole koskaan kokenut olevani suomensukuinen vaan suomalainen. Siksi nimitys suomensukuinen loukkaa minua”.

karkotus tosin merkitsi pääsyä eroon painostavasta ilmapiiristä, mutta poliittisesti vaaralliseksi leimaamista oli vaikea ymmärtää, saati kestää.

Olipa kysymyksessä ollut häätö, karkotus, pakkosiirto tai evakuointi, ne ovat olleet eroja ja siirtymisiä paikasta toiseen. Vaikutus elämänkulkuun riippuu voimakkuudesta, jolla tapahtuma koetaan. Henkilö- tai olosuhdemuutokset voivat kohdistua myös ihmissuhteisiin (Elder – Caspi 1990, 219-220). Annan (ASa) kertomuksessa huomio kiinnittyy sen uskonnollisuutta ilmaisevaan yleiskuvaan ja toisaalta kriisien (pakkosiirto, paluu, sota ja aviopuolison menetys, toinen häätö, uuden avioliiton vaikeudet, avioero) runsauteen. Aina köyhäst elimme Anna aloittaa me-muotoisesti kertomuksensa. Kolmen sukupolven yhteiselämää oli leimannut isän luterilaisuudella ohjeistama perheensä huoltaminen. Se jatkui myös uusissa olosuhteissa, jotka eivät kuitenkaan toimeentulon kannalta osoittautuneet aikaisempia paremmiksi. Annan rohkeus palata Inkeriin johti myöhemmin muun perheen paluuseen. Vuodet 1936-1942 tiesivät jatkuvaa varuillaan oloa. Sota vei puolison rintamalle. Anna ei kerro, miten hän oli selvinnyt pienen esikoisensa kanssa sekä pitkän evakkomatkan että pohjoisen kylmiin olosuhteisiin asettumisen. Ravintotilanne kuitenkin helpottui. Uusi avioliitto toi uuden kriisin ainekset. Annan perhekäsitys ei sopinut yhteen puolison kasvatusperiaatteiden kanssa. Jossain tuli raja vastaan sillä seurauksella, että hän oli taas yksinhuoltaja. Karjalaan muutto tapahtui kuitenkin ulkoisesti rauhallisissa oloissa.

Kaksi sisäiseen tasapainoon tähtäävää hallintakeinoa Anna tuo esiin kertomuksensa lopulla: myönteisiä tunteita herättävät mielensisäiset kuvat lapsuuden kotiseudusta yhdessä aktiivisesti ympäristöön suhtautuvan kiinnostuksen kanssa ovat säilyttäneet hänen tyytyväisyyttä leimaavan elämänotteensa (vrt. Vuorinen 1990, 67-68). Siihen verrattuna toteamus Mie en hyvvää nähnt mittää edustaa alakuloisuutta, joka kuitenkaan ei ole jäänyt

hallitsevaksi. Kertomuksesta sille löytyy ohjeellinen selitys: *Jumalan haltuun menet aina*. Käsite *aina* fokusoi yhteenvedonomaisesti tapahtumien kulkua.

Marin (MHä) kertomuksessa on joitakin samoja aineksia Annaan verraten. Vuosiin 1931-1935 mahtuu pakkosiirto kahteen otteeseen. Myös Marin nuoruusvuosia oli värittänyt paluu kotiseudulle viranomaisia uhmaten. Lyhyeksi jääneeseen elämänvaiheeseen tuli kuitenkin sisältymään valoisa rippikoulukokemus, jota mahdollisuutta karkotuspaikkakunnalla ei olisi ollut. Silloisessa rippikoulussa Mari ei ollut ainoa salaa osallistuva. Tunne-elementit, sekä pelko että ilo, olivat vahvasti mukana. Kiinnijoutumista oli varottava, mutta yhtä suuren riskin kirkko oli ottanut. Koska kaste tulkittiin siirtymäriittinä, kirkon jäseneksi ottamisena, siihen kiinnitettiin suurempaa huomiota kuin saarna- ja opetustoimintaan. Myöhemmin maallikkosaarnaajienkin jouduttua syytetoimenpiteiden kohteiksi, erityisen raskauttavina tekoina pidettiin juuri kasteiden toimittamista.

Marin perhe kuului niihin kahdesti karkotettuihin, joiden oli ollut vaikea sopeutua Keski-Aasian ilmasto-oloihin. Lisäksi punatauti oli yksi pahimpia tappajia. Mutta kaukana sieltä, missä sota muutti maailmaa, pakkosiirretyt saivat keskittyä toimeentulolähteiden luomiseen. Vaikka mahdollisuuksia oli vähän, hyvinvoinnin edellytyksiä saattoi hakea myös mahdollisuudesta suomenkieliseen kanssakäymiseen ja uskonnonharjoituksen vapauteen.

Marille tarjoutui työmaa sairaalasta. Runsaan kymmenen vuoden ajan, toimiessaan palveluammatissa, hän oli voinut toteuttaa taipumustaan huolehtimiseen sekä ammatillisesti että kodin piirissä. Arkkujen jatkuvaan valmistamiseen huomion kiinnittäminen toimi pikemminkin elämän ylläpitämiseen sisältyvien arvokäsitysten herättäjänä kuin minkäänlaiseen lohduttomuuteen johdattavana ajatuksena. Kun tuli aika suunnitella paluuta lähelle kotiseutuja, Marilla oli jo oma perhe huollettavana.

Sota on sotaa. Inkerinmaan suomalaisväestö koki toisen maailmansodan vaiheita lähietäisyydeltä. Saksalaiset tulivat kuin hyökkääjät ikään. Paikallinen asujaimisto joutui majoittamaan sotilaita. Maakuoppia kaivettiin paitsi suojaksi, myös elintarvikkeiden ja arvotavaroiden varastointiin. Ympäristö oli yhtä jyskettä. Kolme vuorokautta saattoi kulua maakuopan suojassa. Vähitellen ruokavarastot hupenivat. Kun sota pauhasi täysillä, tilapäisiin pakopaikkoihin turvautunut väki ei kaikin ajoin ollut selvillä sodan kulusta, olivatko venäläisten vai saksalaisten hoteissa. Paikoin jouduttiin kahden rintaman väliin, kun venäläiset tulittivat saksalaisia tulosuuntaan kylien yli. Mikään ei tehnyt olosuhteista siedettäviä, mutta kärsimykset koettiin yhteisinä. Jokainen ymmärsi, ettei näin voinut enää kauan jatkua. Jos sodan iskuista säästyikin, kuolema tuli eteen nälän ja sairauksien seurauksena.

Eeva (EHa) oli lapsena kokenut äidin menettämisen. Nuoremman veljensä kanssa hän varttui sisarustensa hoivassa. Eevan omassakin perheessä isommat lapset joutuivat huolehtimaan pienemmistä vanhempien työaikana. Sotatapahtumista Eeva ei kerro paljon ja syykin on ymmärrettävä: lapset kärsivät eniten. Ja ko sota alko, niin on haikea luatii, mie en jaksa luatiikaa. Pahinta oli ollut yksi pakosalla vietetty yö, jota perheen pienin ei ollut kestänyt. Kylmettymiseen menehtynyt pienokainen oli pitänyt haudata metsään. Kuitenkii pappi siel ol, siunas lapsen ja hauvattii. No laps pantii sammaliihen sinne (Lpk. V, 33-34). Hautapaikka jäi merkitsemättä, vain muistikuva tapahtuneesta ei häviä. Lyhyen episodin ydin on kahdessa yksityiskohdassa. Tapahtumapaikalla on ollut pappi läsnä. Hautaustoimituksen kristillinen toteutus tuo siihen lohduttavan elementin. Äidin tajunnassa ei myöskään jää vähälle sen merkitys. että pieni vainaja on voitu peittää sammalilla. Haikeus kuvaa surua, jota on pitänyt selvittää syvältä, koko olemuksen tasolta. On luontevaa liittää suru sotaan ja saada menetyksiin mielellisesti hallittavampi ote. Eeva siirtyy kuvailemaan kokoamisleirin olosuhteita, miten paljon siellä menehtyi pakolaisia. Taaksepäin katsoen mennyt on olemassa nykypäivään rinnastettavana ulottuvuutena. Niin

ajatellen tästä päivästä löytää kiitollisuuden aiheita. Elämänkertymään mahtuu kirjava joukko aineksia, joista voi luoda yhtenäisyyden, vaikka kaikkea ei ymmärtäisikään.

Useimmille inkeriläisille saksalaismiehittäjät olivat pettymys ja näiden halveksiva käyttäytyminen tuntui järjettömältä varsinkin, kun sitä vertasi sotilaan vyöhön painettuun tekstiin Gott mit uns. Sodan kaaoksen keskellä elämässä kiinni pysyminen vaati voimia. Katri (KPu) oppi sen tajuamaan. Nuoruusikä oli ollut jatkuvaa työntekoa isän puuttuessa perheestä. Äiti oli taitava, mutta myös vaativa työnantaja. Toista oli kollektiivitaloudessa. Oli omaksuttava yhteispelin henki, vaikka vaatimusten raja joskus tulikin vastaan. Mihin pisteeseen asti ihminen voi luopua itsemääräämisestään, kun se ei ole ristiriidassa moraaliselta näkökannalta arvioitavissa auktoriteettiasemassa olevia kohtaan. Näkökulma kapenee ja vaihtoehdot vähenevät huomattavasti vieraan miehittäjävallan luomalla näyttämöllä. Katrin kertomuksessa episodit seuraavat toistaan. Hän on ollut uuvuksiin asti liikkeellä hankkimassa perheelleen jotain ravinnoksi kelpaavaa. Hänen oma situaationsa on osa ympäröivää kaaosta. Yhteiskunnallisen valtakoneiston tilalle on tullut sotilaallinen organisaatio. Katri ottaa vastaan sen määräykset omaan autonomiaansa luottaen. Tarvittaessa käynnistyy kommunikointi, jossa saksan kielen aktiivinen sanavarasto ei ole runsas, mutta tilanteeseen nähden riittävä. Puhe Kalt, Kinder, Kinder kohti kiväärinpiippua on silkkaa venäläistä rulettia, tai saksalaista. Kertoessaan hän selittää, miten siinäkin oli sitte tämmönen onni. Kun taas oli pitkä kävelymatka takanapäin, mie vetin enää itseäin, mut ymmärsin, mistä voimia oli.

Kun elämäntilanteet muuttuvat lähes päivittäin, ihmisen ymmärtäminen kolmijakoisuuden pohjalta ei tunnu riittävältä, vaikka kaikki puolet ovatkin tulkinnassa mukana. Uskonnollinen ajattelu heijastuu viittauksenomaisesti, mutta kuitenkin merkitsevästi kuvauksissa, joissa on tunnistettu jotain toimintaa

energisoivaa tukea (Rauhala 1982 b). Kertojalle ilmaisu mistä voimia, on yksi hänen silloisen olemassaolonsa oleellinen puoli ja edellytys.

Muistinvarainen tapahtumakuvaus sijoittuu elämänkokemusten merkitysten siivilöimänä omaan luokkaansa. Gagnonilla historiallisen ajan luokituksessa yhtenä ryhmänä on yksilöllinen ajankuvaus (Gagnon 1981, 51-57). Missä McAdams puhuu ydinepisodeista menneisyydestä erottuvina tapahtumina (McAdams 1985, 128; 1990, 169), Gagnonilla on lyhyt kertomus (*the anecdotal recollection*), autenttinen jälki aikanaan koetusta tapahtumasta. Sensitiivisyys kokemuksen kuvaamisessa on riittävä tae myöhempää käsittelyä varten.

Kesän 1941 vaihduttua syksyyn Neuvostoliitto aloitti väestön evakuoinnin. Ensin oli niiden Pohjois-Inkerin rajakylien asukkaiden lähdettävä, jotka vuonna 1936 alkaneissa väestönsiirroissa oli jätetty paikoilleen. Nyt elettiin odotuksen, huolten ja pelon ilmapiirissä. Vielä oli muistissa mielivaltaiset vangitsemiset ja syyttömien tuomitsemiset. Väärin tulkitut havainnot saattoivat johtaa paniikinomaiseen käyttäytymiseen, mitä esimerkiksi Alinan (ATi) kertomus osoittaa. Meillä oli se hirmu nii syvvää mänt, on Hilman (HHe) tulkinta ajan luonteesta.

Elintarvikepulan jatkuvasti vaikeutuessa miehityslinjan molemmin puolin, alkoi seuraavan vuoden keväällä Leningradin mottiin jääneiden siirto sodan ulottumattomiin. Viikkoja kestänyt matka Udmurtiaan, Jakutiaan tai Omskin alueelle, kävi jo lähtiessä heikkokuntoiselle kansalle raskaaksi (Ronkonen 1989, 194-221). Tukala oli myös miehitetyiltä alueilta pakolaisleireille koottujen asema. Parhaiten selvisivät ne, jotka jo sitä ennen olivat hakeutuneet Viroon töihin. Joillakin oli ollut tyly lähtö kodeistaan. Saksalaiset tulliit ja sanoit, jot huomen lähette, Viroon teit viijää. Ei antaneet autoo, kaheksan kilometrii myö käveltii. Sit Virosta tultii Suomeen. (Lpk. I, 5-6) Merimatka Paldiskista Hankoon ei enää voimia kysynyt, jos siihen asti oli kestänyt. Suunnitelmat inkerinsuomalaisten evakuoimiseksi miehitetyiltä alueilta Suomeen oli aloitettu jo sodan

alkuvaiheissa, mutta niiden toteuttaminen vei pitkään. Ensimmäiset laivakuljetukset marraskuussa 1942 kohdistettiin inkeriläisten sotaorpojen sijoittamiseen Suomeen (Tuuli 1988, 42-43).

Nuorta inkeriläistä naisväestöä oli sekä kehotettu että määrätty lähtemään töihin työvoimapulasta kärsivään Saksaan. Siirtotyöläisen työpäivästä tuli sekä pitkä että usein raskas. Noin puolentoista vuoden palvelusajan jälkeen nuori oli valmis siirtymään Suomeen.[10](Liitteet 3 a-e)

Kaikki sotakuntoiset inkeriläismiehet eivät joutuneet rintamalle. Joidenkin oli palveltava työarmeijassa, mikä palvelu jatkui vielä sodan loputtuakin. Kahden kertojan rintamaolojen kuvaukset ovat sisällöltään erilaiset. Väinö (VKo) palveli talvisodassa ns. kansanarmeijan riveissä. Hänellä oli takanaan perusteellinen sotilaskoulutus. Yhdistettynä ajankohtaiseen kutsuntaan, asetelma ei vastannut hänen koulutuksen pohjalta syntyneitä odotuksiaan. Mutta minkäänlainen vastahankaan asettuminen ei tullut kysymykseen. Yksi hänen kertomuksensa johtoajatus on tehtävien tunnollinen suoritus ja kunnioittava asennoituminen esimiesasemassa oleviin.

Talvisodan alkaessa Reino (RPe) oli vasta varusmiespalveluksen suorittanut nuorimies. Jatkosodassa eteen tuli ankarat kokemukset. Haavoittumisesta alkoi pitkä toivon ja pettymysten sävyttämä tapahtumien sarja. Jos sodassa selviämisen ajatellaan olevan ”Korkeimman kädessä”, Reinon käsitys oli vastakkainen, vaikka ajatus sopi hyvin uskonnolliseen käsitykseen suhtautua

---

[10] Saksaan töihin sijoitetuilla oli vapaus päättää jäädäkkö vai lähteä Suomeen. Suomen konsulin virasto korosti ehtona lähtijöiden inkeriläisyyttä ja suomalaista syntyperää. Palvelustehtävissä on edellytetty ”erinomaisen maineen” säilyttämistä loppuun saakka. Suomen viranomaisilla ei ollut mahdollisuutta, jos tilanne olisi sitä vaatinut, puuttua työolojen parantamiseen. Liitteessä (3) mainitussa tapauksessa palvelussuhde on ollut rikkeetön molemmin puolin. Paluumatka on tehty Nürnberg-laivalla. Hankoon tuli kerralla noin 350 inkeriläistä. Matkan varrella oli viivytty viisi päivää Danzigissa (Gdansk). Lohjan karanteenileirissä oli annettu muukalaispassi. Vasta avioliiton solmiminen Suomessa toi liitteen henkilölle aikanaan Suomen kansalaisuuden.

vaaranalaisiin olosuhteisiin. Suomalaisten vangiksi joutumisesta oli liikkunut pelottavia käsityksiä. Siksi kaksi sotakaveria sopi keskenään, että toisen haavoittuessa toinen hoitaa asian armonlaukauksella. Tosipaikan tultua kaveri lähtikin pakoon. Näytti siltä, ettei mikään pelastaisi Reinoa pahimmalta. Etsintäpartion ryssittelevä keskustelu kuului jo läheltä; tilanne vaikutti havainnoijan kannalta karulta. Niinpä kysymykseen, oliko hän elävä vai kuollut, oli viisainta vastata venäjäksi. Pian sen jälkeen ei olisi enää mitään sanottavaa. Strunk Jr. soveltaa hahmopsykologian kenttäteoriaa tulkitessaan inhimillistä käyttäytymistä yhdessä havaintokentän ja havaitsijan ominaisuuksien yhdistelmänä (Strunk Jr. 1962, 26-27). Reinon tilanteessa on lähellä tulkinta havaintokentän määräävästä vaikutuksesta. Pelon kaikkoamisen myötä Reinon mieliala kääntyikin nousuun. Myöhemmin kenttäpastorin kanssa käyty keskustelu oli jo luonteeltaan sielunhoidollista. Sitäkin tarvittiin, kun seuraavat vuorokaudet piti selvitä maastossa janoisena ryömien. Energiaa riitti vielä toisen haavoittuneen huoltamiseen. Aikanaan uusi sotaan lähtö, tällä kertaa Suomesta, päättyi takaisin Neuvostoliittoon luovuttamiseen, vaikka tavoitteena oli ollut elämän jatkaminen Suomessa.[11] Saattajana olleen suomalaisen sotilashenkilön toivotus Älä toivojais kadota, minne jouvut ei ollut mikään tavanomainen fraasi. Lähtijän korvissa se viritti muistot. Olihan hänellä jo takanaan yksi Siperiaan karkotus. Alaikäisyytensä vuoksi hän oli välttänyt kuolemantuomion. Nyt seuraavat kymmenen vuotta tulivat vaatimaan toivon näkökulmasta kaikin keinoin ja voimin kiinnipitämistä. Noutavien vastuuhenkilöiden odottaminen

---

[11] Kotimaa kirjoitti 3.12.1993: Vuosina 1942-1944 Suomen armeijassa taisteli 1800 inkeriläistä sotilasta. Valtaosa heistä liittyi ns. Heimopataljoonaan, johon kuului myös 3200 virolaista. Ks. myös Nevalainen 1990, 304-306. Vuosina 1947-1948 inkeriläisten pidätyksistä ja luovutuksista kertovista lehtikirjoituksista käy ilmi, että suomalaisia on ollut apuna ko. tapahtumissa. Pidätykset ovat koskeneet myös inkeriläisiä siviilejä, Aamulehti 1.11.1947, 22.2.1948, 19.3.1948. Vankien karkaamiset Suomesta itärajalle kuljetusten aikana, olivat tavallisia. Aamulehti kirjoitti 5.8.1945 inkeriläisvankien pakoyrityksestä. Erityisesti kirjoituksessa kiitetään ”urheata matkustavaista naishenkilöä” arkailemattomasta viranomaisten avustamisesta.

käsiraudoissa ei antanut noudettavan kannalta toivolle edellytyksiä. Elämäntilannetta oli liian paljon sävyttänyt sisäinen levottomuus ja toisaalta turhautumisen tunteet pakenemisen mahdollisuuden käyttämättä jättämisestä, kun pako olisi voinut onnistua. Oliko pelko estänyt viileää harkintaa edellyttäneen toiminnan vai tiedostamaton vastenmielisyys käyttäytyä suomalaiselle sotilaalle sopimattomalla tavalla. Vuosikymmenien jälkeen Reino kuittaa asian toteamalla: No se ol miun, sellail täyty olla. Hän kertoo muistelleensa usein ja arvostaneensa hänelle lähtötilanteessa lausuttuja sanoja toivon säilyttämisestä. Nyt hän on Suomessa jo viidettä kertaa. Jumala on ollut kaiken takana, on hänen päättelynään rinnastettavissa aikaisempaan lausuntoon elämäntilanteen kohtalonomaisuudesta. Passiiviselta vaikuttava pohdinta saattaakin heijastaa sisäistä aktiivisuutta, kun tulkintaa ohjaa uskonnollisen merkityksen tavoittaminen (Vuorinen 1990, 68). Jumala on kuljettanut ja näyttänyt, jot hää on kaikkivoipa on kertojan varmalta vaikuttava käsitys.

Kahdeksas luku alkoi faktisella kuvauksella siitä todellisuudesta, joka on kertomusten taustalla olevaa historiallista aikaa ja heijastaa valikoivasti aineksia yksilöllisen situaation rakennetekijöihin (Perttula 1993). Yhteiskunnan muutokset ja sota aiheuttivat myös kylä- ja perheyhteisöjen kontaktien katkeamisia. Valikoidut henkilöanalyysit tuovat tapahtumia lähietäisyydelle. Tavoitteena on kiinnittää huomiota kertojien erilaisille kokemuksille antamiin tulkintoihin ja ymmärtää niiden merkitykset henkilökohtaisella tasolla.

9. Uskon näköaloja

Hajaannus, vaellus- ja paluuvuodet nostavat esiin selviytymisen ongelmat. Sen jälkeen kun koti oli pitänyt jättää, tuntui kuin olisi ollut matkalla kaiken aikaa, on erään kertojan kokemus. Kun paljosta oli luovuttu, olisi jatkossa puhuttava vaikeuksien sietokyvystä. Minkäänlainen kapinointi ei tullut kysymykseen, eikä se liioin ollut kuulunut inkeriläiseen mielenlaatuun. Elämä oli vain saatava

sujumaan. Omatoiminen yritteliäisyys saa erilaisia muotoja ja yksilöllisiä korostuksia. Katsotaanko elämän ohjautumista hallinnan (*coping, control*) vai ulkoisen todellisuuden ehdoista käsin, uskonnon tuki on seuraavan tarkastelun johtoajatus. Yhteyttä tuonpuoleiseen sävyttää henkilökohtainen suhde, usein jo kehitysvuosiin liittyneenä vaikuttajana. Pyrkimys yhteyteen ja yhteisön läsnäolon kokemiseen tulee esille sekä riittikäyttäytymisen muodoissa että erilaisena prososiaalisuutena.

Minä rukoilen. Elämänkertomuksiin liittyy kuvauksia tapahtumajaksoista, joista heijastuu ikään kuin sisäänkirjoitettu tulkinta omasta selviytymisestä sekä laajemmin ymmärtäen puhe ”meistä” tarkoittaen omia läheisiä ja paikoin koko heimoyhteisöä.

> Pittää luottaa vaan siihen, jotta jos Herra minnuu varjelee, sit mie olen varjeltu. Lpk. II, 35.
>
> Jumalan haltuun menet aina. Hiä auttaa, vaik mihin menet. Lpk. II,4.
>
> Ja me saahaan kiittää, ko taas Taivaan Isää, et hää on tämänkin osan järjestänyt. Itse en ole tehnyt mittää, kun neuvoja on aina annettu. Lpk. V, 2.
>
> Kyl mein puolel rukoiltii Jumalaa sillo kovvaa, ku puhuttii siint sotasta nii aina. Lpk. VI, 29.
>
> Me aina sanottii sit, et Jumala johatti meijät sinne, ku ajettii myö, ku pommittiit meijä eteltäin.- - - Jumalan nimes ko lähettii, ni hyväst pääsimme. Ajattele, koko yön matkustimme hyvin. Lpk. VI, 50.
>
> Näin Jumala johtaa. Sen takii mie näit puhun, jot ihminen ei ajattelis, et hänen asiat ei ole tiiossa. Lpk. II, 43.

Uskonnolliseen kokemiseen nähden korostukset vaihtelevat, mutta kielteistä suhtautumista uskontoon ei ilmene, ei liioin epäilevää asennetta. Kysymys on siitä, mikä eri tavoin viittaa korkeimpaan voimaan ja vakuuttaa rukoilijan sen todellisuudesta. Inhimillinen perustarve on ylläpitää ja lisätä itseymmärrystä (*the perceived self*). Oma sisäinen maailma on ikään kuin tarkkailun kohteena. Yhdessä ulkoisten tekijöiden vaikutuksen kanssa syntyy uskonnollinen kokemus,

jota rukoilija arvioi siihen liittyneiden tunteiden avulla (Strunk Jr. 1962, 92-93). Seuraava katkelma on Marin kertomuksesta (Lpk. IV,28):

> Muistan sota-aikan, kun mun miehein kirjoitti, et minä olen niin sairas. Mari rukkoile Jumalaa, että Jumala korjais minut pois. Minä ajattelin itseksein. Mie oli siin parakis, siin ol miun veljen lapset ja kaik. Mie menin sinne, mis mein lehmä oli, sinne menin. Panin sen toppatakin siihe ale, ko käin polvillein siihe. Oikein ko rukkoilin. Mitä mie rukkoilin, en tiijä. Mie niin paljo rukkoilin, et mie kaik herposin. Mie niinko putosin siihe. Ajattelin mitä tiä on tällästä, mie puttoon ihan. Jot onk se näin lyhyt mein elämä.---- Mie ko sain kirjeen, katsoin kerran siihen, hänen käsialaa on. Ahaa, hänen käsialaa. Ko avasin auki, hää sano, Mari mie en tiijä tätä Jumalan johdatusta, hää kirjotti. Jos mie yhtäkään sanaa en valehtelis, mie tahtosin sellain puhella, jot mikä lie tult, sano, ko mie käyn piäsemään. Hänellä oli verinen mahatauti. Hiä ei pääst tilastkaa ennää. --- Eiks siinä ole Jumalan armo. Kaik korjaantu. Hää tul kottii, vot.

Rukous avun saamiseksi ahdinkoa synnyttävään tilanteeseen ei ole riittävä peruste. Toinen yhtä tärkeä on uskonnollisen käyttäytymisen suuntautuminen tuonpuoleiseen. Suhde rukouksen kohteeseen liittyy itsetarkkailuun ja arviointiin rukouksen vaikutuksista. Edellä esimerkkitapauksessa on tunnistettavissa vaihtelevasti uskonnollisissa kokemuksissa esiintulevia tekijöitä (Strunk Jr. 1962, 87-88). Kertoja on pannut merkille sekä poikkeavuutta omassa orgaanisessa tilassaan että kielellisessä tuottamisessa. Ajattelua virittävänä prosessina rukous antaa yksilöllisesti mahdollisuuden kehittää itseään suhteellisen vakaassa kontekstissa. Jumalasuhteen kuvaajana rukous on monimuotoinen; ilmiönä sitä voidaan tulkita ja ymmärtää sekä behavioraalisen että fenomenologisen merkitysyhteyden kautta (Strunk Jr. 1962, 92, 95). Persoonallinen rukouselämä liittyy jumalasuhteen ylläpitämiseen. Rukoilijan asenne on nähtävä sen valossa, miten hän on tulkinnut Jumalan vastaavan odotuksiinsa. Taaksepäin katsoen moni asia on järjestynyt: Jumala on auttanut, varjellut, hoitanut ja ohjannut, mutta myös johdattanut rukoilemaan, suorittamaan jokin tehtävä tai olemaan apuna toiselle. Kysymyksessä on silloin enemmän vuorovaikutus- kuin riippuvuussuhde.

Helena (HHa) oli omaksunut varman vakaumuksen rukouksen merkityksestä ongelmatilanteissa. Kun Suomessa vietetty pakolaisaika oli ehtinyt vuoden 1944

syksyyn, rauha tullut ja sen myötä Neuvostoliiton vaatimus palauttaa inkeriläispakolaiset, Helenan päätös lähteä takaisin perustui siihen, jatkuisiko elämä yhdessä puolison kanssa. Järjestys on se, että Jumala neuvoo, mitä on pyydettävä. Vastauksena rukoukseen syntyy päätös palata. Helenan jumalasuhteessa yhteys toimii: ihminen pyytää apua tai ohjetta ja saa vastauksen. Toiminta edellyttää Jumalan tehtäväksiannon ymmärtämistä. Helena nimittää sitä johdatukseksi.

James M. Lee on tutkinut kasvatuksen vaikutusta uskonnollisiin kokemuksiin. Uskonnollinen opetus (*instruction*) on osa uskonnollista kasvatusta (*education*). Inhimilliseen kokemiseen kehittyy jäsentynyt tapa kokea uskonnollisesti. Uskonkokemukseen liittyy myös vuorovaikutuksellinen luonne ja yhteys ympäristön ihmissuhteisiin (Lee 1995, 536-537, 558). Kun joku on muistanut, miten äiti joka ilta kiitti vajaasta vatsastakin, äidin rukous edusti hänelle vahvaa uskoa. Jos jokin seikka pitää toteutua, se on Herralla tiedossa. Koti paloi, perhe joutui taivasalle, mutta äiti ei murtunut. Kristinuskon näkemys siunauksen kätkeytymisestä kärsimykseen oli ainakin toivoa ylläpitänyt asenne. Toisen kertojan muistissa äiti oli koko elämän jumalallinen.

Jokaisella kertojalla on ollut myönteisiä kokemuksia suhteessa kasvattajiinsa sekä kotona, koulussa että useimmilla myös kirkossa. Kasvatus ymmärretään tietoisena ohjauksena, jota leimaa vuorovaikutuksellinen kiintymyssuhde. Myös rajoja on asetettu ja ylläpidetty. Mukautuminen kirkon opetukseen lapsuudessa on tärkeä arvopohja. Merkitys kohdistuu siihen, miten uskonto myöhemmin ohjaa käyttäytymistä, kun kokemusten kenttä laajenee (Allport 1967, 26-27, 71).

Rukous tuottaa erilaisia samastumisia. Jo perhepiirissä lapsi on oppinut sijoittamaan itsensä ulkoisiin, vähitellen merkityksen pohjalta valikoituviin kohteisiin. Itseymmärryksen lisääntyessä siitä on voinut kehittyä tapa jäsentää maailmaa. Yhdessä kodin uskontokasvatuksen kanssa kirkolla on ollut osuutensa ohjata samastumisten suuntaa (Strunk Jr. 1962, 95-96). Rukoilla ilman erityistä

vaikeuksista johtuvaa syytä, mitä esimerkiksi perheen yhteiset rukoushetket ovat olleet, on moni kertoja omaksunut elämäntapaansa. Lutherin mukaan Jumala kohtaa ihmisen siinä todellisuudessa, mikä on häntä ulkoisesti lähellä. Ihminen rakentaa kokemusmaailmansa omalla viitejärjestelmällään ja tulkitsee sen pohjalta kokemuksiaan (Sundén 1959, 114, 129). Kertojien seuraavista lausumista päätellen uskonnon pohjalta rakentuva viitejärjestelmä kattaa lyhyesti ilmaisten koko elämäkerrallisen materiaalin:

> Usko on säilynyt ja tulloo säilymään. Uskon varassa olen elänyt aina. Lpk. II, 26.
>
> Pitäis etsii vaikeistakin päivistä kiittämistä. Ne on tarpeelliset, ku Isä ei anna lapselleen mitään, mikä ei ole hänelle tosi hyödyksi. Lpk. II, 51.
>
> Rukous auttaa joka asiassa. Jumala on apuna. Minulla on kaikki käynyt niin. Kun Leningratistakin mie tulin viime hetkellä pois. Lpk. II, 71.
>
> Ihan armosta on tullu kaikki. Uskoa ei mikään horjuta. Ikinä minä en luovu Jumalasta. Se on auttanu niin monta kertaa. Lpk. II, 76.

Rukous on keskeisin jumalasuhdetta ylläpitävistä tekijöistä, joiden yhteisvaikutuksesta usko seuraa. Behavioraalisena tapahtumana rukous on oma lajinsa uskonnollista käyttäytymistä (*self-perception theory*). Rukoilijan asenne on tietoisesti itsetarkkailun ohjeistama. Fenomenologinen selitys painottaa itsetuntemuksen lisääntymistä ja siten uskonnollisesta näkökulmasta kehitysvaikutuksen mukanaoloa. Inkeriläiskertojien kuvauksissa rukous liittyy elämänvaiheisiin elämän jatkumisen puolesta sekä omaa selviytymistä ajatellen että me-muodossa. On tunnettu huolta omaa piiriä laajemmin, koska koko heimoyhteisön tulevaisuus oli uhattuna. Kertojien omakohtaiset rukouskokemukset ovat toinen tyypillinen piirre. Rukous toimii yhteyden toteutumisena yksittäisen rukoilijan ja korkeimman voiman välisen suhteen säilymiseksi. Kerrotuissa tapauksissa siihen on antanut aiheen jokin akuutti ongelma. Avunpyynnön sisältö muodostuu tietyn tarpeen pohjalta. On tarvittu apua päästä jatkamaan matkaa turvallisesti, pysyä terveenä tai selviytyä ankarista olosuhteista. Monet tilanteet ovat olleet sen luonteisia, ettei

säännöllinen tai yhteinen rukoileminen voinut tulla kysymykseen. Rukouksen merkitys tulee usein esille viittauksenomaisesti, kuten esimerkiksi sanoissa tiesi mistä voimia tuli. Malli rukoukseen on toiminut psyykkisesti energisoivana.

Luottamuksen säilyminen. Monissa kertomuksissa puhutaan johdatuksesta. Kysymys on kokemuksesta, mutta kokemus sinänsä on moniselitteinen. Wikströmin tutkimuksessa (1975) menetelmänä oli vanhusväestöön kohdistetut haastattelut. Miksi elämää taaksepäin katsottaessa siinä nähdään juuri Jumalan toimintaa, sisältää ajatuksen kokemuksesta, että ihmistä on autettu tai viety eteenpäin. Kokemuksissa odotukset ovat saaneet elämyksellisesti vastauksen. Oleellista on, miten tällainen viitejärjestelmä on rakentunut (Wikström 1975, 23, 43). Ilman uskonnollisia taustatekijöitä kokemukset eivät saa tulkintaa uskonnon pohjalta. Johdatuksen käsitteellinen alkuperä on Raamatussa (esimerkiksi Psalmien kirjan 5. luku). Kertojien kuvauksissa johdatuksen subjekti on Jumala.

> Jumalahan meitä on ain johtanut tääl, aina parempaan ja parempaan. Niin, Jumalahan meidät on johtanut. Eläå 82 vuotta, niin johan siinä on. Lpk. VI, 80.
>
> Ei sitä hirvitty sannoo, sen vain jos kuka ymmärsi, et Jumala siunatkoon meitä. Jumalan johdatukseen jätetään kaik. Lpk. IV,26.
>
> Eiks tämä ollut Jumalan johdatusta. Jumala johtaa ja pitää suuren huolen ihmisestä. Lpk. II, 43.
>
> Ja kun tulimme Leningraatiin Moskovan asemalle ja minne nyt, emme tiedä. Mutta Herran johto oli taasen auttamassa. Kohtasimme henkilöitä, jotka neuvoivat meitä menemään Baltian asemalle. - - - Ja kun tulimme Hatsinaan, siellä taas neuvoivat menemään kolhoosin torille, jossa oli suomalaisia niistä lähikylistä. Ja taasen oli Herran johto. Lpk. V, 61.

Viimeisin katkelma on Reinon (RPe) kertomuksesta. Elämän vaikeita aikoja muistellessaan hän on sitä mieltä, että Jumala on ollut kaiken takana. Yhtäläisen karkotuksen ja työarmeijan läpikäynyt Simo (SKa) on sanonut, että kaikki tapahtuu Jumalan tahdosta. Hän kurittaa ja rakastaa. Aina hankalaksi koettu vastakkaisten piirteiden yhdistäminen jumalakäsitykseen ei vaikuta ongelmalliselta kertojilla. Miten Jumalan johdatuksen ajatus sopii sinne tänne

risteilevään elämänkulkuun? Miksi Jumala sallii kärsimyksen, on kysymys, jota kertojat eivät paljoa ota esille eivätkä pohdi. Uskolle ja luottamukselle oli perusteita. Ainakin se hengellinen katsomus piti, jonka pohjatyön luterilainen kirkko oli tehnyt. Kokonainen kansa siinä missä yksityinen ihminenkin on koettu olleen Jumalan huolenpidon alaisena. Koettelemuksia pidettiin yhteisinä eikä epäilyksiä, saati uskosta luopumisia ymmärretty. Jumalasuhdetta voisi luonnehtia arkipäivän tilanteista käsin ilman mystisiä painotuksia.

Pitkä ikä antaa riittävästi tietoa vakuuttua johdatuksen todellisuudesta. Sattumanvaraiseen kohtaloon uskomista siihen ei sekoitu. Ankarien sotakokemusten jälkeen elämässä oli nähtävä mielekkyyttä, jotta sitä voisi suunnitella eteenpäin. Sotarintamalle jäi moni inkerinsuomalainenkin mies. Joku on nähnyt välttymisen joutua sotaan, toinen sieltä takaisin palaamisen Jumalan johdatuksena. Samoin on piirityksen tai miehityksen oloista selviytymisessä ollut johdatusta.

Uskonnollisen kielen aktiiviseen sanastoon kuuluva varjeluksen käsite on aidoimmillaan todellisissa vaaratilanteissa, kun ympäristö antaa vähän mahdollisuuksia selviytymiseen. Vaikka omatoimisuus on tärkeä edellytys, yhteys Jumalaan syntyy varjeluksessa olemisen kokemisesta. Epämiellyttävä kuoleman pelko pysyy hallinnassa turvallisuutta tuottavilla mielikuvilla. Kansalaisia oli ohjattu suojautumaan erilaisin varotoimenpitein. Jumalan varjelukseen luottaminen toteutui omakohtaisen sisäisen mallin pohjalta. Opetus itsensä siunaamisesta ja rukoilemisesta korvasi yhteiset rituaalit, kun kirkkoa ei ollut. Yhtä selvää näyttää olleen toinen toisestaan huolehtiminen ja yhteydenpito mahdollisuuksien mukaan. *Eiks se ollut Jumalan niinku johdatusta, en saanut rauhaa, kunnes mänen keskiviikkona justiin sinne* (Lpk II, 46). Jumalasuhde toteutui myös kokemuksissa olla valmis auttamaan varsinkin, kun avun tarvitsijoita riitti.

Inkeriläisillä uskonkäsityksen tiedollinen puoli oli säilynyt kirkon opetuksen kautta. Uudet tilanteet olivat testanneet opetuksen pätevyyttä luomalla sille todellista käyttöä sisäisen tasapainon ylläpitämiseen ja toivoon päästä vielä turvallisiin elämänoloihin.

Todellinen ja poissaoleva kirkko. Et mist ne sen otti, että Jumala ompi linnamme. - - Oliko se niin, että ne joka ihminen osais sen (Lpk. IV, 74). Edellä viitattu tapahtuma on jo aikaisemmin ollut esillä. Tässä se on luokiteltavissa uskonnollisten kokemusten dimensioon, mutta tulkinnan perusteita saa useammalta suunnalta. Kertoja ei itse ollut mukana laulamassa, mutta hänen suhteensa tapahtumaan liittyy siinä myötäelämiseen. Kertoja esittää retorisia kysymyksiä ja hänelle viriää tiedollinen pohdinta, miksi juuri tämä virsi. Miksi kaikki osasivat sen? Miten se lähti ilmoille yhteen ääneen tietyllä hetkellä? Tietoisuuden intentionaalisuudella on suuntana tuonpuoleisuus. Taustalla on jumalakeskeisyys ja kirkon opetus luottamuksesta Jumalaan. Kyseisessä tilanteessa turvallisuuselementti myönnetään. Samaa Lutherin virttä on käytetty toivon ja rohkeuden virittäjänä jo 1930-luvulla erilaisissa lähdöissä.

Laululla on inkeriläisessä kulttuurissa ollut monia tehtäviä ja vaikutuksia. Muistot valikoituvat merkityksiin sisältyvien tunnekvaliteettien mukaan. Uskonnollinen opetus on säilynyt myös virsien sisällöissä. Niitä laulettiin jo pyhäkoulussa. Virsillä on myös sielunhoidollinen puolensa, mielen tasapainon ylläpitäminen sekä joukossa että yksin. Erityisesti uskonnollisessa tilaisuudessa vaikutuksen tehnyt elämys sisältää mielihyvän ja turvallisuuden kokemuksen. Jumalasuhteeseen kuuluu kiitollisuus, eräänlainen perustunne (Allport 1967,5). Siunauksen luonteinen tunne on ylittänyt jopa kirkossa käyntiin tiettyinä aikoina liittyneet riskit.

> Ja siel oli (kolhoositilalla) viel taulut, punanen taulu ja musta taulu. Hyvä työntekijä oli punasel taulul, sit huonommat ne oli mustal taulul. Miekin olin tääl

> punasel taulul hyvien työntekijöiden joukossa. Sit me käimme kirkossa ja sitten oli kylän kokous. Ja sitten olimme kaikki tytöt, me olimme mustalla listalla seinällä kaikkien näkyvissä. Ne oli ihan yhtä tyhjän ne heidän taulunsa (Lpk. IV, 47).

Kertomus viittaa kolhoosissa työskennelleen tyttöporukan yhteiseen päätökseen osallistua juhannuspäivän jumalanpalvelukseen, kun niitä voitiin vielä toimeenpanna. Tradition ja vallitsevan yhteiskuntaideologian välinen ristiriita tuli monin tavoin eteen jo siinä, ettei perinteistä työviikkojärjestystä noudatettu. Vaikka oheisen tapahtuman kuvauksessa tunnistaa lähes humoristista sananvalintaa, tietty vakavuus ja tehtävien tunnollinen suorittaminen kuuluivat inkeriläiseen tapaan asennoitua työhön. Rahallista palkanmaksua yhteistaloudessa ei tunnettu. Punainen väritaulu ei korvannut palkkaa eikä herättänyt tarkoitettua arvostusta. Kertomuksissa ilmenee eriasteista sitoutumista uskontoon. Sekin kertoja, jonka kiinnostus nuoruusiässä on kohdistunut enimmin yhteiskunnallisiin seikkoihin ja sotilastehtäviin, on säilyttänyt kirkon jäsenyyden.

> Se on meijän vanhempiin ja vuosiin mänt se luterinusko. Ja aina sitä viel nyt tahtoit, jot pitäs olla se puhas luterinusko. Ymmärrätteks työ, mitä se puhas on? Niin no Luterin uskoon myö usotaan. (Lpk. IV, 25).

Kertojan peräkkäisissä lauseissa toistuu sana luterinusko. Kysymykseen riitti vastauksena haastattelijan nyökkäys, jottei ajatuskulku katkennut. Nyt uusien tuulien puhaltaessa opin puhtaus on yhtä varjeltava, kuin se oli ollut vallankumouksen jälkivaiheissa. Vuosisatojen mittaan joitakin ortodoksisia käytäntöjä oli omaksuttu, mutta luterilaisuus oli säilynyt kirkollisen opin perustana.

> Jumala kasvatti meitä kaikissa näissä eri paikoissa - - - uskomaan siihen, että historian kulku ei ole ihmisen käsissä. Isät, vaarit ovat sortuneet vankilan tiellä, mutta niiden rukous on ollut meidän lasten puolesta. Ja siksi Jumalan sana ei koskaan kaadu eikä kirkko koskaan häviä. Taivaallinen Isämme tahtoo, Inkerin kansa oli aina kirkkokansaa. Kirkko oli keskusta. Se oli kaikki kaikessa meillä. Se oli äidinkielen säilyttäjä. Se oli kulttuurikehto. Se oli äiti siihen aikaan, kun isät menivät. (Maria Kajava, Lpk. III, 69-73)

Niihin aikoihin, kun kirkosta instituutiona oli jäljellä vain rauniot, toivo perustettiin Jumalan sanaan. Luterilaisuudelle uskollisena kertoja korostaa sanaa, jonka varassa kirkko elää. Kirkon sanottiin kulkeneen mukana Siperian kultakaivoksissa ja Aasian aroilla. Mihin sota ei ollut ulottunut, siellä nähtiin mahdollisuuksia omaan kulttuuriseen harrastamiseen. Jos inkeriläisiä oli paljon samoilla seuduilla, sopeutuminen oli helpompaa. Toisin paikoin taas ei ollut mitään hengellistä toimintaa. Yhteisissä tilaisuuksissa laulutaitoiset osallistujat ja puheenpitäjät vuorottelivat kirkollisten mallien mukaan. Muisteltiin, mitä oli opittu. Virret ja jumalansana eivät saaneet unohtua. Naiset toimittivat jumalanpalveluksia. (Lpk. III, 70.) Mari Rajala ja Liisa Haakana mainitaan seurapuhujina papin virkaa pitämässä. Ehtoolliskirkko oli poikkeusoloissa jo vaikeampaa toteuttaa. Aasian inkeriläispakolaisten oli ollut tapana mennä erityisesti pääsiäisaikaan vuorten rinteille. Siellä laulettiin ehtoollisliturgia ikään kuin olisi oltu ehtoolliskirkossa. Joillakin oli virsi- ja evankeliumikirjat, toisilla Raamattu kulkenut mukana.

Pakolaisten ’ikään kuin jumalanpalvelus’ on ollut kirkollista jatkumoa, joka liittää piiriinsä traditionaalista sisältöä. Pelkästään jäljittelyn pohjalta se ei ole toteutunut. Merkitys on luonut sen ulkoiset puitteet ja auttanut juuriltaan irrotettuja ihmisiä sen toteuttamisessa. Kirkkoinstituution sanoma oli säilynyt ja auttanut liittämään perinteet yhteen.

Kirkolliset riitit ja yksilöllisen hartaudenharjoituksen muodot eivät täysin hävinneet Inkerissä silloinkaan, kun niihin yhteiskuntajärjestyksen puitteissa ei ollut mahdollisuuksia. Olosuhteiden muuttuessa kasteen merkitys ei ollut muuttunut. Kun pappeja ei enää ollut saatavilla, pyydettiin joku uskovaiseksi tunnettu henkilö suorittamaan kastetoimitusta. Jumalallista huolenpitoa nähtiin sittemmin pakolaisuudesta toipuneen kansan keskuuteen palanneiden inkeriläispappien uudelleen käynnistyvässä toiminnassa. Ensin tuli Aasiasta saarnaaja Matti Kukkonen, sitten kaksi vankeudesta vapautunutta pappia, Paavo

Haimi ja Juhana Vaasseli. Heidän seurakuntansa oli heidän kapsäkeissään, on Maria Kajava kertonut (Lpk. I, 18). Niissä he kantoivat ehtoollisvälineet ja kastemaljan. He kävivät kodeissa, kastoivat lapset ja jakoivat ehtoollista.

Paluumuuttajilla oli tapana kokoontua kotiseuroihin tai hautausmaille hartaudenharjoitukseen. Oli säilynyt tarve olla yhdessä, laulaa ja lukea saarnatekstejä. Inkerissä viesti jumalanpalveluksista kulki Keltosta ympäröiviin kyliin ja tulijoita riitti. Tilaisuudet olivat yksinkertaisia ilman varsinaista järjestäjää. Jokainen halukas sai puhua, kuulijat istuivat hautakummuilla. Syksyllä kokoontumiset siirrettiin koteihin vuoroperiaatteella. Kärsimykset kevenivät, kun ne koettiin yhteisinä. Vaikeiden tilanteiden eteen sattuessa rukoiltiin viisautta ratkaisuihin (Ronkonen 1995, 183). Ongelmia olikin taas tiedossa, kun vuonna 1947 tuli uusi lähtökäsky. Kokoontumisia jatkettiin Eestin kirkoissa, kunnes vuosikymmenen vaihduttua alkoi muutto Karjalaan.

Monelle paluumuuttajalle radio välitti hartausohjelmia Suomesta. Ne korvasivat yhteiset kokoontumiset ja seurakäytännön. Työt kotona keskeytettiin radiojumalanpalveluksen ajaksi. Kotona alkanut uskonnollinen kasvatus on säilynyt, vaikka uusissa muodoissa ja muuttuneissa olosuhteissa. Voidaan puhua uskonnon kokemisesta mielekkäänä vastauksena koettuun todellisuuteen (Waardenburg 1986, 195). Yhteiskunnallisten tilanteiden tiedostaminen ja omien mahdollisuuksien luominen liittyivät samaan pohdintaan tulevaisuudesta. Uudisrakentaminen kaukana kotiseudulta kokosi omaisia yhteen. Suomea puhuttiin tuttavien keskinäisissä tapaamisissa. Entisille kotiseuduille palaaminen oli sallittu perheille puolison, isän tai pojan sodassa menettämisen korvauksena.

Rituaalit ja pyhitys. Rituaaliseen dimensioon kuuluu erityiset uskonnolliset toimenpiteet, joita kannattajilta odotetaan. Rituaaliseen aktiivisuuteen on erilaisia mahdollisuuksia (Glock – Stark 1973, 20-26). Mikä on rituaalisen aktin merkitys siihen osallistuvalle? Riitit edustavat yhteisöä, vahvistavat ryhmän

yhtenäisyyttä kussakin tilanteessa ja kulttuurissa. Yksilöllisesti riitit kiinteyttävät olemassa olevia sidoksia yhteisöön (Mol 1977, 234; Topi 1988, 58-59). Kriittisinä aikoina rituaalinen käyttäytyminen merkitsee emotionaalista tukea ja yhteisön elinkelpoisuuden takaamista (Mol 1977, 239; Topi 1988, 60). Teoriassaan uskonnon ja identiteetin suhteesta Mol määrittelee uskonnon ilmiöksi, joka sakralisoi (pyhittää, vahvistaa) identiteetin. Rituaali yhdessä muiden pyhittämismekanismien kanssa on osa tätä tasapainottamistoimintaa. Tehdessään havaintoja jumalanpalvelukseen osallistumisesta Jung yhdisti jumalanpalveluksen ja sen tuottaman vaikutuksen yksilössä. Hän nimitti *individuaatioksi* sitä psykologista prosessia, jonka tuloksena ihmisestä tulee kokonaisuus ja joka edistää itsetuntemusta. Pyhäksi tunnistettu kohde on vaikuttanut läheiseltä; kysymyksessä on vuorovaikutus sakralisaation elementtien kesken (Mol 1977, 235-236; 1979, 34-35; Topi 1988, 46-47).

Pinomaa käyttää pyhittymisen käsitettä Lutherin teologiaa selvittävässä teoksessaan (1972). Pyhitys on osa yksilöllistä uskonnon harjoittamista, joka vertauskuvallisesti on ”vaeltamista kasteen ja kuolleistanousemisen välisellä taipaleella” (Pinomaa 1972, 121). Molemmat ääripäät määrittelevät vaelluksen kristillistä sisältöä, joka selkeästi analysoiden on riippuvaista juuri määrittelijänsä näkökulmista.

Inkeriläiskertojat eivät puhu pyhittymisestä. Sen ilmaiseva kristillisyys on arkikielessä uskon synnyttämiä vaikutelmia liian juhlallisesti tulkitseva. Pyhittymisen käsitteeseen sopivia kokemuksia heillä sen sijaan on ollut. Niissä pyhitys on yksinkertainen jumalasuhteen elementti.

> Jouduttiin rakentamaan Siperiasta rautatie. - - - Itsekseen saatiin Jumalaa ajatella ja rukoilla. - - - Suuria rangaistuksia oli annettu. Rukoilin itseksein, ei sitä voinut muuten (kestää). Lpk. I, 34.

> Hiä sano, Mari-serkku, ko mie sain nyt tuas paljon sitä henken voimaa. Miten siel puhuttii. Ajattelin itseksein, et henken voimaa, - - - Vot, miten mein pitäs suaha joka päivä henken voimaa. Lpk. IV, 27.

> Mites se alkaa, uottele, uottele, miten kouluvirtein, miten se alko? Kiitos sul kasteesta autuutta vastaan. Kiitos kun lapsekses myös otit mun. Lpk. VI, 40.

Arkipäivän tehtäviin liittyen rukouksella on ollut vahvistava vaikutus. On hyvin ymmärrettävää, ettei vankileirillä ollut tarjolla mahdollisuuksia hengelliseen varustautumiseen. Rukoilemisella on tavoitettu jaksamista sekä fyysisellä että tajunnallisella tasolla. Toisten mukana koettu juhlatunnelma taas voi saada itsenäisesti erittelemään omaa henkistä tilaa ja tunnistamaan siinä yhteyttä tuonpuoleiseen. Kastevirsi on säilynyt ulkoaopittuna muistissa läpi elämän. Kaste on kiitoksen aiheena kahdessa merkityksessä. Jumalan lapseksi ottaminen on yksilöllisesti ihmisen jumalasuhdetta ilmaiseva käsite. Onnellisuutta sisältävä olotila yhdistyy kasteen pyhittävään luonteeseen. Inkerissä kristillinen kaste oli säilyttänyt arvonsa. Olosuhteiden muuttuessa sen merkitys oli mahdollisesti vain lisääntynyt. Rituaalinen painopiste oli jossain lohdutusta ja turvallisuutta tuottavissa mielikuvissa, elämän jatkumisessa kuoleman uhan alaisena. Olosuhteet loivat kasteesta torjutun pelon tunteen rituaalin.

Saksalaismiehityksen jatkuttua kolmatta vuotta suurimmassa osassa Inkerinmaata, harvinaista toiveikkuuta esiintyi kulttuurisella rintamalla. Kesällä 1943, kun oli jo alkanut inkerinsuomalaisten laivakuljetukset Suomeen, toteutettiin koulutarkastaja Antti Hämäläisen johdolla järjestetty opettajakurssi Spankkovassa. Samaan Inkerin kouluolojen laajamittaisen uudistamisen yhteyteen kuului Kolppanan seminaarin 80-vuotisjuhlien viettäminen (Tuuli 1988, 130-132). Taustalla lienee ollut suunnitelma seminaarin palauttamisesta entiseen käyttöönsä. Suomalaisväestön elämän kulttuurisen vakauttamisen kääntöpuolella oli kuitenkin sotatoimien voimistuminen ja siihen liittynyt siviiliväestön elinolojen kurjistuminen. Syksyllä tilanne oli jo siinä pisteessä, että väestön siirrot alkoivat lisääntyä.

Kun inkeriläinen yhteisö oli lopullisesti hajonnut eri suuntiin, selviytyminen edellytti paitsi monimuotoista omatoimisuutta, myös arvorakenteiden testaamista ja tervettä oikeustajua. Subjektiivinen tavoitteellisuus selvenee

itseluottamuksesta käsin. Jatkumon toisessa päässä on kontrollin sijainniksi (*locus of control*) nimitetty tekijä, käsitys että ihminen oman toimintansa kautta pyrkii vaikuttamaan elämäntilanteensa tasapainottamiseen. Tapahtumien tulkitseminen pelkästään ulkoisina, ilman vaikutusmahdollisuuksia, on subjektiivista toimintatilaa kapeuttavaa (Lange 1991, 209-212). Seuraavan alaluvun sisältönä on kertomuksista heijastuvat teemat, tavoitteellisuus, toisia hyödyttävä ja yhteenkuuluvuutta osoittava käyttäytyminen sekä henkilökohtaisen sisäisen eheyden hahmottaminen. Kun moni oli joutunut vieraaseen ympäristöön, vastavuoroisiin ja tasavertaisiin ihmissuhteisiin pyrkiminen yhtenä elämänlaadun ehtona sai erityisen merkityksen (Vuorinen 1990, 257).

Vahvuuksia. Meitäkin vietiin sinne Jaroslavlin oblastiin. Oi kauhea, kun siellä oli meillä huonoa. Niin oli huonoa, että ihan ihme. Lehmä oli meillä Suomesta ostettu mukaan. - - Ja hyvä että me olemme käsityöläiset suomalaiset. Meillä oli rukiit mukana. Me kehrättiin siellä lankaa. Ne ihmiset eivät osanneet mitään siellä käsitöitä tehdä. He toivat meille villoja. - - - aina kudottiin - - - Minä olin neljä luokkaa käynyt koulussa, otin ja kirjoitin Moskovan, että mitä kansan vihollisia me olemme, että te meitä näin huonosti kohtelette. Ja meillä on isä kaatunut sodassa, meidän täytyy päästä omille paikoille, omalle kotimaalle. Lpk. V, 5-6.

Kertoja edustaa nuorempaa sukupolvea tutkimuksessa. tapahtumien aikaan hän on ollut 14-15-vuotias. Äitinsä ja kahden sisarensa kanssa hän tuli pakolaisena Suomeen lokakuussa 1943. Seuraavana vuonna joulukuussa tuli lähtö takaisin Neuvostoliittoon. Suomessa olisi viihdytty, mutta pelkoa aiheuttaneet uhkaukset saivat lähtemään. Perillä odotti kuitenkin toinen pelon aihe, miten selvitä eteenpäin. Jo Suomessa oli ymmärretty varautua tulevaan ottamalla mukaan kaksi välttämättömyystarviketta: lehmä ja rukki. Niiden avulla kului runsas vuosi elämää, josta selviämistä kertoja pitää ihmeenä. Kun paikallinen väestö ei hallinnut käsityötaitoja, neuvokkaasti saatiin silti yhteistyötä aikaan ja molempia osapuolia hyödyttävää tuotantoa syntymään. Tieto rauhasta toi pienelle perheelle uuden iskun: isä ei palannutkaan rintamalta kotiin. Suru mursi äidin

voimat. Vuosi pakkosiirtolaisuudessa oli suunnannut kertojaa tuntemaan nuoresta iästä huolimatta vastuuta perheen toimeentulosta. Isän jättämä tyhjä tila kehitti velvollisuudentuntoa. Hän arvioi mahdollisuuksiaan koulunkäynnin perusteella. Yritteliäisyydellä oli korvattava se, mihin ehkä ikä ja tiedot eivät vielä riittäisi. Yhtäkaikki, päättäjille lähti vetoomus perusteluineen. Tuloksia syntyi. Perhe pääsi palaamaan kotipaikalle. Tosin ongelmat eivät siihen loppuneet, mutta kokemukset olivat sekä kasvattaneet että lisänneet tarmoa ja toimintavalmiutta.

> Nii ja siint sitte pantii tiällä semmonen tietotus, jot kuka tahtoo inkeriläisii palvelijoi, tulkaa ottamaa. Helsinkii minunkii tuotii Helsinkii, pantii rivvii tällai ko sotamiehet. Sit ne suomalaiset kattelivat, jot kenen ottaat ja sit - - - se mies tulloo. ”Kuinka vanha sää oot? Onk sul perhettä?” Ei ne ota, kel on perhettä. - - - Kaks last ol tämmöstä. Niitä hoitamaa. Herrajesta! Mie sanon ossaanko mää vierait lapsii hoitaa. - - - Olinks mää kaks vai kolme viikkoo, vai kuinka siin kävi. Se isäntä rupes tuppaamaa mun vierehein. Mie rupesin itkemää. - - - Voi varjele, minä rääsyt kainaloo. Eihä mul nyt mittää paljo ollukkaa. Mitä oli rääsyt kainaloo ja lähdin tietä myöte tälläi sitä Forssan katua menemää. (Lpk. VI, 16-17).

Saksaan työpalveluun viedyt inkerinsuomalaiset vaihtoivat maata, mutta vastaanotto oli Suomessakin sitä, ettei eroa ollut muuta kuin kieli. Jos rivistä valittiin työntekijöitä, mikä mahtoikaan olla valinnan peruste. Lastenhoitotyö saattoi olla pellolla kykkimistä helpompaa ja perhe työpaikkana tuntua kotoisalta. Kaikki ikävät kokemukset piti jo jäädä taakse. Vieraita lapsia hoitamalla voisi korjailla mieleen tulevia muistoja oman lapsen menetyksestä. Mutta sitä ei voinut ymmärtää, että emännätön talo oli verrattavissa saksalaissotilaiden holtittomuuteen Inkerissä. Nyt ei edes ollut ketään huutaa avuksi. Saksalaisen työnantajan palveluksessa työkyky oli uhkauksilla vähitellen palautunut. Uhka muuttui Suomessa. Oli jotain, mitä ei voinut ylittää – ihmisen itsekunnioitus. Situaation vastapainoksi se riitti. Ei haitannut, vaikka vain rääsyt oli ottaa kainaloon, kunhan pääsi ulos tilanteesta. Ei sekään, että edessä oli outo paikkakunta ja kirjaimellisesti tuntematon tie. Tarve olla vahva oli niin

henkilökohtainen ja viimeisin koettelemus niin ravisteleva, että se antoi toivoa uuteen alkuun pääsemiseen.

> Kotimaalta kun jouduttiin evakkoon, siel oli muitakii suomalaisia, kylässä asuivat, aikaihmisiä. Sitten minä aina toisinaan kävin siellä kylässä niillä suomalaisilla. Siellä oli omankylläisiä. - - - Eikö me kuuluta suomalaisiks, vai miten? Inkerinmaan suomalaisia. Vaik mie olin siellä lastenkodissakin, toisinaan ajattelin vaik suomeksi. Kun tulin kotiin Inkerinmaalle ja jouduin Eestiin, toisinaan piti toisia sanoja muistella, miten se tuli. - - - Inkeriläiset pitivät yhteyttä keskenään. (Lpk. II, 57-58).

Neuvostoliiton sisäosiin pakkosiirrettyjen liikkuminen vaihteli sodan jälkeen. Inkeriläisyhteisöjä muodostui lisäksi Viroon ja Karjalaan. Kertoja on lapsena molemmista vanhemmista orvoksi jäänyt. Murrosikäisenä hän joutui evakkotaipaleelle ja eroon omaisistaan. Suomalaisuudesta tuli tärkeä kasvutekijä kehitysvuosina asiaankuuluvien koulu- ja ammattiopintojen rinnalla. Tutut ihmiset vieraissa olosuhteissa olivat tuki suomen kielen ylläpitämiseksi. Vuosien kuluessa suomalaisuus säilytti merkityksensä. Hänen oman arvionsa mukaan se on ollut voimavara, jota ei ole tarvinnut piilotella. Juuri suomalaisuuden arvo osana minäkokemusta piti yllä tarvetta säilyttää suomen kielen taito (Vuorinen 1990, 126-127).

> Näin meidän kesken, minä olin ollut viis vuotta valtiolla, eikä kukaan tietänyt mitään. Tää on tosi juttu. Yht'äkkiä tuli juoksupoika, sano et teijän pitäs tuuva sotilaspassi. Eihän miulla ollu mitään sotilaspassia, ko miä olin ulkomaalainen. Sanoin jot ei mul oo sellasta. No miks ei? Yht'äkkiä varikon päällikkö hyppää miun luoksein. No onks teil sitä passia? Sanoin, että eihän mul oo. Kukas te olette? Tulkaas kansliaan. Nää on tosi juttuja. Mikä ulkomaalainen puhuu paremmin kuin minä? No minä olen inkeriläinen. No mites te tulitte? Mites te otitte? Ne harkitsi asian. Asetus oli semmonen, että ulkomaalainen ei voinut mennä valtiolle töihin. Sit män monta päivää aikaa, ne harkitsi sen asian. Ja kun minä viis vuotta olin, niin ei ne enää poiskaan heittänyt. Kyllä mie sitä pelkäsin. (Lpk. II, 73).

Viisi vuotta on ollut pitkä aika inkeriläisen miehen pärjätä Suomessa sotakuntoisessa iässä, kun suurin osa oli palautettu Neuvostoliittoon ja muutamat siirtyneet Ruotsiin. Miksi sotilaspassia oli alettu peräänkuuluttaa, liittyy luontevasti ajankohtaan, jolloin vielä haravoitiin Suomen armeijassa palvelleita inkeriläismiehiä. Aikanaan saksalaisten mottiin joutuminen oli

säästänyt kertojan joutumasta sotaan. Yksi selviämiskeino hänellä on ollut Suomessa, vieraista korostuksista vapaa suomen kielen hallinta. Vuoroin rohkeutta ja suoraselkäisyyttä, vuoroin viisasta vaikenemista tilanteiden mukaan valtion leivissä toimiminen on vaatinut. Suomen viranomaisten aktiivisuus kiirehtiä inkeriläisiä palaamaan Neuvostoliittoon näyttää olleen paikkakuntakohtaista. Niillä, jotka olivat päättäneet jäädä, ei myöhemmin tullut siitä ongelmia. Vasta 1940-luvun loppuvuosina lehdissä kirjoitettiin inkeriläisten pidätyksistä.[12] Suomeen sopeutumista oli edistänyt asuin- ja työpaikan sekä perhesuhteiden vakiintuminen.

Miun mielestäni hyö ovat uurastajii. Jos ei sellanen olis inkeriläisillä, niitä on kouluttanut elämänkoulu sellaseks, niin ei niitä useita olis paraikaa elossa (HHa, Lpk. II, 50). Varmasti kertoja tuntee monien inkeriläisten ankarat kohtalot, kun omat ponnistelut eivät aina riittäneet selviytymiseen. Elämänkoulu on tulkittava tarkoittaneen inkeriläisyyden ja toimeliaisuuden yhteensopivuutta. Sen ymmärsivät ne, jotka olivat elpyneet nälän ja sairauksien raskaista kokemuksista. Oli käytettävä omaa luovaa kekseliäisyyttä jokapäiväisen elannon hankkimiseen. Perusmalli oli jo lapsena opittu asenne työntekoon. Toinen esiin tuleva tekijä oli pyrkiminen hyviin ihmissuhteisiin. Sopeutuminen paikallisiin oloihin on toisille ollut tilapäinen ratkaisu. Omat kokemuksensa kirjana julkaissut Lyyli Ronkonen ilmaisee yhdellä lauseella pintaa syvemmälle yltävän perusajatuksen: ”Me emme lannistuisi, vieköön meidät minne tahansa” (Ronkonen 1989, 219).

Näkökulman laajentaminen interpersoonalliseen suuntaan tuo toiminnallisuuden rinnalle yhdessä toimimisen monimuotoiset vuorovaikutussuhteet. McAdamsin yhteisöllisyys-teeman linjaa seuraten

---

[12] Vuosina 1947-48 lehtikirjoituksista käy ilmi, että suomalaiset ovat olleet viranomaisten apuna. Pidätykset ovat kohdistuneet myös inkeriläisiin siviilihenkilöihin. Aamulehti mm. kirjoitti 1.11.1947, 22.2.1948 ja 19.3.1948 aiheesta. Inkeriläisyyteen yhdistettiin todennäköisesti vihollismaana koettuun maahan kohdistuvia asenteita, mikä saattoi ilmetä suomalaisten taholta nurjana suhtautumisena inkeriläisiin.

laatutekijäksi valikoituu tunnepohjainen läheisyysmotiivi (*intimacy*). Eritellessään läheisyyden tunnekomponentteja, McAdams (1993) käyttää aiheeseen sopivia kreikankielen rakkautta luonnehtivia käsitteitä: *storge* (kiintymys), *philia* (ystävyys) ja *agape* (lähimmäisyys) (McAdams 1993, 291). Kiintymys voi säilyä, vaikka yhteys sidosryhmään on katkennut. Lämpimät perhesuhteet, rakkaus kotiseutuun, sen luontoon ja koko synnyinmaahan, ovat syntyneet varhaiskehityksen huolenpidon kokemusten pohjalta. Ystävyys ja lähimmäisyys eivät ole ehdollista. Avoimuuden ilmapiirissä lisääntyy ihmistuntemus ja toinen toisistaan huolehtiminen (McAdams 1993, 88-89; 286-291). Perhesiteiden kiinteys näkyy huolena erilleen joutuneista omaisista ja pyrkimyksenä saada heistä tietoa. Kyselyjä lähti eri viranomaisille. Yhteydet säilyivät, vaikka olisi kulunut vuosikymmeniä, ennen kuin taas tavattiin.

Auttamiskäyttäytymiselle oli kysyntää ja tilaisuuksia tarjoutui sen toteuttamiselle. Kaikessa oli voimassa toisen ihmisen kunnioittamisen periaate, vieläpä vaikeissa rintamaolosuhteissakin. Myötäeläminen ja kaikenlaisen itsekeskeisyyden puuttuminen ilmenee erilaisin yhdistelmin jokaisen kertojan puheessa. Eettisten katsomusten toinen ulottuvuus, riippumattomuus, voidaan tulkita tilanteen vaatimissa rajoissa oikeudenmukaisuudesta rohkeasti kiinnipitämisenä. Luottamus omiin mahdollisuuksiin ei näytä laajentuneen ympäristöä kontrolloivaan käyttäytymiseen. Haluun vaikuttaa on yhdistynyt pyrkimys luottamukselliseen kanssakäymiseen. Sen pohjalta, miten kukin kertoja on tematisoinut omaa historiaansa, ei ole ristiriitaa kristilliseen katsomukseen nähden. Vaikka ulkoiset historialliset puitteet ovat asettaneet rajoja, uskonnollisen tai kansallisen näkemyksen mukaisia omia rajoja ei ole haluttu alittaa.

Joitakin elämismaailman ehtoja saattoi vain osittain muuttaa. Kristillisestä uskosta tukea etsivä elämänote sai täydestä ottamisen laatua. Kirkon opetus seurasi mukana sekä muistivaraisesti että yhteisiin tapaamisiin osallistumisena,

kun niihin oli mahdollisuuksia. Johdatuksen ajatus nousee usein esille osoittamaan luottamusta Jumalaan. Luterilaisuuden leima on säilynyt jopa niin, että ulkopuolinen tarkastelija on hämmästellyt äidiltä saatua hyvää opetusta. Pyhittymistä on pohdittu uskonnollisen perinteen jatkuvuuden rinnalla. Vahvuuksilla on viitattu henkilökohtaiseen, muutoshakuiseen toimintastrategiaan. Omatoimisuuden pohjalta spontaanisuus saa ymmärrettävän psykologisen sisällön: jatkuvan varuillaanolon häviäminen vapauttaa toiminnallisuuteen ja selkiinnyttää suhdetta ympäristöön. Yhteisöllisyys on osoittautunut arvoksi silloinkin, kun kirkolliset ja muut sosiaaliset tukirakenteet eivät ole kuuluneet elämänmenoon.

II osa INDIVIDUAATIO ELÄMÄNKERTOMUKSISSA

10. Johdanto

Inkerinsuomalaisten elämänvaiheiden tarkastelua uskonnon näkökulmasta seuraa jatkossa kysymys individuaatiosta. Tutkimuksen ongelma, kristillisen uskon yhteys inhimillisiin katsomuksiin ja kohtaloihin, on edelleen sama. *Individuaation* eli *yksilöitymisen* seurauksena myös henkilökohtainen uskonkäsitys saattaa muuttua ja katsomuksellinen kiinteys lisääntyä iän myötä.

Individuaation käsite kuuluu C.G. Jungin psykologiaan. Se on monelta näkökulmalta tarkasteltava ja määriteltävä ilmiö. Jung viittaa yksilöitymisen korostumiseen keski-ikään tultaessa ja siitä eteenpäin. Uskonnon harjoittaminen ja uskon tulkinnat muuttuvat yksilöllisesti. Itsenäisen ajattelun merkitys korostuu esimerkiksi suhteessa tunnustuksellisuuteen. Uskonnollisen yksilöitymisen näkökulma liittyy täydentämään jo olemassa olevia tulkintoja uskonnosta inkeriläisten elämänkulussa. Käsittely kohdistuu samaan kertovan haastattelun menetelmällä koottuun aineistoon. Aineistolähtöisen tarkastelun rinnalla päättelyä ohjaa Jungin psykologiasta valitut teoreettiset mallit.

Näkökulmia Jungin psykologiaan. Pitkään kestäneen lääkäriuransa ajan Jung keskittyi erityisesti psykologiaan. Hänen teoriansa on siten kliinisen aineiston pohjalta syntynyt. Ihmismielen ongelmia käsitellessään hän loi persoonallisuutta selittävän terminologian. Keskeisenä ajatuksena on tietoisuuden ja tiedostamattoman yhteys psyykkisen tasapainon säilyttämisessä. Teoksessaan Symbolit. Piilotajunnan kieli (*Man and his Symbols*) Jung esittää psykologiansa avainkäsitteet. Koska ihmiskehon osilla on pitkä kehityshistoriansa, myös psyykellä täytyy olla oma historiansa (Jung 2003, 98-99). Unikuvat paljastavat yhteyksiä ikiaikaisiin mielen tuotteisiin. Tästä näkemyksestä juontaa Jungin kollektiivisen tiedostamattoman käsite. Sen eri ilmenemismuodoissa paljastuu yleisinhimilliset arkkityyppiset piirteet, jotka voivat vaihdella perushahmoaan menettämättä (Jung 2003, 67). Jungin psykologian ymmärtäminen vaatii erityisesti piilotajunnan olemukseen syventymistä. Paitsi kokemuksista riippumatonta kollektiivista piilotajuntaa, merkittävä osuus on persoonallisella piilotajunnalla ja symboleilla sen tuotteina. Individuaatioprosessissa piilotajunta ja tietoisuus toimivat toisiaan täydentäen ja tukien. ”Yksilö on ainoa todellisuus. Mutta jos haluamme nähdä asiat niiden oikeassa perspektiivissä, meidän on ymmärrettävä ihmisen menneisyyttä yhtä hyvin kuin hänen nykyisyyttään” (Jung 2003, 58).

Jungin kirjallinen tuotanto on 18-osainen teossarja. Monet sen osat tunnetaan erillisinä teoksina. Tässä käsillä olevan työn keskeisin lähde on Jungin postuumina ilmestynyt Symbolit. Piilotajunnan kieli (2003). Kirjoittajina on Jungin lisäksi neljä hänen oppilastaan ja läheistä työtoveriaan. Teoksella on erikoinen syntyhistoria. Lopullinen laitos ilmestyi kolme vuotta Jungin kuoleman jälkeen. Viimeistelytyön suorittanut Marie-Louise von Franz on toiminut Jungin ohjeiden mukaan. Hänen osuutensa kirjoittajana liittyy individuaatiota käsittelevään osaan. Teos kokonaisuudessaan muodostaa kattavan tietopaketin Jungin psykologiasta. Maailmankatsomuksellisia ja joitakin poleemisia kannanottoja sisältyy hänen kirjoituksistaan koottuihin teoksiin Kohti totuutta

(1991) ja Kärsimyksestä (1993). Niissä hän perustelee myös kantaansa uskonnollisiin kysymyksiin.

Mitä sielu on ja mistä uskonnossa on kysymys? Aito uskonnollisuus on lääkettä sielullisiin kärsimyksiin, mutta sillä ei tarvitse olla tekemistä uskontunnustuksen tai johonkin kirkkokuntaan kuulumisen kanssa. Kuitenkin symbolinen kokeminen, kun se merkitsee osallistumista riitteihin, sopii Jungin uskontokatsomukseen. Se on ratkaisevaa, mikä on uskonnonharjoittajan välitön asenne. Uskonnollisten kokemusten herättämä luottamus voi sisällöltään olla tunnustuksellisen opin mukaista, mutta uskonnollinen vakaumus ei vaadi tunnustukseen sitoutumista. Yhteisyydellä on vaaransa, jos se ei kosketa ihmistä sisäisesti. Yhteisöihanteen ei pidä sivuuttaa yksilöä ja yhteisön jäsenten keskinäistä kohtaamista. Jung näkee ristiriitaisuutta siinä, että kirkon olemassaolo juontuu ihmisen suhteesta Jumalaan, ja toisaalta kirkon on huolehdittava velvollisuuksista valtiota kohtaan. Totalitaarisen valtiojärjestelmän vaarat Jung oli nähnyt omana aikanaan. Miten kirkko voi esiintyä ”yhteisöllisenä ihanteena” viittaa hänen kirjoituksessaan Tunnustuskirkkoon (*Bekenntniskirche*), luterilaiseen vastarintaliikkeeseen Hitlerin valtakaudella. Periaatteessa Jung tekee eron uskonnon ja uskontunnustuksen välillä. Kollektiivisen ajattelutavan omaksuminen voi vieraannuttaa itsestä ja vahingoittaa omaa arvostelukykyä. Mutta asia on nähtävissä myös niin, ettei kirkko ole kollektiivinen kategoria eikä sen tunnustukseen sitoutuminen uhkaa yksilöllisyyttä (Jung 1991, 205-217).

Jungin uskonnollinen ajattelu herätti huomiota hänen psykiatrin toimensa ohella. Kriittinen suhtautuminen opilliseen kaavamaisuuteen ja ajatusta sitovaan tunnustuksellisuuteen oli tuskin lähtöisin kodin kristillisestä kasvatuksesta. Kodin hengellistä ilmapiiriä olivat luoneet protestanttinen pappi-isä ja spiritismiin taipuvainen äiti. Jung ei kaihtanut suuren yleisön taholta tulleita kysymyksiä uskostaan Jumalaan. Vaikka hänen vastauksensa olivatkin tavanomaisista jumalakäsityksistä poikkeavia, selkeä myönteinen kannanotto niistä heijastuu,

käsitys Jumalasta, joka ”asuu aivan yhtä paljon sisimmässäni kuin missä tahansa muuallakin” (Bennet 1968, 129-131). Kaukoidän kulttuurisia vaikutuksia Jung lienee omaksunut, päätellen hänen psykologiassaan esiintyvästä erityispiirteestä. Vastakohtaparit yang ja yin muodostavat sekä jatkuvasti luovan että pysyvän harmonisen kokonaisuuden. Toisaalta on tunnistettu yhteyttä Jungin psykologian ja fysiikan välillä (von Franz 2003, 307-308). Molemmat näkökohdat yhdistämällä on mahdollista selittää Jungin teoreettisia malleja leimaava piirre luonnonlakien piiriin kuuluvalla polarisaatio-ilmiöllä. Määritelmän mukaan polariteetti syntyy kahden komponentin liikkeestä napaa kohti, jossa liikkeessä vastakkaisella puolella on resultoiva osuus. Jung oletti esimerkiksi, että introvertti (luonteeltaan sisäänpäin kääntynyt) ihminen on piilotajuisesti ekstravertti (ulospäin suuntautunut) ja kääntäen, koska piilotajunta pyrkii täydentämään tietoisuutta (Tiedon värikäs maailma 7, 119). Introvertit ja ekstravertit ovat vain kaksi yleistävää ominaisuutta, joiden varassa voidaan tehdä erottelu yksilöiden välillä.

Jung erotti tietoisuuden tasolla neljä henkisen toiminnan muotoa: rationaalisen ajatteluun perustuvan ja toisaalta tunteita painottavan toimintatavan sekä irrationaalisen aistihavainnoista riippuvaisen ja toisaalta intuitiivisen toimintatavan (vrt. Wellek – Warren 1969, 98-99). Näin kaksi alkuperäistä erityispiirrettä täydentyvät ja monipuolistuvat eri toimintojen korostumisella (Jung 2003, 60-61). Polarisoivan näkemyksen mukaisesti tulkiten ajattelevalla tyypillä on tunteva puoli vähemmän kehittynyt. Toinen esimerkiksi pyrkii sopeutumaan älyllisin keinoin, toinen etsii ratkaisuja tunteenomaisesti. Tunteminen tarkoittaa sen arvioimista, onko kokemus miellyttävää vai ei. Mikä on kohteen arvo? Siten tunne ei tässä ole emootio, synnyltään tahaton, vaan sentimentti, kuten esimerkiksi rakkaus ja viha (Jung 2003, 21-22, 60-61). Havaitsemalla saadaan kohteesta tietoja ja aavistelemalla ennakoidaan tulevia tapahtumia. Intuitioon ei liity arviointia; se on luonteeltaan aistihavaintoa muistuttava tahaton tapahtuma (Bennet 1968, 40-41).

Jungin teoriassa yksilöllinen todellisuus muodostuu tietoisuuden ja piilotajunnan yhdistymisen kautta. Kokemusten varaisesti ihminen jäsentää olemassaoloaan myös kehon ja ulkoisen maailman huomioon ottaen (Rauhala 2005 a, 159-161). Ilman kokemusta ei ole tajuntaakaan. Piilotajunta on Jungin mukaan tietoisen mielen opastaja, mutta piilotajunnasta saadaan tietoa vain päättelemällä. Tietoisuuden neljä toimintaa edustavat fenomenaalista ja reflektiivistä tietoisuutta. Minätajunta (vrt. Bennet 1968, 42), fyysinen tietoisuus itsestä, itseen ja ihmissuhteisiin liittyvät mielikuvat, on tietoisuuden ja piilotajunnan välimaastossa. Kun individuaatio myöhemmin tulee esille, sillä tarkoitetaan oman ainutlaatuisen kokonaisuuden ymmärtämistä. Piilotajunnasta voidaan osoittaa tyypillisiä piirteitä. mutta inhimilliset ongelmat eivät ole identtisiä (von Franz 2003, 162-164).

Piilotajunta on tiedostamaton psyykkinen todellisuus. Suuri osa hetkittäisistä aistihavainnoista jää tietoisuuden kynnyksen alapuolelle. Ilmausta alitajunta on siten käytetty viittaamaan tietoisuuden kynnyksen alittavaan aineistoon. Kuitenkin tällainen aineisto esittää yksilöllisesti merkittävää osaa ja vaikuttaa suhtautumisessa ihmisiin ja tapahtumiin (Jung 2003, 34). Jung tähdensi ihmisen kykyä ja pyrkimystä siihen, että pystyy tiedostamaan piilotajuisten tekijöiden vaikutukset toiminnassaan. Niiden olemassaolo juontuu arkkityyppien autonomiasta (Jung 2003, 83). Arkkityyppiset muodot ilmenevät yhtä spontaanisti kuin vaistot. Usein ne paljastavat olemassaolonsa vain symbolisina kuvina. On kysymys nimenomaan taipumuksesta muodostaa mielikuvia jostakin aiheesta. Arkkityypit ovat dynaamisia tekijöitä, joiden alkuperä on niin kaukainen, ettei sitä voida tietää. Arkkityypit alkavat elää vasta kun yritetään selvittää, miten ne ovat merkitseviä koko yksilön elämäntilanteen huomioonottaen (Jung 2003, 67, 75-76, 96).

Yksilöityminen edellyttää tietoisuuden ja piilotajunnan samansuuntaista liikkumista. Kääntöpuolella on mielensisäinen jakautuminen eli dissosiaatio,

psyykkisen ja jopa fyysisen terveyden häiriintyminen (Jung 2003, 52). Piilotajuntaa voidaan pitää luovana tekijänä persoonallisuudessa. Uusia oivalluksia, ratkaisuja ongelmiin voi ilmaantua piilotajunnasta, ei pelkästään unohdetuksi luultuja tietoaineksia. Persoonallinen piilotajunta on lähempänä tietoisuutta kuin syvempää kerrosta edustava kollektiivinen piilotajunta. Millä tavoin piilotajunta täydentää tietoisuutta, vaihtelee yksilöllisesti (Jung 1991, 42, 53).

Symbolit ovat piilotajunnan tuotteita, yritys ymmärtää, mitä tiedostamaton tuottaa (Noschis 1991). Ne edustavat jotain aineellista tai aineetonta asiaa, josta ei ole tarkkaa tietoa, vaikka sen olemassaolo onkin otaksuttavissa (Bennet 1968, 28). Jung on antanut symbolikäsitteelle keskeisen sijan teoriassaan. Paitsi ihmisen tuottamia, on symboleja, jotka ovat luonteeltaan kollektiivisia. Ne ovat kulttuurin tuotteita, usein uskonnollisia kuvia. Individuaatioprosessin kannalta symbolit ovat pyrkimyksiä psyyken sisäisten vastakohtien yhteensovittamiseen (Jung 2003, 55, 99).

Jungin ajatus oli, että psyykellä on ihmiskunnan kehityksessä oma historiansa. Psykoterapeutin työssään hän toi 1900-luvun alun psykologian virtauksiin erityispiirteitä, joiden ymmärtäminen on sekä haasteellista että kiinnostavaa. Hänen individuaation teoriansa on myöhemmin omaksuttu elämänkaaripsykologiaan. Jung korosti erityisesti keski-iästä lähtien alkavaa itsetuntemukseen paneutumisen ja itsensä kehittämisen merkitystä. Viimeistään elämänkaaren tuossa vaiheessa ihmisen kiinnostuksen kohteiksi pitäisi tulla kysymykset, jotka kohdistuvat omiin tavoitteisiin, arvoihin ja kysymyksiin elämän tarkoituksesta. Uskonnolla on siinä oma asemansa itsenäisen katsomuksen näkökulmasta.

Individuaatioprosessi. Miten tutkimuksen kertojat ovat elämänsä vaiheissa mahdollisesti ajatelleet oman inhimillisen olemuksensa kasvua ja kehitystä, on

1900-luvun ongelmallisiin aikoihin suhteuttaen jokseenkin outo tarkastelun aihe. Näkökulma muuttuu, kun otetaan huomioon Jungin individuaation käsite sellaisena, kuin se on monissa tutkimuskirjoituksissa määritelty, itsestään ja piilotajuisesti eteneväksi kasvuprosessiksi. Ihminen voi tiedostaa ja siten ohjata omaa kehitystään ja synnynnäisiä taipumuksiaan. Vaikuttavana tai ohjaavana tekijänä on *itse* (tai *itseys*), jolla Jung tarkoittaa psyykeä kokonaisuudessaan; se on persoonallisuuden syvin ja sisäisin alue, erotukseksi *minästä*, joka muodostaa vain pienen osan psyykestä. Suhde itseen syntyy oman piilotajunnan tutkimisella. Itse saa aikaan persoonallisuuden jatkuvaa laajentumista ja kypsymistä riippuen siitä, kuunteleeko minä itsen viestejä vai ei (von Franz 2003, 161-162).

Itsensä tunteminen on keski-iästä vanhuuteen siirryttäessä uudenlaisena haasteena edessä. Kun elämä etenee erilaisin muutoksin, kehitystä voi havaita tapahtuvan elämän tärkeimmissä vaiheissa. Luonteestaan johtuen individuaatioprosessia on vaikea tarkasti systematisoida. Sen tarkoittamassa mielessä suotuisan kehityksen tuloksena on yksilö eli jakamaton kokonaisuus (Bennet 1968, 133-135). Painopiste on ihmisen henkisessä olemuksessa. Jung käytti käsitettä *persoona* tarkoittaessaan niitä ulkonaisen esiintymisen muotoja, joita ihminen tietoisesti tuottaa. Sama henkilö voi tilanteiden mukaan tuoda vaihtelevasti esiin ominaisuuksiaan. Näin tapahtuu myös haastattelutilanteessa. Haastateltava käy valikoiden läpi elämänhistoriaansa ja haastattelijalle syntyy kertojasta kuva, joka ei kuitenkaan ole ilmausta tämän koko persoonallisuudesta. On siis ymmärrettävä, mitä persoonalla tarkoitetaan. Jungin mukaan persoona on kuin vaate, joka sekä suojaa että tekee vaikutuksen. Ulkoisiin olosuhteisiin nähden yksilö pyrkii suojaamaan sisäistä maailmaansa ja toisaalta valitsee tarkoituksenmukaisesti tilanteisiin sopivat käytöstavat.

Varjo symboloi sekä persoonallisia että kollektiivista alkuperää olevia aineksia ihmisen piilotajunnassa. Persoonan rinnalla Jungin terminologiaan kuuluva varjo

kohdistuu persoonallisuuden siihen osaan, mitä useimmiten haluttaisiin pidättää pääsemästä esille. Aina pyrkimykset ymmärtää piilotajunnan vihjeitä eivät onnistu, koska varjo edustaa niitä ominaisuuksia, joita ei tunneta hyvin (von Franz 2003, 168) tai ei haluta tuntea. Varjo saattaa koostua myös kollektiivisista tekijöistä. Kollektiivinen piilotajunta säilyttää ihmiskunnan yhteistä psykologista perintöä. Erityisesti kirjallisuuden ja kuvataiteiden alalla siitä välittyy eri luomuksissa symbolisia viestejä (Henderson 2003, 107).

Ihminen pyrkii pysymään itsenään, vaikka eri piirteet tulevat esille vaihtelevasti samalla yksilöllä. Varjo ja minä ovat kuin ajatus ja tunne, yhteydessä toisiinsa. Varjo ei ole vain tietoisen minän kääntöpuoli. Tietoinen ja tiedostamaton täydentävät kokonaisuutta, itseyttä (Jung 1933, 98; Henderson 2003, 118). Freudilaisen näkemyksen mukaan ihminen suojautuu torjumalla tietoisen minäkokemuksen kanssa ristiriidassa olevat halut ja tunteet. Jungin käsitys on, että omaa sisäistä jakautumistaan välttyy tunnistamasta pitämällä tietyt ulkoisen elämänsä ja käyttäytymisensä puolet ikään kuin erillisissä laatikoissa, jotka eivät helposti joudu kosketuksiin keskenään (Jung 2003, 83-85). Harmoninen suhde minän ja itsen välillä on tärkeää. Psyykkisen terveyden säilyttämiseksi, jakautumista välttääkseen, minän on jatkuvasti ylläpidettävä yhteyttä itseen (Henderson 2003, 128-129). Joskus se, mitä ei halua myöntää olevan itsessään, saattaa löytyä toisista ihmisistä. Kun tiedostaa varjon heijastukset, niistä ei tule projektioita, jotka kohdistuvat syytöksinä toisiin ihmisiin ja ovat esteenä aitojen ihmissuhteiden syntymiselle.

Tämän tutkimuksen kertojien näkökulmista on ymmärrettävää, että sodan ja sen oheisvaikutteiden ilmapiirissä ihminen purki tuskaansa eri tavoin. Silloin taito välttyä joutumasta kahnauksiin on ollut tarpeen, siitä kertojat antavat monia näyttöjä. Toisaalta kiukun osoittamista viranomaisia kohtaan on pidetty vanhastaan venäläiseen virkakoneistoon kohdistuvana asenteena ja siinä mielessä sallittuna. Ei ole aina yksiselitteistä, pitäisikö varjon symbolinen

merkitys ottaa individuaation kehityksen kannalta huomioon haasteena vai alistumisena. Jungin mukaan varjo on opittava tuntemaan, jotta siihen pystyy vaikuttamaan. Se on myös mielenterveyden säilymisen edellytys. Yhteys itseen paranee kielteisten ominaisuuksien tunnistamisen ja siten niiden hallitsemisen pohjalta.

Käsitykseen siitä, että piilotajuntaan sisältyy vastakkaisen sukupuolen ominaisuuksia, Jung päätyi tutkiessaan unia psykoterapian yhteydessä. Jos voidaan puhua erityisesti maskuliinisista ja feminiinisistä psyykkisistä ominaisuuksista, löytö ei sinänsä ole Jungin. *Anima*, naiseus miehessä, ja *animus*, miehisyys naisessa, ovat biologiselta perustaltaan yhteydessä kummaltakin vanhemmalta tuleviin kromosomeihin samassa yksilössä. Jung vain antoi ilmiölle oman tulkintansa ja nimet animus ja anima. Ominaisuuksiltaan hän yhdisti ne myös kollektiiviseen piilotajuntaan.

Persoonallisuuden miehiset ja vastaavasti naiselliset puolet jäsentyvät sekä myönteisinä että kielteisinä ominaisuuksina persoonallisuuden yhteyteen. Vanhempien vaikutus vastakkaista sukupuolta oleviin lapsiinsa muodostuu siitä asemasta, mikä äidillä ja isällä on ollut perheessä. Tyttären animukseen tulee isältä vakaumuksen sävy. Kokemus äidistä muovaa usein pojan animan ilmenemisen. Suhdetta vastakkaiseen sukupuoleen ohjaa osaltaan isän ja vastaavasti äidin arkkityyppinen hahmo piilotajunnassa, mutta tarkkoja psykologisia eroja ei voida määritellä. Arkkityypit, esimerkiksi Viisas Mies tai Suuri Äiti vaikuttavat tavassaan olla yksilöllisesti yhteydessä persoonallisuuteen. Ne ovat samanaikaisesti sekä kuvia että tunteita. Kun kuva saa psyykkistä energiaa, siitä tulee dynaaminen omine vaikutuksineen (Jung 2003, 96; 1933, 186).

Sekä animus että anima voivat olla myönteisessä mielessä sillanrakentajia itseen. Molemmat kehittyvät iän myötä henkisen kapasiteetin vahvuuksina. Elämänkaaren etenemiseen suhteuttaen sekä animuksen että animan

personoitumilla on katsottu olevan neljä kehitysvaihetta, joista viimeiseen sisältyy uskonnollisen kokemuksen välittyminen ja tien löytyminen syvempään henkiseen suhtautumiseen elämässä (von Franz 2003, 177-195). Näkemys sopii Jungin mallia seuraten individuaation painottumiseen keski-iästä etenevään elämänkulkuun.

Miten olemassa olevat kehittymisen edellytykset pääsevät toteutumaan, on yhteydessä minän kykyyn ottaa vastaan itsen viestejä. Oman ainutlaatuisen kokonaisuuden toteutuminen on mahdollista tietoisena tavoitteena minän valaistessa koko järjestelmää. Vaikutukset lähtevät yksilöllisesti sisäistä kokonaisuutta edustavasta itsestä. Syntyy jotakin ainutlaatuista, mikä ei ole toisten jäljittelyä. Piilotajunnan jokaisella personoitumalla on myös pimeät puolensa. Itsen kannalta se on ongelmallista, koska itse on psyyken vaikuttavin tekijä (von Franz 2003, 222-224).

Individuaatioprosessia leimaa muuttuminen. Kun painopiste on nähty elämänkaaren jälkipuoliskon vaiheissa, siihen liittyy sekä mielen sisäisesti että sitä ulkoisesti kuormittavia ristiriitoja. Vanhuuteen siirtyminen on jo biologiselta pohjaltaan voimia kysyvää tapahtumista. Psyykkiset muutokset asettavat minän ottamaan vastaan sopeutumisen haasteita. Jungin mukaan psyykkinen aineisto on emotionaalisesti latautunutta elävää kokemusta. Sitä voidaan systematisoida vain pinnallisesti, mutta analyysiin saada monia näkökulmia (von Franz 2003, 229). Yksilöitymisen korostaminen viittaa yleisen tiedon ja yksilöiden huomioonottamisen vuorovaikutukseen. Ihmiselle on oltava mahdollisuus itsenäisesti päättää omaa elämäänsä koskevista ratkaisuista. Asia koskee myös uskonnollista ajattelua ja sen suomaa toimintavapautta (Bennet 1968, 129).

Seuraavassa luvussa siirrytään individuaation prosessin tarkasteluun inkerinsuomalaisen kerrotun elämänkertymän pohjalta. Koska yksittäisillä ilmauksilla voi olla merkitystä päättelyn kannalta, analyysi perustuu alkuperäiseen haastattelutekstiin. Kehitystekijät, elämänkulku ja uskonnolliset

katsomukset on tähän mennessä otettu analyysin kohteiksi. Työ etenee Jungin käsitteistön pohjalta. Mielen toimintaa tietoisesti ohjaavia tekijöitä: ajattelu, tunteet, aistitoiminta ja intuitio, täydentää asennetyypit introvertit ja ekstravertit. Henkinen itsesäätely on vaikeasti määriteltävissä, mutta sen katsotaan vaikuttavan silloin, kun ihminen on joutunut pohtimaan oman elämänsä mielekkyyttä ja tarkoitusta. Ongelmallisinta on tunnistaa piilotajunnan hahmoja, persoona, varjo, animus ja anima. Tuloksina hahmottuu persoonallisuuden rakenteita, yleisiä merkitysverkostoja, joiden pohjalta voidaan tulkita ja ymmärtää individuaation olemusta ja määritellä uskonnon vaikutusmekanismeja.

11. Katsomuksellinen avartuminen

Olemisen sisäinen todellisuus. Useassa yhteydessä Jung on korostanut individuaation kehitysedellytysten toteutumista elämänkaaren jälkipuoliskolla, jolloin elämänkatsomukselliset kysymykset saavat uutta syvyyttä. Tämän tutkimuksen ihmiskäsityksen lähtökohdista käsin uskonnon asema sijoittuu situaation ja siirtymävaiheiden historiallisen tiedon kontekstissa kulloinkin vallitsevaan ymmärryshorisonttiin, samoin kaksi muuta ihmiskäsityksen olemuspuolta, tajunnallinen ja kehollinen.

Jungin typologia on saanut pysyvän aseman persoonallisuuspsykologiassa. Jos määritteleviä piirteitä otetaan täydentämään kahta asennetyyppiä, erottelu selkenee. Asennoituminen ilmenee erilaisissa persoonallisuuden toimintatavoissa, erityisesti ajattelussa, tunne-elämässä, havaintotoiminnoissa ja tulevaisuuteen suuntautuvissa odotuksissa. Tulkinnallinen näkökulma painottuu näihin välittäjinä toimiviin kognitiivisiin prosesseihin eli käsityksiin siitä, miten yksilö on ymmärtänyt toiminnan aiheutuneen. Sisäiset rakenteet ja prosessit ovat osaltaan vaikuttamassa reaktioihin (Bennet 1968, 40-41; Lazarus 1982, 52, 58).

Allport on korostanut idiografista persoonallisuuden tutkimuksen metodia (Lazarus 1982, 46), mihin myös Perttula viittaa (1988, 389). Persoonallisuus kuvataan niin, että yksilölliset piirteet muodostavat toisiinsa vaikuttavan kokonaisuuden. Puhe yksilöitymisestä, kun kohteena on kahdenkymmenen kertoja otos, on keskittymistä ryhmää luonnehtivien yhteisten piirteiden ja tavoitteiden esittämiseen. Jungin mukaan jokainen yksilöityy vain itsenään. Prosessiin sisältyy oleellisesti kahden sisäisen rakenteen, minän ja itseyden vuorovaikutus. jossa enenevästi pääpaino kohdistuu minän toimintojen tietoiseen ohjaukseen. Ymmärtää yksilöitymiskehitystä kokonaisuudessaan on pyrkiä tunnistamaan henkilökuvassa juuri tietyt persoonallisuuteen kuuluvat ominaisuudet (Hart 2008, 97). Tavoite löytää elämään mielekäs tarkoitus on henkinen prosessi, johon nuorikin ihminen voi päätyä (Hart 2008, 105).

Sekä syrjäänvetäytyminen että kiinnostus muita ihmisiä ja ulkomaailmaa kohtaan on yleisesti tulkittu Jungin typologian peruspiirteiksi. Jos pystytäänkin osoittamaan eroavuuksia ajattelun, tuntemisen, havaitsemisen tai aavistelun pohjalta, Jung lisää vielä menetelmään järjen käytön ja epiteetin terve järki. Milloin järki ei ole tervettä, selviää Jungin sanoista ”on yllättävän paljon ihmisiä, jotka eivät koskaan käytä järkeään, mikäli voivat välttää sitä, ja yhtä paljon niitä, jotka käyttävät järkeään, mutta hämmästyttävän typerällä tavalla” (Jung 2003, 60-61). Terve järki tuntuisi olevan tautologinen ilmaus ja järjen käyttö typerällä tavalla paradoksaalista. Rationaalisuus, älyllisten kykyjen soveltaminen yhtä paljon kuin käytännöllinen taitavuuskin tulevat esille erityisesti uusiin oloihin ja ihmisiin sopeutumisessa. Tulkittaessa tämän tutkimuksen kertojakohtaisia kokemuksia, terveen järjen metodilla on käyttöä ajattelun vaikutuksia arvioitaessa.

Jungin typologian mukaan tiedollinen aspekti, tajunnan henkinen puoli, on yksi tietoisuuden tilan osoitin. Käsitteiden muodostamisella ja merkitysten pohdinnalla on siinä keskeinen sija. Käsillä olevan tutkimusongelman kannalta

oleellista on tarkastelunäkökulma historialliseen todellisuuteen. Merkityssuhteiden syntyminen on elämässä kiinnipysymisen ja siihen perusteiden etsimisen lähtökohdissa. Individuaatio edellyttää uusia näkemyksiä elämän tarkoituksesta ja mahdollisuuksista. Se on todellista työtä, sillä kaikki riippuu tietoisuuden laajenemisesta. On hyväksyttävä kärsimys, mutta toisaalta luotettava uusiin mahdollisuuksiin myös henkisen todellisuuden saralla (Hart 2008, 103).

Eri puolille Aasia pakkosiirrettyjen inkerinsuomalaisten oli luotava elämisen puitteet perusrakenteista alkaen. Toiset mukautuivat pysyvästi, toiset sopeutuivat välttämättömyyden pakosta, mutta pitivät yllä toivoa päästä joskus palaamaan ainakin lähemmäksi kotiseutuja. Toimeentulon edellytykset vaihtelivat ja sanelivat viihtyvyyden. Kun havainnot siirtyvät todellisuudesta mielen alueelle, niistä tulee psyykkisiä tapahtumia (Jung 2003, 23). Ajatukset kuoleman läheisyydestä olisi mieluummin torjunut tietoisuudesta. Keskeinen merkitys silloisessa elämänkulussa on tullut kokemuksesta saada elää rauhassa. Erilaisia vaikeuksia pystyy kestämään, jos voi vakuuttua siitä, että koettelemuksilla on jokin merkitys (Jung 2003, 89). Ajattelumalli soveltuu pakolaisen elämäntilanteisiin, kun sitä tulkitaan asenteena, jossa vaikuttaa sekä tiedollinen että emotionaalinen asioiden tarkastelu. Järkevä argumentointi voi johtaa tulokseen, kunhan emotionaalisuus ei ylitä tiettyä kriittistä astetta. Järjen vaikutusmahdollisuus päättyy, jos affektiivinen lämpötila ylittää tuon tason (Jung 1991, 198). Vasta asiantilojen järkevä puntarointi eri lähtökohdista käsin johtaa tulokseen.

Käytännöllisyys elämäntavoissa noudatti ns. terveen järjen menetelmää. Monille oli jo lähtötilanteissa tullut mieleen ajatus toimeentulon hankkimisesta erilaisten käsityötuotteiden avulla. Mukaan oli varattu työvälineitä. Selvittiin, kun tehtiin kovasti töitä. Toimia olosuhteiden ehtojen mukaan vaati sekä fyysisiä voimia että kykyä ylläpitää tasapainoista suhdetta tilanteiden ja oman

mielentilan välillä. Monen kohdalla sopeutuminen oli ehdollista. Paluuta suunnitteleva laski riskit, koska yhteyksien luominen pitkien välimatkojen yli oli vaikeaa. Nuoret ilman perhesuhteiden sitovuutta ovat olleet useimmiten paluun yrittäjiä. Rohkeutta ja nokkeluutta vaatinut matka on saattanut onnistua, mutta perillä jokin linkki on pettänyt. Asiantilojen järkevän puntaroinnin ei tarvinnut siihen loppua. Ne vain vaativat uutta sopeutumista ja realismissa pitäytyvää oppimiskykyä.

Tien voi löytää, päästä selvyyteen myös tuntemalla. Siinä yhteydessä tunteminen on järjestävää, rationaalista toimintaa. Tunne on arvotekijä, koska ”tunteminen on fyysisten tapahtumien ja elämän välinen yhdistävä rengas” (Jung 2003, 99). Kokemusten synnyttämä epätoivo aiheuttaa toistuessaan sekavuutta. Ihmiskäsityksen ykseyden pohjalta tarkasteltuna koko systeemi on silloin liikkeessä. Ihmisellä on elämäntilanteessaan tietyt ehdot. Hänellä pitäisi olla myös valinnoillaan mahdollisuus mukauttaa, ainakin jossain määrin tasoittaa tai lieventää niitä. Yksilöllisesti tarkastellen on huomattava, miten olemispuolen tapahtumat ovat toisiaan läpäiseviä (Rauhala 1982 a ja b). Tapausesimerkkinä on kertoja, jolle sodan tuottamia kokemuksia oli kertynyt kolmesta eri maasta. Se oli niin kovaa aikaa, et sitä toine ihmine ei usko, kun ei oo nähny. Sota käsitteenä tuo mieleen siihen liittyviä ajatuskuvia, eikä kova aika niihin oleellisesti mitään lisää. Mutta kokemusten toivottomuutta synnyttänyt luonne paljastaa vielä vuosikymmenien päästä kertojan tilan mielellisen sisällön: En mää käsittäny yhtään mittää, jotta mikä mää olin oikein. Tavanomainen reaktio on itku tilanteissa, joissa oma säätelyprosessi ei toimi. Kokemusten toistuminen kertojan kohdalla oli kuluttanut sekä kehon että psyyken voimavaroja. Paa lakate (lopeta itkeminen) oli läheiseltä ihmiseltä tullut minää tukeva kehotus. Pääsy viimein rauhallisiin oloihin auttoi luonnollisen elämänrytmin ja tasapainon löytymisen. Toiset välittelöö enempi, toiset vähemmä. Siit itkustakaa ei tule mittää hyötyy, vaik itkis yön päivän kans, kertoja kommentoi yhden elämänsä vaiheen läpikäymistä.

Psyyke on itse itseään säätelevä järjestelmä, joka ylläpitää tasapainoaan kuin ruumis. Jokainen liian pitkälle menevä prosessi saa väistämättä aikaan kompensaation. Kompensaatioteoriaa voidaan pitää psyykkisen toiminnan perussääntönä (Jung 1991, 73). Kompensaatio on Jungin mukaan tasapainon säätelyn käytössä. Mutta miten korvata menetykset, jotka sota oli aiheuttanut? Tavoitteellisuus saattaa olla siinä määrin hämärtynyt, että minäkokemuksen eheys eritasoisesti järkkyy. Vuorinen käsittelee psyykkisen tasapainon ylläpitämistä laajentaen sen käsittämään psyykkisen työn kautta sekä fysiologisen että sosiaalisen säätöpiirin (Vuorinen 1990, 96, 116). Kun Rauhala nimittää yksilöllisen olemassaolon kokonaisuutta situationaaliseksi säätöpiiriksi, siihen katsotaan sisältyvän erityinen sisäisen itsesäätelyn periaate (Rauhala 2005 a, 138). Keinot tilanteiden selvittämiseen ja tasapainoon pääseminen ovat lopulta yksilöllisten ratkaisujen varassa. Psyykkisen työn aluetta on mahdollisuus täydentää hengellisen työn keinoin. Aikaisemmin on ollut esillä rukouksen mielensisäinen vaikutus. Viime kädessä kuolema on vaativa sisäisten resurssien liikuttaja. Ihmine ko syntyy, ni se ei pääse kuolemalta. Sitä ei tartte lyyvä eikä hakata. Kertoja muistelee papin lohduttaviksi tarkoitettuja sanoja pienen tyttärensä hautajaisissa: Ko tullee aika, ni se lähtöö. Asettaa kuolema sille kuuluvaan asemaan elämän vastakohtaparina on arvoarvostelma. Kertoja puhuu tarkastellen elämänkulkuaan tasapainoisen vanhuuden lähtökohdista. Kullekin säädetty aika elinajan mittana viittaa vaikean kysymyksen siirtämiseen pois tietoisuudesta. Tunnekokemukset ovat kaukana takanapäin ja ajan myötä haalistuneet.

Toinen kertoja niputtaa menetyksiään yhteen. Yksi hänen lapsistaan kuoli aivan pienenä, toinen aikuiseksi vartuttuaan. A pit siint selvitä, oikein oli tuskaa. Hän oli hyvä poika. Kyyneleitä ei voi estää. Jatkuva surutyö viittaa menetyksen vaikeasti korvattavaan sisältöön. Kun kaikesta on pitänyt läpi päästä, sanoista välittyy ajatus henkisistä voimavaroista käyttöön otettaviksi. Niitä lienee tarvittu jo varhaisemmissa elämänvaiheissa päätellen kertojan kuvauksissa esiintyvästä

käsitteestä hirmu. Miten lie se hirmu män kovemmin sinne syvempään. Ja täälläkin (Suomessa), miten se ei tykkänään pois mäne. Hirmu liittyy jo kolhoosissa elettyyn aikaan. Myöhemmin siitä on tullut yhteinen nimitys erilaisille pelkoa tuottaneille asioille. Jos havaintokentästä tuleva ärsyke muistuttaa menneitä uhkia, mieleen nousee hirmuun sisältyviä kuvia. Mahdollisesti hirmu on eri muodoissa todellisuutta kaikille kertojille. Jokaisella on ollut omat hallintakeinonsa. (Vrt. Jung 2003, 34.) Erään kertojan mukaan 1930-luvulla ihmiset pelkäsivät jo itseäänkin. Pelko levisi kulkutaudin tavoin. Sillä ei enää ollut selviä kohteita. Hirmu on sittemmin pysynyt hallinnassa, kun sen vastapainoksi on voinut muistella vaikkapa kotona Inkerissä vietettyä onnellista aikaa. Sen tukea antava perusta on luotu läheisten ihmissuhteiden turvallisessa ilmapiirissä.

Suomeen siirrettyjen Inkerin sotapakolaisten sopeutuminen ehti jo vuoden ajan edetä, kun Neuvostoliitto vaati omaa kansaansa palautettavaksi. Tilanne ei kaikkien inkeriläisten kohdalla ollut yksiselitteinen. Jos tarkastelussa jättää ulkopuolelle yhteiskunnalliset tekijät, asianosaisten omiin näkemyksiin pohjaavassa erittelyssä ilmenee useita merkityssuhteita. Vastakohtien konflikti ongelmasta lähteä vai jäädä, näkyy kertojien kannanotoissa: kotiseudun ikävä ja toisaalta halu jäädä Suomeen. Molemmilla puolilla oli arvonsa (vrt. Hart 2008, 101). Tavallista on konflikti pään ja sydämen eli ajattelun ja tunteen välillä. Lähteä ja sietää ristiriitaisen tilan aiheuttamaa jännitystä oli monen kohdalla helpoimmaksi koettu ratkaisu. Ristiriita sinänsä voi vähetä, vaipua tiedostamattomaan ja samasta lähteestä nousta uusi ratkaisu, mikä tekee oikeutta konfliktin molemmille osapuolille. Jung nimittää sitä symboliksi. Symboli ei ole rationaalisesta ajattelusta syntynyt. Se on laadultaan tietoisen ja tiedostamattoman olemuspuolien yhteyttä ja siten liikkuva voimatekijä psyykkisessä ja henkisessä kehityksessä.

Jung tutki keskiajan alkemian periaatteita löytääkseen perusteita vastakohtien yhteensovittamisen ja symbolin muutosvoiman ajatuksilleen (Hart 2008, 101-

102). Kaikkeen pitää tottua, tottua elämään, ei lannistua. Uuteen alkuun pääsi kun pystyi sietämään täyttämättä jätettyjä lupauksia päästä takaisin kotiseudulle. Itse asiassa joku ymmärsi intuitiivisesti, vaiston avulla jo matkan aikana, mitä edessä tuli olemaan. Oli minulla tunto, että kotiin meitä ei tuoda.

Mitä edellytyksiä itse kunkin sopeutuminen Suomessa oli vaatinut, niillä jotka päättivät palata tai joutuivat palaamaan, oli jälleen edessään sopeutumiskykyä vaativia tilanteita, niin ulkoisen kuin sisäisenkin todellisuuden huomioonottamista (vrt. Jung 1993, 71; Vuorinen 1990, 17, 19). Pelko, pakko ja Siperia saattoivat käsitteellisesti lieventää ajatusta, että lähtöpäätös ei ollutkaan hyvä ratkaisu. Myöhemmin se ei ehkä olisikaan perustunut omaan harkintaan. Joidenkin kohdalla Suomessa oleskelu oli vaatinut sekä viisasta vaikenemista että jämäkkyyttä paikallista virkakoneistoa vastaan. Tyly nimismies saattoi saada vastauksen venäläiseen tapaan, mutta liikaa ei pitänyt kiivastua. Jos papereissa luki Tuutarin seurakunta, ei selitetty, missä sellainen oli. Seurakunta on seurakunta, ja sillä hyvä. Toiset arvelivat, että olisi tarvittu erityinen strategia pysyvään sijoittumiseen, mutta Me ei osattu. Ei ollut tietoa tai se oli puutteellista. Eri näkökulmien huomioonottamista kuvaa päätös: Sanoin, mennään viimoseks. Katsottiin siis, miten tilanne kehittyi. Neuvostoliitossa oli mahdollisuus jäädä pysyvästi uusille asuinsijoille. Joidenkin kokemuksia oli, kuten eräs kertoja sen ilmaisi: No sit myö oltii matkal kaiken aikaa, kaiken aikaa matkalla.

Jung oletti, että tietyt henkisten perustoimintojen muodot pysyvät yksilöllisesti samoina tilanteista riippumatta (Bennet 1968, 40). Siihenhän tyypittelyn on pitäydyttävä. Järkeily, tunteiden pohjalta reagoiminen tai välittömästi havaintojen varassa toimiminen ovat erottelevia. Tämän tutkimuksen aineistossa ne eivät toimi luokittelukriteereinä. Tai sitten jokaisen kertojan toimintatavoissa on terveen järjen mukaista harkintaa. Järkeily ei hävitä tunnekvaliteettia. Pohdittavan seikan eettinen luonne saattaa painottua. Näin selittyisi esimerkiksi intuitioiksi luokiteltavat aavistukset ja odotukset. Jungin mukaan on myös

mahdollista, että tietoisuuden läheisyys tavallaan ’pyyhkii pois’ psyyken tiedostamattoman sisällön (Jung 2003, 63). Neljän toimintamuodon ulkopuolelle jää tyypittelyssä muisti ja tahdonvoima, vaikka ne olisivat yhtä hyödyllisiä ottaa huomioon (Jung 2003, 61).

Onko asennoituminen sisäänpäin vai ulospäin suuntautunutta? Luokittelu on mahdollinen, suhteellisen yksinkertainen, vaikka saman erityispiirteen omaavat yksilöt eroavat monin tavoin toisistaan (Jung 2003, 60). Dominoivasti introverttiä yksilöä on pidetty vaikeasti lähestyttävänä ja varautuneesti asennoituvana. Ekstravertti yksilö on kontaktikykyinen, vaivattomasti yhteyksiä luova. Introversiolla Jung ei tarkoittanut kirjaimellisesti sisäänpäin kääntymistä. Hän piti ansiokkaana taipumusta pohdiskelevaan itsensä tarkkailuun. Ekstravertit suuntautuvat kohteisiin, joiden he kokevat ikään kuin vaikuttavan itseensä ulkopuolelta käsin (Bennet 1968, 36-38). Tämän tutkimuksen aineistossa tyypittely palvelee ymmärtämisen ja ihmistuntemuksen laajentumisen mieltä. Jatkossa mukaan tulee persoonallisuuden piirrekuvaus sekä tarkastelu Jungin persoonallisuus-teorian (piilotajunta-tietoisuus) pohjalta.

Persoonallisuuden jäsentelyä. Termillä persoonallisuus on pyritty yhdistämään yksilön psyykkiset toiminnot ymmärrettäväksi järjestyneeksi kokonaisuudeksi (Lazarus 1982, 63). Piirre on tavanomaisin persoonallisuuden kuvauksen yksikkö. Persoonallisuuden määrittelyyn on käytetty yksilöllistä kokonaisuutta kuvailevia malleja. *Proprium* viittaa Allportin käyttämään ilmaukseen, jolla hän tarkoittaa ihmisiä toisistaan erottavien sisäisten toimintatapojen joukkoa (Lazarus 1982, 46). McAdams yhdistää tapauksittain selvimmin erottuvat piirteet käsitteellä *imago* (itsekuva, esim. McAdams 1993, 122). Elämäkerrallinen tapahtuma voi kertomukseen liittyen osoittaa, että ”olen, mikä olen” (McAdams 1993, 296). Imago antaa piirteille persoonallisen leiman; ne heijastavat usein arvoja ja henkilökohtaista uskoa. Jokin merkittävä henkilö yksilön sukupuolesta

riippumatta, on ollut mallina hänen elämässään, esimerkiksi oma äiti. Imagon taustalla saattaa siis olla tiedostamaton äidin representaatio. Imago-mallissa on yhtäläisyyttä individuaatioprosessiin. Jos yksilöllä ajatellaan olevan vastakuva eli anti-imago (vrt. Jungin varjon käsite), tai ilmenee jokin peruskonflikti elämässä, ikääntymisen rinnalla voi tapahtua muutoksia myönteiseen suuntaan.

Kertoja (LVu) luonnehtii itseään sanoilla *sisukas suomalainen*. Kun taustalla on kaksi Siperia-kautta ja jälkimmäinen vielä vangin asemassa, lannistumaton mieli on ollut tarpeen. Suomalaisuuteen yhdistyy jo lapsuudesta peräisin olevat muistikuvat, jotka ovat värittyneet kansallisuuteen yhteydessä olevilla uhkatekijöillä. Samasta lähteestä juontuu herkkä oikeudentunto, mutta myös huolten aiheuttama levottomuus. Kertoja on taipuvainen myöhemminkin havaitsemaan epäkohtia, mutta kääntöpuoli osoittaa yritteliäisyyttä ja selviytymiskykyä tehtävien mukaan.

Vastaavanlainen, jo varhaisessa iässä koettu epäoikeudenmukainen kohtelu leimaa kertojan (MVa) itsekuvaa. Hän sanoo olevansa *sellanen sukkela*. Vankilatuomiosta vapautuminen, veljen toiminta päättäväisenä asianajajana, oli kokemus, jonka jälki vaikutti tiukan luotettavuuden ja tunnollisuuden vaatimuksena kaikissa toimissa. Hän on tyytyväinen omiin suorituksiinsa; tarmokkuus vie eteenpäin. Riiteleminen rikkoo ihmissuhteita. Hän pystyy itsehallintaan ja tarvittaessa siirtämään tavoitteiden toteuttamista.

Kertoja (EHa) sanoo tulevansa mielellään kirkolle tapaamaan tuttavia ja vierailijoita. *A tiäl on kaikkein hyvemp. Meit tuuvaa kirkkoon ja kirkost poikkeen.* Hänen olemustaan leimaa kiitollisuuden sävyttämä tasapainoisuus, vaikka elämän edellytysten luominen vielä vanhuudessakin on vähällä toimeentulemista. Koko kertomisen tapa on tyynen toteamisen luonteista ilman vaikuttamisen tehosteita. Kun hän sanoo *nähtii oikein paljon tuskaa*, monikossa kertominen viittaa yhteisiin kokemuksiin. Suomesta hänelle on tullut käsite kärsimyksille vastapainoa sisältävistä myönteisistä asioista.

Ei silloin ollut kellään mitään tulevaisuutta, sanoo kertoja (JKe) tarkoittaen 1930-luvun viimeisiä vuosia Inkerissä. Kun hän Suomeen päästyään alkoi suunnitella elämää uudelleen, kaikki järjestyi aluksi pala palalta. Sitten tuli ongelmatilanne: missä on sotilaspassi? Aikanaan paperit olivat joutuneet Leningradiin. Sodan alkaessa ei enää tullut kutsua rintamalle. Mutta ei näistä tiedoista Suomessa kuulusteluissa ollut apua. Oli keksittävä jokin muu selitys. Ja löytyihän se: hyvä suomenkielen taito. Puhe ei ollut paljastanut 'vierasmaalaisuutta', eikä monen vuoden jälkeen enää lähetetty takaisin. Ei tämä ollut ensimmäinen vähältä-piti-tilanne, mutta hallitusti esiintyminen vakuutti kuulustelijat.

Viiden piirteen mallia (*the Big Five model of personality traits*) on pidetty käyttökelpoisena persoonallisuustutkimuksissa. Piirteiden neuroottisuus, ekstraversio, avoimuus, sovinnollisuus ja tunnollisuus, on katsottu tutkimuksiin perustuen soveltuvan ja riittävän piirreanalyysiin. Rinnalle on syntynyt täydentävä malli *A New Big Five* (McAdams – Pals 2006), viiden perusperiaatteen muodostama persoonallisuutta jäsentävä kehys, jossa kulttuuritekijöillä on oma merkityksensä. Yhtäläisyyttä Jungin teoriaan on mielen esihistorian huomioonottaminen, inhimillisen luonnon evoluutioon perustuvan yhteenkuuluvuuden ajatus. Kolmea muuta tasoa: yksilölliset piirteet (*Dispositional traits*), mukautumisen luonne (*Characteristic adaptations*) ja kerrottu elämä (*Integrative life narratives*), yhdistää niiden suhteet kulttuuritekijöihin (McAdams – Pals 2006, 212). Kulttuuri vaikuttaa piirteiden ilmenemiseen. Mukautumiset paljastavat inhimillisiä erityispiirteitä (vrt. itsekuva) ja elämänkertomukset sen, miten ihminen kokee valikoiden elämäänsä liittyviä merkityksiä.

Tässä tutkimuksessa ei ole pyritty yleistyksiin, mihin tapaustutkimuksen metodiikkaa noudattaen ei ole mahdollisuuskaan päästä. Kuitenkin jo pienen otoksen perusteella voi tehdä muutamia koko aineistoon liittyviä havaintoja. Kulttuurinen vaikutus inkeriläisyyttä leimaavina luonnehdintoina on saanut

erityisen korostuksen kansallisuuden osalta. Mitä on saatu aikaan ja omaksuttu vuosisatojen tiedon kulussa, on edelleen toiminut ihmissuhteissa sekä omanarvontuntona että sosiaaliseen ympäristöön ja henkisiin harrastuksiin kohdistuvina arvostuksina. Ympäröivä vastakulttuuri on aktivoinut oman vähemmistökulttuurin viljelyä. Vieraisiin oloihin hajaantunut kansa on tuntenut ominaispiirteidensä säilyttämisen merkityksen. Kun kertojat koskettelevat puheessaan muita inkeriläisiä, lausunnot ovat valtaosin myönteisiä. Työteliäs kansa on helpottanut mukautumistaan sovinnollisuudesta ammennetuin toimintamallein.

Jungilla persoonan käsite sisältää arvoja ja elämäntapaa, mitä tavallisissa oloissa halutaan ulospäin näyttää. Ulkoiset esiintymismuodot vastaavat vain minuuden tietoisia puolia. Erilaiset ominaisuudet korostuvat tilanteisiin ja ajankohtiin liittyen. Siten ulkopuolinen voi saada toisesta todellisuudesta poikkeavia käsityksiä (Bennet 1968, 88). Tavoitteellisen toiminnan kannalta on keskeistä minätilan, omiin elämyksiin perustuvan fenomenaaliminän säilyttäminen ja parantaminen. Vuorovaikutussuhteissa syntyvät mielikuvat, se miten kokee itsensä ympäristön palautteen pohjalta, vaikuttaa minätilaan ja siten koko käyttäytymiseen (Lazarus 1982, 61).

Jungin mukaan tietoisuuden kynnyksen alittava aineisto ei ole pelkkä menneisyyden varasto. Myös uutta sisältöä saattaa nousta mieleen ikään kuin jotakin ’olisi ilmassa’. Tietoisuuden kynnyksen alittavat aistimukset ja tunteet vaikuttavat tapaan reagoida tapahtumiin ja ihmisiin (Jung 2003, 34, 37). Jungin persoonallisuuskäsitys korostaa tietoisuuden ja piilotajunnan välistä vuorovaikutusta eikä vaikutusalueita voi täsmällisesti rajata. Jung erotti käsitteinä matkimisen ja samastumisen, joka on tiedostamatonta, huomaamatta tapahtuvaa jäljittelyä. Taustalla on kohteeseen tunnettu kiintymys ja sen edustamat arvot. Terveessä asennoitumisessa on joustavuutta ja ulkoisen esiintymisen tietoista hallintaa (Bennet 1968, 88-89). Tietyt arvot ovat lähellä

omia, niillä on jokin yhteys omaan arvomaailmaan. Toisessa henkilössä voi tunnistaa oman ominaisuutensa ikään kuin selvempänä: huonoista haluaa päästä, hyvää vahvistaa. Näin samastuminen voi olla individuaatioprosessia.

Kertoja (KKu) oli jo nuoruudestaan lähtien oppinut vertailemaan eri puhujia sekä kotiseuroissa että jumalanpalveluksissa. Kirkkokäynnin jälkeen oli aina kerrottava kotiin jääneille saarnan sisältö, se mistä pappi puhui. Paikkakunnalla herätti unissasaarnaaja erityistä huomiota. Kertoja keskittyi tarkkailemaan puhujan tapaa esiintyä. Unissasaarnaaja vaikutti heikkolahjaiselta ja hän huus niinko torvesta. Kuitenkin yleinen mielipide oli että näin saatiin sana taivaasta. Pappeja kertoja arvosti; nämä olivat oikein ajattelijoita. Kun kirkko oli jäänyt kansan käsiin kertoja asettui usein itse puhujan paikalle. Pitkän tauon jälkeen seurakuntatoiminnan elpymisestä kertoja käyttää erikoista ilmausta: Mutta sodan jälkeen se taas leimahti. Hänen oma osuutensa sytytyspuuhissa lienee ollut huomattava.

Kasvattajan kiintymys suojattiinsa, opettajan esikuvallinen toiminta ja esimiesten osoittama arvostus nousevat esille kolmen kertojan miehisinä malleina nuoruusiässä. Vanhemmistaan orvoksi jäänyt kertoja (JVa) joutui yksin lähtemään evakkoon Siperiaan. Omaisiaan hän näki vasta 19 vuoden kuluttua. Neljä vuotta lastenkodissa ja kaksi oman kodin henkiseen ilmapiiriin nähden vierasta kasvattajaa olivat olleet tukeva perusta tulevalle elämälle. Ne olivat minua kohden niin hyvät ihmiset. Tapaamiset jatkuivat vielä omiin oloihin siirtymisen jälkeen.

Kertojan (NJu) sepittämä runo välittää tunteita kauniista synnyinmaasta, nuoruudesta, kansan kovista ajoista ja uudesta voimasta saada taas laulaa ja raivata raunioista tietä eteenpäin. Me olimme Inkerin kansa, me olimme Suomen suku --- meitä Saksa tahtoi orjaksi tehdä. Mitä itse teet, tiedät ja annat ihmisille, saat enemmän voimaa, kuin annat, kertoja päättelee. Koulunkäynti oli jatkunut akateemiseen tutkintoon asti. Kun hän oli yliopistossa kuunnellut professorin

opetusta, se pysyi muistissa koko elämän ja sitä hän halusi toteuttaa myös omassa opetustyössään.

Sotaan osallistunut isä ja isän veli sekä vaari isän menetyksen jälkeen ovat olleet kertojan (VKo) henkilöhistoriassa keskeiset mallihahmot. Samastumiskohteet löytyvät hänen oman sotilaskoulutuksensa ajalta. Kenen joukossa seisot ei aina perustu ideologiseen valintaan; toiminnan laatu ratkaisee. Sotahistorian muistot jäsentyvät mielensisäisesti: sotilaan velvollisuus on toimia käskyjä noudattaen. Johtotehtävien tavoitteleminen seuraa arvostettujen kohteiden välittämiä ajatusmalleja.

Sotatoimiin osallistuminen rintaman molemmin puolin ja kuoleman läheisyyden tunnistaminen vahvisti kertojaa (RPe) toverillisuuteen olosuhteista riippumatta. Kaverin kanssa tehty sopimus, ettei toista jätetä haavoittuneena vihollisen käsiin, ei tositilanteessa toiminutkaan – onneksi. Tunnottomiksi kuvitellut suomalaissotilaat osoittautuivatkin inhimillisiksi. Autetuksi tulemisen kokemus jatkui toisesta haavoittuneesta huolehtimisena oman selviytymisen rinnalla.

Kahdesti karkotettu perhe piti tärkeimpänä saada elää rauhassa, oltiin missä tahansa. Kertojalla (MHä) ei juuri ollut ammattitoiveita, kunnes pellolla raataminen vaihtui sairaalatyöhön. Mahdollisuus toimia toisten hyvinvoinnin edistämiseksi on työssä viihtymisen motiivina helposti arvioitavissa kertojan puheessa. Siitä on tunnistettavissa myös innostavaan työyhteisöön samastuminen, mikä ei rajoittunut vain työtä ohjaavaan ammattihenkilöstöön. Myönteinen palaute hoidokeilta oli yhtä tärkeää. Vuorovaikutuksen merkityksen oivaltamisen teki helpoksi oppia ympäristön siihen asti vierasta kieltä. Mielikarakteristiikan (Rauhalan termi, esim. 2005a) kannalta se edellyttää situaation yksilöllistä rajautumista, esitetyssä tapauksessa empatian hallintaa hoitotyön olennaisena osana.

Samastumisessa toimii introjektion myönteinen vaikutus, kun arvostuksen kohteilla on minää tukevia ominaisuuksia. Henkisen tasapainon ylläpitämisen ja säilymisen kannalta on tärkeää, ettei tavallisilla ihmisilläkään persoonallisuuden jakaantuminen ole mahdotonta. Näin tapahtuu, jos piilotajunta ja tietoisuus joutuvat erilleen eli dissosioituvat. Piilotajunnan tapa täydentää tietoisuutta on yksilöllistä (Jung 2003, 52-53). Varjo viittaa ihmisluonnon kielteisiin puoliin. Niiden tunnistamisen vaikeus johtuu projektioista, jotka usein ovat tiedostamattomia ja tulevat esille syyttelyinä tai sopivien kohteiden moittimisina. Individuaation toteutumiseen liittyy myös oman varjonsa tunnistaminen (Bennet 1982, 90-91).

Piilotajuiset vaikuttajat antavat lisää tukea persoonallisuuden eri puolien ymmärtämiseksi. Persoona, ihmisen ulkoinen kuva, voi eri painotuksin poiketa sisäisestä todellisuudesta kätkettyine vaikutuksineen. Animus ja Anima ovat vitaaligenreinä tiedostamattoman maailman viestittäjiä (Hart 2008, 100). Jungin hypoteesiin vastakkaista sukupuolta olevan vanhemman osuudesta yksilöllisten piirteiden muodostamaan luonnekuvaan von Franz on esittänyt monipuolisesti selvittävän tulkinnan (2003, 177-195). Paitsi isän vaikutusta tyttäreensä ja äidin poikaansa molemmat ovat tiedostamattoman hahmoina osallisia uskonnolliseen kokemiseen. Piirteiden määrittelyssä liikutaan persoonallisuuden pintatasolla, vanhempien vaikutus tulkitaan syvätason näkökulmasta. Esimerkiksi vakaumuksellisuus on tämän tutkimuksen aineiston pohjalta osoitettavissa uskonnolliseen katsomukseen liittyvissä kannanotoissa. Kriiseissä, paineen alla elettäessä animansa hallitsema mies voi menettää otteensa selviytyäkseen ja samoin nainen animuksensa vaikutuksesta on peräänantamaton käytökseltään (Hart 2008, 99). On ymmärrettävää, että sodan ja kärsimyksen kontekstissa nähtynä animus ja anima saavat tehtäviä, joissa niiden luonne korostuu. Tarkasteluun piilotajuisista vaikuttajista valikoituu seuraavat kolme ulottuvuutta kertojien kuvauksissa: myönteinen ja kielteinen anima-animus, tasapainoinen ja

häiriöherkkä merkityssuhteiden jäsentyminen sekä anima-animus hahmojen osallisuus uskonnolliseen kokemiseen.

Kertojien joukossa on sekä varhain että aikuisuuden eri vaiheissa äidistä eroon joutuneita. Anima-ulottuvuuden molemmat ääripäät ovat ymmärrettävissä sen poikkeamina ilmauksina. Myönteistä hahmoa leimaa korostunut sensitiivisyys naisellisine piirteineen. Toisen ääripään hahmoja voidaan tulkita mielialan alavireisyyteen tai itsensä aliarvioimiseen taipuvaisuuden pohjalta. Parhaimmillaan anima vaikuttaa myönteisenä suhtautumisena omiin tunteisiin. Herkkä luonnon kokeminen, eettinen pohdiskelu ja arviointi kuuluvat optimaaliseen anima-dimensioon. Ankara äitihahmo puuttuu tämän tutkimuksen kertojien kuvauksista. Selvä suuntaus viittaa myönteisiin muistikuviin äidistä. Hyvin toimineen ihmissuhteen tukea antava ote ulottuu kertomisen ajankohtaan. Erityisesti tulee kysymykseen intuition evidenssille perustuva äitisuhteen heijastuminen mielentiloissa. Äiti on ollut ikään kuin läsnä eteenpäin vievien ratkaisujen syntymisessä. Iloisuuteen saattoi löytää aiheita. Äidin uskonnolliseen vakaumukseen on voinut peilata kysymyksiä oikeasta ja väärästä. Onko sodalla oikeutusta saa tunteet ja arvot ristiriitaiseen tilaan: ensin sota Suomea vastaan, sitten se tuli omalle maalle. Anima voi tasoittaa mielialan heilahteluja, mutta läheisten kohtalon murehtimista se ei kevennä. Sodan kuluessa toivo on pitänyt säilyttää kategorioituna ehtona selviytymiselle.

Voiman käyttö sopii huonosti naisen olemukseen. On ongelmallista, jos animus johtaa ristiriitaisiin tilanteisiin ympäristön kanssa. Vaatimusten esittäminen verbaalisella voimalla tai toisaalta epävarmuudesta nouseva passiivinen alistuvuus ovat kielteisen animus-hahmon tuottamia. Kuitenkin molemmissa muodoissa ne tulee ymmärtää edustajiensa todellisille tunne-elementeille vieraina. Kertojilla, joiden elämänvaiheissa esiintyy korostunutta aktiivisuutta, itsepäistä pyrkimistä eteenpäin, on yhteys piilotajuisen animus-hahmon ja sen välillä, miten kertoja on kokenut isän menettämisen joko sodan tai

epäoikeudenmukaisen toiminnan seurauksena. Animuksen arkisen pyhyyden taustalla vaikuttaa kollektiivinen aines, joka on saanut yhteiskunnallisen väkivallan muotoja. Vaikka isä ei olisi ollut läsnä kehitysvuosien kuluessa, isän piilotajuinen personoituma voi olla minän samastumisena tietoinen valinta. Näin eri tavoin vieraita psyykkisiä vaikutteita syntyy naiselliseen kokonaiskuvaan. Äidin tavoin isä on koettu unen kautta toimintaohjeiden välittäjänä. Myönteisiä miehisiä ominaisuuksia tunnistaa henkisenä voimana, kun uskonnollista vakaumusta on pitänyt eri syistä korostaa. Isä esiintyy monessa kertomuksessa lukemisen merkityksen korostajana: isä luki ja luetti. Siinä opittiin myös työnteon arvo toimeentulon perustana. Isä testamenttasi sekä aineellisen että sitä tasapainottavan henkisyyden arvon korostamisen.

Persoonallisuus muodostaa järjestyneen systeemin tavoin kokonaisuuden, jossa yhdistyy monet yksilölliset toiminnot laajasisältöiseksi kokonaisuudeksi (Lazarus 1982, 63-64). Jungin typologiaa laajemman piirrenäkökulman, viiden piirteen mallin soveltaminen on ongelmallista, kun analyysi perustuu kerrottuihin elämänvaiheisiin. Inkeriläisaineistossa on kaksi painopistealuetta: jokaisen kertojan elämänvaiheissa aika ennen siirtymävaiheita ja niiden jälkeen. Jos piirteet muokkautuvat eri ympäristöissä, ilmenee selvästi miten kertojat ovat sopeutuneet eri tilanteissa ja ympäristöissä. Oli opittava viestittämään avun tarvetta kohtuullisella tyyneydellä, mikä leimaa myöhempienkin mieltä ylikuormittavien vaiheiden läpikäymistä. Sukupuoleen perustuvia eroja ei voi osoittaa.

Miten kertoja on omaksunut inkeriläiskulttuurin osaksi persoonallisuuttaan ja toisaalta suodattanut niihin vaikutteita vieraisiin oloihin jouduttuaan, on tässä esitetty mukautumisen indikaattorina. selviytymisen osalta on nähtävissä erityispiirteitä ja –osaamista. Suhtautuminen työntekoon ilmenee esimerkiksi vastauksesta työnantajan kysymykseen, mitä tulokkaat osaavat tehdä: Me tehdään mitä vain.

Kansallisen tietoisuuden heräämistä on edeltänyt pitkä historia (vrt. Flink 2000). Yhtä selvästi on ollut nähtävissä juurtuminen talonpoikaiskulttuuriin ja eläminen oman toimeentulon tuottajana. Yhteisö leimautui kyläkunnittain. Paikallisnimistö perustui kirkolliseen seurakuntajakoon. Monilla kertojilla on kokemuksia vieraiden kielialueiden yhteyteen sopeutumisesta. Jos suomenkieltä ei kuullut, niin ainakin sai ajatella suomeksi tai puhua puille suomea. Eräs kertoja muisteli vuosikymmenien takaista juhlaa, jossa ei ollut parempaa puhujaa ko minä. Ei tietenkään ollut yhteiskunnallisista toimenpiteistä johtuen. Toisaalta puhujaksi nouseminen ei ole mitenkään vierasta inkeriläiseen mentaliteettiin nähden.

Piirteisiin pohjautuva näkökulma on ollut liikkumista persoonallisuuden jäsentelyn pintatasolla. Persoonallisuuden kokonaiskuvassa persoona liittyy jungilaisen tulkinnan mukaan tietoisuuden ja piilotajunnan välimaastoon. Elämänkertomuksista syntyy ulkoinen kuva kertojasta. Ihminen säätelee käyttäytymistään tietoisesti tilanteisiin sopien, mutta samastuminen ei perustu valintoihin. Sen kohteissa on yksilön kannalta jotain arvostettavaa, mitä hän tarvitsee tasapainoisen ja ehjän minätilan luomiseen. Samastumista, kertovan minän tahattomasti esille tuomaa ainesta, on muutamin esimerkein tarkasteltu. Samoin on käsitelty animus-anima-rakenteita persoonallisuuden osatekijöinä.

Individuaation kannalta persoonallisuus edellyttää tiedostamisen yhteyteen kuuluvaa ymmärtämistä. Jäljelle jää käsitepari minä, toimintaa tietoisesti ohjaava elämäntilanteiden osa, ja itseys, mielen keskus, josta minä saa sisäistä voimaa. Jos oletetaan, että katsomuksellinen kiinteys lisääntyy iän myötä, itseys asettuu sekä interpersoonalliselle tasolle että yhteyteen tuonpuoleisen kanssa. Kuva syntyy uskonnollisesta näkökulmasta.

Itseys ja jumala-arkkityyppi. Syvimmillään individuaatiossa on toteutunut kypsynyt suhtautuminen elämään. Avainsana omatunto liittyy etiikan alueeseen ja moraalisiin kysymyksiin. Sen sijaan oma tunto viittaa kokemukseen itsestä, huomion kohdistamiseen piilotajunnan ja tietoisuuden keskukseen, itseyteen.

Jung korosti tasapainoisen persoonallisuuden saavuttamiseksi tietoisuuden ja piilotajunnan yhteyttä. Olennaista on kuunteleeko toimintaa ohjaava minä itsen viestejä vai ei. Kun itse luo tunnesiteitä, inhimillisen yhteyden tunne korostuu. Henkinen viritys vaikuttaa suhteessa itseen, toisiin ihmisiin ja Jumalaan (von Franz 2003, 221-223). Tietoisuus on se instrumentti, jonka kautta syntyy merkitys. Tarvitaan tietoinen minä itseyden tunnistamiseksi tietoisen ja tiedostamattoman psyyken keskuksena (Ulanov 2008, 326; von Franz 2003, 161). Itseys ohjaa, minä sekä valaisee että jää taustalle.

Jumalakuvat edellyttävät sekä niiden henkilökohtaisen luonteen että arkkityyppisen perustan ymmärtämistä. Yksilöllisesti ne sisältävät aineksia kasvatuksesta ja kulttuurista. Hengellisessä mielessä jumala-arkkityyppi yhdistyy itseyteen. Myös arkkityypeistä Jung puhuu polarisuuteen viitaten. Siten vaistot ja henkisyys luonnehtivat jokaista arkkityyppiä. Vaisto on alkuperäinen elinvoima. Kuva syntyy kokemuksesta (Ulanov 2008, 325). Kokemus Jumalasta ihmisessä läsnäolevana on yksilöllinen lähtökohta. Kollektiivinen kuva, esimerkiksi kirkollisista dogmeista lähtöisin oleva, paljastaa arkkityyppisten muotojen runsaan verkoston (Jung 2003, 81).

Jung puhuu itseydestä ja Jumalasta tarkoittaen sitä, että koska käytännössä niitä ei voi erottaa, itse on ylittänyt minän rajat. Perinteiset uskonnolliset symbolit ja psyykkinen kokemus joutuvat vuorovaikutukseen. (Ulanov 2008, 319-320). Kun kirkkomatkalta tavoitettu kertoja (EHa) toteaa Jumalaa ajan jälest tälleen, arkipäivästä otettu kielikuva on paljon ilmaiseva. On ymmärrettävää kokemuksen kannalta kehon ja situaation, olemusehtojen ajallisen tilan, ottaminen kielen tulkitsemisen rinnalle. Jumalasuhde ei ole perityn eikä dogmaattisen kapasiteetin varassa (vrt. Rauhala 2005a 161). Ajatus Jumalan johdatuksesta on taas jumalasuhteeseen tavanomaisesti liitetty kielikuva. Kertojien kokemuksissa siihen sisältyy individuaatioprosessia vahvistava merkitys. Kun kertoja (HHa) kokee saaneensa Jumalalta tehtävän auttaa läheistä

henkilöä, hän perustelee kokemustaan En saanut rauhaa tarkoittaen viestin vastaanottamisen tilannetta. Kohteena olevalla avun tarvitsijalla oli selitys valmiina: Jumala sinnuu lähetti. Johdatuksen teema esiintyy kertomuksissa monimuotoisena. Siin ol taas Jumalan johto kertoja (RPe) päättelee kuvaillessaan selviämistään rintamaolosuhteissa. Vaikka hän myöhemmin joutui ulkoisesti arvioiden lähes pysähtymisen tilaan, mistään taantumisesta ei ole kysymys. Kun jotain toistuu, taas viittaa sisäisen liikkumisvaran horisonttiin. Toivoa oli jäljellä.

Juho Häkkisen omaelämänkertateoksessa Siihen maahan jonka minä sinulle osoitan (2001, I ja II) johdatus esiintyy jo nimessä. Kun ihminen kokee Jumalan puhuvan, tuonpuoleisen Jumala koetaan selvimmin psyyken osana (vrt. Ulanov 2008, 319). Häkkinen oli elänyt passittoman inkeriläisen sotavangin elämää hiljaisuudessa Suomessa, kunnes vaikeudet alkoivat. ”Kaikille nimismiehille oli annettu luettelot niistä sotavangeista, jotka eivät halunneet palata Venäjälle vuoden 1944 siirron yhteydessä. Meitä oli paljon. He katsoivat kirjastaan ja löysivät nimeni: Olet pidätetty!” (Siihen maahan I, 167). Seurasi matka ja kului kuukausia Itä-Karjalassa. Vangin ajatukset liikkuivat jatkuvasti perheen luona Suomessa. Mielessä kävi mahdollisuus lähteä kävelemällä vapauteen. Suunnitelma kypsyi piilotajunnassa, mitä kirjailija kuvaa yllättävänä tapahtumana. ”Jouduin ikään kuin keskelle painajaista. Kuulin korvissani selkeän äänen: ”Sinun pitää lähteä Suomeen – ja asialla on kiire!” Ääni lävisti olemukseni kesken työnteon yllättäen kuin salama. Sanojen voima valtasi koko ruumiin ja sielun” (Siihen maahan I, 231). Suomeen lähtö vaati perusteellista suunnittelua ja onnistumisen mahdollisuuksien punnitsemista. Matka tulisi olemaan sekä vaikea että vaarallinen. Piilotajunnasta nousi tietoisuuteen ideoita. Epäröinti muuttui luottamukseksi sisäisen äänen lupaukseen ”Minä johdatan ja hoidan asiasi loppuun asti”. Ääni sai tajunnallisen realiteetin luonteen. Häkkisen kokemuksessa huomio kiinnittyy vahvaan kannanottoon Jumalasta. Vuorovaikutus toimii niin intensiivisellä tasolla, että Jumalasta puhutaan Matkanjohtajana. Vasta Suomen puolelle pääsyn jälkeen ääni ei enää vastannut

kysymyksiin. ”Ymmärsin sen merkiksi siitä, että nyt olisi omien ratkaisujeni aika” (Siihen maahan I, 255).

Itseys ja jumalakuvat ovat erottamattomia. Voidaanko koskaan kokea mitään paitsi psyyken keskuksen kautta, kysyy Jung. Sen kautta myös Jumalan puhe on tunnettavissa (Ulanov 2008, 318-319). Piilotajunta osoittaa kiinnostusta yksilön uskonnollisia mielikuvia kohtaan. Jumala, uskonnon keskeisin symboli, on kaikkein herkin piilotajuisille muutospyrkimyksille. Jumalakuvaan voi sisältyä kollektiivinen merkitys, joka ulottuu persoonallisuuden ulkopuolelle (von Franz 2003, 225-226). Miten siinä tapauksessa merkityksen ongelma rajautuu? Aikaisimmissa yhteyksissä on käsitelty tapahtumaa Viron satamassa, kun laivalastillinen pakolaisia valmistui lähtemään Suomeen. Matka oli ollut vaarallinen jo siihen mennessä. Juuri kun laiva oli irtoamassa satamalaiturista, koko joukko alkoi laulaa yhteen ääneen virttä Jumala ompi linnamme. Kertoja (KPu) seuraa tapahtumaa sivusta joukon mukana. Et mist ne sen otti, hän kysyy. Jokaisella oli takanaan raskaita kokemuksia ja helpottunut tunne kaiken muuttumisesta paremmaksi. Laulu ei synny turvallisuuden takaamiseksi edessä olevien tilanteiden varalle. Se ei liioin kertaa taakse jäänyttä todellisuutta. Et mist ne sen otti kysymyksessä on viittaus rukouksen merkitykseen. Jumala ompi linnamme vastaa jokaiselle tuttua Isä meidän-rukousta, mutta tässä yhteydessä Jumala on saanut Kosmisen Isän arkkityyppisen muodon. Jumalakuvilla on sekä persoonallinen että arkkityyppinen perusta. Henkilökohtainen aines sisältää kasvatuksen ja kulttuurin jättämiä mielikuvia. Jokaista sitoo hänen uskonnollisten kokemustensa vakiinnuttamat käsitykset tuonpuoleisuudesta (Ulanov 2008, 321).

Miksi hyvä Jumala sallii pahan ja kärsimyksen, on tavanomainen jumalakäsitykseen kuuluva kysymys. Kertojien puheesta se enimmäkseen puuttuu, vaikka ympäröivät kontekstit viittaavat olosuhteisiin, joissa kysymys olisi hyvin ymmärrettävissä. Kysymykseen vanhin kertojista (KKu) vastaa lyhyesti

Miult Jumala otti sen ajatuksen pois. Jatkoksi tulee vain kommentti Se on ihmeellistä. Kysymys lienee ollut helpointa vain sivuuttaa mieltä rasittamasta, jos vastausta ei ole, ja keskittää voimavaransa elämää eteenpäin vievien tehtävien ratkaisemiseen.

Jungin mukaan Jumala on sekä hyvä että paha. Jumalasuhde edellyttää, että ihminen hyväksyy vastakohtaiset elementit itsessään: tietoisen ja tiedostamattoman, minän ja varjon, persoonan ja animus-animan sekä viimeksi minän ja itseyden (Ulanov 2008, 328). Tietoisuus omasta epätäydellisyydestä tekee tilaa piilotajunnan huomionarvoisille sisällöille (von Franz 2003, 217). Kaikilla piilotajunnan hahmoilla on myös kielteiset ominaisuutensa. Itseyden pimeä puoli on vaarallisin juuri sen vuoksi, että itseys on suurin voima psyykessä. Myös uskonnon alueella on mahdollista menettää kosketus inhimilliseen todellisuuteen (von Franz 2003, 216). Kristillisen lähimmäisenrakkauden periaate on kuin affektiivinen side, joka luo ihmissuhteisiin kiinteyttä (Jung 1991, 246). Ilman läheistä ja vastuullista suhdetta kanssaihmisiinsä kukaan ei voi tulla tietoiseksi yksilöllisyydestään (Jung 1991, 275). Ajatukseen liittyy vertailun ja erottumisen elementit. Yhtäläisyys ja erilaisuus kuuluvat samaan individuaation kehityskulkuun.

Omantunnon merkitystä uskonnon indikaattorina ei voi sivuuttaa. Sen vaikutus yksilöllisen uskontokatsomuksen osana viittaa eettisiin perusteisiin. Jumalayhteyden lähtökohtiin pitäytyminen tuo esiin siihen yhteydessä olevat arvot. Jungin mukaan jumalakuvat saavat asetelmansa vaistot-henkisyys-polarisaatiomallista. Kun Jumala on ihmiselle läsnä oleva, suhteen usein esiintuleva osoitus on kokemus Jumalan johdatuksesta yksilöllisin korostuksin. Itseys ja jumalakuva ovat kiinteässä yhteydessä, mutta myös muutokset ovat mahdollisia. Tavallisimmin pohdintaa aiheuttaa rakkauden ja kärsimyksen ongelman liittäminen Jumalan perusolemukseen. Jos ihmisen oma tunto hyväksyy ristiriitaiset elementit itsessä, Jumalaa voi ymmärtää samoin perustein.

Uskonnon tarkastelu individuaatioprosessin näkökulmista päättyy seuraavassa luvussa esiin otettavaan uskon ilmausten erittelyyn. Uskonnollisen aitouden merkkien tai määrän etsimistä tarkoituksenmukaisempaa on etsiä uskonnollisen merkityksen muodostamia kokonaisuuksia ja tarkastella niiden sisällöllistä vertailtavuutta.

Uskonnollinen typologia. Uskonnollisuuden luonteelle mittapuita asettamatta on mahdollista osoittaa kristillisten arvojen säilyminen katsomuksellisissa tulkinnoissa elämäntilanteiden vaihtuessa. Ihmistä ei rukoilla polvillaan, Jumalaa rukoillaan, huomautti kertoja (KKu) kotiväelleen, kun häntä pidättämään tulleita oli pyydetty luopumaan toimeksi saadusta tehtävästä. Tapaus sijoittuu vuoden 1940 vangitsemisiin. ”Kastoitko lapsia?” ”En kastanut.” ”Mutta johdatit nuoria uskomaan”, kuulustelija jatkoi. ”Aina rukoillaan kärsivien puolesta, niin kirkko opettaa”, kertoja selvitti, välttäen taitavasti kysymykseen sisältyneen syyttävän kärjen. Kymmeniä vuosia myöhemmin kertoja tuo haastattelussa esille kaksi näkökohtaa, jotka tämän tutkimuksen yhteyteen sijoitettuina fokusoivat sen keskeiset teemat. (Tpk. I, 27-28.) Ensiksi hän sanoo, että kirkosta löytyi ulospääsy. Kirkko tosin hävisi, mutta sen vaikutus jatkui. Ulospääsy voidaan tulkita kirkon julistuksen ja toimintaan liittyneiden merkitysten symbolisena tukena. Toiseksi kertoja toteaa, että uskonto oli aidompaa. Hän ei tarkemmin selitä uskon luonnetta ennen verrattuna nykypäivään, mutta jotain hän arvelee muuttuneen.

Eri asiayhteyksissä aitous voi saada erilaisia korostuksia. Von Franz tekee kolmijakoisen uskonnollisen typologian (2003, 227). Hän erottaa aluksi *aidosti uskovat* ihmiset omaan ryhmäänsä. Näille ihmisille uskonnolliset symbolit ja opit vastaavat sitä, mitä he sisimmässään tuntevat ja ovat omaksuneet. Individuaatioon viitaten von Franz yhdistää tällaisen tilan tietoisuuden näkemysten ja piilotajunnan taustan keskinäiseen sopusointuun. Toiseen

ryhmään kuuluvat ne ihmiset, jotka *ovat menettäneet uskonsa.* On siis oletettava, että uskoa on joskus ollut, mutta se on korvattu ajan myötä tietoisilla rationaalisilla näkemyksillä. Kolmanteen ryhmään von Franz sijoittaa ihmiset, jotka *ovat jakautuneet uskonnollisten käsitystensä suhteen*. Heillä on dilemma siinä, mitä ajattelevat ja tahtovat. Uskonnolliset traditiot ovat menettäneet merkityksensä, mutta jokin suhde niihin on kuitenkin jäänyt (von Franz 2003, 227). Siinä yhteydessä oma tunto etsii asemaansa minätilassa.

Erään kertojan (MHä) mukaan jumalankieltäjä oli ennen Inkerissä outo käsite. Elämäkertateoksessaan Juho Häkkinen (2000) kuvaa inkeriläisiä ahkeriksi osallistumaan sanankuuloon. Silloinkin kun pappeja ei enää ollut, löytyi maallikkopuhujia. Nuoruudessaan Häkkinen oli vakavasti punninnut uskonnollista katsomustaan. Kiistelyä Jumalan olemassaolosta hän kävi hyvän ystävänsä kanssa, koska itse oli päätynyt äitinsä opetuksen pohjalta uskovaiseksi. Uuden yhteiskunnallisen ideologian virrassa uskostaan luopuneita oli Inkerissä. Tämän työn aineistossa esiintyy sivuroolissa yksi uskonsa ja perheensä jättänyt. Yksikertoja lukeutuu von Franzin typologian dilemma-ryhmään. Hänen suhteensa kirkkoon on ollut muodollinen, mutta ei kielteinen.

Von Franzin peräänkuuluttamaa aidosti uskomista kertojat jäsentävät monimuotoisesti. Pitkän historian aikana uskonnolliset traditiot ovat pitäneet puolensa. Kun aika alkoi olla niitä vastaan, usko muokkautui siinä, missä voitiin toteuttaa uskon mukaista tapakulttuuria. Kertojien puheessa aitoutta osoittava usko on alistuvaa, ihmettelevää, ja myötäelävää. Rukouksen mielellinen perustunnelma syntyy kokemuksesta olla Kaikkivaltiaan käsissä. Armosta kaikki on tullut – asenne heijastaa rukoilijan jumalasuhdetta. Jumalan nimessä kuljettiin ja päästiin perille. Jungin mukaan Jumalan nimessä – ilmaus viittaa vertauskuvallisesti sen ymmärtämiseen, mikä tavallisesti koetaan ihmisen osana kulkea koetusten ja ahdistusten kautta. Jumala johdattaa aina parempaan. Kokemus Jumalasta voi sisältää ihmettelevän asenteen. Kun kertoja toteaa Voitto

tuli siitäkin talvesta, kysymys on selviämisestä, jota ei tarkemmin eritellä, mutta johon liittyy Jumalaan kohdistuva arvolataus.

Inkeriläisten kielteinen leimaaminen, esimerkiksi halveksiva nimittely, on ollut poliittisesti tarkoituksenmukaista. Heidän omaan elämäntapaansa on kuulunut toisen ihmisen arvostaminen ja auttaminen, olipa kysymyksessä kodittomuus tai muu ongelmatilanne. Voidaan puhua jaetun leivän uskosta suhteessa avuntarvitsijaan. Usko vaikuttaa siihen, että ihmiset ovat hyviä toisilleen, eräs kertoja tilitti katsomustaan. Vaikka usko oli kielletty, se ei ollut unohdettu. Usko on myös tiedon asia. Jossain ongelmatilanteessa kertoja sanoi erityisesti ymmärtäneensä, mistä voimia tuli. Jumalan ajatteleminen oli kohentanut mielialaa.

Kertojilla uskonto on säilynyt yksilöllisenä katsomuksena, jonka faktisen perustan on muodostanut kristillinen usko ja kirkollinen traditio. Olen uskovainen kristitty, rippikoulun käynyt. Täällä (Karjalassa) olen seurakunnan jäsen. Uskon Jumalaan. Kertoja (ATi) antaa useampia tuntomerkkejä katsomuksensa luonteesta. Maininta rippikoulusta nostaa esiin kysymyksen sen merkityksestä ja ikään kuin asettamisesta kirkollisena toimintamuotona kasteen ja ehtoollisen rinnalle. Kaste on ehtona rippikoulun käymiselle ja rippikoulu ehtoolliselle osallistumisen edellytys. Mutta rippikoulusta avautuu myös toinen horisontti, situationaalinen lähestyminen, johon liittyy monia yksilöllisesti rakentavia merkityksiä. Rippikoulun tiedollinen panos laajentaa monilla jo lapsuudesta alkanutta uskonnollista tietoisuutta, mikä on kokemusten kautta jatkunut läpi elämän (Vrt. Jung 1991, 83). Rippikoulua ei arvostettu vain kirkollisten oikeuksien saavuttamisen pohjalta. Vielä sodan olosuhteissa koulutusta järjestettiin. Osanottajia saattoi olla yhtä jaksoa kohden yli kaksisataa ja ikähaarukka olla leveä. Vaikeakulkuinen matka, poikkeuksellinen opetustila tai tiivis opetusohjelma ei vähentänyt osallistumista. Jos ehtoolliskäyntiä ei enää ollut mahdollista järjestää, rippijuhla kuitenkin pidettiin.

Rippikouluopetuksen pohjalta saattoi vertaillen pohtia ajan henkeä ja oman elämän suuntaa. Tiedolla oli myös symboliset kohteet, jotka korostuivat ehtoollisen Kristus-tematiikassa. Yhteinen osallistuminen syvensi yksilölliseen kokemukseen liittyvää tunnekvaliteettia (Jung 1993, 110). Pakolaisena piilottelevalle kertojalle (MHä) rippikoulun päätöstilaisuus oli ollut ikimuistoinen juhla. Ulkoisia puitteita tärkeämpinä saattoi kokea turvallisuutta välittävät symbolit: kirkon hengellinen anti ja yhdessäolo vertaisryhmässä.

Initiaatioriitit liittyvät tiettyihin vaiheisiin ihmisen elämässä. Konfirmaation ja ehtoollisen yhdistäminen tasapainottaa lupauksen uudistamisen aina ehtoollisen yhteydessä. Ehtoollisen liturginen toimitus toistaa kolmivaiheisen initiaation. Alistumisriittiä seuraa turvallisen rajoittuneisuuden vaihe. Leivän ja viinin nauttiminen, käyttäytymiskaavat ja sanalliset ainekset tuottavat vapautumisen kokemuksen. Kun tähän liitetään mahdollisuus saada persoonallisuuden ristiriitaiset ainekset sopusointuun keskenään, ollaan jo lähellä sisäisen eheyden ja individuaation toteutumista (Henderson 2003, 157). Vastaavasti Turnerin mukaan kaikkia muutosriittejä leimaa kolme vaihetta: separaatio, välitila (*margin*) ja kokoaminen (*aggregation*). Ne voivat seurata mitä tahansa muutosta tilasta toiseen (Turner 1974, 93-95). Ehtoollinen toistuvana uskonnonharjoittamisen muotona, sen symbolinen kokeminen, edellyttää syventyvää osallistumista (Jung 1993, 110). Virinnyt tunnetila innostaa samastumista pyhiin esikuviin (Jung 2003, 79). Tasapainoinen sisäinen tila rakentuu monille merkitystasoille.

Individuaation uskonnollisia lisämääreitä. Jungin teoreettista mallia yksilöitymisestä on tässä jaksossa sovellettu eri lähtökohdista. Yhteenvetona esitetään vielä sisältöalueittain kertojilta kootut keskeiset uskonnolliset aiheet:

Luottamus Jumalaan: Jumala kurittaa, mutta myös rakastaa (SKa). Jumala on johdattanut joka päivä (MVa). Kiitollisuus siitä, että Jumala on ollut kaiken takana (RPe). Jumala on johdattanut aina parempaan (ATi).

Jumalauskon sävyt: Usko ja ilo Herrassa herättää monenlaisia tunteita (JKe). Jumalan tuntemus on luonnollinen ja tarpeellinen asia (JVa). Jumalaan uskominen on itsestään selvää (NJu).

Koettelemuksiin suhtautuminen: Raskaistakin päivistä pitäisi etsiä kiittämisen aihetta ja ymmärtää ajan merkit (HHa). Vain kuolemaa oli ympärillä, mutta aurinko paistoi (KPu).

Toivon ylläpitäminen: Omaiset tavataan kerran taivaassa (LSm). Joka päivä on armo uusi (LLa). Jumalan sanasta saa uutta voimaa (EHa). Rukoilin, että pysyisin terveenä (AKu).

Yhteyksien säilyttäminen: Halu päästä vielä näkemään kotikirkkoa (ASa). Kotiseutuja on mieluisaa käydä katsomassa (VKo).

Kristittynä eläminen: Muuttumaton merkitys on olla kastettu kristitty (LVu). Olen luterilaisuuteen kasvanut ja siitä autuuden saanut (KKu). Elää ja kuolla Jumalan lapsena (HHe). Jumala kuului luonnollisena asiana jokapäiväiseen elämään (MHä). Äiti piti tärkeänä lepopäivän pyhittämistä (HMu).

Merkityksen sisältävien yksiköiden sisältöalueina erottuu jumalasuhteeseen, koettelemuksiin suhtautumiseen, toivon ja yhteyksien säilyttämiseen kohdistuvat alueet sekä kristittynä elämisen näkökulma, mikä itse asiassa on kaikkia alueita yhdistävä teema. Jumalasuhteen tulkitseminen vastakkaisilla elementeillä sulkee epäilykset pois suhteesta. Johdatukseen ei sovi kohtalon tai sattuman määrääviä vaikutuksia. Jumala ei ole valikoiva johdatuksessaan. Jumalasta ei puhuta arvostelevin painotuksin. Myös tunteet noudattavat uskon myönteisiä linjoja.

Jungin mukaan suurin kriisi tarjoaa aina myös suurimman mahdollisuuden (Jung 1991, 13). Lutheriin viitaten Sundén selittää Jumalan kohtaavan ihmisen siinä todellisuudessa, mikä on häntä ulkoisesti lähellä. Kokemus riippuu omasta viitejärjestelmästä ja siihen paneutumisesta (Sundén 1959, 129). Piilotajunta tekee havaintoja, tuntee ja ajattelee kuin tietoinen mieli (Jung 1991, 25, 32). Havaintohetkellä mieleen nousevat muistikuvat ja arvot. Henkiset ja hengelliset

mielikuvat sekoittuvat aistein havaittavaan todellisuuteen. Kun ympärillä on koettu vahvana kuoleman todellisuus, auringonpaisteelle tulee yksittäisen havaitsijan kentässä intentionaalinen merkitys ilman sen ääneen korostamista. (Vrt. Määttänen1999, 106-108.) Kehnot olosuhteet tai mitkään ulkoiset voimatekijät eivät murra ihmisen sisäistä autonomiaa, jonka perustana on kristillisen uskon arvopohja.

Pakolaisena eläminen edellytti sekä itsearvostuksen että toivon säilyttämistä. Uusissa olosuhteissa tulokkaat herättivät ympäristössään arvostusta tavallaan suhtautua työntekoon. Poikkeustilanteissa mihin tahansa alistuminen ei ollut itsestään selvää; raja saattoi tulla vastaan. Jung puhui itsetuntemuksen merkityksestä, kyvystä löytää auttavat voimat ja mielikuvat vaarallisten tilanteiden läpi selviytymiseksi (Jung 1991, 247). Hengellinen työ itsesäätelyn osana antaa voimia, vaikka ei poista ulkoisia ongelmia. Rukoilemista ei kukaan voinut kieltää. Taustalla on usein lapsuuden tyydyttävät objektisuhteet ja vuorovaikutuskokemukset. (Vrt. Elder – Caspi 1990, 224-231.) Allport puhuu uskonnon eheyttävästä luonteesta. Etenemistä sisäiseen tasapainoon hän kuvaa integriteetin käsitteellä. Se on sivutuote sopivista elämäntavoista, ei täydellisistä, mutta tarkoituksenmukaisesti vaatimuksiin sopeuttavista. Vaikeasta tilanteesta voi avautua uusi toiminnallinen näköala. Tarttuminen uusiin tehtäviin motivoi ja eheyttää elämää (Allport 103-105). Suuntautuminen kohti uusia mahdollisuuksia on tapahtunut myös yhteisöllisin korostuksin. Haluun vaikuttaa on yhdistynyt pyrkimys luottamukselliseen kanssakäymiseen. Sen pohjalta, miten kukin kertoja on tematisoinut omaa historiaansa, ei ole ristiriitaa kristillisen uskon omaksumiseen nähden. Vaikka ulkoiset puitteet ovat asettaneet monia rajoja, uskonnollisen tai kansallisen näkemyksen mukaisia omia rajoja ei ole haluttu alittaa.

III osa PÄÄTTELY

12. Yhteyden syntyminen

Siirtymävaihe ja situaatio. Siirtymävaiheen käsite on peräisin Emmonsin (1993) persoonallisuuspsykologian sanastosta. Muutoksen sisältävään elämäntilanteeseen liittyy sekä sosiaalinen konteksti että yksilöllinen tavoitteellisuus. Tämän työn aineistossa muutostilanteita leimaa epätietoisuus tavoitteiden toteutumisesta. Yksilöllinen situaatio, kuitenkin yksilöllisesti rajautunut maailman osa, korostuu ajallisuuden funktiona. Myös ihmisen orgaaninen olemassaolo on nähtävä toiminnan taustalla (Rauhala 2005 a, 95-97). Olemisehdot muodostavat erityisen säätöpiirin jota on ymmärrettävä sekä niiden osatekijöiden dynamiikasta että yksilön sisäisen itsesäätelyn periaatteista käsin (Rauhala 2005 a, 137-138).

Kertojien elämänkulussa matkat, leiriolosuhteet, uudet sijoitukset ovat jäsentäneet karkotuksia ja pakolaisuutta. Jokaiseen lähtöön on liittynyt vaihe, jota voi verrata tietyn rajan ylittämiseen. Käytännössä siirtymäriitin metaforaa soveltaen muutosten kokeminen tulee ymmärrettäväksi.

Jo useammin esille otettu, yhden pakolaisiin kohdistuneen siirtokuljetuksen tapaus, sisältää yleisti siirtymävaihetta luonnehtivaa ainesta. Täyteen pakolaisia ahdettu laiva oli lähdössä meren poikki Suomeen, kun joukko viritti yhteen ääneen virren. Yksilöllisestä näkökulmasta katsoen huoli elämän sujumisesta laajeni käsittämään koko yhteisön tilanteen. Yksinkertainen symboli voi merkitä monta asiaa (Turner 1974,19). Kääntäen, Jungin mukaan kokemukseen liittyvän ristiriitaisen sisällön ymmärtäminen vastaa symbolia. Laivalla virressä aktuaalistui raja ja sen ylitykseen liittynyt muutos. Symbolin merkityksessä korostuu erityisesti tilan osuus. Tila (liminal) tarkoittaa sitä, mikä erottaa toisen toisesta. Hajoamista seuraa muutokset ja vanhojen elementtien muotoutuminen uusiin malleihin. Vastakkaisten prosessien yhteensattuminen yksinkertaisissa

muodoissa luonnehtii välitilan yhtenäisyyttä (*the interstructural character of the liminal*). Mikä ei ole tämä eikä tuo, on molemmat (Turner 1974,99).

Uudistuva seurakunta. Elämä on taistelukenttä, sanoo Jung. Koettelemusten tullessa ihmiset alkavat etsiä ulospääsyä ja pohtia kaiken tarkoitusta. Uskonnollisten symbolien tehtävänä on välittää merkitystä elämälle (Jung 2003, 85, 89). Inkerissä kirkko oli luonut lukuisat symboliset merkityskentät. Luterilainen kirkko esiintyy jokaisen kertojan puheessa. Sekä luterilainen että vapaakirkollinen usko on ollut elämää rytmittävää aina viikottaisesta arjen ja pyhän vaihtelusta alkaen. Kun pyhiä ei enää ollut, ei ollut kirkkoakaan, eräs kertoja totesi. Toisaalta kirkko ohjasi siihen, että pyhät pidettiin. Kun kirkkoa ei enää ollut, sanotaan, että kirkko kulki mukana. Opetuksen ja julistuksen muodossa se oli aina saatavilla ilman instituutiota.

Ajallinen etäisyys ei muuttanut inkerinsuomalaisten katsomuksellista asennetta luterilaiseen kirkkoon. Kun suomalaiset olivat eläneet satojen vuosien ajan monimiljoonaisen kansan valtakulttuurin rinnalla, Inkerin luterilainen kirkko oli kulttuurisesti rajannut suomenkielisen yhteisön. Yhteiskunnalliset muutokset ja sotien seuraukset oli nähtävissä ulkoisen todellisuuden kuvassa. Kirkkorakennusten rappeutuminen heijasti ikään kuin kansan omaa ahdistusta.

Hengellinen toiminta oli ollut vuosikymmenien ajan kiellettyä, mutta ei unohdettua. Uudistuminen alkoi pian karkotusvuosien jälkeen, kun Karjala oli ottanut pakolaiset hyvin vastaan. Syntyi tarve saada seurakuntaelämä ennalleen. Keksittiin erilaisia aiheita, että saatiin seurat ja kansa koolle. Samoin tapahtui Inkerinmaan seuduilla. 1970-luvulla toiminta keskittyi Petroskoin ja Pushkinin kaupunkeihin. Mielellinen asenne oli kristinuskon mukaisesti unohtaa, antaa anteeksi ja välttää kielteistä suhtautumista. Nyt oli vapaus ihmisyyteen ja sisäiseen kehitykseen. Julistuksessa tuotiin esille myös käden evankeliumi, hyvät teot voiman lähteenä.

Kaksitoista vuotta oli kulunut (1958-1969), ennen kuin saatiin ensimmäinen suomalainen seurakunta Petroskoihin ja omakotitalo kirkoksi. Uusi kirkko vihittiin käyttöön adventtina 1983. Leningradin seurakunnan kirkko Pushkinin kaupungissa vihittiin käyttöön joulukuussa 1977. Kaarina Ylönen on väitöskirjassaan (1997) selvittänyt Inkerin kirkon nousua. Kelton juhannusjuhlilla 1989 pastori Arvo Survo korosti puheessaan Inkerin kansan perinnettä. Niin kuin ihmisellä on henki, sielu ja ruumis, samoin on kansalla. Mutta kulttuurin on oltava tervettä ja elävää. Kirkko tukee myöskin Inkerin liittoa, sehän on kansamme kulttuurilyhty, totesi Maria Kajava puheessaan kesäjuhlilla 8.7.1990 Helsingissä. Nuorille on selvitettävä, mitä on kaste ja seurakunnan jäsenyys. Meillä on yhteinen halu nostaa kansamme kulttuuria, vaalia sen hengellisiä arvoja ja säilyttää se, mitä esivanhempamme ovat vuosisadat säilyttäneet Venäjän kansan ympäröimänä. (Lpk. V, 39-40.) Inkerin luterilaisen kirkon oman julkaisun, Inkerin Kirkko – lehden ensimmäinen numero ilmestyi joulukuussa 1991. Paluu sotien jälkeiseen todellisuuteen oli kiteytynyt toiveeksi ”Nouse oi kadonnut Inkeri kirkkosi raunioista”. Nousu oli jo pitkällä, sillä seuraavan vuoden alussa vahvistettiin Inkerin evankelisluterilaisen kirkon syntyminen. Vuoteen 2007 mennessä seurakuntaverkosto ulottui Kuolan niemimaalta Siperiaan (Kirkkomme Lähetys 2/2007).

Uudistuneessa muodossaan Inkerin kirkko on kaksikielinen. Se ei voi jäädä kansalliseksi; julistus on universaalia, niin kuin kirkon yleensä. Kristillinen kirkko tukee ihmisyyttä ja rakentaa solidaarisuutta. Lainsäätäjä ei voi sukkuloida arvojen toreilla. Yhteiskunnallinen viesti on Inkerin kirkon ensimmäisen piispan, Leino Hassisen radiohaastattelusta 24.5.1993. Inkerin kirkossa ei voida jatkaa siitä, mihin jäätiin seitsemänkymmentä vuotta sitten. Pitää syntyä uudenlaista ajattelua, hän lisää. Historiallisella Inkerinmaalla oli monia uskonnollisia ryhmittymiä. Ekumeeninen asenne on peräisin sekä uskonnollisen kentän monimuotoisuudesta, että vierekkäin elämisestä ateistisen ideologian tuntumassa.

Kuva 22. Äidin vaikutus ulottuu sukupolvien yli. Kertoja 13 (oik.) vunukoineen.
Kuva vuodelta 1990.

Kuva 23. Talkootyöväkeä Petroskoin luterilaisen kirkon rakennustyömaalla.
Kirkko vihittiin käyttöön vuonna 1983.

Kuva 24. Petroskoin luterilaisen seurakunnan rippikoululuokka vuonna 1983 ja opettaja Paul Saar.

Kuva 25. Petroskoin luterilainen kirkko on täyttynyt jumalanpalveluksen sanankuulijoista kesällä 1990.

”Kenkä sopii toiselle ja puristaa toista”. Inkerin kirkon nousu on ollut uudistusliike. Historiallinen Inkerinmaa oli mennyt, mutta usko, jonka piti kadota tarpeettomana, olikin kestänyt. Pyrkimys vapautumiseen vie kehitystä eteenpäin. Kirkon arvot, ihmisyys ja solidaarisuus, sisältyvät kristillisen julistuksen universaaliseen virtaan. Kirkon toiminta omalla maalla luo yhteyden kokemuksen. Pyhyyden tunne koskettaa, kun ajatukset liikkuvat pyhän kokemisen alkuperäisillä syntysijoilla.

Kun ihminen saavuttaa sisäisen tasapainon, tietoisuuden ja piilotajuisen mielensisältöjen yhtymisestä syntyy se, mitä Jung kuvasi psyyken transkendenttinä funktiona. Transkendenttisymbolit edustavat pyrkimystä yksilöitymiseen, itsensä toteuttamiseen. Henderson ottaa esimerkiksi kuvauksen tutkimusmatkailijalle ominaisesta tavasta raivata tietä uusille urille (Henderson 2003, 149). Jungin mukaan ei ole olemassa yleispätevää elämänohjetta; jokaisella on elämänmallinsa itsessään (Jung 1993, 66). Jos uskon ohjeiden noudattaminen on yhteydessä elämäntapaan, se ei ole yksiselitteistä. Mielensisäinen prosessi tekee siitä yksilöllisen. Mutta miten se sopii kirkolliseen tunnustukseen?

Jumalanpalvelus rakentuu keskeisten symbolien ympärille. Jung tarkasteli jumalanpalvelusta yksilön kannalta, erityisesti sen vaikutusta yksilöitymiseen itsetietoisuuden kehitystä ajatellen (Mol 1977, 236). Kaste on kerrallinen tapahtuma. Ehtoollisessa häviää jatkuvasti se, mikä on vanhaa, ja tilalle syntyy uutta. Sisäisen ihmisen ihanne tarjoutuu tavoiteltavaksi. Luther korostaa kutsumustietoisuutta. Pelastuksen näkökulmasta toteutuu yhtäläisyys: uskossa kaikki ovat samanlaisia. Kutsumustietoisuus haastaa ahdasrajaisen, ehdollistavan sitoutumisen, sillä kristillinen vapaus sallii erilaisuuden. Esikuvat ovat jäljiteltäviä siinä, miten ovat toteuttaneet kutsumustietoisuuttaan (Pinomaa 1972, 241-245).

Kun uskonnon tarkastelu kohdistuu inhimillisiin ja henkilökohtaisiin tekijöihin, ei välttämättä liikuta uskontoon tavanomaisesti kuuluvissa mystisissä tai

yliluonnollisissa kokemuksissa. Uskonnon vaikutukset ulottuvat monelle elämänalueelle (Holm 2002, 256). Tässä tutkimuksessa kertojien elämään uskonto on liittynyt yhtenä elämänlaadun tekijänä. Vuorovaikutusta ja ympäristöön suhtautumista on leimannut uskonnollisuuden asennetekijät, kognitio, affektio ja konaatio (toimintavire). Taustamuuttujana vaikuttaa nuoruusvuosina kehittynyt uskonnollinen ajattelu, mihin kasvatuksella pyrittiin sekä kotipiirissä että kirkon rippikouluopetuksessa. Rippikoulun tiedollisen aineksen omaksumiseen suhtauduttiin vakavasti. Päätösjuhla täydensi kokemusta tuomalla mukaan tunneviritteisyyttä. Lupaus ja siihen liittyvä sitoutuminen ovat itsenäinen ratkaisu; ne joko liittyvät yhteen tai toimivat erillään toisistaan.

Henkilökohtaiset uskonnolliset kokemukset ja jumalasuhde varmistavat katsomuksen säilymisen yksilöllisenä, jos sen vastapuolena on sulautuminen massaan. lähtökohta ajatukselle on ihmisen kyky havainnoida tietoisesti ja ottaa lukuun katsomukseensa vaikuttavia tekijöitä (Jung 1960, 80; 1966, 7-8). Uskonto on Jungin mukaan erityinen asenne, jota voitaisiin ymmärtää religio-termin alkuperäisen tulkinnan mukaan pyhänä pidettävään kohdistuvana kunnioituksena (Jung 1966, 4-5). Palvonnan kohde on Jumala.

Inkeriläiset painottavat kirkkonsa luterilaista tunnustusta. Aikanaan se yhdisti hajaannukseen joutunutta kansaa. Kirkon jäsenyys oli voimia antavaa ilman vaatimuksia ja paineita. Usein käytetty sanonta osallistumisesta jumalanpalvelukseen oli puhua sanankuulossa käymisestä. Kirkollinen julistus ei painottunut elämyshakuisuudella ja tunnelman luomisella. Uskonnollisen asenteen kognitiivinen rakennetekijä loi tiedon ja uskon välistä yhteyttä. Seuraamuksellisuus uskonnollisuuden dimensiona on katsottu ongelmalliseksi määritellä (Glock – Stark 1973, 34-37). Tämän työn asetelmien pohjalta seuraamuksellisuus kuvaa yksilöllistä uskoa ihmisen sisäisen toimivuuden

kannalta, sopeutumista sosiaalisesti: lähimmäisyyttä ja suhtautumista tarkoituksenmukaisesti yhteisölliseen toimintaan.

Inkeriläisyys esillä. Elämänkertomukset sijoittuvat määrättyihin historiallisiin ja kulttuurisiin yhteyksiin. Kertoja kokee elämänkulussaan piirteensä, katsomuksensa ja kulttuuriset merkitykset milloin yksilöllisesti, milloin yhteisöllisesti kannustavina (vrt. McAdams – Pals 2006). Kun Jung puhuisi symboleista, Rizzuto (1979) katsoo muistojen koostuvan minän yhteen sovittavasta toiminnasta tai kokemusten järjestämisestä. Muistot ovat joko tukevia tai häiritseviä, mutta ne palvelevat yksilöä, auttaen häntä sopeutumaan ja perehtymään tilanteisiin. Muistiedustusten ristiriitaiset ainekset voivat olla samanaikaisesti läsnä (Rizzuto 1979, 54-57).

Henkilökohtaiset muistot sisältävät paljon historiaa, mitä ei ole aikakirjoista luettavissa. Etninen tietoisuus on vähemmistöjä koossapitävä tekijä. muut erot ovat helpommin häviäviä. Etninen tietoisuus lisää mahdollisuuksia vertailuun ja sosiaalisten suhteiden luomiseen (Allardt – 1981, 47). Kesällä 2002 Tampereelle kokoontuneet inkeriläiset pohtivat seminaarissaan kysymyksiä kuka olen, keihin kuulun ja mikä erottaa Inkerin kansan muista kansoista? Taustalla on ajatus, mikä on se ryhmä, mikä on ikään kuin sydämessä. Suomalaisuus on geeneissä, sanottiin. Vanhat inkeriläiset pitävät suomalaisuudestaan Inkeriläisten historia on vaalimisen arvoinen, se vetoaa kansallisiin tunteisiin. Inkeriläisyys merkitsee ennen kaikkea sinnikkyyttä säilyttää oma kansallinen identiteetti. Sanat ovat Lyyli Ronkosen puheesta kesäjuhlilla Helsingissä 8.7.1990. Hän jatkaa: Olisi ollut hyvin helppoa siirtyä venäläiseksi, ottaa venäläiset passit ja jollain tavoin peittää sukujuuremme venäläisyyteen. Mutta hyvin harvoin – sitä ei kukaan tehnyt. Sitten vielä toinen piirre inkeriläisissä oli se, että heissä oli aina hiljainen, passiivinen protesti väkivaltaa ja vääryyttä vastaan (Lpk. III, 64-65). Puhuja keskittyy kuvailemaan kahden tuntemansa ominaisuuden pohjalta inkeriläisyyden olemusta. Sitä oli

vuosisatojen ajan muokannut tunne yhteenkuuluvuudesta. Jotta ymmärtäisi uuden aikakauden muutosten merkitystä yhtä hyvin yksilön kuin kirkon elämässä, puhuja palaa aikaan, johon verraten nykyinen keskittyminen omaan kulttuuriin on huomattava saavutus.

Kirkko kuului jokapäiväiseen elämään osana sitä. Tämän tutkimuksen perusintentio eli uskonnon ja individuaation tarkastelu, asettaa ongelman sekä yleishistorialliseen että yksilölliseen elämänkulun kontekstiin. Individuaatiomalli sopii uskonnollisuuden kuvaukseen. Uskonnolla on osansa yksilöitymisprosessissa; se on yhteydessä sisäiseen tasapainoon (Jung 1993, 95, 101). Voidaanko uskoa selittää psykologisin käsittein? On arveltu, että Jungin näkemykset ovat vaikeita tulkita (Argyle – Beit-Hallahmi, 1975, 206). Jungin typologian pohjalta avautuu persoonallisuuden pintasuuntautunut tulkinta ja kahden suuntautumisvaihtoehdon polarisoituminen. Jokaisen täytyy kestää älyn ja tunteen kilpailu, sanoo Jung. Itseys on persoonallisuuden syvin ja sisäisin alue, kumppani, jota kohti ihmisen huomio on kääntynyt (von Franz 2003, 210). Kirkko korostaa sisäisen ihmisen kehitystä. Usko kirkon tunnustukseen ei ole uhka yksilöllisyydelle. Kirkon oppien avulla voi punnita uskon perusteita. Ollakseen aito, on myös oltava mahdollisuus kyseenalaistaa. Kirkkoon kuuluminen ilman omaa kannanottoa osoittaa pitäytymistä vain pinnallisten mielipiteiden tasolla. Johdatuskertomukset ja uskonnollisuus yhdistyvät inkeriläisten elämänkulussa persoonallista kasvua muokkaavina tekijöinä.

Kertojien kristillinen kasvatus on ollut orientoivaa, mutta ei sitovaa. Ikä ei erottele tässä suhteessa. Vain yhdessä elämänkertomuksessa uskonnollinen traditio ei ole tunnistettavissa. Kehitysvuosien näkemyksiin siinä heijastuu kollektiivitalouteen siirtymisen yhteiskunnalliset vaikutukset. Mutta kirkon jäsenyys on jatkunut vielä Suomeen siirtymisen olosuhteissa. Muiden kertojien uskonnollisissa asenteissa ei näy kielteisyyteen viittaavia muutoksia. Siirtymävaiheiden karaisemien uudisasukkaiden elämässä kristilliset arvot ovat

osoittaneet kestokykynsä. Nyt kysytään, ovatko nuoret kiinnostuneita inkeriläisistä juuristaan? Miten henkiset voimavarat kohdistetaan tulevaisuuteen? Inkeriläisyys on omaleimainen kulttuurivarasto. Onko kirkon sanomalla sama kantavuus nyt kuin 1900-luvun vuosikymmeninä? Kuulemaan motivoituminen palvelee yksilöitymispyrkimystä, mutta syntyy viime vuosisataan verraten muuntuneista lähtökohdista.

LÄHTEET

I Julkaisematon tutkimusmateriaali

A. Haastattelut ja täydentävä lisämateriaali

Tutkimustyön perusaineisto, henkilökohtaiset haastattelut, on kerätty nauhoituksina vuosien 1989-1992 ja 1995 aikana. Nauhojen purkaminen on suoritettu käsin litterointipäiväkirjoihin I – VI. Jokaisen haastattelun yhteydessä on täytetty kertojalomake. Haastattelujen lisäksi nauhoihin sisältyy tallennuksia inkeriläisten juhla- ym. tapahtumista, keskusteluja tapaamisten yhteydessä sekä radio-ohjelmien nauhoituksia.

Nauha-aineisto käsittää kaikkiaan 28 nauhaa. Nauhoja 23, 26 ja 27 ei ole litteroitu. Koko julkaisematon tutkimusaineisto, nauhat 1-27, litterointipäiväkirjat **(Lpk.)**, kertojalomakkeet (20) ja tutkimuspäiväkirjat **(Tpk.)**, ovat Suomen Inkeri-liiton arkistossa, Helsingissä. Seuraavassa haastatteluaineisto eriteltynä:

Kertoja	**Nauha no.**	**Haast.aika**	**Paikka**	**Litt.pk:n no. sivut**
1. Lilja	3	29.5.1989	Helsinki	I, 27-37
2. Katri	4	24.6.1989	Keltto	I, 38-57
3. Anna	5	9.6.1990	Petroskoi	II, 2-9
4. Simo	5,6	9.6.1990	Tsalna	II, 9-26
5. Helena	7	10.6.1990	Petroskoi	II, 32-53
6. Juho	8	11.6.1990	Petroskoi	II, 53-60
7. Juho	9	29.7.1990	Helsinki	II, 65-78
8. Mari	10	12.6.1990	Tsalna	III, 2-11
9. Väinö	10,11	3.8.1990	Valkeakoski	III, 11-36
10. Nikolai	12	14.7.1990	Vantaa	III, 40-54
11. Lempi	14	9.8.1990	Kupanitsa	III, 75-80, IV, 2-4

12. Helena	14	9.8.1990	Kupanitsa	IV, 4-11
13. Maria	15	10.8.1990	Keltto	IV, 12-30
14. Katri	16,17	23.2.1991	Tampere	IV, 31-80, V, 2
15. Lempi	18	21.4.1991	Riihimäki	V, 3-15
16. Eeva	19	18.5.1991	Kupanitsa	V, 26-38
17. Reino	21	10.8.1991	Helsinki	V, 57-80
18. Aino	22	29.2.1992	Tammela	VI, 2-32
19. Hilma	24	26.7.1995	Imatra	VI, 33-58
20. Alina	25	26.7.1995	Imatra	VI, 59-80
Maria Kajava		2.6. 1989	Tampere	I, 56-65

B. Päiväkirjat ja kirjeet

Työn alkuvaiheista lähtien osoittautui tarpeelliseksi kirjoittaa muistiin tietoja ja tapahtumia sekä tallentaa lisämateriaalia, mm. nauhoituksia ja lehtileikkeitä. Joihinkin tutkimuspäiväkirjojen tietoihin on kirjoitustyössä voinut viitata dokumentteina. Ensimmäinen päiväkirja käsittää ajat 1.10.1988-1.6.1990 ja 21.4.1990-1.6.1992. Toinen on ajalta 5.6.1990-11.5.1991 ja sisältää mm. kenttätyömatkan Helsinki-Leningrad-Petroskoi-Helsinki muistiinpanot. Kolmas päiväkirja on ajasta 19.6.1992 siihen asti, kun päiväkirjamerkinnät on päätetty, 16.4.2002.

I tutkimuspäiväkirjassa on sivuja 2-99, Kirjeet: Viktor Kirjonen, Petroskoi

II ” ” 2-99 ja 08.03.1989; 27.09.1989

III ” ” 2-100.

C. Valokuvat

Valokuva-aineisto, n. 70 kuvaa, on kertynyt sekä haastattelujen yhteydessä tutkijan käyttöön ja julkaistaviksi luovutetuista, että tutkijan itse ottamista kuvista.

Käyttöluvasta kiitokset:

Hilma Heistonen, kuvat no 17, 18, 19

Simo Kajava, kuva no 11

Viktor Kirjonen, kuvat no 20, 21, 23, 24

Katri Putrolainen, kuva no 16

Lempi Smetanina, kuva no 15

Maria Vasikka, kuvat no 12, 13, 14

Lilja Vuohelainen, kuva no 10.

Tutkijan itse ottamia ovat kuvat no 1-8, 22, 25 sekä etusivun kansikuvat. Kuva no 9 on Inkeri-lehdestä 13/1944. Valokuva-aineisto on Suomen Inkeri-liiton arkistossa.

D. Arkistomateriaali

MUSEOVIRASTO, Kansatieteen toimiston käsikirjoitusosasto (MV:KTKKA)

Iho Matti, Muistelmia Inkeristä

Kaukonen Toini-Inkeri, Kirkosta ja kirkonmäeltä ja Lisäys inkeriläiskeräelmään

Mikko Kolomaisen muistelmat

Eero Rautajoen kokoelma

TAMPEREEN YLIOPISTON KANSANPERINTEEN LAITOS (TaY:KPL)

Eero Rautajoen kokoelmat 87 ja 96

II Media-aineisto

A. Sanoma- ja aikakauslehdet

Aamulehti 5.8.1945: 14 inkeriläistä vankia karkasi Kouvolan asemalla

" 1.11.1947: Valpo pidättänyt myös inkeriläisiä

" 22.2.1948: Suomen luovutettava vielä 1.200 inkeriläistä Neuvostoliitolle

" 19.3.1948: Inkeriläisten pidätykset jatkuvat

" 30.7.1999: Vapaa sana

American Psychologist 2006, Vol. 61, No 3. The American Psychological Association.

Carelia 12/1991, 2/1992, 3/1992. Ilmestyi vuoteen 1990 Punalippu-nimellä. Petroskoi: Periodika-kustantamo.

Hoitotiede 1995, Vol. 7, no 1. Helsinki: Sairaanhoitajien koulutussäätiö 1958-1988.

Inkeri 6/1923, 7/1923, 6-7/1927, 13/1944. Inkerin Liitto, Helsinki: per. 1922, lakk. 1945. Inkeri-lehti ilmestyi Suomessa 1943-1945, päätoimittajana oli Martti Haavio.

Inkeriläisten viesti 3/1991, 1-2/1992, 6-7/1994, 4/2006, 12/2007.

Helsinki: Suomen Inkeri-liitto ry. (vuoteen 1994 Inkeriläisten Yhdistys ry.)

Kirkkomme Lähetys 2/2007.

Helsinki: Kirkon lähetystyön keskus.

Kotimaa 3.12.1993, 17.7.1998.

Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa.

Pirta 4/1991 Helsinki: Kalevalaisten Naisten Liitto Ry.

Psykologia 2/1991, 4/1993, 267-273, 1/1996, 6/1998, 4/2006.

Helsinki: Suomen psykologinen seura.

Punalippu, 8/1987, 7/1988, 8/1989. Ilmestyi vuodesta 1991 alkaen Carelia-nimellä.

Vapaus, 38/1927, Suomalainen Kustannusosuuskunta ”Kirja”, Leningrad. (Ks. Inkeri 6-7/1927).

B. Radio-ohjelmat (tekijän nauha-arkistossa): Maria Kajava 29.7.1990: Radio Suomi, ohjelmassa Viikon vieras.

Leino Hassinen 24.5.1993: Yle 1 ohjelmassa Kaikessa rauhassa.

KIRJALLISUUS

Alasuutari Pentti, 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Allardt Erik & Starck Christian, 1981. Vähemmistö, kieli ja yhteiskunta. Juva: WSOY.

Allport Gordon W., 1967. The Individual and His Religion. New York: The Macmillan Company.

Antola Päivikki, 2004. Uskonto. Minä. Tiede. Uskontotiede. Mikä ihmeen uskonto? Toim. Tom Sjöblom ja Terhi Utriainen. Helsingin yliopisto, Uskontotieteen laitos.

Anttonen Veikko, 1993. Uskonto ihmisen elämässä ja kulttuurin rakenteessa. Uskonnot maailmassa, toim. Juha Pentikäinen & Katja Pentikäinen. Porvoo: WSOY.

Argyle Michael & Beit-Hallahmi Benjamin, 1975. The Social Psychology of Religion. Mass. Boston: Routledge & Kegan Paul.

Aropakkanen Maikko, 1944. Isä, me pääsimme tänne. Helsinki.

Asplund Anneli, 1991. Juhannustulilla Inkerissä. Pirta 4/1991.

Bennet E.A., 1968. Mitä Jung todella sanoi. Suom. Erkki Rutanen. Porvoo: WSOY.

Bjöklund Oskar, 2004. Täällä olen matkalla. Tukholma: Terttu Pihlajamaa Förlag.

De Geer Eric, 1994. IMER-forskring, Ingermanländarna. Invandrare & Minoriteter 1/1994, 27-32.

Denzin Norman K., 1970. The Research Act In Sosiology. USA, Illinois.

Elder Glen H. & Caspi Avshalom, 1990. Studying lives in a Changing Society: Sociological and Personological Explorations. Teoksessa Robin A.I., Zucker R.A., Emmons R.A., Frank S. (eds.) : Studying Persons and Lives. New York: Springer Publishing Company.

Emmons Robert A., 1993. Henkilökohtaiset tavoitteet – kognitiivis-emotionaalinen lähestymistapa persoonallisuuteen ja motivaatioon. Psykologia 3/1993, 167-177.

Engman Max, 1991. Pietari ja Inkeri. Inkeri. Historia, kansa, kulttuuri, toim. Pekka Nevalainen & Hannes Sihvo. Helsinki: SKS.

Flink Toivo, 2000. Maaorjuuden ja vallankumouksen puristuksessa. Inkerin ja Pietarin suomalaisten sivistys-, kulttuuri- ja itsetuntopyrkimyksiä vuosina 1861-1917. Turku: Turun yliopisto.

Forsström (myöh. Hainari) O.A., 1890. Kuvaus Inkerinmaan oloista ruotsinvallan aikana I. Akatemiallinen väitöskirja. Sortavala.

Fowler James W., 1984. Becoming adult, becoming christian. New York.

Gadamer Hans-Georg, 2005. Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino.

Gagnon Nicole, 1981. On the Analysis of Life Accounts. Teoksessa Bertaux Daniel (ed.): Biography and Society. The Life History Approach in the Social Sciences. California, Beverly Hills.

Geertz Clifford, 1986. Uskonto kulttuurijärjestelmänä. Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta, toim. Juha Pentikäinen. Helsinki: Gaudeamus.

Glock Charles & Stark Rodney, 1973. Religion and Society in Tension. Chicago.

Gothóni René, 1982. Modes of Life of Theravada Monks. A case Study of Buddhist Monasticism in Sri Lanka. Studia Orientalia Vol. 52. Helsinki.

1996. Carl Robert Sederholms liv, verk och intellektuella individuation. Helsinki: Finska Vetenskaps-Societeten – Suomen Tiedeseura.

Grönfors Matti, 1985. Kvalitatiiviset kenttätyömenetelmät. Juva: WSOY.

Haltsonen Sulo, 1965. Entistä Inkeriä. Tietolipas 36, Helsinki: SKS.

Hart David L., 2008. The classical Jungian school. Teoksessa Young-Eisendrath Polly & Dawson Terence (eds.): The Cambridge Companion to Jung. Cambridge: University Press.

Heikkinen Kaija, 1989. Karjalaisuus ja etninen itsetajunta. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja n:o 9. Joensuu.

Henderson Joseph L.,2003. Muinaiset myytit ja moderni ihminen. Teoksessa Carl G. Jung & M.-L. von Franz, Symbolit. Piilotajunnan kieli, suom. Mirja Rutanen. Helsinki: Otava.

Hirsijärvi Sirkka & Hurme Helena, 1988. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Holm Nils G., 1993. Uskonnollinen kokemus. Uskonnot maailmassa, toim. Juha Pentikäinen & Katja Pentikäinen. Porvoo: WSOY.

2002. Att förstå religiösa erfarenheter. Teoksessa Gothóni René (ed.): Att förstå inom humaniora. Helsingfors, Finska Vetenskaps-Societeten.

Honko Lauri, 1990. Inkerin tutkimus tienhaarassa. Inkerin teillä, Helsinki: SKS.

Häkkinen Juho, 2000. Siihen maahan jonka minä sinulle osoitan. Tukholma: Terttu Pihlajamaa Förlag.

2002. Siihen maahan II. Tukholma: Terttu Pihlajamaa Förlag.

Hänninen Vilma, 1999. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Inkerin evankelisluterilaisen kirkon 350-vuotismuistojulkaisu, 1960, toim. Aappo Metiäinen ja Kaarlo Kurko. Helsinki.

Inkerin Kalenteri 1943. Inkerin Liitto r.y., Helsinki.

Inkerin kirkon 350-vuotisjuhlanumero. Isien Usko 1961. Växjö: Smålandspostens Boktryckeri Aktiebolag.

Inkerin tietokalenteri 1944. Inkerin Liitto r.y., Helsinki.

Iso Tietosanakirja, täydennysosa I, 1957. Inkeri. Helsinki: Otava.

James William, 1981. Uskonnollinen kokemus. Hämeenlinna: Arvi A. Karisto Oy.

Jung Carl G., 1933. Die Beziehungen Zwischen dem Ich und dem Unbewussten. Zürich: Rascher Verlag.

1960. Nykyhetki ja tulevaisuus. Helsinki: Kirjayhtymä.

1966. Psychology and Religion. New Haven and London: Yale University Press.

1991. Kohti totuutta. Poleemisia esseitä. Valikoinut Franz Alt, suom. Mirja Rutanen. Porvoo: WSOY.

1993. Kärsimyksestä. Koonnut Franz Alt, suom. Maarit Arppo. Helsinki: Kirjayhtymä

1998. Unia, ajatuksia, muistikuvia. Juva: WSOY.

2003. Yhteys piilotajuntaan. Teoksessa Carl G. Jung & M.-L. von Franz, Symbolit. Piilotajunnan kieli, suom. Mirja Rutanen. Helsinki: Otava.

Jääskeläinen Juhani, 1980. Inkerin suomalainen evankelisluterilainen kirkko neuvostojärjestelmän ensimmäisenä vuosikymmenenä 1917-1927. Helsinki.

1982. Inkerin kirkon tuho Stalinin pakkokollektivoinnissa. Alea-kirja, Painoyhtymä OY.

Kanerva Kaisa & Kivikangas Markku & Kalakoski Virpi & Puttonen Sampsa, 2006. Kognitiivinen kuormitus ja affektit verkko-oppimisessa. Psykologia 4/2006, 252-259.

Keesing Roger M., 1987. Models, ”folk” and ”cultural”. Paradigms regained ? Teoksessa Holland Dorothy & Quinn Naomi (eds.): Cultural Models in Language and Thougt. USA, Cambridge University Press.

Kolomainen Mikko, 1989. Inkerin “toisinajattelijat”. Muistelmia Inkerin vapaiden herätysliikkeiden syntyvaiheista. Vantaa: RV-kirjat.

1990. Pojat ja vunukat – Inkeriläisen suvun historia. Vantaa: RV-kirjat.

Korhonen Simo, 2003. Simon Siperian vuodet. Tukholma: Terttu Pihlajamaa Förlag.

2004. Mihin päänsä kallistaisi. Paluu Siperiasta kotiseudulle. Tukholma: Terttu Pihlajamaa Förlag.

Kuortti Aatami, 1962. Tapahtui Inkerissä. Helsinki: SLEY.

Kuortti Aatami & Arkkila Reijo, 1990. Inkerin kirkon yö ja aamu. Jyväskylä: SLEY-kirjat.

Lahtinen Aarno, 1991. Protestanttiset kirkot. Usko, toivo ja vallankumous, toim. Aarno Lahtinen & Teuvo Laitila & Ernst Chr. Suttner. Keuruu.

Laitila Teuvo, 2004. Uskonnon sosiaalinen rakentuminen. Mikä ihmeen uskonto? Toim. Tom Sjöblom & Terhi Utriainen. Helsingin yliopiston uskontotieteen laitos.

Lange Anders, 1991. Flyktingskap, boende och agens. Stockholm: CEIFO.

Laurikkala Saini, 1970. S.J. Laurikkala, inkerinsuomalaisten hengellinen isä. Uusikaupunki.

Laurla Kari K., 1989. Inkeri: Vaakuna ja lippu. Helsinki: CHF:n julkaisuja no 16.

Lazarus Richard S., 1982. Persoonallisuus, suom. Liisa Toropainen. Espoo: Weilin+Göös.

Lee James Michael, 1995. Religious Instruction and Religious Experience. Teoksessa Hood Ralph W. Jr. (ed.): Handbook of Religious Experience. Birmingham, Alabama: Religious Education Press.

Luther Georg, 2000. Herdaminne för Ingermanland II. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet I Finland.

McAdams Dan P., 1985. The “Imago”. A key narrative component of identity. Teoksessa Shaver P. (ed.): Review of personality and social psychology. Vol 6. Beverly Hills, CA: Sage

1990. Unity and Purpose in Human Lives: The Emergence of Identity as a Life Story. Teoksessa Rabin A.I. & Zucker R.A. & Emmons R.A. & Frank S. (eds.): Studying Persons and Lives. New York: Springer Publishing Company.

1993. The Stories we Live by: Personal Myths and the Making of the Self. New York, William Morrow and Company.

McAdamsDan P. & Pals Jennifer L., 2006. A new big five: Fundamental principles for an integrative science of personality. American Psychologist. Vol 61/3, 204-217.

Mesiäinen Eeva, 1990. Maria Kajavan pitkä taival. Helsinki: Karas-Sana.

Miettinen Helena, 2004. Menetyt kodit, elämät, unelmat. Suomalaisuus paluumuuttajastatukseen oikeutettujen venäjänsuomalaisten narratiivisessa itsemäärittelyssä. Helsinki: Yliopistopaino.

Mol Hans, 1977. Identity and the Sacred. A sketch for a new social-scientific theory of religion. New York: A Division of Macmillan Publishing Co, Inc.

1979. Theory and Data on the Religious Behavior of Migrants. Social Compass XXVI, 1/1979, 31-39.

Mustonen Juuso, 1931. Inkerin suomalaiset seurakunnat. Kartta nimihakemistoineen. Helsinki: SKS.

Määtänen Pentti, 1999. Filosofia. Johdatus peruskysymyksiin. Jyväskylä: Gaudeamus.

Neisser Ulrich & Libby Lisa K., 2000. Remembering Life Experiences. Teoksessa Tulving E. & Craik F. (eds): The Oxford Handbook of Memory. New York: Oxford University Press.

Nevalainen Pekka, 1990. Inkeriläinen siirtoväki Suomessa 1940-luvulla. Helsinki: Otava.

1992. Inkerinmaan ja inkeriläisten vaiheet 1900-luvulla. Inkeri. Historia, kansa, kulttuuri, toim. Pekka Nevalainen & Hannes Sihvo. Helsinki: SKS.

Noormets Tiit, 1988. Inkeriläisten tarina. Punalippu 7/1988.

Noschis Kaj, 1991. C.G. Jungin symbolikäsitteen rakentuminen. Psykologia 2/1991, 92-101

Pentikäinen Juha, 1971. Marina Takalon uskonto. Helsinki: SKS.

Perttula Juha, 1993. Fenomenologinen psykologia – kokemuksen systemaattista tutkimusta. Psykologia 4/1993, 267-273.

1995. Fenomenologisen psykologian metodi – kohti käsitteellistä selkeyttä. Hoitotiede Vol 7, no 1/1995, 3-11.

1996. Deskriptio ja tulkinta: psykologin avaimia kokemukseen. Psykologia 1/1996, 9-18.

Pinomaa Lennart, 1972. Voittava usko. Lutherin aatemaailman peruspiirteet. Helsinki: WSOY.

Raski Jaakko, 1932. Inkerin kirkko kansallisena kasvattajana. Helsinki.

Rauhala Lauri, 1973. The Basic Views of C.G.Jung in the Light of Hermeneutic Metascience. The Human Context 2/1973, 254-267.

1982 a. Ihminen on ykseys. Eripainos Suomi-lehdestä 2/1982.

1982 b. Mitä holistisuuden periaate psykosomatiikassa tarkoittaa. Terveyden huoltotyö No 11/1982.

1990. Humanistinen psykologia. Helsinki: Yliopistopaino.

2005 a. Hermeneuttisen tieteenfilosofian analyyseja ja sovelluksia. Hesinki: Yliopistopaino.

2005 b. Ihminen kulttuurissa – kultturi ihmisessä. Helsinki: Yliopistopaino.

Rautajoki Eero, 1981. Aatami Vainikka. Inkeriläisten viesti 3/1981.

Rizzuto Ana-Maria, 1979. The Birth of the Living God. Chicago: Chicago University Press.

Ronkonen Lyyli, 1989. Laps` Inkerin. Muistojen Inkeri Stalinin hirmuvallan alla. Jyväskylä: Gummerus.

1995. Ilon ja itkun Inkeri. Katri Kukkosen elämäntarina. Hämeenlinna: SLEY-kirjat

Räikkönen Erkki, 1924. Heimokirja. Helsinki: Otava

Räsänen Antti, 2002. Aikuisen uskonnollisuus. Tutkimus Fritz Oserin uskonnollisen arvioinnin kehityksen teoriasta ja sen pätevyydestä aikuisilla suomalaisilla koehenkilöillä. Helsingin yliopisto.

Schachter Daniel L., 2001. Muisti. Aivot, mieli ja menneisyys, suom. Tommi Ingalsuo ja Maarika Toivonen. Helsinki: Terra Cognita.

Selmer Jörgen, 1988. ”Cultural groups” and the study of life styles and cultural identity. Teoksessa Honko Lauri (ed.): Tradition and Cultural Identity. NIF Publications 20, Turku.

Sihvo Hannes, 1992 a. Inkeriläisten identiteetti muutosten paineessa. Inkeri. Hiostoria, kansa, kulttuuri, toim. Pekka Nevalainen & Hannes Sihvo. Helsinki SKS.

1992 b. Inkerinmaata ja inkeriläisiä kirjallisuudessa. Inkeri. Historia, kansa, kulttuuri, toim. Pekka Nevalainen & Hannes Sihvo. Helsinki: SKS.

Smart Ninian, 1995. Choosing a Faith. London: Boyars.

Strunk Jr. Orlo, 1962. Religion: A Psychological Interpretation. Nashville: Abingdon Press.

Sundén Hjalmar, 1959. Religionen och rollerna. Ett psykologist studium av fromheten. Stockholm.

1981 a. Persona och anima. En tillämpning av C.G. Jungs psykologi på sex författare. Stocholm: Proprius förlag.

1981 b. Religions psykologi. Problem och metoder. Stockholm: Proprius Förlag.

Särki Matti, 1991. Kertomus entisestä Järvisaaresta. Carelia 12/1991, 158-165.

Taina Väinö, 1992. Vieras tulee ajallaan. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Tiedon värikäs maailma. 1977-1982. Osat 6, 7 , 13, ja 22. Helsinki: Uusi Kirjakerho.

Topi Heikki, 1988. Uskonto ja identiteetti. Hans Molin teoria ja sen sovellus ruotsinsuomalaiseen siirtolaisyhteisöön. Helsinki: Yliopistopaino.

Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli, 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.

Turner Viktor, 1974. The Forest of Symbols. London: Cornell University Press.

Tuuli Erkki, Inkeriläisten vaellus. Inkeriläisen väestön siirto 1941-1945. Juva: WSOY.

Ulanov Ann Belford, 2008. Jung and religion: the opposing self. Teoksessa Young-Eisendrath Polly & Dawson Terence (eds.): The Cambridge Companion to Jung. Cambridge: Cambridge Universituy Press.

Varto Juha, 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Kirjayhtymä.

50-vuotismuistojulkaisu Kirkon kohtalosta Inkerissä, 1987. Toim. Toivo Folkesten, Aleksanteri Halttunen, Toivo Jääskeläinen. Västerås: ISK.

Vilkko Anni, 1992. Omaelämäkertojen analysoiminen kertomuksina. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta, toim. Klaus Mäkelä. Helsinki: Gaudeamus.

Von Franz M.-L., 2003 a. Individuaatioprosessi. Teoksessa Jung Carl G. & von Franz M.-L. (eds.): Symbolit. Piilotajunnan kieli, suom. Mirja Rutanen. Helsinki: Otava.

2003 b. Loppusanat: Tiede ja piilotajunta. Teoksessa Jung Carl G. & von Franz M.-L., Symbolit. Piilotajunnan kieli, suom. Mirja Rutanen. Helsinki: Otava.

Vuorinen Risto, 1990. Persoonallisuus & minuus. Porvoo: WSOY.

Waardenburg Jacques, 1986. Usko ja uskonnot. Systemaattinen johdatus uskontotieteeseen. Jyväskylä: Gummerus.

Wahlström Jarl, 1993. Kvalitatiivinen analyysi terapiatutkimuksessa. Psykologia 4/1993, 248-254.

Wellek René & Warren Austin, 1969. Kirjallisuus ja sen teoria. Helsinki: Otava.

Wikström Owe, 1975. Guds ledning. En psykologisk studie av ålderdomens fromhet. Uppsala.

Wolman Benjamin B., 1960. Contemporary Theories and Systems in Psychology. New York: Harper & Row Publishers.

Ylönen Kaarina, 1997. Inkerin kirkon nousu kommunistivallan päätyttyä. Jyväskylä: Gummerus.

LIITE 1. Kertojalomake

Tässä tutkimuksessa lomaketta on käytetty soveltuvin kohdin.

Kertojan nimi (myös oma suku) ______________________

______________ arvo tai ammatti ______________

Syntymäaika ja -paikka (pitäjä, kylä)

____

Avioitumisajankohta ________ Puolison nimi, ammatti, syntymäaika ja -paikka (pitäjä, kylä) ______________________

Isän nimi, ammatti, syntymäpaikka ______________________

Äidin nimi, ammatti, syntymäpaikka ______________________

Kertojan osoite haastattelun ajankohtana ______________________

Miten kauan kertoja on asunut eri paikkakunnilla (vuodet, pitäjä, kylä)

____

____

Mitä kouluja kertoja on käynyt ja kuinka kauan ______________

____

Kertojan tärkeimmät luottamustehtävät ______________________

____

____

Haastattelijan huomioita(kertojan puolue, uskonnollinen jäsen- tai viiteyhteisö, luotettavuus ym) ______________________

____

____

Kyselyn/haastattelun nimi tai aihe ______________________

Jaoston merkintöjä varten ______________________

Haastatteluaika ja -paikka ______________________

Haastattelijan nimi ja ammatti ______________________

____

Haastattelijan osoite ______________________

LIITE 2

Alkuperäinen ja muunnettu teksti

Esimerkki alkuperäisen tekstin muuntamisesta tutkijan analyysissä käyttämään muotoon: näytteet Maria Vasikan kertomuksesta (kertoja 13). Muunnettu teksti on tummennettu.

Rippikoulu käytii –30 vuonna Laurikkalalla. Miul ol vajaa 17 vuotta. Juhannuksen justii meit otettii ripil. Kolme viikkoo myö käytii sitä oppii Kelton kirkos. Laurikkala oli pappi ja otti meitä vastaan. Muistan vielä, miten hää siunas, se jäi niin mieleen, että pantii kädet piäl. Jot vuorten pitää väistyy ja kukkulain lanketa, mutta minun armoni ei pidä väistyä eikä minun rauhani liitto rauveta, sanoo Herra, minun Vapahtajani. Ne sanat oli siunates. Ja sitte koton miul ol oikee hyvä.
Juhannuksena 1930 Maria oli päässyt ripille Kelton kirkossa. Rovasti Laurikkalan rippikoulua oli käyty kolme viikkoa. Ihana muisto jäi, kun rovasti oli siunannut rippilapsensa Raamatun sanoilla: Vuorten pitää väistyä ja kukkulain langeta, mutta minun armoni ei pidä väistyä eikä minun rauhani liitto raueta, sanoo Herra, sinun Vapahtajasi. Vielä kotiin tultuakin oli lämmin olo.

Sit siel Aasiassa, ko kuolema käi, ni hää sano, Mari, älkää olko ahneet. Voi ko siit tulloo suur synti. Miul ne sanat on mieles. Näät ko ollaaha myö kaik ahneet. Siin se hänenki pit olla ahne, ko viis lasta ol. Kaik sielt suaha ja tiält suaha. Elläā pit. Sellasta oli elämä.
Äidin viimeisiä ohjeita, kun hän oli tuntenut kuoleman lähestyvän, oli ollut kehotus välttää ahneuden syntiä. Äidin sanat ovat aina pysyneet Marian mielessä. Äidillä oli riittänyt työtä hankkia viiden lapsen elämän pitimiksi ruuat ja vaatteet mitä ja mistä milloinkin. Siinä sai ahnekin olla, ei Maria sitä mitenkään pahana pitänyt.

Ensimmäiseks ostettii ratio. Suomest oikein hyväst kuulu sillon. Tuhatta ruplaa se makso. Se ol kuukauven palkka, tuhatta ruplaa. Ja myö ostettii se ratio. No jumalanpalvelukset, en mie yhtää kehu, mie huastan, mie en suvatse, totta mie huastan, käytii kuuntelemaan jumalanpalvelusta sunnuntakpäivin. Sillo kirkkoo ei olt vielä.
Ensimmäisiä ostettavia oli kuitenkin radio, vaikka siihen meni kuukauden palkka. Suomen lähetykset kuului hyvin. Sunnuntain jumalanpalvelusten ajaksi hiljennyttiin kuuntelemaan; kirkkoa ei silloin vielä ollut.

SUOMEN KONSULINVIRASTO

DANZIG, Langer Markt 3, 3.8.43.

Liite 3 a Ilmoitus Suomeen siirtymisen mahdollisuudesta

Arvoisa Inkerin suomalainen.

Danzigin konsulinvirasto ilmoittaa kunnioittavasti Teille, että Suomen ja Saksan hallitusten välillä on joku aika sitten tehty sopimus Inkerissä, Virossa ja Saksassa olevien Inkerin suomalaisten siirtämisestä Suomeen. Siirto Suomeen on **vapaaehtoinen**. Saksassa olevien inkeriläisten Suomeen siirrosta huolehtii Danzigin konsulinvirasto ja siirto tapahtuu Arbeitsamtien määräämässä järjestyksessä sitä mukaa, kuin laivakuljetuksia voidaan järjestää ja Suomeen siirtyvien tilalle saadaan muuta työvoimaa kuhunkin työpaikkaan. Ensimmäisistä siirroista poisjääneet pääsevät matkustamaan myöhemmin, sillä siirto tulee kestämään syksyyn astı ja viimeiset kuljetukset tapahtuvat ehkä vasta sadonkorjuun jälkeen. Konsulinvirasto kehoittaa niitä inkeriläisiä, jotka syystä tai toisesta eivät päässeet mukaan ensimmäisiin kuljetuksiin, odottamaan rauhallisesti vuoroaan ja työskentelemään ahkerasti ja tunnollisesti saksalaisten työnantajainsa luona niinkuin ennenkin, jotta se erinomainen maine, jonka Inkerin suomalaiset ahkeralla työskentelyllään Saksassa ovat saavuttaneet, säilyisi loppuun asti. Jos kuitenkin jollakin inkeriläiselle on syytä arvella, että työnantajan tai jonkun muun taholta heidän Suomeen lähtöönsä on asetettu tai asetetaan esteitä, niin siitä pyydetään ilmoittamaan konsulinvirastolle.

Niitä Inkerin suomalaisia, jotka **eivät halua muuttaa Suomeen** ja jotka saksalaisille nimenomaan ovat ilmoittaneet halunsa olevan jäädä Saksaan, pyydetään ilmoittamaan Danzigin konsulinvirastolle, jotta konsulinvirasto tietää olla ehdottamatta heidän siirtämistään Suomeen.

Konsulinvirasto lähettää tämän kirjeen mukana kyselykaavakkeen useille sellaisille henkilöille, jotka tätä kaavaketta eivät vielä ole konsulinvirastolle lähettäneet, ja joista konsulinvirastolla on puutteelliset henkilötiedot. Tämä kaavake on huolellisesti ja omakätisesti täytettynä lähetettävä ensi tilassa konsulinvirastolle. Konsulinvirasto huomauttaa erikoisesti, että Suomeen pääsevä siirtymään vain **suomalaista alkuperää olevat inkeriläiset.**

Konsulinvirastolla ei valitettavasti nykyisin ole tilaisuutta puuttua niihin tapauksiin, joissa syystä tai toisesta inkeriläiset haluavat parannusta asunto- y.m. olojhinsa Saksassa tai heidän kohteluunsa yleensä.

Koska konsulinvirastolla ei vielä ole tiedossa kaikkia Saksassa olevia inkeriläisiä, pyytää konsulinvirasto jokaista inkeriläistä ilmoittamaan tämän kirjeen sisällöstä sellaisille inkeriläisille, joita mahdollisesti ei vielä ole konsulinviraston kirjoissa, ja jotka haluavat matkustaa Suomeen. Konsulinvirastoon ilmoittautuvien on ilmoitettava nimensä, syntymäaikansa, syntymäpaikkansa ja **tarkan postiosoitteensa Saksassa.** Osoitteen muutoksen sattuessa pyydetään myöskin uusi osoite heti ilmoittamaan konsulinvirastolle.

Arbeitsamt Lauben
II/Asl. 5780

Lauben, den 20. September 43

Herrn
Bruno Walter, Bauer

Ziethen-Hennersdorf
Kreis Lauben

Betrifft: Rückführung von Ostarbeitern finnischen Volkstums nach Finnland.

Die bei Ihnen beschäftigte finnische Arbeitskraft , geb.13.11.

hat sich aufgrund der Rückfrage durch den dortigen Amtsvorsteher/ ~~Polizeibehörde~~ für die Rückkehr nach Finnland entschieden.

Vom Gauarbeitsamt in Breslau wird mir soeben mitgeteilt, daß der Rücktransport nach Gotenhafen am 24.9.d.J. erfolgt. Ich bitte daher, diese finnische Arbeitskraft zu veranlassen, am Freitag, den 24.9.d.J. früh um ~~3/4 4~~ Uhr mit sämtlichen Sachen und Arbeitspapieren auf dem Bahnhof Lauben/~~Löwenberg~~ zu erscheinen. Reiseverpflegung für 48 Stunden ist mitzugeben.

F 3,45 Uhr

Im ~~Auftrage~~:

Suomalaisen työvoiman Suomeen palauttamista koskevan ratkaisun vuoksi lähettävän maan viranomaista velvoitetaan varaamaan paluumatkaa varten kahden päivän muona lähtijälle.

Liite 3 c Saksalaisen työnantajan antama todistus

Zeugnis:

für Hilma [illegible], welche bei mir in Stellung war, vom 8 Mai 1942 bis 24. September 1943. Sie war treu, fleißig und ehrlich, so daß wir sie ungern scheiden sahen. Dieses beglaubigt:

Bruno Walter Landwirt
[illegible] Hennersdorf Nr. 285 Kreis Lauban Schlesien
Deutschland.

Työnantajan todistus (Zeugnis) H.T:lle ajalta 8.5.1942 – 24.9.1943. Sen mukaan H.T. on ollut työsuhteessaan tunnollinen, ahkera ja rehellinen.

Liite 3 d Väliaikainen henkilöllisyystodistus Suomessa

Sukunimi:

Etunimet:

Isän (äidin) n

Ammatti: maatyöl.

Syntymäaika ja paikka: 13.11.

Suomessa olevien alle 15 vuotisten lasten nimet ja syntymäajat:

Oikean käden

etusormi keskisormi

Inkerin siirtoväen väliaikainen

Henkilöllisyystodistus No

Haltijan nimikirjoitus

Pituus: (ilman jalkineita) 162 sm

Hiusten väri:

Silmien väri:

Erit. näkyviä tuntomerkkejä:

Oleskelu- ja työlupa on myönnetty toistaiseksi:

josta poistuminen on sallittu ainoastaan Valtiollisen poliisin luvalla.

Tämä todistus on voimassa toistaiseksi.

Todistaa: Helsingissä Valtiollisessa poliisissa ..... kuun 19 p:nä 194..

Toimekseen saaneena:

Leima

1. Asuinpaikkakunnalta poistuminen ja toiselle paikkakunnalle muuttaminen on sallittu ainoastaan paikallisen poliisiviranomaisen kautta saatavalla Valtiollisen poliisin luvalla.

2. Kun todistuksen haltija saatuaan siihen luvan muuttaa toiselle paikkakunnalle, on hänen 3 vrk:n kuluessa ilmoittauduttava uuden asuinpaikan poliisiviranomaiselle, joka tekee tähän todistukseen nimellään ja virkaleimallaan vahvistetun merkinnän uudesta asuinpaikasta.

3. Tämän todistuksen haltijan tulee tarkoin noudattaa Suomen lakia ja maassa oleskelusta annettuja määräyksiä sekä elää nuhteettomasti uhalla, että päinvastaisessa tapauksessa voi muun ohella seurata myös oleskeluluvan peruuttaminen.

4. Todistuksen katoamisesta tai turmeltumisesta on heti ilmoitettava paikalliselle poliisiviranomaiselle.

5. Ennen uuden henkilöllisyystodistuksen vastaanottamista on tämä väliaikainen todistus valokuvineen luovutettava paikalliselle poliisiviranomaiselle Valtiolliselle poliisille Helsinkiin palautettavaksi.

Poliisiviranomaisen merkintöjä asuinpaikan muutoksista:

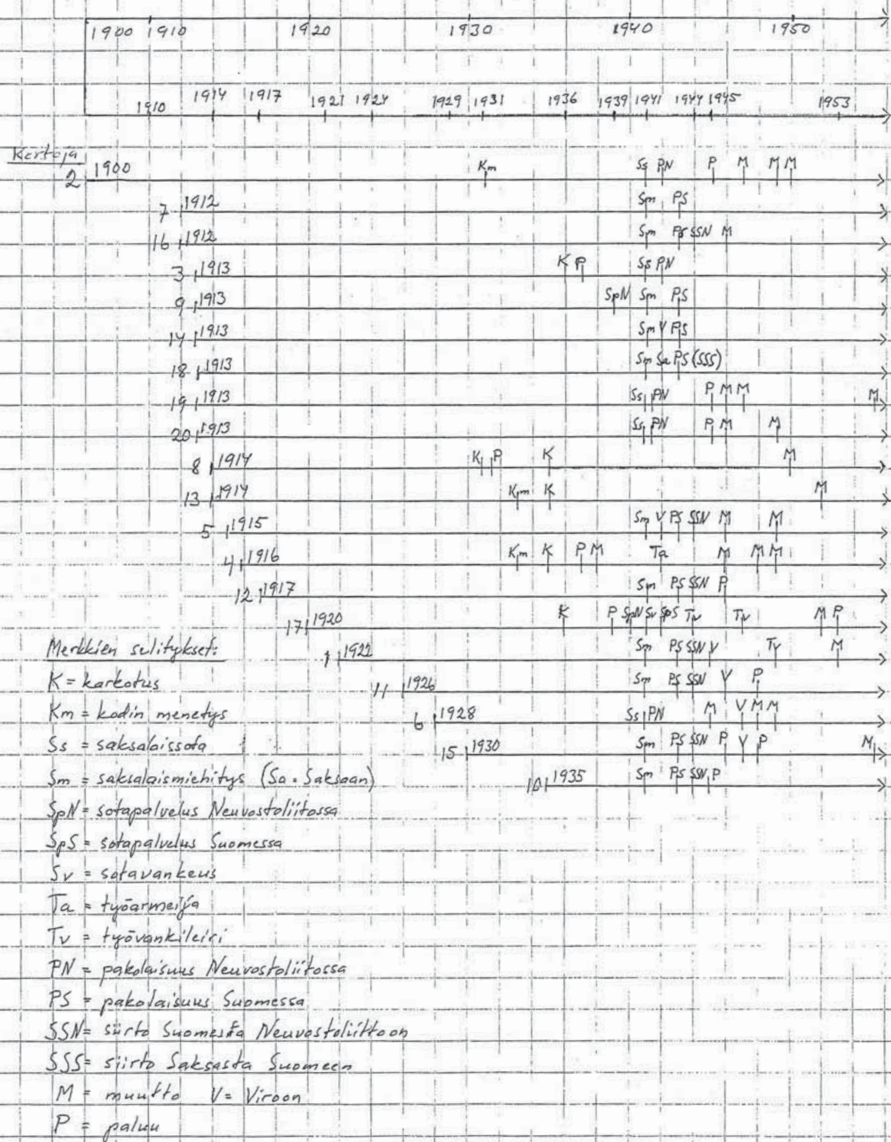
Multialla ilmoittautunut, 30/10-1943.

Poliisik.

Esitetty Loimaalla 28/1-49

Näytetty Toijalassa 5/12.53

Liite 4
Taulukko 4. Tapahtumia kertojien elämässä syntymävuodesta 1950-luvulle historiallisen tiedon taustaa vasten.
(Vrt. Gothóni 1982, 138; Elder & Caspi 1990, 222.)
1900 1910 1920 1930 1940 1950
1910 1914 1917 1921 1924 1929 1931 1936 1939 1941 1944 1945 1953
Kertoja
2 1900
7 1912
16 1912
3 1913
9 1913
14 1913
18 1913
19 1913
20 1913
8 1914
13 1914
5 1915
4 1916
12 1917
17 1920
1 1922
11 1926
6 1928
15 1930
10 1935
Merkkien selitykset:
K = karkotus
Km = kodin menetys
Ss = saksalaissota
Sm = saksalaismiehitys (Sa = Saksaan)
SpN = sotapalvelus Neuvostoliitossa
SpS = sotapalvelus Suomessa
Sv = sotavankeus
Ta = työarmeija
Tv = työvankileiri
PN = pakolaisuus Neuvostoliitossa
PS = pakolaisuus Suomessa
SSN = siirto Suomesta Neuvostoliittoon
SSS = siirto Saksasta Suomeen
M = muutto V = Viroon
P = paluu